

Fakulta aplikovaných jazykov

CUDZIE JAZYKY V PREMENÁCH ČASU

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
Fakulty aplikovaných jazykov EU v Bratislave

konanej

4. júna 2010 pri príležitosti 70. výročia založenia Ekonomickej univerzity v Bratislave
a 20. výročia založenia Ústavu jazykov EU v Bratislave

pod záštitou ministra školstva SR Jána Mikolaja
a rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave Dr. h. c. prof. Ing. Rudolfa Siváka, PhD.

Vydal Z-F Lingua
Bratislava 2011

© **Názov :** **CUDZIE JAZYKY V PREMENÁCH ČASU**

Vedecký redaktor: doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc., mim. prof.

Zostavila: PhDr. Tatiana Hrivíková, PhD.

Recenzenti: doc. Ing. Ladislav Pupala, CSc., EU v Bratislave
doc. PhDr. Pavol Kvetko, UCM Trnava

Vydavateľ: **Z-F LINGUA**

Vydanie prvé

Počet strán 214

Náklad: 50 ks

Forma: CD-ROM

© ISBN 978 – 80 – 89328 – 54 – 3
EAN 9788089328543

Vedecký a programový výbor medzinárodnej konferencie:

Predsedníctvo:

Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD. rektor Ekonomickej univerzity v Bratislave
 doc. PhDr. Jana Lenghardtová, CSc. prorektorka pre medzinárodné vzťahy,
 riaditeľka Ústavu jazykov 1990 – 2000

Členovia:

prof. Ing. Dagmar Lesáková, CSc. prorektorka pre vedu a
 doktorandské štúdium
 prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD. dekanke Fakulty aplikovaných jazykov EU
 v Bratislave
 prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc. dekanke Fakulty medzinárodných
 vzťahov EU v Bratislave
 doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc., mim. prof. členka Katedry anglického jazyka

Prof. Dr. Sophie Elias-Varotsis Université Paris-Est Créteil Val de
 Marne, France

doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc. členka Katedry nemeckého jazyka a
 riaditeľka
 Ústavu jazykov EU v r. 2001– 2007
 zástupkyňa riaditeľky Ústavu jazykov
 vedúca Katedry anglického jazyka
 PhDr. Eleonóra Zsapková, PhD. vedúca Katedry nemeckého jazyka
 PhDr. Milena Helmová vedúca Katedry románskych jazykov
 PhDr. Iveta Rizeková vedúca Katedry slovanských jazykov
 PhDr. Katarína Strelková, PhD.

Organizačný výbor medzinárodnej konferencie:

PhDr. Hana Pašková predseda organizačného výboru
 PaedDr. Eva Strádiotová, PhD.
 PhDr. Eleonóra Peczeová
 Mgr. Júlia Prociková
 Mgr. Jana Paľková
 PhDr. Ľubica Petříková
 PaedDr. Gabriela Rechteríková, PhD.

Za jazykovú úroveň jednotlivých príspevkov zodpovedajú autori.

Zborník vychádza s finančnou podporou Slovenského výboru pre UNESCO.

PROGRAM

medzinárodnej vedeckej konferencie

CUDZIE JAZYKY V PREMENÁCH ČASU

konanej pod záštitou rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave

Dr.h.c. prof. Ing. Rudolfa Siváka, PhD.

pri príležitosti 70. výročia založenia Ekonomickej univerzity v Bratislave

*a 20. výročia Ústavu jazykov
EU v Bratislave*

Termín konania: 4. júna 2010

Miesto konania:

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava 5

Spoločenská miestnosť, Výučba 2

Program

- 08.00** **Prezentácia účastníkov**
- 09.00 – 09.15** **Slávnostné otvorenie konferencie**
Dr. h. c. prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.
prof. Ing. Dagmar Lesáková, CSc.
- 09.15 – 09.30** **Prihovor zástupcov diplomatického zboru**
Dr. Axel Hartmann
veľvyslanec Spolkovej republiky Nemecko
Josef Aregger
veľvyslanec Švajčiarskej konfederácie
Jacques Bortuzzo
atašé pre vzdelávanie a jazykovú spoluprácu Francúzskeho veľvyslanectva
Luis Pardiñas Béjar
pridelenec pre vzdelávanie Veľvyslanectva Španielskeho kráľovstva
Denis Arsent'jev
kultúrny atašé Veľvyslanectva Ruskej federácie v SR
Dott.ssa Teresa Triscari
riaditeľka Talianskeho kultúrneho inštitútu v Bratislave
- 09.30 – 10.45** **Plenárne zasadnutie**
doc. PhDr. Jana Lenghardtová, CSc.
Ústav jazykov v rokoch 1990 – 2000

doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.
Ústav jazykov v rokoch 2001 – 2007

prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.
Smerovanie a perspektívy Fakulty aplikovaných jazykov
- 10.45 – 12.15 Vystúpenia zahraničných hostí
- Moderátor: **doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc., mim. prof.**
- 10.45 – 11.00** **prof. Dr. Dorothy Kelly**
Španielsko
Universities, Multilingualism and Multiculturalism

11.00 – 11.15

doc. Dr. Vlasta Hlavičková, CSc.,

Česká republika

Evropská terminologie v oblasti ekonomie a práva

11.15 – 11.30

prof. Dr. Sophie Elias-Varotsis

Francúzsko

Aplikované jazyky – nový fenomén vo vysokoškolskom vzdelávaní

11.30 – 11.50

prof. Dr. Evelyne Glaser; prof. Dr. Walter Sertl

Rakúsko

Research in Intercultural Business Competence

11.50 – 12.05

Vargáné Kiss Katalin, PhD.

Maďarsko

Medzinárodná spolupráca v oblasti jazykového vzdelávania na vysokých školách

12.05 – 12.15

Diskusia

12.15 – 13.45

Obed

13.45 – 19.00

Rokovanie v sekciách

Rokovací jazyk slovenčina

1. sekcia**13.45 – 18.30 LINGVODIDAKTIKA**

Moderátor: **doc. PhDr. Eva Széherová, CSc.**

13.45 – 13.55 Grossmanová, M.

Koncepcia nového študijného programu „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“ v aplikácii na výučbu anglického jazyka na EU v Bratislave

13.55 – 14.05 Zsapková, E. – Pašková, H.

Výučba odbornej angličtiny na EU v Bratislave – súčasnosť a budúcnosť

14.05 – 14.15 Rizeková, I.

Odborná komunikácia – východisko i cieľ výučby cudzích jazykov

14.15 – 14.25 Petříková, E.

Pohľad na dvadsať rokov výučby francúzštiny na Ústave jazykov EU v Bratislave

14.25 – 14.35 Ondrčková, E.

Publikačná činnosť Katedry nemeckého jazyka

ÚJ EU v Bratislave

14.35 – 14.45 Széherová, E.

Nový profil absolventa a učiteľa vo vedomostnej spoločnosti v kontexte viacjazyčnosti

14.45 – 15.30 Diskusia v sekcii

15.30 – 16.00 Prestávka

16.00 – 16.10 Breveníková, D.

Paradigmy v lingvistike a vo vyučovaní cudzích jazykov

16.10 – 16.20 Lapšanský, L.

Odborný text v preklade – metodické poznámky

16.20 – 16.30**Ondrejová, Z.**

Kvalita jazykovej pripravenosti absolventov stredných škôl na štúdium odborného anglického jazyka na Ekonomickej univerzite v Bratislave

16.30 – 16.40**Stradiotová, E. – Mešitová, J. – Kurdelová, L.**

Porovnanie výučby odborného anglického jazyka na FHI v minulosti a v súčasnosti

16.40 – 16.50**Adamcová, S.**

Charakteristika nemeckého odborného jazyka v diplomatických textoch

16.50 – 17.00**Priesolová, J.**

Odborná francouzština na VŠE v Praze

17.00 – 17.10

Prestávka

17.10 – 17.20**Mikolajová, Z.**

Špecifiká výučby odborného cudzieho jazyka

17.20 – 17.30**McCullough, P.**

Akademické písanie vo výučbe anglického jazyka na EU v Bratislave

17.30 – 17.40**Jónová, R.**

Vyučovacie metódy a ich premietnutie v učebniciach francúzskeho jazyka

17.40 – 17.50**Peczeová, E.**

Eufemizmy v jazyku

17.50 – 18.00**Flochová, E.**

Gramatika vo výučbe hospodárskej nemčiny

18.00 – 18.10**Gondová, D.**

Kreativistické vyučovanie francúzštiny ako cudzieho jazyka

18.10 – 18.30

Diskusia v sekcii

2. sekcia**13.45 – 18.30****INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA A KOMUNIKÁCIA V DIPLOMATICKEJ SFÉRE**Moderátor: **PhDr. Tatiana Hrivíková, PhD.****13.45 – 13.55****Hrivíková, T.**

Jazyk, kultúra a identita

13.55 – 14.05**Laskovičová, T.**

Lisabonská stratégia: úloha vzdelania a viacjazyčnosti v budovaní znalostnej spoločnosti

14.05 – 14.15**Strelinger, J.**

Globalizačné trendy a interkultúrna komunikácia

14.15 – 14.25**Janičková, E.**

Postavenie mediácie v interkultúrnej komunikácii

14.25 – 14.35**Prociková, J.**

Využitie printových médií vo výučbe interkultúrnej komunikácie

14.35 – 14.45**Némethová, I.**

Prínos štúdia predmetov zameraných na dejiny a kultúru anglicky hovoriacich krajín pre absolventa EU v Bratislave

14.45 – 15.30 Diskusia v sekcii

15.30 – 16.00 Prestávka

16.00 – 16.10**Helmová, M.**

Symetrická a komplementárna komunikácia v obchodných rokovaníach

16.10 – 16.20**Hulajová, E.**

Využitie poznatkov z oblasti interkultúrnej komunikácie vo výučbe predmetu obchodné rokovanie

16.20 – 16.30**Puchovský, M.**

Interkultúrna komunikácia vo výučbe španielčiny

16.30 – 16.40**Strelková, K.**

Ruské slovo vo sfére biznisu – včera a dnes

16.40 – 16.50**Paľková, J.**

Komunikácia v politike: aspekty výučby odborného španielskeho jazyka

16.50 – 17.00 Diskusia v sekcii

17.00 – 17.10 Prestávka

17.10 – 17.20**Zavrl, I. – Jurisic, V.**

Interkultúrna komunikácia

17.20 – 17.30**Rusiňáková, J.**

K významu výučby diplomatického jazyka v príprave budúcich diplomatov

17.30 – 17.40**Smoleňová, E.**

Vybraná talianska terminológia v oblasti foriem podnikania z hľadiska jej odlišnosti vo významovom rozsahu oproti slovenským ekvivalentom

17.40 – 17.50**Melušová, E.**

Analýza humoru v diskurze

17.50 – 18.00**Fráterová, Z.**

K pragmatickým úskaliam učenia sa cudzieho jazyka

18.00 – 18.30 Diskusia v sekcii

18.30 Záver a vyhodnotenie konferencie v pléne

OBSAH/CONTENTS

ÚVOD	14
Dr. Axel Hartmann	15
veľvyslanec Spolkovej republiky Nemecko	
Josef Aregger	17
veľvyslanec Švajčiarskej konfederácie	
Jacques Bortuzzo	18
atašé pre vzdelávanie a jazykovú spoluprácu Francúzskeho veľvyslanectva	
Luis Pardiñas Béjar	19
pridelenec pre vzdelávanie Veľvyslanectva Španielskeho kráľovstva	
doc. PhDr. Jana Lenghardtová, CSc.	20
Ústav jazykov v rokoch 1990 – 2000	
doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.	26
Ústav jazykov v rokoch 2001 – 2007	
prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.	29
Smerovanie a perspektívy Fakulty aplikovaných jazykov	
prof. Dr. Sophie Elias-Varotsis – Francúzsko	32
Aplikované jazyky – nový fenomén vo vysokoškolskom vzdelávaní	
Vargáné Kiss Katalin, PhD. – Maďarsko	39
Medzinárodná spolupráca v oblasti jazykového vzdelávania na vysokých školách	
1. sekcia - LINGVODIDAKTIKA	42
Grossmanová, M.	43
Koncepcia nového študijného programu „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“ v aplikácii na výučbu anglického jazyka na EU v Bratislave	
Zsapková, E. – Pašková, H.	49
Výučba odbornej angličtiny na EU v Bratislave – súčasnosť a budúcnosť	
Rizeková, I.	53
Odborná komunikácia – východisko i cieľ výučby cudzích jazykov	
Petríková, Ľ.	58
Pohl'ad na dvadsať rokov výučby francúzštiny na Ústave jazykov EU v Bratislave	
Ondrčková, E.	62
Publikačná činnosť Katedry nemeckého jazyka ÚJ EU v Bratislave	
Széherová, E.	69
Nový profil absolventa a učiteľa vo vedomostnej spoločnosti v kontexte viacjazyčnosti	
Breveníková, D.	74
Paradigmy v lingvistike a vo vyučovaní cudzích jazykov	
Lapšanský, L.	79
Odborný text v preklade – metodické poznámky	

Ondrejová, Z.	83
Kvalita jazykovej pripravenosti absolventov stredných škôl na štúdium odborného anglického jazyka na Ekonomickej univerzite v Bratislave	
Stradiotová, E. – Mel’sitová, J. – Kurdelová, E.	87
Porovnanie výučby odborného anglického jazyka na FHI v minulosti a v súčasnosti	
Adamcová, S.	90
Charakteristika nemeckého odborného jazyka v diplomatických textoch	
Priesolová, J.	95
Odborná francouzština na VŠE v Praze	
McCullough, P.	100
Akademické písanie vo výučbe anglického jazyka na EU v Bratislave	
Jónová, R.	104
Vyučovacie metódy a ich premietnutie v učebniciach francúzskeho jazyka	
Peczeová, E.	110
Eufemizmy v jazyku	
Flochová, E.	117
Gramatika vo výučbe hospodárskej nemčiny	
Gondová, D.	122
Kreativistické vyučovanie francúzštiny ako cudzieho jazyka	
 2. sekcia	 129
INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA A KOMUNIKÁCIA V DIPLOMATICKEJ SFÉRE	
Hrivíková, T.	130
Jazyk, kultúra a identita	
Laskovičová, T.	137
Lisabonská stratégia: úloha vzdelania a viacjazyčnosti v budovaní znalostnej spoločnosti	
Strelinger, J.	141
Globalizačné trendy a interkultúrna komunikácia	
Janíčková, E.	146
Postavenie mediácie v interkultúrnej komunikácii	
Prociková, J.	151
Využitie printových médií vo výučbe interkultúrnej komunikácie	
Némethová, I.	156
Prínos štúdia predmetov zameraných na dejiny a kultúru anglicky hovoriacich krajín pre absolventa EU v Bratislave	
Helmová, M.	160
Symetrická a komplementárna komunikácia v obchodných rokovaníach	
Hulajová, E.	164
Využitie poznatkov z oblasti interkultúrnej komunikácie vo výučbe predmetu obchodné rokovanie	
Puchovský, M.	169
Interkultúrna komunikácia vo výučbe španielčiny	
Strelková, K.	173
Ruské slovo vo sfére biznisu – včera a dnes	
Paľková, J.	177
Komunikácia v politike: aspekty výučby odborného španielskeho jazyka	

Zavrl, I. – Jurisic, V.	182
Interkultúrna komunikácia	
Rusiňáková, J.	189
K významu výučby diplomatického jazyka v príprave budúcich diplomatov	
Smoleňová, E.	196
Vybraná talianska terminológia v oblasti foriem podnikania z hľadiska jej odlišnosti vo významovom rozsahu oproti slovenským ekvivalentom	
Melušová, E.	203
Analýza humoru v diskurze	
Fráterová, Z.	210
K pragmatickým úskaliam učenia sa cudzieho jazyka	

Cudzie jazyky v premenách času

Úvod

Zborník obsahuje príspevky z vedeckej konferencie *Cudzie jazyky v premenách času*, ktorá sa uskutočnila v roku dvoch významných udalostí: 70. výročia založenia Ekonomickej univerzity v Bratislave a 20. výročia založenia Ústavu jazykov EU v Bratislave. Termín konania konferencie bol prelomovým dátumom v existencii inštitúcie zabezpečujúcej výučbu cudzích jazykov na EU v Bratislave: len tri dni predtým, 1. júna 2010 bola na základe dekrétu rektora EU zriadená Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Organizátori v programe vedeckej konferencie deklarovali dva hlavné ciele podujatia:

- vyhodnotiť 20 rokov existencie Ústavu jazykov a prínos transformácie výučby cudzích jazykov k utváraniu profilu absolventa Ekonomickej univerzity v Bratislave,
- prezentovať teoretické a praktické východiská koncepcie vzdelávacej a vedeckovýskumnej činnosti Fakulty aplikovaných jazykov (FAJ) z pohľadu lingvodidaktiky a teórie interkultúrnej komunikácie.

Druhým uvedeným cieľom nadväzovali príspevky na problematiku novo akreditovaného celouniverzitného študijného programu *Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia* v rámci študijného odboru 2.1.32 *Cudzie jazyky a kultúry*.

Konferencia sa konala pod záštitou rektora EU v Bratislave prof. Ing. Rudolfa Siváka, PhD. a za účasti zástupcov diplomatického zboru krajín cieľových jazykov, ktorých výučbu zabezpečuje FAJ. Zástupcovia diplomatického zboru v príhovoroch ocenili prínos pracoviska a jednotlivých učiteľov k zvyšovaniu úrovne znalostí cudzích jazykov na Slovensku. Zborník obsahuje spolu 36 príspevkov domácich i zahraničných účastníkov, vysokoškolských učiteľov cudzích jazykov (angličtina, nemčina, francúzština, ruština, španielčina, a taliančina), ktoré odzneli v dvoch sekciách: v sekcii lingvodidaktiky a v sekcii interkultúrnej komunikácie a komunikácie v diplomatickej sfére.

Príhovor

Jeho excelencia Axel Hartmann

Vel'vyslanec Spolkovej republiky Nemecko v Slovenskej republike

Sehr geehrte Frau Professor Lenghardtová, sehr geehrte Frau Professor Lesáková, sehr geehrte Frau Professor Adamcová, meine sehr geehrten Damen und Herren,

gerne habe ich die freundliche Einladung von Frau Professor Adamcová zur Eröffnung der internationalen Konferenz heute hier angenommen. Die Thematik dieser Konferenz, die sich im weitesten Sinne mit der Förderung von Fremdsprachen, insbesondere auch mit der deutschen Sprache befasst, liegt uns besonders am Herzen. Zum einen, weil die Bereiche Kultur und Bildung langfristig mindestens so hohe Bedeutung für die Vertiefung der bi- und multilateralen Beziehungen haben wie Politik oder auch Wirtschaft und Finanzen. Hinzu kommt, dass die Sprache von Goethe, von Heine oder Brecht, von Kant und Einstein einer der Schlüssel für den Zugang zum europäischen Kulturerbe ist. Die Förderung der deutschen Sprache ist eine der Kernaufgaben der deutschen auswärtigen Kulturpolitik. Mit über 100 Millionen Muttersprachlern ist Deutsch im mehrsprachigen Europa, hier in Zentraleuropa eine wichtige Sprache. Die geographische Lage Deutschlands, Österreichs und der Schweiz sowie deren kulturelle und wirtschaftliche Bedeutung machen die Kenntnis der deutschen Sprache in der Mitte Europas attraktiv, aber auch weit über Europa hinaus. Das gilt auch und insbesondere in den Grenzregionen. Auch dort trägt nämlich das vielgestaltige Engagement der deutschen Mittlerorganisationen und ihrer internationalen Partner maßgeblich zur Förderung und zum Erhalt dieses Interesses an der deutschen Sprache bei. Und zudem gibt es viele deutsche Minderheiten in zahlreichen europäischen Ländern. Seit dem 12. Jahrhundert ist die deutsche Sprache in der Slowakei zu Hause. Auch das gehört zur europäischen Sprachkultur. Die deutsche Sprache ist ein Bildungsfaktor, der Mehrwert schafft für den Einzelnen und nicht zuletzt für die sprachliche und kulturelle Vielfalt weltweit. Daher setzt sich das Auswärtige Amt verstärkt dafür ein, dass der Deutschunterricht in den Schulen und Universitäten unserer Partnerländer nachhaltig verbessert und ausgebaut wird. Gerade auch die Errichtung der neuen Fakultät für angewandte Sprachen hier an der Wirtschaftsuniversität Bratislava eröffnet neue Wege in das europäische Sprachennetzwerk. Hauptanliegen der neuen Fakultät wird es nun sein, an den vier Lehrstühlen eine Ausbildung auf hohem Niveau zu bieten, und ich freue mich, dass es seit dem 01. Juni eine neue Fakultät für angewandte Sprachen mit dem Lehrstuhl Germanistik gibt. Als beispielhaft zu nennen ist zudem die Verknüpfung von akademischer Ausbildung und direktem Anschluss an den Arbeitsmarkt. Als gutes Beispiel ist hier bereits die Vernetzung der Wirtschaftsuniversität Bratislava in Kooperation mit der Martin-Luther-Universität in Halle zu nennen. Im Rahmen des DAAD-Programmes können Studenten gleichzeitig in der Slowakei und in Deutschland studieren, Praktika machen und schließlich einen internationalen Abschluss erwerben. Diese Studenten haben, so höre ich, meist schon attraktive Arbeitsverträge bei Investoren unterschrieben, bevor sie überhaupt das Diplom erworben haben. Die neue Fakultät wird Übersetzer, Dolmetscher, Manager, interkulturelle Mediatoren, Fachleute für die interkulturelle Kommunikation in der Wirtschaftspraxis sowie auch Diplomaten, Kulturwissenschaftler und Eurobeamte auf das Berufsleben und ihre jeweilige Karriere vorbereiten. Diplomaten und Politiker machen immer wieder die Erfahrung, wie wichtig Weltoffenheit sowohl im Verhältnis zu unseren Partnern in der Welt als auch für unsere eigene Gesellschaft ist.

Weltoffenheit auch über die Sprache zu vermitteln ist eine der zentralen Aufgaben unserer Bildungspolitik im Ausland und deshalb ist Spracharbeit als Kulturarbeit von so grundlegender Bedeutung. Ich wünsche den sprachwissenschaftlichen Fakultäten an der Wirtschaftsuniversität Bratislava für die Zukunft alles Gute. Ich bin sicher, dass ich auch künftig hier die Arbeit unterstützen werde, und ich wünsche dieser Tagung einen erfolgreichen Verlauf und danke für die Aufmerksamkeit. Ďakujem.

Cudzíe jazyky v premenách času

Príhovor

Jeho excelencia Josef Aregger

Veľvyslanec Švajčiarskej konfederácie v Slovenskej republike

Dobrý deň, vážené dámy, vážení páni,

ich danke der Wirtschaftsuniversität, den Organisatoren dieser Konferenz für die Gelegenheit, auch von schweizerischer Seite ein Grußwort an Sie zu richten. Es ist mir eine besondere Freude, Frau Lesáková, Frau Lenghardtová und Frau Adamcová zu begrüßen.

Darf ich hier eine kleine Bemerkung machen? Ich hoffe sehr, dass nicht nur Frauen Fremdsprachen lernen, sondern auch Männer. Mir fällt auf, dass es sehr viele Frauen in diesem Raum hat.

Die diesjährige Konferenz zum Thema Fremdsprachen schaut mit Genugtuung auf 20 Jahre zurück. Heute präsentiert sie sich mit dem Programm der neuen Fakultät. Mir gibt es Gelegenheit, der Wirtschaftsuniversität meinen Respekt auszusprechen, dass sie diesem Bereich – dem Fremdsprachenunterricht – so viel Beachtung schenkt. Mein Aufenthalt hier in Bratislava hat mir bestätigt, was mir eigentlich bereits bewusst war. Dieses Land hier zeichnet sich durch Multikulturalität aus. Auch der junge Staat, die Slowakei, knüpft an die Geschichte als Teil der österreichisch-ungarischen Monarchie an. Damals war es ja für die Menschen selbstverständlich, dass sie sich in einem multikulturellen Umfeld bewegten. Im Gegensatz zu meinem Land, das auch multikulturell ist, waren hier die Kulturen immer vermischt, während sie bei uns doch territorial abgegrenzt waren. Die Slowaken hatten also die Qualität, dass sie sich selbstverständlich, wie ich es bereits gesagt habe, in diesem Raum bewegten. Heute wird diese Multikulturalität ein Vorteil auch in der Wirtschaftswelt. Und der Schlüssel dazu ist selbstverständlich die Sprache, die Sprachkenntnisse. Und ich möchte diese Gelegenheit benutzen, um Ihnen zu sagen, dass ich mir im Klaren bin, dass wir heute eine lingua franca haben, das Englische, aber das Englische ermöglicht es, sich zu verständigen, aber die Sprachkenntnisse, die Kenntnisse der Muttersprache des Partners erlauben uns, ihn zu verstehen. Also wir haben einen Unterschied zwischen „sich verständigen“ und „sich verstehen“. Um drum glaube ich, dass Ihre Aufgabe eine besonders wichtige ist, wenn sie nämlich die jungen Studenten dazu bringen, sich eben in die Kultur all ihrer künftigen Partner einzufinden. Ich glaube tatsächlich, dass für die Slowakei dieses Element im europäischen Zusammenleben ein großer Vorteil ist, und ich bin überzeugt, dass auch die Rückenfunktion des Landes gegenüber den Partnern außerhalb der EU im Osten sehr, sehr wichtig sein wird. Ich glaube, dass die Slowakei eben auch eine Brücke ist zu den östlichen Partnerstaaten der Europäischen Union. In diesem Sinne wünsche ich Ihrer Konferenz viel Erfolg und der Slowakei als solches die Überzeugung, dass ihre Multikulturalität sie in die Zukunft führen wird.

Danke schön.

Príhovor

Jacques Bortuzzo

*atašé pre vzdelávanie a jazyková spoluprácu
Francúzskeho veľvyslanectva*

Monsieur le Recteur, chers collègues et chers amis,

Je voudrais remercier l'Université d'Economie de m'avoir invité à l'ouverture solennelle de cette Conférence internationale de haut niveau et cela pour plusieurs raisons.

D'abord pour le plaisir que j'ai à y participer, satisfaction d'autant plus grande que l'Ambassade de France et l'IFB ont toujours entretenu d'excellentes relations avec cette université.

Ensuite parce que nous sommes décidément dans une année d'anniversaires en cette année 2010 : vous fêtez le 70ème anniversaire de cette université et le 20ème de l'Institut des langues. Nous avons fêté cette année en Slovaquie comme ailleurs dans le monde le 40ème anniversaire de la francophonie mais aussi, le 20ème anniversaire de nos sections bilingues franco-slovaques qui fournissent à des universités comme la vôtre des étudiants francophones de qualité.

Enfin, je suis particulièrement séduit par le programme de cette journée, programme qui tourne principalement autour du thème de l'enseignement des langues à des fins professionnelles d'une part et, d'autre part, autour du thème de la communication et de la compétence interculturelle.

Le français sur objectifs spécifiques, comme d'autres langues, connaît en effet un développement important à côté de l'enseignement du français général.

Quant à la compétence interculturelle, je l'ai découverte au Maroc où j'ai travaillé 3 ans. J'ai appris, en faisant mes achats dans les médinas, qu'il fallait accepter de prendre du temps (je ne dis pas « perdre ») si l'on voulait faire des affaires et qu'un bon marchandage commençait toujours par un thé à la menthe !

Mais je ne voudrais pas déflorer le sujet et je vais laisser les spécialistes continuer le débat.

Merci de votre attention et bon séminaire à tous.

Jacques Bortuzzo, Attaché de Coopération pour le français

Príhovor

Luis Pardiñas Béjar

Agregado de Educación

Embajada de España en Bratislava

La Embajada de España agradece la invitación a participar en este Seminario de ***Las lenguas extranjeras en el transcurso del tiempo*** y felicita a la Universidad de Economía de Bratislava por su organización, que muestra tanto su constante preocupación por los temas de mayor actualidad como su capacidad organizativa y, a la vista de la amplia representación aquí reunida, su poder de convocatoria.

Desde siempre, la colaboración con la UEBA ha reportado a la Embajada de España todo tipo de satisfacciones: con ella tenemos acuerdos para la ubicación en sus locales de la Biblioteca y Centro de Recursos de la Agregaduría de Educación y del Aula virtual Cervantes, dependiente del Instituto Cervantes de Viena. Pero además, y más importante, hay que referirse al trabajo convencido y sostenido que el departamento de español de la UEBA -a cuyo frente está la hispanista y Vicerrectora de Relaciones Internacionales, Dra. Jana Lenghardtová- hace por la extensión de la enseñanza del español en Eslovaquia y por la cimentación de las relaciones con España y los países de habla hispana en proyectos realistas, ambiciosos y necesarios, que obtienen financiación de la Unión Europea. Se trata de proyectos que ponen el énfasis en la colaboración entre la universidad y la empresa, que tienen como finalidad aproximar el continente americano al europeo y que contribuyen a ir abriendo paso a la lengua española como lengua de trabajo internacional.

Siempre atenta a buscar la colaboración más eficiente, la UEBA ha contado como uno de sus socios más sólidos con la Universidad de Granada, presente en este seminario, abierta y generosa además en sus programas de becas a los alumnos de las siete secciones bilingües eslovaco-españolas que hay en Eslovaquia.

El tema de este seminario no puede ser más oportuno y responde a las inquietudes actuales por encontrar el lugar que corresponde en la enseñanza a las lenguas extranjeras en un mundo y en una Europa que, aunque Unida, es plurilingüe y pluricultural. Respecto a la enseñanza del español, cuya demanda está en constante aumento en todo el mundo, es preciso subrayar que en estos días más de un centenar de centros académicos de países hispanohablantes, entre ellos la casi totalidad de las universidades públicas españolas, han firmado el convenio marco que regula el Sistema Internacional de Certificación del Español como Lengua Extranjera (SICELE).

Este sistema de certificación, promovido por el Instituto Cervantes, tiene por objeto reglar y asegurar la calidad de la enseñanza, el aprendizaje y la certificación del español y dará a los estudiantes extranjeros de español garantías en dos cuestiones fundamentales: la calidad de su aprendizaje del idioma y la validez universal de los títulos que obtengan.

ÚSTAV JAZYKOV V ROKOCH 1990-2000

Jana Lenghardtová

Excelencie, vážené dámy, vážení páni, vzácní hostia, kolegovia, študenti, priatelia,

je pre mňa ct'ou, že vás môžem pozdraviť na úvod tejto konferencie a predstaviť vám jeden úsek z histórie Ústavu jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Len pred pár dňami - 1. júna 2010 - sa osud tohto takmer dvadsaťročného pracoviska definitívne zavŕšil. Ústav zanikol a zrodila sa Fakulta aplikovaných jazykov. Obdobie od založenia ústavu v roku 1990 do roku 2000, teda prvých desať rokov existencie Ústavu jazykov predstavuje síce až polovicu dvadsaťročnej histórie tohto pracoviska, ale len jednu sedminu z histórie výučby cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Cudzí jazyky sa tu totiž vyučovali od samotného založenia našej Alma Mater, ktorá v tomto roku slávi 70. výročie svojej existencie.

Ak mám teda náležite predstaviť dôvody, ktoré viedli k založeniu ústavu a prvé roky jeho života, musím aspoň stručne spomenúť kľúčové obdobia a kľúčové problémy predchádzajúceho vývoja a odpovedať na otázku: Aké postavenie mali CJ na našej Alma Mater pred vznikom ústavu? Na čo sme nadväzovali?

Pochopiteľne, od roku založenia univerzity v r. 1940 do vzniku Ústavu jazykov v r. 1990 sa štatút a organizačné začlenenie jazykových pracovísk priebežne menili. Od r. 1940 výučbu jazykov zabezpečovali naši predchodcovia na Ústave pre štúdium CJ. Po 12 rokoch existencie v r. 1952 ústav zanikol a vznikli dve katedry: Katedra ruského jazyka a Katedra neslovanských jazykov, ktoré boli organizačne začlenené na vtedajšiu Fakultu odvetvových ekonomík. O ďalších 17 rokov v r. 1969 sa obe katedry stali súčasťou novozaloženej Obchodnej fakulty.

Čo je však podstatné, celé toto päťdesiatročné obdobie vo výučbe CJ má niekoľko spoločných znakov: Po prvé, výučba cudzích jazykov tvorila integrálnu súčasť vzdelávania študentov univerzity. Po druhé, od samotného vzniku sa na škole podporoval multilingvizmus a študenti sa povinne učili minimálne dva jazyky. Počet jazykov vo vzdelávacej ponuke sa v jednotlivých etapách pohyboval od päť po jedenásť. V období od akademického roku 1940/1941 sa vyučovalo sedem jazykov (nemčina, ruština, angličtina, francúzština, taliančina, španielčina a maďarčina), od akademického 1947/1948 až jedenásť (k vyššie uvedeným jazykom pribudla aj rumunčina, poľština, srbochorvátčina, a neskôr aj švédčina) a v období od r. 1952/1953 päť cudzích jazykov (angličtina, francúzština, nemčina, ruština, španielčina). Po tretie, jeden z vyučovaných cudzích bol povinný. V prvých rokoch existencie školy to bola nemčina a neskôr ruština. Netreba osobitne zdôrazňovať, že stanovenie povinného jazyka odrážalo vždy geopolitickú orientáciu príslušného režimu

V druhej polovici 80. rokov minulého storočia t.j. krátko pred vznikom ústavu sa situácia vo výučbe cudzích jazykov vyznačovala určitými pozitívami ale aj negatívami. K dobru tejto etapy treba pripísať už spomínaný fakt, že jazyková kompetentnosť tvorila

súčasť profilu absolventa a že vo vzdelávacej ponuke bolo až päť cudzích jazykov. Negatíva vyplývali z charakteru vtedajšieho režimu. Hranice za železnou oponou boli uzavreté, takže študenti- a nielen oni – mali len minimálne možnosť uplatniť nadobudnuté znalosti cudzích jazykov a príslušné komunikačné zručnosti v praxi. Praktická motivácia učiť sa cudzie jazyky teda chýbala. Povinná ruština zase viedla k neprirodzenému pomernému zastúpeniu jednotlivých cudzích jazykoch.

V období tesne pred revolúciou r. 1989 sa na univerzite - a v školstve na Slovensku vôbec – začala prejavovať tendencia, ktorú sme vnímali ako potenciálne negatívny zásah do jazykovej politiky v našom školskom systéme. Z kruhov vtedajšej decíznej sféry k nám prostredníctvom vedenia jazykových katedier začali prenikať informácie o pripravovaných zmenách: počet vyučovaných jazykov na vysokých školách sa mal zredukovať len na dva. Argumentovalo sa tým, že svet je bipolárny. Stačí teda, aby sa študenti učili jazyky veľmocí, teda ruštinu a angličtinu. Ponechať na školách nemčinu, francúzštinu či španielčinu sa nejavilo ako pragmatické riešenie, ale ako zbytočný luxus.

Považovali sme vtedy za vec presvedčenia a profesijného svedomia brániť multilingvizmus na škole a argumentovať proti tomuto zdanlivo pragmatickému riešeniu. Dnes už nevedno, kam sa dostali listy, ktoré sme adresovali na vtedajšiu decízne orgány a inštitúcie, v ktorých sme argumentovali, prečo je potrebná aj nemčina, aj francúzština či španielčina. Fakt je, že zámery oklieštiť ponuku cudzích jazykov len na jazyky vtedajších veľmocí, sa v praxi už nestihli nepresadiť. Ako sa hovorí, všetko zlé je na niečo dobré. Aj táto etapa nás donútila hlbšie sa zamyslieť nad poslaním a zmyslom jazykového vzdelávania v školskom systéme.

Prelomový r. 1989 priniesol nové výzvy aj vo vzťahu k našej téme. Spoločenské zmeny sa výrazne odrazili nielen na postojoch študentov voči cudzím jazykom, ale aj na oficiálnych jazykových politikách.

Študenti hromadne odmietali učiť sa ruský jazyk, niektorí žiadali dokonca vylúčenie tohto jazyka zo systému výučby. Na jednej strane táto emocionálna reakcia na predchádzajúce obdobie bola pochopiteľná. Ruský jazyk bol vnímaný najmä ako symbol všetkého negatívneho, čo k nám prichádzalo v dôsledku imperiálnych politik vtedajšieho Sovietskeho zväzu. No považovali sme za vážny omyl prijať takéto návrhy. Museli sme vysvetľovať študentom, že stotožňovať jazyk s režimom je závažná chyba úsudku, že jazyk je výrazom určitého národného spoločenstva, určitej kultúry. Ruština napokon na univerzite ostala, aj keď spočiatku bolo možné počítať záujemcov o tento jazyk na prstoch jednej ruky.

Zo strany nadriadených inštitúcií ale sčasti aj vo verejnej mienke sa ozývali názory, ktoré vo svojej podstate kopírovali princípy jazykovej politiky z konca 80. rokov. S jedným rozdielom. Ak sme v predchádzajúcom období bránili plurilingvizmus a „bojovali“ proti redukcii vyučovaných jazykov na dva, v prvom období po r. 1989 sme museli čeliť snahám znížiť počet cudzích jazykov na vysokých školách len na jeden. Argumentom v prospech exkluzivity anglického jazyka na škole bola najmä tzv. pragmatická snaha nemrhať zbytočne silami a prostriedkami.

Mali sme teda pred sebou viaceré závažné úlohy. Predovšetkým sme si museli ujasniť koncepciu jazykovej politiky, ktorá by zodpovedala potrebám vysokoškolského vzdelávania ekonómov a manažérov v danom spoločenskom kontexte. Pri tvorbe koncepcie sme vychádzali z troch premís: Po prvé, Slovensko je malá krajina, naši vysokoškolsky vzdelaní

odborníci musia byť schopní komunikovať v CJ. Z toho vyplýva prvý pilier jazykovej politiky: cudzie jazyky majú byť aj naďalej integrálnou súčasťou prípravy ekonómov

Po druhé, potrebujeme odborníkov pripravených na spoluprácu s rôznymi krajinami/regiónmi Európy a sveta. Z toho vyplýva druhý pilier jazykovej politiky: aj naďalej je potrebné podporovať multilingvizmus prostredníctvom povinného štúdia dvoch cudzích jazykov. Po tretie, spoločnosť a ekonomika sa menia, menia sa priority a potreby v medzinárodných vzťahoch, preto je potrebné pružné reagovať na aktuálne potreby spoločenskej a ekonomickej praxe. Zo skúseností z predchádzajúcich období sme sa poučili, že voluntaristické rozhodnutie o tom, ktorý jazyk má byť povinný, vedie k neprirodzenému zastúpeniu jednotlivých cudzích jazykov. Z toho vyplýva tretí pilier jazykovej politiky, ktorým je slobodná voľba jazyka

Na týchto zásadách sme postavili koncepciu výučby CJ na škole pre nasledujúce obdobie. Jedna vec je však teória a druhá je prax. Tu sa dostávame k našej druhej neľahkej úlohe, k vypracovaniu logistiky poskytovania jazykového vzdelávania vo vtedajších podmienkach. Hlavný problém vyplýval z už spomenutej skutočnosti, že v novej spoločensko-politickej situácii študenti – až na ojedinelé výnimky – odmietali študovať ruštinu a zároveň sa takmer všetci dožadovali možnosti učiť sa dva západné jazyky a navyše vo vyššej výmere hodín. V praxi by to znamenalo zvýšenie objemu výučby cudzích jazykov minimálne na dvojnásobok. Pri nezmenenom počte učiteľov sme museli hľadať cesty, ako uplatniť v praxi navrhované jazykové politiky a pritom zabezpečiť náležitú kvalitu výučby.

Riešenie sme našli v návrhu tzv. modulového systému organizácie výučby cudzích jazykov na univerzite. Systém tvorili kurzy jednotlivých vyučovaných jazykov zoradených podľa stupňa pokročilosti do štyroch úrovní, počnúc stupňom či modulom A, ktorý bol určený pre začiatočníkov, až po najvyšší stupeň označený ako modul D. Jednotlivé moduly boli definované v zmysle cieľových rečových zručností a jazykových prostriedkov. Pravidlá systému štúdia cudzích jazykov boli jednoduché. Každý študent povinne študoval dva cudzie jazyky, pričom si slobodne volil z existujúcej ponuky cudzích jazykov. V prvom jazyku požadovanú výstupnú úroveň predstavoval absolvovaný modul C, v druhom jazyku povinne požadovanú výstupnú úroveň predstavoval absolvovaný modul B. Študenti mali možnosť vstúpiť priamo do požadovaného cieľového modulu v príslušnom cudzom jazyku, ale v prípade potreby mali možnosť pripraviť sa predtým v nižšom module. Vyššie stupne, teda tie, ktoré predstavovali nadstavbu nad povinne stanovenú hranicu, sme otvárali len v tom prípade, ak sme mali k dispozícii príslušné personálne kapacity. Systém vychádzal z kvalitatívnych kritérií, a preto záväzne určoval nie rozsah výučby, ale požadovanú výstupnú úroveň.

Definovanie jazykových politík a vypracovanie logistiky zabezpečovania výučby cudzích jazykov predstavovali dva základné piliere novej koncepcie cudzojazyčného vzdelávania na univerzite. Ostávala ešte jedna nezanedbateľná úloha: presadiť túto koncepciu do praxe. Chceli sme, aby sa jednotný prístup k výučbe CJ uplatnil na celej univerzite, na všetkých fakultách. Tento cieľ by sme ťažko mohli dosiahnuť v postavení katedry začlenenej na niektorú z fakúlt. Uvedomovali sme si, že na dosiahnutie spomínaného cieľa je potrebná väčšia miera samostatnosti. Z tohto dôvodu sme inštitucionálnou cestou predložili návrh na založenie Ústavu jazykov ako celouniverzitného pracoviska spolu s novou koncepciou výučby v cudzích jazykov. Oba návrhy boli schválené a tak Ústav jazykov uzrel svetlo sveta dňa 1. októbra 1990.

Naše predpoklady súvisiace s návrhom nového systému sa potvrdili v praxi. Počiatkový chaos prešiel relatívne rýchlo do plynulého chodu. A čo je najdôležitejšie, podarilo sa dosiahnuť prirodzené a skutočným spoločenským potrebám zodpovedajúce zastúpenie jednotlivých cudzích jazykov. Relatívne v krátkom čase sme pozorovali pozitívne tendencie: Angličtina sa začala profilovať ako najsilnejšie zastúpený jazyk, čo zodpovedá aj súčasnému statusu tohto jazyka, ktorý sa používa dnes už ako „lingua franca“ v celosvetovom meradle. Druhé miesto zaujala postupne nemčina, ako významný európsky jazyk a jazyk našich bezprostredných susedov. Vzrástol záujem aj o francúzštinu a španielčinu, ktoré sa až do súčasnosti udržiavajú na podobných percentuálnych kvótach. Jazyková politika, založená na slobodnej voľbe jazyka, ktorá odmietla administratívne a konjunkturálne odstránenie jedného z významných jazykov zo systému vzdelávania na univerzite, preukázala svoju efektívnosť aj v tom, že zo systému sa nevytratila ani ruština. Počiatková averzia sa postupne strácala, narastal a doteraz narastá počet záujemcov o tento jazyk. Postupom času sa nám podarilo obohatiť paletu CJ aj o taliančinu.

Pochopiteľne, po založení Ústavu pred kolektívom tohto pracoviska stálo mnoho ďalších úloh: pripravovať učebné pomôcky a didaktické materiály, dobudovať ústav personálne nielen pokiaľ ide o pedagogických zamestnancov, ale aj z hľadiska administratívneho a organizačného fungovania ústavu, rozvinúť výskum, publikačnú činnosť, medzinárodnú spoluprácu, atď. V tejto prezentácii nechcem ani nemôžem suplovať správu o činnosti ústavu za príslušné obdobie. Aj tak by som chcela konštatovať, že za toto obdobie ústav preukázal svoju životaschopnosť a stal sa plnohodnotnou súčasťou EUBA.

Ku koncu obdobia, na ktoré sa vzťahuje moje vystúpenie, sa objavili opäť nové výzvy. V súlade so zavedením kreditového systému ECTS na Ekonomickej univerzite v Bratislave sme začali pracovať na priradení kreditov k jednotlivým modulom. Vývoj situácie vo výučbe cudzích jazykov v školskom systéme v rámci celej SR a uvažovanie o mieste CJ vo vysokoškolskom vzdelávaní ekonómov a manažérov a o ďalšom zmysluplnom smerovaní ústavu jazykov nás viedol dokonca k predloženiu návrhu na transformáciu ústavu na fakultu aplikovaných jazykov. V tom čase návrh neuspel. O to viac sa teším, že od 1. júna Fakulta aplikovaných jazykov EUBA je skutočnosťou.

Je pre mňa ctôu, že spolu s kolegami z pôvodných katedier jazykov som mala možnosť pracovať na tvorbe a neskôr na presadení koncepcie Ústavu jazykov do života. Chcem sa poďakovať všetkým kolegom, ktorí tou či onou formou priložili ruku k dielu a zaslúžili sa o to, že sa predstavy o poslaní cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave naplnili.

Vážené dámy, vážení páni,

Keď som sa pri príprave tohto príspevku zamýšľala nad úlohou cudzích jazykov pri formovaní profilu absolventa Ekonomickej univerzity v Bratislave, opätovne som si uvedomila, že táto univerzita vytvára mimoriadne priaznivé podmienky pre kultúru multilingvizmu a pre internacionalizáciu a humanizáciu vzdelávania budúcich ekonómov a manažérov.

V súčasnosti sa na univerzite vyučuje šesť cudzích jazykov, univerzita poskytuje štyri ucelené študijné programy a ročne cca 55 odborných predmetov v CJ (okrem angličtiny aj v nemčine, francúzštinu a zaznamenávame aj nástup kurzov v ruštine a španielčine). Univerzita podporila

tvorbu a poskytovanie pluridisciplinárnych predmetov oblastných štúdií, tzv. „area studies“, ktoré študentom približujú nielen súčasné javy ekonomiky, politiky a spoločnosti, ale umožňujú im nadobudnúť predstavu aj o histórii, kultúre a civilizácii príslušných krajín čo regiónov. Na univerzite boli ďalej vytvorené podmienky na akreditáciu študijného programu v oblasti interkultúrnej komunikácie, a napokon aj podmienky na založenie Fakulty aplikovaných jazykov.

Podpora multilingvizmu a všetky uvedené typy programov a kurzov umožňujú študentom lepšie poznávať iné kultúry, krajiny, regióny, rozumieť ich ľuďom, lepšie si uvedomovať vzájomnú prepojenosť zdanlivo nesúvisiacich javov sveta a spoločnosti, aj prepojenosť osudov krajín, regiónov a kontinentov, pomáha rozširovať ich obzory, zušľachťovať ich ducha a dušu, skrátka, účinnejšie ich formovať ako integrálne osobnosti so širokým rozhľadom. Naši dnešní študenti, to sú budúci manažéri, riaditelia, lídri. Na svojich postoch budú prijímať rozhodnutia a ovplyvňovať vo väčšej či menšej miere život spoločnosti. Práve preto okrem striktné odbornej prípravy aj spomínané aspekty v ich príprave sú potrebnou súčasťou ich vzdelávania.

Pravda, uplatňovať takéto prístupy k vzdelávaniu nie je vždy ľahké. Náročné je najmä zdôvodniť, že sú zmysluplné a pragmatické. Problém býva niekedy v rôznej interpretácii slova „pragmatický“. Pragmatické totiž nie je len to, čo je jednoduchšie či okamžite použiteľné v praxi. Pragmatické je aj to – cítujem zo slovníka „čo zodpovedá vnútornej súvislosti vecí“. A dopĺňam, aj to, čo prináša zmysluplné výsledky, aj keď cesta k nim je možno náročnejšia a dopady nie sú badateľné na prvý a povrchný pohľad. Podpora multilingválnosti vo vysokom školstve je pragmatická v tom druhom zmysle slova. Okrem toho, čo už bolo povedané, prítomnosť viacerých veľkých európskych jazykov vo vysokoškolskom vzdelávaní a výskume je aj príspevkom na podporu a rozvoj európskeho kultúrneho dedičstva, ktorého vyjadrením sú aj a najmä jazyky.

Želám novej fakulte, aby vo svojom pôsobení aj naďalej podporovala multilingvizmus a holistické prístupy vo vzdelávaní. Nielen preto, že podpora multilingvizmu patrí v súčasnosti k významným politikám Európskej únie, ale najmä a predovšetkým z hlbokého vnútorného presvedčenia.

Literatúra:

1. LENGHARDTOVÁ, J.: La Communication Interculturelle comme partie de la formation des specialistes pour les besoins de l'économie en transformation. Str. 42-46. In: *Conference Scientifique Internationale. Transformation de l'Economie. L'Experience de la République Slovaque et des autres Pays d'Europe Centrale dans la Transition vers une Economie de Marche*. IV. Conférence internationale du reseau PGV. Bratislava, le 14-16 Mai 1998. ISBN 80-225-0988-4
2. LENGHARDTOVÁ, J.: Ústav jazykov – genéza a možnosti ďalšieho rozvoja. In: *Medzinárodné sympóziu. Vzdelávanie v novom miléniu. Prínos cudzích jazykov pre humanizáciu vysokoškolského vzdelávania*. Zborník. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. Str. 16-20. ISBN 80-225-1520-5
3. Pamätnica Ekonomickej univerzity v Bratislave. 60 výročie založenia. 1940-2000. Vydala Ekonomická univerzita v Bratislave pri príležitosti 60. výročia založenia univerzity.

Kontaktné údaje:

doc. Dr. Jana Lenghardtová, CSc.
Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska 1b
852 35 Bratislava

Cudzíe jazyky v premenách času

ÚSTAV JAZYKOV V ROKOCH 2001–2006

Danuša Lišková

Abstract:

Príspevok hodnotí prácu riaditeľky Ústavu jazykov v čase jej pôsobenia vo funkcii. Zaoberá sa hodnotami, postojom k práci a spolupracovníkom. Vyhodnocuje aktivity Ústavu jazykov týkajúce sa študentov a letných škôl. Zaoberá sa významom medziodborového štúdia pre doktorandov.

Kľúčové slová:

sebareflexia, práca so študentmi a doktorandami

Abstract:

Der Artikel bewertet die Arbeit der Direktorin des Instituts für Fremdsprachen in der Zeit ihrer Tätigkeit. Er beschäftigt sich mit den Werten, mit der Einstellung zur Arbeit und zu den Mitarbeitern. Er wertet die Aktivitäten des Sprachinstituts, die die Studenten und Sommerschulen betreffen aus. Er beschäftigt sich auch mit der Wichtigkeit des fachübergreifenden Studiums für die Doktoranden.

Schlüsselwörter:

Selbstreflexion, Arbeit mit den Studenten und Doktoranden

*Väčšina ľudí nemyslí na búrku, keď sa chystá
vyplávať na more
(Seneca)*

Ak sa spätne pozriem na prežitých päť a pol roka vo funkcii riaditeľky Ústavu jazykov, kladiem si otázku: „Aké hodnoty som vytvorila, aké hodnoty som získala? Čo by som robila inak, čo som urobila dobre a čo zle?“ Veľmi skoro som si uvedomila, že nadriadení nás formujú svojím príkladom alebo „nepríkladom.“ Mojou prvou prioritou bolo vniesť do práce entuziazmus a dobrú náladu. Nakoľko sa mi to podarilo nech zhodnotia moji kolegovia. Práca s ľuďmi si vyžaduje v prvom rade pochopenie, empatiu, trpezlivosť a dobrý úsudok, pretože kvalitu nášho života i profesionálneho určuje kvalita nášho úsudku. Mnohokrát som si položila otázku: „Je vôbec jednotlivec schopný zhodnotiť človeka komplexne? Majú štatistiky, tabuľky, grafy výpovednú hodnotu? Nestratili sme za nimi z očí človeka?“ Ak za dvomi tabuľkami rovnakej „hodnoty“ nevidíme kvalitu každého jedného človeka ako jedinečnú neopakujúcu sa individualitu je náš pohľad skreslený a preto je nevyhnutné prehodnotiť staré štruktúry a schémy myslenia. Myslenie mimo zaužívaný rámec by nás malo viesť v našom profesionálnom i súkromnom živote. Mala by sa odstrániť mentalita orientovaná na okamžitý úspech. V ekonómii sa často hovorí o Corporate Identity, alebo o firemnej kultúre, ale málo kto sa o ňou riadi. Najdôležitejšie aktívum sú spolupracovníci a tým by sme mali venovať svoju najväčšiu pozornosť. Začíname pozorovať zanedbávanie ľudského faktora. Orientujeme sa na kvantitu a zanedbávame kvalitu. Kvalitu práce, kvalitu ľudí. Na každom pracovisku potrebujeme kvalitných ľudí, ale aj takých ľudí, ktorí zmýšľajú

inak ako ostatní. Vážme si ľudí, ktorí zmýšľajú inak, ktorí majú odvahu mať vlastný názor. Potrebujeme viac takých, ktorí „kazia hru“. Posunie nás to dopredu.

Aké hodnoty som zanechala? To neviem zhodnotiť. To nech posúdi história. Ale hodnoty, ktoré som získala ma sprevádzajú v mojom profesionálnom i súkromnom živote. Pochopila som, že skúsenosť dobrá i zlá formuje človeka a prispieva k rozvoju osobnosti. Pochopila som, že tvorivý spor je cesta od pochybnosti k poznaniu a že intenzívna interná otvorená komunikácia je cestou, ktorá zblížuje ľudí a tvorí ďalšie nové hodnoty a za túto skúsenosť ďakujem všetkým svojim spolupracovníkom.

Medzi najdôležitejšie hodnoty považujem hodnoty, ktorých outputom bola práca pre študentov. Počas piatich rokov sa nám podarilo zrealizovať štyri krát medzinárodnú letnú školu. Zviditeľnili sme nielen náš ÚJ a Ekonomickú univerzitu, ale aj Slovensko. Zahraniční študenti, ktorí strávili u nás dva týždne sa opätovne na Slovensko vracajú. Priateľstvá, ktoré sa uzatvorili, zotrvávajú. Môžem konštatovať, že úspech letných škôl bazíroval i na dobrých kontaktoch zo zahraničnými profesormi, ktorí nezištne odprednášali časť výučby. V prvom rade patrí k nim profesor Walter Sertl z univerzity z Linzu a doktor Reinhold Skrabal z Odbornej vysokej školy z Nürtingenu. Vďaka patrí i doktorovi Borisovi Matošovi z FMV a inžinierovi. Ľubošovi Pavelkovi z OF ako i učiteľom Ústavu jazykov. Veľmi dôležitá bola i spolupráca piatich univerzít v rámci programu CEEPUS, ktorý som ako hlavná koordinátorka viedla 12 rokov. V rámci mobility študentov sme každoročne vysielali okolo 20 študentov na semestrálny pobyt na partnerské univerzity.

Iný druh spolupráce založený na dobrých vzťahoch s univerzitou v Passau umožnil piatim študentom z FMV reprezentovať na týždennom workshope v Györi našu univerzitu. Tento workshop sa konal pri príležitosti vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Študenti prezentovali vlastnú krajinu a súťažili v krajinovedných vedomostiach partnerských krajín. Naši študenti získali druhé miesto.

Spomenula som už medziodborovú spoluprácu v rámci letných škôl. Táto pokračovala ďalej v spolupráci s FMV, ktorá rýchlo pochopila, že meniaci sa trh trestá tých, ktorí prichádzajú neskoro. Vedenie tejto fakulty pochopilo, že súčasný trh si vyžaduje omnoho širšie zamerané štúdium. Vieme, že medziodborové štúdium prevyšujúce rámec jedného vedného odboru, poskytuje lepšie uplatnenie v profesijnom živote. Tým, že umožnili pracovníkom nášho ústavu takto ponímané doktorandské štúdium, poskytli im vzdelávanie, ktoré ide s trendmi našej doby. Toho času sa môžeme pochváliť jednou absolventkou PhD a ďalších deväť sa pripravuje buď na skúšky alebo na obhajoby. Naši doktorandi získali profesionálnu výbavu, ktorá sa vyznačuje novými názormi, novými a širšími pohľadmi, schopnosťou chápať hlbšie súvislosti medzi jednotlivými javmi. Tieto skutočnosti sa prejavili i na prvom doktorandskom seminári v akademickom roku 2007/08. Pre veľký význam takéhoto podujatia a kladnú odozvu zo strany doktorandov i učiteľov Ústavu jazykov sme v roku 2009 zorganizovali druhý seminár, na ktorom sa už zúčastnili i doktorandi z iných univerzít a vysokých škôl.

Ešte je potrebné zodpovedať na otázky: „Čo by som robila inak, čo som urobila dobre a čo zle?“ Musím vás sklamať, pretože to neviem, ani sa to nikdy nedozviem. Viem len, že „pravdy sú len jedny“ a že náš život sa skladá z týchto právd a každý má tú svoju, ktorá nie je

lepšia ani horšia. Záverom by som chcela odcitovať dvojveršie neznámeho autora, ktoré vyjadrujú pravdu pravdúcu:

*Und viel mehr Blumen während des Lebens,
denn auf den Gräbern sind sie vergebens.*

Viacej kvetov majme počas života, neskôr
márne sú na hroboch ich vezme ničota.
(voľný preklad autorky príspevku)

Kontaktné údaje:

Danuša Lišková, doc., PhDr., CSc.

Ekonomická univerzita
Fakulta aplikovaných jazykov
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
danusa.liskova@euba.sk

Cudzíe jazyky v premenách času

SMEROVANIE A PERSPEKTÍVY FAKULTY APLIKOVANÝCH JAZYKOV EKONOMICKEJ UNIVERZITY V BRATISLAVE

Lívia Adamcová

Abstrakt:

Príspevok načrtáva perspektívy rozvoja Fakulty aplikovaných jazykov v budúcnosti – predovšetkým z pohľadu meniacich sa spoločenských pomerov v medzinárodnom i domácom meradle.

Kľúčové slová:

študijné programy orientované na cudzie jazyky, jazykovo orientovaná fakulta na Ekonomickej univerzite

Abstract:

The paper deals with future prospects of development of the Faculty of Applied Languages – mainly in terms of the changing economic and social conditions on international as well as domestic scale.

Keywords:

study programmes oriented to foreign languages, language-oriented faculty at the University of Economics in Bratislava

Cieľom Medzinárodnej vedeckej konferencie „Cudzie jazyky v premenách času“ bolo jednak zmapovať 20-ročný vývin Ústavu jazykov a jeho prínos v procese vyučovania cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave. V mojom príspevku chcem stručne zhodnotiť roky 2007 – 2010, kedy som viedla tento ústav. Za toto krátke obdobie sme uskutočnili niekoľko zásadných zmien na našom ústave, ktoré zreteľne ovplyvnili jeho budúcnosť.

Dôležitým medzníkom v histórii Ústavu jazykov EU v Bratislave v oblasti vzdelávania bola príprava, akreditácia a otvorenie nového bakalárskeho študijného programu „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“ v ak. roku 2009/2010, ktorého cieľom je pripraviť absolventov tohto programu na pôsobenie v praxi v procese globalizácie. Tento študijný program sa predbežne orientuje na dva svetové jazyky – angličtinu a nemčinu. Doterajšie skúsenosti potvrdzujú správny výber a obsahové zameranie tohto študijného programu. Výber jednotlivých predmetov z oblasti jazyka, krajinovedy, kultúry, ekonómie, práva a ďalších spoločenských a humanitných vied, sa javí ako vyhovujúci pre dosiahnutie cieľa – výchovu odborníka so schopnosťou plynulej všeobecnej a odbornej komunikácie v dvoch svetových jazykoch na profesionálnej úrovni, s odbornými znalosťami z oblasti ekonómie a tiež znalosťou rôznych kultúr. Perspektívne plánujeme tento študijný program rozšíriť o ďalšie kombinácie jazykov (ruština, francúzština, španielčina). Ďalšou úlohou bude v bezprostrednej budúcnosti vypracovanie podkladov pre akreditáciu 2. a 3. stupňa štúdia.

Dôležitou súčasťou a jedným z cieľov „Dlhodobého zámeru rozvoja Ekonomickej univerzity v Bratislave na obdobie 2007-2011 s výhľadom do roku 2015“ je okrem iného zriadenie novej fakulty, ktorá by zabezpečovala nové typy študijných programov z oblastí teoretických a praktických znalostí cudzích jazykov a interkultúrnej komunikácie. Reagujúc na tento dôležitý materiál sme sa rozhodli vypracovať projekt novej siedmej fakulty EU v BA – Fakulty aplikovaných jazykov a ponúknuť tu štúdium takým adeptom, ktorí majú záujem v prvom rade o cudzie jazyky a interkultúrnu komunikáciu, ale aj o prekladateľstvo, tlmočníctvo, základy ekonomických a iných spoločenských vied. Projektom novej fakulty sme chceli predovšetkým prezentovať teoretické a praktické východiská, koncepcie vzdelávacej a vedeckovýskumnej činnosti fakulty z pohľadu lingvodidaktiky a teórie interkultúrnej komunikácie. Okrem toho sme chceli poukázať na prínos transformácie a obsahovej diverzifikácie výučby cudzích jazykov k utváraniu profilu absolventa Ekonomickej univerzity v Bratislave. Reagovali sme tým na meniace sa spoločenské pomery v medzinárodnom i domácom meradle, na nové možnosti vo vzdelávacom priestore na Slovensku a meniaci sa trh práce.

Na Slovensku pôsobí v súčasnosti veľa univerzít a vysokých škôl. S príchodom prvých zahraničných univerzít na Slovensko a s možnosťou užšej spolupráce univerzít s hospodárskou sférou, sa konkurenčný boj vo vzdelávacom priestore a boj o študenta ešte zväčšil. Tieto nové dimenzie nás nútia hľadať nové cesty, prostriedky, metódy vzdelávania, prehodnotiť doteraz ponúkané možnosti štúdia a ponúknuť nové atraktívnejšie odbory a programy na novej Fakulte aplikovaných jazykov. Sme presvedčení, že študijný program „Cudzí jazyky a interkultúrna komunikácia“, ako aj jazykovo orientovaná fakulta ešte viac zviditeľnia Ekonomickú univerzitu a Bratislavu, zatraktívnia štúdium na tejto univerzite a pomôžu splniť dlhodobé zámery tejto univerzity.

Fakulta aplikovaných jazykov je unikátnou fakultou na Slovensku, nakoľko usúvst'ážňuje cudzojazyčnú kompetenciu s ekonomickým vzdelaním. Vychová takých absolventov pre prax, ktorí nebudú mať problém umiestniť sa na trhu práce doma či v zahraničí. Budú prekladateľmi, tlmočníkmi, interkultúrnymi mediátormi, manažermi, euroúradníkmi, hovorcami, pracovníkmi vo verejnej správe a pod. Z tohto pohľadu bude dôležité zmapovať naše vlastné prostredie, v ktorom sa nová fakulta etabluje tak vnútorne (pozícia vo zväzku ostatných fakúlt EU), ako aj externe (teritoriálne, regionálne). V súlade so zásadou postupného zveľaďovania jazykovej a komunikačnej kompetencie chceme v prvých fázach výučby začleniť do študijných programov predmety orientované na jazyk, históriu a kultúru a neskôr koncipovať obsah predmetov tak, aby bola jazyková zložka vždy aplikovaná na konkrétnu ekonomickú disciplínu alebo oblasť. K tomu bude treba konfrontovať obsahové zameranie študijných programov ako aj ich smerovanie s fakultami, ktoré majú rovnaké alebo podobné zameranie v zahraničí. Budeme sa snažiť nadviazať kontakty, predovšetkým s renomovanými univerzitami, obchodnými komorami, zástupcami veľvyslanectiev, predstaviteľmi samospráv a vyšších územných celkov a pod. V prvom rade ale pôjde o nadviazanie užšej spolupráce fakulty s hospodárskou sférou, resp. s podnikmi, napr. v rámci zadávania riešiteľských úloh, vedenia bakalárskych a magisterských prác, praxí, konzultácií a pod. Takto môžu študenti prezentovať svoje vedomosti a schopnosti v praxi a najšikovnejší z nich môžu získať aj pracovnú pozíciu v danom podniku po skončení štúdia.

Na našej fakulte pôsobí mnoho kvalifikovaných odborníkov, ktorí sa dlhé roky venujú výučbe a výskumu odborného jazyka, interkultúrnej komunikácii, reáliám, lingvistiky, lexicografii, prekladateľstvu a pod. Niektorí z nich vynikajú vo svojom odbore tým, že

neustále vypracúvajú a predkladajú nové projekty, sú oprávnení viesť špecializačné kurzy a vydávať vysoko oceňované a žiadané certifikáty v cudzích jazykoch. Medzi týchto kolegov nesporne patria: doc. D. Lišková, doc. E. Ondrčková, doc. J. Lenghardtová, doc. D. Breveníková, Dr. I. Rizeková, Dr. K. Strelková, Dr. H. Šajgalíková a iní. Dôkazom úspešnosti našich pedagógov je okrem iného i množstvo ocenení, ktoré získali za svoju prácu doma i v zahraničí. Výsledky svojej pedagogickej a vedecko-výskumnej činnosti dokladujú nárastom počtu publikovaných výstupov: kým za r. 1999 ich bolo iba 34, o 10 rokov neskôr ich je už 194.

Po dlhom a náročnom akreditačnom procese sa naša univerzita tento rok právom zaradila z 33 vysokých škôl medzi 11 vysokých škôl univerzitného typu. Toto ocenenie je pre nás všetkých radostné, ale i zaväzujúce zároveň. Uvedomujeme si a pociťujeme stupňujúce sa pracovné nároky, kladené na všetkých pedagógov našej fakulty, či už v pedagogickej sfére alebo vo vede, výskume a publikačnej činnosti. V budúcnosti sa budeme snažiť predovšetkým o prepojenie štúdia z hospodárskou praxou, aplikovať cudzie jazyky na prax – veď túto premisu máme zakotvenú aj v názve našej fakulty – „aplikovaná“. Mojim cieľom je, aby naši učitelia, zamestnanci, či študenti boli hrdí na svoju novú – mladú fakultu, aby žili s ňou a rozvíjali ju. Ako poverená výkonom funkcie dekana tejto fakulty urobím všetko pre to, aby sa táto vízia stala skutočnosťou.

Kontaktné údaje:**prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.**

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

852 35 Bratislava

e-mail: livia.adamcova@euba.sk

LANGUES, CULTURE et ÉCONOMIE : STRATÉGIES PARTENARIALES POUR RELEVER LE DÉFI DE LA CONCURRENCE

Sophie Elias-Varotsis

Aujourd'hui, nous sommes tous confrontés à la mise en concurrence. Les Universités, tout comme les entreprises, sont dans l'obligation de trouver de nouvelles stratégies pour répondre à une demande dont la nature est aussi diversifiée que changeante. C'est dans ce contexte que le rapprochement entre les formations de langues et de cultures et celle de l'économie et de la gestion peut offrir des solutions innovantes.

Cette présentation a donc pour objectif de souligner dans un premier temps les divers types de défis qui ont surgi et comment différentes stratégies partenariales peuvent contribuer à les relever. Ensuite, je m'appuierai sur mon vécu professionnel pour mettre en évidence les forces et les faiblesses de ces approches ainsi que les éventuelles opportunités et menaces qui pèsent sur elles. Enfin, en esquissant quelques scénarios futurs, je souhaite vous inviter à débattre sur l'avenir de la formation mais aussi de la recherche chez nous, en Europe.

Mots clés

Concurrence, communication interculturelle, diversification, échanges, partenariats.

LANGUAGES, CULTURE and ECONOMICS PARTNERSHIP VENTURES MEETING THE CHALLENGES OF COMPETITION

In our global environment, competition has become everyone's key concern. Consequently, universities as well as firms are under pressure to come up with new strategies to respond to demand which is not only multifaceted but also of a rapidly changing nature. Joint partnership ventures between the Languages, Cultural Studies and Economics Faculties may indeed provide the opportunity for innovative solutions to this challenge.

Accordingly, this presentation begins by highlighting the different challenges we are all facing nowadays and how a range of selected partnerships may better help to deal with them. I shall then briefly recall some aspects of my personal experience and draw your attention to their strengths and weaknesses as well as the underlying opportunities and threats. Lastly, I will sketch a set of possible scenarios for the future of higher education and also research in Europe

Key words:

Competition, diversification, exchange, intercultural communication, partnerships.

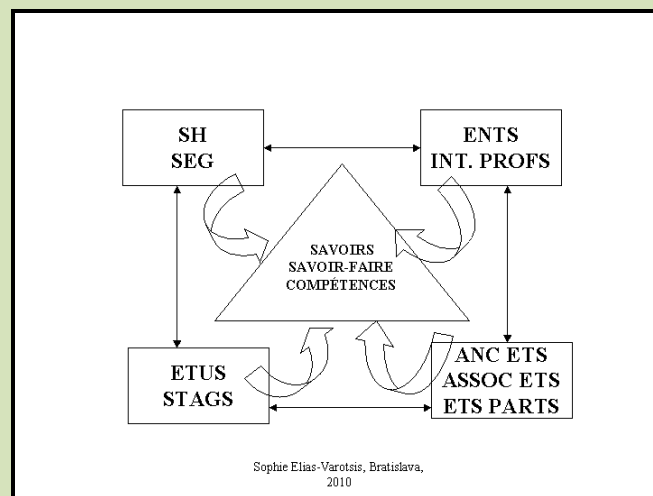
Aujourd'hui, nous sommes tous confrontés à la mise en concurrence. Les Universités, tout comme les entreprises, sont dans l'obligation de trouver de nouvelles stratégies pour répondre à une demande dont la nature est aussi diversifiée que changeante. Depuis les accords de Bologne, les universités et plus particulièrement les formations en Sciences Humaines ont été obligées de se réorganiser voire de remettre en question leurs objectifs et leur finalité. Souvent, c'est dans ce contexte que le rapprochement, entre les formations de langues et de cultures et celle de l'économie et de la gestion, s'est effectué. Certaines d'entre elles, et c'est le cas de *Langues Etrangères Appliquées* à Créteil, avaient déjà emboîté le pas à ce mouvement. Elles disposaient donc d'une solide expérience dans ce domaine mais elles ont dû s'adapter aussi car la concurrence impose régulièrement de nouveaux défis. En effet, il ne s'agit pas seulement de structurer de nouveaux programmes de cours mais, si j'ose dire, de *reprogrammer* les mentalités de tous ceux et celles qui sont directement ou indirectement concernés par le changement. Le changement ne soulève pas toujours l'enthousiasme. Bien au contraire, ce sont le plus souvent des réticences, des craintes, voire son rejet pur et simple, qui surgissent. Par conséquent, je tenterai ici de répondre à trois questions en rapport avec ces réactions. La concurrence rime-t-elle avec danger ou opportunité pour les formations de langues et de cultures ? Quelles sont les opportunités et les contraintes d'une stratégie partenariale ? Peut-on raisonnablement concilier avenir et devenir ?

Un nouveau discours se fait entendre dans le monde universitaire actuel : il s'agit du discours de la *rentabilité*. Celle-ci peut être comprise de diverses manières. Une formation doit, bien sûr, offrir des débouchés professionnels à ces étudiants. Cependant, les opportunités d'emploi tendent non seulement à se raréfier en général mais sont aussi marquées par des inégalités flagrantes. Le choix des étudiants s'oriente ou, le plus souvent, est savamment orienté par leur entourage, vers les formations *rentables* (traduire par *susceptibles de leur assurer un emploi*). A cette interprétation, il faut aussi ajouter celle de *coût*. Toute formation a un coût pour la société surtout quand elle ne relève pas du domaine de l'enseignement privé. Par conséquent, quand les dépenses publiques subissent des réductions, les dépenses pour l'éducation doivent être justifiées par leur rentabilité économique. On traduira le retour sur investissement d'une formation par son potentiel de se concrétiser en *l'employabilité* des étudiants qui s'y engagent. De même, les enseignants et les chercheurs représentent aussi un coût, d'où la tendance à favoriser la consolidation des équipes qui produisent du savoir rentable soit par le biais de l'employabilité citée précédemment, soit par le biais de projets de recherche appliquée. Le discours de la rentabilité est donc le pivot du changement et surtout du rapprochement entre l'université et l'entreprise.

Les relations entre l'université et les entreprises sont souvent contrastées. Bien que l'on puisse trouver des cas où les entreprises collaborent assez volontiers avec des universités (et *vice versa*) surtout dans les domaines des sciences, de l'économie et de la gestion, on rencontre plus facilement des relations de méfiance réciproque. L'indice de confiance généralement atteint son niveau le plus bas quand il s'agit du couple entreprises et sciences humaines. Les uns raisonnent et évaluent en termes de compétences, les autres en termes de savoirs. Les deux s'accordent pour évoquer le fossé entre la valeur des acquis de la théorie et ceux de la pratique mais n'usent pas des mêmes arguments pour le faire. Pourtant, quand la rencontre entre les deux se solde par une collaboration, les visions réciproques se transforment. Les étudiants issus des formations de langues et de culture se distinguent, généralement parlant, par la diversité de leurs connaissances, leur flexibilité et leur mobilité. Ces trois qualités sont recherchées, je dirai même *exigées*, par la mondialisation des échanges et de la communication. Ayant identifié cet avantage, on peut alors admettre que la mise en concurrence des formations est une opportunité à saisir au plus vite. Une opportunité qu'il

faut exploiter en définissant un nouveau cadre de formation et de travail susceptible d'assurer aussi bien sa légitimité que sa notoriété.

Il est certes plus aisé d'identifier une opportunité à saisir que d'imaginer les moyens pour la concrétiser. Cependant, si l'on revient un court instant sur la notion de *concurrence*, on ne peut s'empêcher de l'associer à la *compétition* et à la *compétitivité*. Faut-il rappeler que l'un des traits saillants de la mondialisation est que la réussite individuelle est généralement le fruit d'un travail en réseau ? On peut ainsi déduire que la création d'un nouveau cadre de travail pourrait être fondée sur la mise en réseau et l'échange d'un large éventail de savoirs, savoir-faire et compétences issus de partenaires divers, tout en veillant à valoriser leur complémentarité. Le concept de base est illustré ci-dessous.

Comme vous pouvez le constater, les principes qui sous-tendent ce concept sont : la rencontre, l'échange et le partage. Les quatre pôles sont constitués par les composantes de l'établissement de formation¹, les candidats à la formation², les entreprises et leurs représentants³ et enfin les réseaux divers⁴ établis au fil du temps. La stratégie partenariale repose sur la mobilité et l'interconnexion permanente de ces quatre pôles qui, par le biais de l'échange de leurs représentants, cumulent et partagent leurs expériences permettant ainsi l'acquisition et l'évolution des savoirs, savoir-faire et compétences de l'ensemble. La formation est aussi conçue pour se diversifier et s'adapter au changement. Au-delà de fournir un éventail élargi de connaissances, ce schéma de fonctionnement facilite la communication au sein des pôles et entre eux. De ce fait, il permet une meilleure visibilité et valorise l'attractivité de la formation. Sommes toutes, le concept peut être considéré comme une stratégie de *marque* (*branding strategy*) qui, tout en soulignant les qualités d'une formation en particulier, contribue à la notoriété générale de l'établissement et ses partenaires.

Bien entendu, nous sommes loin du schéma classique d'une stratégie de marques. Cependant, il est difficile de nier les avantages de ce fonctionnement quadripolaire. Le premier, et peut-être le plus important, est la rencontre entre des mondes qui, le plus souvent,

¹ SH = Sciences Humaines ; SEG = Sciences de l'Économie et de la Gestion

² ETUS = Étudiants ; STAGS = Stagiaires

³ ENTS = Entreprises ; INT. PROFS = Intervenants professionnels

⁴ ANC ETS = Anciens étudiants ; ASSOC ETS = Associations d'anciens étudiants ; ETS PARTS = Établissements partenaires

s'ignorent. Travailler ensemble revient non seulement à connaître l'autre mais à mieux *se* connaître et pourquoi pas à s'interroger sur soi et ses habitudes pour s'ouvrir ainsi à de nouvelles opportunités. En effet, il arrive souvent que l'œil d'un stagiaire motivé (voire même découragé) identifie les points faibles ou les failles d'un système de fonctionnement ou d'un projet plus facilement que ceux qui y travaillent en permanence. De même, un intervenant professionnel confronté au besoin de séduire son auditoire pour être écouté n'est plus le même que le cadre dirigeant peu habitué à se faire interpeller ou contredire. J'ai cité ces deux exemples parce qu'ils soulignent que la complémentarité correspond au partage, à l'apprentissage puis à la réinvention de l'expérience. C'est ainsi que la complémentarité amène la diversification de l'ensemble en accord avec la notion de travail en réseau.

Le deuxième avantage qui résulte de ce schéma est qu'il a pour but de construire non pas *un* mais *des* réseaux relationnels pour fidéliser un ensemble de partenaires divers et variés. Certes, cela ne s'acquiert pas du jour au lendemain. Toutefois, en intégrant la notion de passerelles qui stimulent la mobilité des personnes entre les quatre pôles au cours des périodes de formation, les réseaux se constituent assez rapidement. Les stages de longue durée⁵ et les stagiaires en sont les maillons indispensables et la preuve de l'efficacité de cette approche n'est plus à faire. D'une part, on dispose de l'exemple réussi des grandes écoles de commerce. D'autre part, la multiplication des annuaires et des associations d'anciens élèves, à l'instar du modèle anglo-saxon d'Oxford et Cambridge, s'inscrit dans la même école de pensée. On admet volontiers aujourd'hui que les effets combinés de ce genre d'initiatives enrichissent les réseaux relationnels, fidélisent le soutien des entreprises partenaires et, surtout, facilitent l'adaptation et le renouveau de l'offre de formation.

A première vue, on aurait tendance à croire qu'il suffit de susciter la rencontre et de favoriser le rapprochement entre les représentants de mondes divers pour réussir le pari de la formation. Nul besoin de rappeler que la formation comprend le fond et la forme et que toute relation partenariale requiert ajustements et volonté de se réinventer. Dans le cas présent, le principe de mobilité quadripolaire permet une communication et des flux d'informations soutenus grâce auxquels le temps de réactivité raccourcit de manière significative. Chaque partenaire prête une oreille attentive à l'autre sachant que cela lui permettra aussi de répondre au plus près à ses nouvelles attentes. C'est ainsi qu'en suivant l'évolution des carrières d'anciens étudiants nous avons pu constater la part importante d'emplois obtenus auprès des petites et moyennes entreprises. Ceci a permis de réorienter notre formation pour mieux répondre à leurs besoins non seulement par le biais de la formation initiale mais aussi par des modules de formation continue pour ensuite proposer des projets de recherche appliquée.

Le passage d'un Institut des Langues à une Faculté de Langues Etrangères Appliquées au sein de l'Université d'Economie de Bratislava est un choix perspicace et prometteur dont vous pouvez vous féliciter. Il montre clairement que pour vous la concurrence rime avec opportunité. Ce nouveau statut fait de vous un partenaire à part entière et vous donne ainsi le pouvoir de négocier sur un pied d'égalité avec les différents partenaires que nous venons d'évoquer. Mais... pour aller du pouvoir à la légitimité, vous risquez de parcourir une route semée d'embûches car, pour chaque avantage cité, on rencontre aussi des inconvénients. En effet, toute réalisation partenariale comporte des contraintes fondées sur des craintes, des

⁵ en Licence 3 mois minimum ; en Master 6 mois minimum auxquels peut être ajouté la réalisation d'une « mission » à effectuer en groupe pour le compte d'une entreprise pendant une période déterminée au cours d'une étape de la formation.

idées stéréotypées ou de la méfiance. Il est possible d'en réduire les conséquences négatives en se posant les bonnes questions pour connaître ses propres limites.

Langues étrangères appliquées à quoi et pourquoi faire ? Le renforcement qualitatif ou quantitatif du rôle de l'apprentissage linguistique et culturel justifie-t-il la création d'une nouvelle Faculté ? Une nouvelle formation de cadres internationaux qui donnerait priorité aux compétences linguistiques et interculturelles ne susciterait-elle pas des animosités internes qui seraient contreproductives pour tous ? Quels choix effectuer pour se positionner de manière à être complémentaire et pas dépendant des autres formations au sein de son établissement d'origine ? L'expérience montre que les réponses à ces questions viennent de l'extérieur. Les compétences linguistiques et interculturelles laissent généralement croire que l'avenir professionnel des étudiants ne peut être satisfait que par les multinationales ou les grandes firmes internationales. Comme nous venons de le voir, ce sont les échanges avec le milieu professionnel et le vécu de nos anciens étudiants qui ont révélé une toute autre réalité. C'est souvent en allant vers les interlocuteurs privilégiés du monde professionnel⁶ que l'on trouve aussi bien les réponses aux questions que l'on se pose que les arguments pour convaincre son entourage du bien fondé des objectifs visés. La légitimité s'acquiert certes en prenant des risques mais aussi en sachant contourner les obstacles par le biais de l'expérience des autres et du passé. C'est le principe même sur lequel le concept a été bâti.

Dans mon introduction, j'annonçai que j'allais présenter différentes stratégies partenariales, or on pourrait me reprocher que ce pluriel n'était pas justifié. Pourtant, si ce schéma quadripolaire forme un tout, les relations établies d'un pôle à l'autre ainsi qu'au sein d'un même pôle se nouent individuellement, sur des bases différentes et avec des objectifs individuellement adaptés. On aura aussi remarqué que j'ai accordé plus d'attention aux relations avec le monde professionnel qu'aux préoccupations universitaires traditionnelles concernant l'enseignement et la recherche. Il ne s'agit point d'un oubli ni d'une volonté de mettre la formation universitaire et de la recherche au service des besoins du marché mondial. C'est, avant tout, une invitation à réfléchir ensemble sur les points d'interrogation qui subsistent et qui lient l'avenir et le devenir de la formation universitaire et de la recherche.

Depuis quelques années déjà, parallèlement au discours du tout économique, surgit un nouveau discours sur la mondialisation des cultures. De la *déterritorialisation* (Deleuze & Guattari, 1980) au *nomadisme* (Maffesoli, 1997) du *village global* au *citoyen global* (Appadurai, 1996), des *communautés imaginées* (Anderson, 1991) aux *mobilités interconnectées* (Urry, 2000 et 2003), les interrogations et les tentatives d'interprétation ne cessent de se multiplier. De plus en plus, l'intérêt pour les différentes cultures, leurs particularités, les changements qu'elles subissent ou au contraire que certaines imposent à d'autres, occupe le devant de la scène. Peu importe que l'on hésite à focaliser notre attention sur le concept de mobilité culturelle ou bien celui de culture de la mobilité, car les deux appellent des analyses fondées sur des approches pluridisciplinaires. C'est peut-être là que se trouve la clé pour l'avenir des formations de langues et de cultures. C'est peut-être là aussi qu'il faudra chercher le moyen de mettre en lumière et de valoriser le vrai sens de la formation et de la recherche *interculturelle*.

L'ajout du qualificatif *interculturel* m'a personnellement souvent interpellée. Peut-on réellement prétendre *former* à l'interculturel ? Quelle approche doit-on adopter ? Quelles références choisir justement pour éviter que l'approche et la compréhension de ce qui est

⁶ Chambre de Commerce et d'Industries, représentants des Chambres de Métiers, associations locales d'entrepreneurs, postes d'expansion économique...

interculturel ne soit pas fondée sur une perception unique⁷ ? Le schéma partenarial que nous avons illustré peu servir à pallier cet inconvénient notamment par le biais des partenariats inter établissements qui facilitent la mobilité des étudiants ET des enseignants. Cependant, ne faut-il pas aller plus loin ? Ne serait-il pas opportun de saisir l'opportunité ainsi offerte pour lancer des projets de recherches conjoints issus des problématiques rencontrées sur le terrain et avec différents partenaires ? Certes, le dispositif communautaire européen encourage et facilite ce type d'initiative mais parfois il est bon de commencer par des projets d'envergure plus modeste qui permettent aux partenaires de mieux se connaître. Former pour la rencontre interculturelle commence par la pratiquer au quotidien.

Cette mobilité européenne fait que l'on se demande parfois si l'Europe rime encore aujourd'hui avec international. Cette interrogation est loin d'être anodine car elle est lourde d'implications pour les formations de langues et de cultures. Oublions un instant l'Europe du travail et tournons notre regard vers l'Europe des loisirs. La première privilégie le discours de l'homogénéité tandis que la deuxième valorise celui de la diversité. Cette dualité caractérise la contradiction à laquelle sont confrontés nos enseignants chercheurs. Dans la majorité des cas les partenariats entre les formations universitaires et les entreprises s'établissent sur le socle de l'activité internationale. Il se pose alors la question de concilier une approche qui met en avant l'homogénéité européenne et celle qui valorise sa diversité. Elle implique des choix pour éviter que certaines langues ou cultures n'occupent le devant de la scène et que d'autres ne soient reléguées au rang de figurants, sinon entièrement oubliées. Elle nécessite de croiser les approches et d'admettre la pluralité des points de vues.

On comprendra ainsi que l'avenir d'une formation repose sur sa capacité à effectuer des choix équilibrés. J'ai souligné l'intérêt grandissant pour la place et le rôle de la culture dans un monde globalisé. Je préfère croire qu'il est animé par le désir de diversité plus que par la crainte de l'homogénéité. Dans le cas présent, il s'agit de trouver le juste équilibre entre savoir et compétences, entre complémentarité et différence. Au début de cette présentation j'ai souligné que le concept de Langues Etrangères Appliquées n'était pas nouveau en France et qu'il avait évolué. Je souhait ajouter qu'il n'est pas appliqué de manière uniforme ni aux mêmes fins d'une université à l'autre. En revanche, dans l'ensemble, la recherche peine à y trouver sa place. Si vous adoptez le schéma partenarial, il faudra veiller à relever ce défi pour que *devenir* se transforme en *avenir*.

Sources :

ANDERSON, B. 1991, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London and New York: Verso.

APPADURAI, A., *Après le colonialisme: Les conséquences culturelles de la globalisation*, éditions Payot & Rivages. 2001 Titre original (1996) *Modernity at Large : Cultural Dimensions of Globalisation*, Minneapolis: University of Minnesota Press

⁷ la majorité des publications en management, en communication et en négociation sont réalisées et publiées aux Etats-Unis et en anglais-américain.

- DELEUZE, G. & GUATTARI, F., (1980), *Capitalisme et schizophrénie 2: Mille plateaux*, Paris, éditions de Minuit.
- MAFFESOLI, M., 1997, *Du Nomadisme: Vagabondages Initiatiques*, Le Livre de Poche, Librairie Générale Française, Paris.
- TROMPENAARS, F., (1993), *Riding the Waves of Culture*, Nicholas Brealey, London.
- URRY, J., 2005, *Sociologie des mobilités : Une nouvelle frontière pour la sociologie ?* éditions Armand Colin, Titre original (2000) *Sociology beyond Societies*, London: Routledge.
- URRY, J., 2003, *Global Complexity*, Cambridge: Polity

Contact the author:

Sophie Elias-Varotsis

Professeure émérite, HDR, Docteure-ès-Lettres.

Université Paris-Est Créteil Val de Marne

UFR des Lettres et Sciences Humaines

61 avenue Charles de Gaulle

94010 Créteil Cedex

elias@u-pec.fr ; elias.sophie@free.fr

Cudzíe jazyky v premenách času

ON INTERNATIONAL COOPERATION IN HIGHER EDUCATION

Katalin Varga Kiss

Abstract:

Celebrating the 20th anniversary of the foundation of the Institute of Languages the author shares her experience about previous cooperation between the University of Economics Bratislava and Széchenyi István University, Győr and outlines the future prospects of work between the newly established Faculty of Applied Languages and her home University in Hungary. The paper presents the greeting speech delivered at the conference.

Keywords:

international cooperation, CEEPUS and ERASMUS programmes, student and teacher mobility, exchange of expertise

Abstrakt:

Pri príležitosti 20. výročia založenia Ústavu jazykov sa autorka venuje predchádzajúcej spolupráci medzi Ekonomickou univerzitou v Bratislave a Széchenyi István University v Győri a načrtáva vyhliadky budúcej spolupráce medzi novozaloženou Fakultou aplikovaných jazykov EU a domácou inštitúciou autorky v Maďarsku. Príspevok bol na konferencii prednesený ako zdravica.

Kľúčové slová:

medzinárodná spolupráca, programy CEEPUS a Erasmus, študentská a učiteľská mobilita, výmena odborných skúseností

Dear Vice-rector, previous and present heads of the Institute of Foreign Languages, now Faculty of Applied Languages and dear participants,

First of all, I would like to thank you for the invitation to celebrate the 20th anniversary of the Institute and your transformation into a faculty with you. It is a great honour for me to talk about my experience about international cooperation in higher education.

Let me start with a glance back to the past. Cooperation between the University of Economics Bratislava and Széchenyi István University (previously called Széchenyi István College) goes back to the middle of the 1990s when the heads of the institutions officially expressed their wish to foster relations in higher education.

The real and long-term cooperation started with a CEEPUS programme (Central European Exchange Program for University Studies) at the end of the 1990s, in which the Institute of Languages took the role of a coordinator in a network (called SK 18) including partner institutions from Linz (contact person Walter Sertl), Győr (contact person István Bakonyi), Ljubljana (contact person Irena Zavrl) and Warsaw. The CEEPUS programme was brought about to strengthen professional and personal relationships among Central European

scholars empowering and developing Central Europe both politically and economically that way.

The network facilitated student and teacher mobility. The relative closeness of the partner institutions enabled the deepening of the relationships. It was also true for cooperation between the Institute of Languages of the University of Economics Bratislava and the one-time Department of Foreign Languages and International Communication of Széchenyi István University. On behalf of the two institutions Jana Lenghardtova, one-time head of the Institute of Languages, Danuša Lišková, former head of the Institute, as well as, István Bakonyi worked hard and enthusiastically on extending cooperation to various fields: organising scientific conferences, exchanging curricula and teaching methods, visiting exams, celebrating the EU enlargement with international student workshop presentations. I, myself, got involved in the programme in 2000. As a result, in the same year I could also participate in the conference celebrating the 10th anniversary of your Institute.

A great benefit of the CEEPUS was that the partners had the opportunity to meet some professionals from previous contacts. István Bakonyi was a great initiator of bringing international partners together. Thus the relations with the Institute of LSP (Johannes Kepler University) and the University of Passau have been tightened. Evelyne Glaser, head of the Centre for Business Languages and Intercultural Communication in Linz and Fritz Audebert previously on behalf of the University of Passau (now running ICUnet, an Intercultural Consultancy) have also contributed a lot to the success of cooperation.

Although the CEEPUS Programme finished 5 years ago, the good relationship has been preserved. However, the ties with the former network participants have undergone a change. Through Irena Zavrl, the contact person from Slovenia, who moved to Eisenstadt, cooperation with FH Burgenland has strengthened. Its tangible result was the organisation of the European Day where the previous partners from Slovakia, Hungary could also meet and exchange their experience.

At present cooperation with Linz and Eisenstadt officially takes place within Erasmus. In autumn 2009 the Institute of Languages headed by Livia Adamcova and the Foreign Language Centre led by Ferenc Csendes initiated a bilateral agreement between the University of Economics Bratislava and Széchenyi István University which was concluded in 2010.

As the EU's flagship education and training programme, Erasmus enables more than 180,000 students to study and work abroad each year, as well as enhances co-operation between higher education institutions across Europe. It provides opportunities not only for students who want to study abroad, but also for professors and business staff who want to teach abroad and for university staff who wants to be trained abroad. Since 1987, its creation, the programme has enabled two million young Europeans to undertake part of their university studies abroad. In addition to mobility actions, the Programme supports higher education institutions to work together through intensive programmes, networks and multilateral projects. (European Commission's Education and Training: The Erasmus Programme)

According to surveys a period spent abroad enriches students' lives not only in the academic field but also in the acquisition of intercultural skills and self-reliance. Staff exchanges have similar beneficial effects, both for the people participating and for the home and host institutions. In addition to mobility actions, the Programme supports higher education institutions to work together through intensive programmes, networks and multilateral projects. At present more than 4,000 higher education institutions in 31 countries participate.

Staff mobility for teaching encourages higher education institutions to broaden and enrich the range and content of courses they offer, promotes exchange of expertise and

experience on pedagogical methods. (European Commission's Education and Training: The Erasmus Programme)

The process of European integration caused the major changes in the education system of most European countries, and caused the adoption of new regulations in the field of education. The transition to the Bologna-system has also brought about challenges in international cooperation. As a result of the new system universities have also restructured their programme choice providing more opportunities for mobility.

According to a Green Paper published on 8th July 2009 also the European Commission promotes the learning mobility for young people. Going to another country for studying or learning, for work experience or volunteering is one of the fundamental ways in which young people can broaden their horizons, and strengthen their future employability as well as their personal development. The benefits are just as evident for schools, universities and businesses: more young people on the move will help them become more international and update their education and training programmes. And Europe's economies will profit from a workforce with better and broader skills which is better prepared for rapidly changing labour markets.

(European Commission on Education and Training: The Commission's Green Paper on Learning Mobility)

The future cooperation in the field of foreign languages and LSP is enhanced by the easy access of the partner institutions, the professional background of the academic staff, as well as the similar needs of the students. The territory created by Bratislava, Győr and Vienna is often called the 'golden triangle' because of its favourable geographical position and potential for mutual cooperation. This triangle can, of course be extended because Linz is not far either. According to investment professionals, in addition to the highly developed telecom and transport infrastructure, the attractiveness of the region stems mainly from the availability of local research facilities and universities.

I do hope for a future cooperation and wish you the successful management of the future academic challenges at your new Faculty.

Sources:

1. European Commission's Education and Training: The Erasmus Programme. See: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm

2. European Commission's Education and Training: The Commission's Green Paper on Learning Mobility. See: http://ec.europa.eu/education/focus/focus363_en.htm

Contact data:

Katalin Varga Kiss (PhD)

Széchenyi István University, 1 Egyetem tér

9026 Győr, Hungary

Tel: 00-36-96-613-552

e-mail: kathykis@sze.hu

1. sekcia

LINGVODIDAKTIKA

Cudzíe jazyky v premenách času

KONCEPCIA NOVÉHO ŠTUDIJNÉHO PROGRAMU „CUDZIE JAZYKY A INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA“ V APLIKÁCII NA VÝUČBU ANGLICKÉHO JAZYKA NA EU V BRATISLAVE

Marta Grossmanová

Abstrakt:

V súčasnosti sa stále viac rozširuje a prehĺbuje komunikácia medzi štátmi, národmi, regiónmi a kultúrami. Kultúry, ktoré sa do dvadsiateho storočia vnímali len v lokálnom kontexte, začali v druhej polovici minulého storočia komunikovať na globálnej úrovni. Rozvoj svetovej ekonomiky, turizmu a zjednocovanie Európy spôsobujú, že sa čoraz častejšie stretávame so vzdialenejšími krajinami a ich kultúrami, čo vyvoláva potrebu pripraviť dobre a pragmaticky pripravených absolventov, ktorí budú ovládať nielen jazyk, ale tiež poznať históriu a súčasný život spoločnosti príslušnej jazykovo-kultúrnej oblasti. Študijný program „Cudzíe jazyky a interkultúrna komunikácia“ umožňuje realizovať tieto požiadavky a potreby. Jeho prvá etapa je zameraná na prípravu bakalárov v študijnom odbore 2.1.32 Cudzíe jazyky a kultúry. Cieľom príspevku je informovať o obsahu tohto štúdia ako aj o profile absolventa.

Kľúčové slová:

univerzitní študenti, bakalári, študijný program, cudzie jazyky, kultúra, globalizácia, interkultúrna komunikácia, študijné predmety

Abstract:

Recently there is a wider and deeper communication between the states, nationalities, regions and cultures. In the second half of the last century the cultures, which by the twentieth century were perceived only on a local basis, started to communicate at a global level. Development of the world economy, tourism and more and more unified Europe have made us get into contact with more distant countries and their cultures which requires well and pragmatically prepared graduates who will not only be able to speak a foreign language but they will also have thorough knowledge of the history and present way of life of the society of the relevant language-cultural sphere. The study programme „Foreign Languages and Intercultural Communication“ makes it possible to meet the requirements and needs. The first phase is aimed at education of students working for titles of bachelors in the specialization 2.1.32 Foreign Languages and Cultures. The aim of this article is to inform about the contents of this study programme as well as about the profile of a graduate of this programme.

Keywords:

undergraduates, bachelors, study programme, foreign languages, culture, globalization, intercultural communication, subjects of study

Európska únia vysoko rešpektuje národné jazyky jednotlivých členských štátov, avšak všetky stretnutia na európskej úrovni sa odohrávajú v úradných jazykoch.

Tento fakt vyžaduje odbornú jazykovú pripravenosť nielen samotných komunikantov, a manažérov, ale aj tlmočníkov a prekladateľov. Vychádzajúc z odporúčaní Rady Európy je v súčasnosti potrebné prispôbiť celý výchovno-vzdelávací systém pri vzdelávaní študentov potrebám trhu a úspešnej cudzojazyčnej komunikácii v multikultúrnom prostredí.

V rámci Slovenskej republiky v súčasnosti do určitej miery absentuje typ vysokoškolsky vzdelaného odborníka, v ktorého profile sa kombinuje kompetencia vynikajúcej znalosti jazykov, kultúry a spoločensko-ekonomických reálií určitej jazykovo-geografickej oblasti, a ktorý integruje poznatky z oblasti ekonomických, spoločenských vied a práva. Táto potreba sa objavuje v súvislosti s procesmi integrácie Slovenskej republiky do európskych a transatlantických štruktúr, s postupujúcou internacionalizáciou a globalizáciou hospodárskeho a spoločenského života, ktorá sa stáva ich každodennou súčasťou. Vzniká dopyt po takých profesiách, v ktorých je potrebné skĺbiť jazykovú prípravu so znalosťou príslušnej odbornej problematiky. Prax si vyžaduje štúdium s oveľa širším zameraním, ktoré pripraví absolventov pre úlohy, ktoré súčasný trh práce potrebuje. Táto potreba v súčasnosti súvisí aj so vznikom veľkého počtu nových zahraničných firiem na Slovensku.

Tieto skutočnosti vedú k novým prístupom a metódam v súčasnom vzdelávaní. Je to napr. interkultúrny prístup, ktorý vo veľkej miere reflektuje nový študijný program „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“, ktorý sme po jeho akreditovaní realizovali na bývalom Ústave jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Je to nová metodika, ktorá sa pokúša spojiť lingvistické, psychologické, sociálne, politické, ekonomické a kultúrne faktory. Základom štúdia v rámci tohto študijného programu sú dva hlavné cudzie jazyky – anglický jazyk a nemecký jazyk, interkultúrna komunikácia a vybrané spoločenskovedné disciplíny, a to ekonómia a právo.

Študijný program „**Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia**“ je študijným programom bakalárskeho štúdia v študijnom odbore 2.1.32 Cudzie jazyky a kultúry. Tento študijný program sa realizuje dennou formou. Štúdium je trojročné a je rozdelené do troch akademických rokov. Akademický rok má dva semestre, štúdium teda trvá šesť semestrov a končí kombinovanou štátnou skúškou, ktorej súčasťou je aj obhajoba záverečnej práce. Podmienkou riadneho skončenia štúdia v tomto študijnom programe je dosiahnutie 180 kreditov, pričom pri tvorbe odporúčaného študijného plánu boli dodržané zásady vyhlášky o kreditovom systéme štúdia.

Jednotlivé predmety študijného programu tvoria 7 skupín:

Skupina A: Predmety z jazyka a kultúry

Úvod do jazykovedy, Reálie anglicky hovoriacich krajín, Reálie nemecky hovoriacich krajín, Všeobecný jazyk a komunikácia v anglickom jazyku, Všeobecný jazyk a komunikácia v nemeckom jazyku, Úvod do dejín a kultúry daného etnika a interkultúrnej komunikácie v anglickom jazyku, Úvod do dejín a kultúry daného etnika a interkultúrnej komunikácie v nemeckom jazyku, Odborný jazyk a komunikácia v anglickom jazyku, Odborný jazyk a komunikácia v nemeckom jazyku, Lingvistická charakteristika súčasného anglického jazyka, Lingvistická charakteristika súčasného nemeckého jazyka, Obchodné rokovania v anglickom jazyku, Obchodné rokovania v nemeckom jazyku, Úvod do translatológie v anglickom jazyku, Úvod do translatológie v nemeckom jazyku, Prekladový seminár

v anglickom jazyku, Prekladový seminár v nemeckom jazyku, Tretí cudzí jazyk (*francúzsky, španielsky, ruský, taliansky, arabský, čínsky, slovenský pre cudzincov*)

Skupina B: Predmety z ekonómie a práva

Ekonomická teória, Marketing, Manažment v anglickom jazyku, Manažment medzinárodného podnikania, Medzinárodné právo, Informačné a komunikačné technológie, Úvod do európskych štúdií, Politológia.

Skupina C: Predmety z ďalších spoločenských a humanitných vied

Rétorika a praktická štylistika, Vznik a vývoj európskej civilizácie, Seminár z ekonomickej žurnalistiky v anglickom jazyku, Seminár z ekonomickej žurnalistiky v nemeckom jazyku

Skupina D: Povinne voliteľné predmety

Psychológia, Sociológia, Vybrané kapitoly z dejín literatúry (s dôrazom na anglickú a americkú literatúru), Vybrané kapitoly z dejín literatúry (s dôrazom na nemeckú, rakúsku a švajčiarsku literatúru), Vybrané kapitoly z dejín umenia, Základy masmediálnej komunikácie, Etika a diplomatický protokol.

Skupina E: Telovýchovné activity

Skupina F: Výberové predmety

Tretí cudzí jazyk, Reálie vybraných krajín sveta.

Skupina G: Bakalársky seminár.

Študijný program Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia študijného odboru 2.1.32 Cudzie jazyky a kultúry bol v akad. r. 2009/2010 personálne zabezpečený nielen učiteľmi Ústavu jazykov, ale vzhľadom na špecifikum študijného programu aj učiteľmi ostatných fakúlt. Učiteľia jednotlivých fakúlt participujú na predmetoch študijného programu, ktoré tvoria povinné predmety z oblasti ekonómie, práva a spoločenskovedných disciplín.

Podmienky prijatia na štúdium

Uchádzač musí úspešne vykonať prijímaciu skúšku, ktorá pozostáva z písomných testov z anglického jazyka, z nemeckého jazyka a zo základov ekonómie. Uchádzač na prijímacej skúške vyhovie vtedy, ak je úspešný vo všetkých jej častiach, to znamená, že z každej časti získa minimálne 52 zo 100 možných bodov, pričom je povinný zúčastniť sa všetkých častí prijímacej skúšky.

Podmienky a kritériá na postup študentov do ďalšej časti štúdia

Predmety zaradené do študijného programu sú rozdelené na:

- povinné predmety – ich absolvovanie je podmienkou úspešného ukončenia študijného programu alebo jeho časti;
- povinne voliteľné predmety – podmienkou úspešného absolvovania študijného programu alebo jeho časti je absolvovanie stanoveného počtu predmetov z tejto skupiny podľa výberu študenta;
- výberové predmety – sú všetky ostatné predmety v študijnom programe a ich výber je podmienený získaním určeného počtu kreditov v danej časti štúdia.

Všetky predmety v študijnom programe sa členia na:

- predmety bez nadväznosti – zápis tohto predmetu nie je podmienený absolvovaním iného predmetu;
- predmety podmienené absolvovaním iného predmetu

Organizácia štúdia je založená na kreditovom systéme. Pre postup do vyššieho ročníka štúdia platí, že študent musí v predchádzajúcom ročníku získať požadovaný počet kreditov zo všetkých zapísaných predmetov. Ukončenie študijného programu v štandardnej dĺžke predpokladá získať za akademický rok 60 kreditov. Ak si študent zmení tempo štúdia, nemusí získať 60 kreditov za akademický rok, ale dĺžka jeho štúdia zvoleného študijného programu nesmie prekročiť štandardnú dĺžku o viac ako dva roky. Priznanie kreditov za absolvovaný predmet vyžaduje splnenie predpísaných podmienok (napr. získanie zápočtu, resp. získanie zápočtu a úspešné vykonanie skúšky, resp. úspešné vykonanie skúšky vychádzajúc z identifikačného listu predmetu).

Podmienkou riadneho ukončenia štúdia v I. stupni je získanie 180 kreditov v nasledovnom zložení:

	Počet kreditov
Povinné predmety A+B+C	154
Povinne voliteľné predmety D	6
Telovýchovné aktivity E	2
Výberové predmety F	4
Bakalársky seminár G	14

Dosiahnuté vysokoškolské vzdelanie: „bakalár“ (Bc.)

Ak študent po skončení získa titul Bc., môže byť prijatý na II. stupeň štúdia (podmienky určuje študijný program magisterského štúdia).

Profil absolventa:

Absolvent 1. stupňa tohto študijného programu nadobudne rečové zručnosti na úrovni plynulej cudzojazyčnej komunikácie a nadstavbové zručnosti (preklad) ako samostatný čiastkový aspekt výučby. Bude schopný využívať základné teoretické vedomosti z odbornej

komunikácie a jazykovedy v interkultúrnom prostredí. Absolvent 1. stupňa tohto študijného programu porozumie všeobecnému i odbornému cudzojazyčnému textu na základe auditívnej prezentácie. Porozumie čítanému všeobecnému i odbornému textu strednej náročnosti. Zvládne ústne i písomné vyjadrovanie v rámci bežnej a odbornej komunikácie a bude ich schopný prekladať. Absolvent 1. stupňa študijného programu Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia ovláda dva cudzie jazyky v bežnej a odbornej komunikácií, v hovorenej a v písomnej podobe na rovnakej úrovni, ovláda ich pojmový aparát, špecifiká verbálnej a neverbálnej komunikácie, má základné teoretické vedomosti z jazykovedy, disponuje základnými vedomosťami o prekladateľských stratégiách a technikách tlmočenia, osvojí si všeobecnú kulturologickú kompetenciu, t. j. globálnu znalosť problematiky interkultúrneho a komunikatívneho správania. Pozná rôzne kultúrne dimenzie, je tolerantný k iným komunikačným a kultúrnym modelom, vie eliminovať konfliktné situácie. Okrem toho disponuje základnými poznatkami z ekonómie, práva a z vybraných spoločenskovedných disciplín.

Hodnotenie doterajších skúseností pri realizácii celouniverzitného študijného programu „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“

V školskom roku 2009/2010 sa na štúdium v tomto programe prihlásilo 115 uchádzačov a prijatých bolo 67 poslucháčov.

Doterajšie skúsenosti potvrdzujú správny výber a zameranie tohto študijného programu. Výber jednotlivých študijných predmetov z oblasti jazyka a kultúry, ekonómie a práva a ďalších spoločenských a humanitných vied sa javí ako vyhovujúci pre dosiahnutie cieľa – výchovu odborníka so schopnosťou plynulej všeobecnej a odbornej komunikácie v dvoch jazykoch na profesionálnej úrovni, s odbornými znalosťami z oblasti ekonómie a práva a tiež znalosťou rôznych kultúr s možnosťou uplatniť svoje vedomosti na domácom a zahraničnom trhu.

Vo väzbe na akreditáciu študijného programu „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“, ako aj v súlade s Dlhodobým zámerom rozvoja EU v Bratislave do roku 2011 sa k 1. júnu 2010 zriadila Fakulta aplikovaných jazykov. Jej cieľom je adekvátne reagovať na požiadavky súčasnej spoločnosti pripraviť do praxe kvalifikovaných odborníkov, ktorí budú spĺňať náročné kritériá pôsobenia v štátnej správe, v medzinárodných inštitúciách, nadnárodných spoločnostiach i domácich firmách. Absolventi tejto fakulty budú pripravení v súlade s profilom fakulty, ktorý sa vyznačuje komunikatívnou kompetentnosťou vo viacerých jazykoch, znalosťou slovenského jazyka, ako aj schopnosťou aplikovať nadobudnuté poznatky. Je zrejmé, že schopnosť plynulej všeobecnej i odbornej komunikácie v dvoch jazykoch na profesionálnej úrovni s excelentným ovládaním materinského jazyka, ekonómie a práva sú v súčasnosti mimoriadne aktuálne. Osvojovanie si cudzích jazykov a nadobúdanie bikultúrnej, resp. multikultúrnej kompetentnosti aktivuje európsku dimenziu vzdelávania.

V súčasnosti sa už na akreditáciu pripravuje nadväzujúci dvojročný magisterský študijný program „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“, perspektívne aj doktorandské štúdium, resp. program na akreditáciu iných jazykových kombinácií napr. s francúzštinou, španielčinou, ruštinou a inými jazykmi. Novovzniknutá Fakulta aplikovaných jazykov však bude naďalej zabezpečovať výučbu cudzích jazykov na všetkých fakultách EU v Bratislave.

Literatúra:

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE, Celouniverzitný študijný program
CUDZIE JAZYKY A INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA v študijnom odbore 2.1.32
CUDZIE JAZYKY A KULTÚRY, 2008

Kontaktné údaje:

doc. PhDr. Marta Grossmanová, CSc.

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1b

851 35 Bratislava

E-mail: marta.grossmanova@euba.sk

Cudzíe jazyky v premenách času

VÝUČBA OBCHODNEJ ANGLIČTINY – SÚČASNOSŤ A BUDÚCNOSŤ

Hana Pašková, Eleonóra Zsapková

Abstrakt:

V príspevku sa autorky sústredili na výsledky, ktoré Katedra anglického jazyka dosiahla vo vyučovaní obchodnej angličtiny na Ekonomickej univerzite v Bratislave. V poslednom období sa zvládnutie obchodnej angličtiny stalo pre našich študentov jedným z najdôležitejších predpokladov pri získavaní významných postov v zamestnaní. Preto v príspevku autorky načrtli najdôležitejšie ciele, ktoré chcú v blízkej budúcnosti dosiahnuť a súčasne navrhujú spôsoby a stratégie ako úspešne zlepšiť úroveň vyučovania obchodnej angličtiny na našej univerzite. Takisto analyzujú problémy, ktoré pracovisko musí riešiť, aby sa tieto ambície úspešne naplnili.

Kľúčové slová:

obchodná angličtina, internacionalizácia, odborná slovná zásoba, komunikácia, osobnosť učiteľa, kreatívny prístup, vedecká práca

Abstract:

In our paper the authors concentrate on the major advancement the English Department has achieved in teaching Business English at the University of Economics in Bratislava. In the last years mastering Business English has gained significant importance among our students as one of the key prerequisites in obtaining a prestigious post in their future career. Therefore the authors outline the most important goals that their Department of English and German Languages intends to fulfil in the nearest future and suggest the ways and strategies how to succeed in improving the standard of teaching Business English at our university. The authors also mention the problems the Department has to overcome to complete its ambitious goals successfully.

Key words:

Business English, internationalization, terminology, communication, teacher's personality, creative approach, research work

Proces globalizácie, internacionalizácie ako aj aproximácie k európskym štandardom priniesol významné zmeny do vzdelávania na univerzitnom stupni štúdia týkajúce sa tak náplne ako aj metodologických postupov, ktoré sa aplikujú v pedagogickom procese. Vznikla potreba vytvoriť nové predmety a zároveň prehodnotiť obsahovú náplň už existujúcich predmetov. Tento proces významne ovplyvnil aj výučbu odbornej angličtiny na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Význam ovládania odbornej angličtiny vzrástol, k čomu prispeli hlavne zmeny na trhu práce ako aj zmenený charakter medzinárodného podnikateľského prostredia.

K najdôležitejším vonkajším faktorom ovplyvňujúcim jazykovú výučbu patria nové technológie, vznik nastupujúcich ekonomických veľmocí, otváranie nových trhov ako aj radikálne zmeny vo finančnom sektore. Nové technológie vo veľkej miere zefektívniť

komunikácií a uskutočňovania finančných transakcií, medzinárodného obchodu a podnikania. Druhým významným faktorom je vznik nových vplyvných ekonomík, ako sú napríklad Čína alebo India, ktoré vďaka lacným nerastným surovinám a pracovnej sile vyrábajú tovary s nižšími pracovnými nákladmi, a preto môžu v čoraz vyššej miere konkurovať vyspelým ekonomikám. Zrútenie režimu bývalých socialistických štátov ako aj rozvoj ekonomiky v Číne a Indii vytvorili podmienky pre otvorenie nových trhov pre spotrebiteľské tovary. Ďalším z faktorov je internacionalizácia finančných a komoditných trhov, kde je zreteľný trend k otvorenejším trhom, voľnej a dynamickej výmene finančných produktov. Internacionalizácia prináša však aj negatívne vplyvy, keď vzájomná prepojenosť ekonomík negatívne ovplyvňuje ekonomiky jednotlivých krajín, čoho dôkazom je súčasná hospodárska a finančná kríza.

Je prirodzené, že tieto zmeny sa odrazili aj v prístupe k výučbe odbornej angličtiny. Súčasná koncepcia výučby odborného jazyka predpokladá, že učiteľ odbornej angličtiny nielen dokonale ovláda gramatiku a základnú odbornú slovnú zásobu, ale vie aj to, ako ľudia z rozličných kultúr navzájom komunikujú, ako sa zmenili obchodné praktiky na medzinárodnej scéne v dôsledku globalizácie a ako súčasná kríza ovplyvnila hospodárstvo a politickú scénu v jednotlivých krajinách. „Aspekty interkultúrneho dialógu by mali byť súčasťou všetkých vzdelávacích aktivít. Je úlohou učiteľa zakomponovať takéto postoj do všetkých činností. Fakt, že samotná znalosť jazykov nestačí, je už všeobecne uznávaná. Kvôli úspechu v medzinárodnom a interkultúrnem prostredí je nevyhnutné si uvedomiť, že interkultúrna komunikácia je nevyhnutnosťou“ [2].

Najvýraznejšie zmeny zaznamenala odborná angličtina najmä v oblasti neustále sa rozvíjajúcej odbornej slovnéj zásoby. Nová terminológia pribúda takmer každodenne a to hlavne vo sfére informačných technológií, finančníctva, daňovníctva, účtovníctva, auditorstva, marketingu a mnohých ďalších. Aj keď sa pri výučbe odbornej angličtiny používajú na Ekonomickej univerzite v Bratislave najmodernejšie britské učebnice, z ktorých sa vyučuje aj na mnohých univerzitách v Európskej únii, z objektívnych príčin nemôže byť najnovšia odborná terminológia zahrnutá v existujúcej študijnej literatúre. Je na učiteľovi, aby neustále sledoval a dopĺňal odbornú slovnú zásobu a to tak, aby si ju študenti mohli aktívne osvojiť a používať v praxi. Okrem novej lexiky by učebnice odbornej angličtiny a doplnkové študijné materiály mali odrážať aj meniacu sa politickú a ekonomickú situáciu vo svete, akou je vznik nových silných svetových ekonomík, vplyv globalizácie na svetový obchod a progresívne zmeny vo vývoji nových technológií. Príkladom inovovaného prístupu k vyučovaniu odbornej angličtiny je aj používanie prípadových štúdií, pri riešení ktorých sa študenti majú možnosť nielen oboznámiť s najaktuálnejšími ekonomickými trendmi, ale zároveň aj kreatívne nachádzať riešenia predložených problémov.

V súčasnej metodike výučby odbornej angličtiny sa kladie väčší dôraz na výučbu zručností a odbornej lexiky v porovnaní s minulosťou, kedy gramaticky správne vyjadrovanie bolo hlavným cieľom vyučovacieho procesu. Tento trend je odrazom toho, že v súčasnosti sa komunikácia pri rokovaní, prezentáciách, mítingoch, obchodnej korešpondencii, telefonovaní a písaní e-mailových správ odohráva veľmi často medzi účastníkmi, ktorých rodným jazykom nie je angličtina. Z toho vyplýva aj zmena cieľov pri výučbe odborného jazyka, ktoré na prvé miesto kladú jasnú, stručnú a efektívnu komunikáciu v hovorovej a písomnej forme. Zároveň sa ustupuje aj od prílišného zdôrazňovania a nácviku vzorovej britskej výslovnosti a akceptujú sa odchýlky vyplývajúce z rozdielnych jazykových kultúr. Angličtina je nepochybne jazykom, ktorý sa používa v medzinárodnej komunikácii pri

rokovaniach a mítingoch, ale zatiaľ neexistuje štandardizovaná medzinárodne akceptovaná etiketa v tejto oblasti. Preto sú súčasťou výučby odbornej angličtiny na Ekonomickej univerzite v Bratislave aj kurzy interkultúrnej komunikácie.

Aplikovanie najnovších zmien kladie na učiteľa odborného jazyka mimoriadne vysoké nároky. Okrem perfektného ovládania cieľového jazyka, čo sa už v dnešnej dobe považuje za samozrejmosť, musí mať učiteľ prehľad o aktuálnom politickej a ekonomickej situácii. Dôležité je tiež, aby ovládal aspoň základné poznatky z odbornej ekonomickej oblasti, pretože jazyková príprava prebieha na Ekonomickej univerzite hlavne v prvom a druhom ročníku, keď študenti nemajú ešte dostatočné vedomosti z odborných predmetov. Učiteľ odborného jazyka je často v situácii, že musí vysvetľovať aj základy odbornej problematiky v anglickom jazyku.

Pre úspešnosť pedagogického pôsobenia učiteľa nestačí, ak je odborníkom v danej oblasti, musí byť aj osobnosťou, ktorá má kladný vzťah nielen k vyučovaniu, ale aj k študentom, čo sa automaticky odráža aj v prístupe k nim. Je dôležité, aby študenti akceptovali učiteľa nielen ako autoritu, ale zároveň ho rešpektovali ako nositeľa osobnostných povahových črt. Jednoznačná odpoveď na otázku aká by mala byť osobnosť učiteľa neexistuje, čo vyplýva aj z veľkých osobnostných rozdielov medzi učiteľmi. Prevláda názor, že učiteľ by mal mať určité vrodené predpoklady pre túto profesiu. Vynikajúce výsledky však dosahujú aj učitelia, ktorí majú introvertnejšiu povahu, avšak vďaka svojej osobnosti, inteligencii, získaným poznatkom a skúsenostiam sú pozitívne vnímaní svojimi študentmi.

Na Ekonomickej univerzite v Bratislave sa usilujeme, aby úroveň výučby odbornej angličtiny neustále rástla. Učitelia anglického jazyka sa pravidelne zúčastňujú na vedeckých seminároch a konferenciách a najnovšie poznatky z nich aplikujú v pedagogickom procese. Na vyučovaní sa používajú britské učebnice, ktoré odzrkadľujú najnovšie trendy vo výučbe odbornej angličtiny. V rámci publikačnej činnosti pripravujú naši pedagógovia študijnú literatúru, ktorá aktuálne dopĺňa používané britské učebnice, pričom sa berú do úvahy špecifiká výučby na slovenských stredných školách a pripravenosť študentov v prvom ročníku študovať angličtinu ako odborný jazyk. Našou snahou je, aby sa dopĺňujúca študijná literatúra zamerala na lexikálne a gramatické javy, ktorých zvládnutie robí našim študentom problémy.

Učitelia Katedry anglického a nemeckého jazyka sa v rámci vedecko-výskumnej činnosti v budúcom období zamerajú na skúmanie problematických oblastí vo výučbe odbornej ekonomickej angličtiny a najmä na hľadanie riešení, ktoré prispejú k skvalitneniu pedagogického procesu.

Katedra anglického a nemeckého jazyka bude zohľadňovať celosvetový trend, ktorý vo výučbe odborného ekonomického jazyka zdôrazňuje komunikatívny prístup a relatívne zjednodušenie jazykového prejavu tak, aby študenti boli pripravení na ústnu a písomnú komunikáciu v rôznych situáciách s reprezentantmi rozličných kultúr [3]. Zároveň však výučba odbornej angličtiny na Ekonomickej univerzite v Bratislave musí pripraviť budúcich absolventov tak, aby splňali požiadavky, ktoré na nich budú klásť ich perspektívni zamestnávateľia. Ekonomická univerzita pripravuje budúcich odborníkov ekonómov, ktorí budú pôsobiť vo finančných inštitúciách, v riadiacej sfére na rôznych stupňoch riadenia, ale i v zahraničných službách a diplomacii. Preto našou snahou je brať do úvahy potreby študentov, ktorí využívajú angličtinu pri štúdiu odbornej literatúry, pri príprave projektov, bakalárskych, diplomových a dizertačných prác, návšteve odborných prednášok v anglickom jazyku. Študenti Ekonomickej univerzity v Bratislave musia ovládať anglický jazyk na takej

úrovni, aby vo svojom neskoršom profesionálnom pôsobení mohli nadviazať na poznatky získané na hodinách anglického jazyka a úspešne obstáli v silnej konkurencii na trhu práce.

Úlohy, ktoré stoja pred učiteľmi Katedry anglického a nemeckého jazyka Ekonomickej univerzity sú náročné, ale sú súčasne výzvou do budúcnosti, ktorej cieľom je kvalitný pedagogický proces prepojený s vedecko-výskumnou a publikačnou činnosťou na úrovni ostatných významných univerzít vo svete.

Literatúra

1. ALEXANDER, R. J.: Business English in Europe: Student Requirements and Course Delivery. In : *Business English: Research into Practice*, Longman, 1999
2. BOCKOVÁ, V., HRIVÍKOVÁ, T.: Implementation of Intercultural and Globalization Dimensions into English Language Teaching. In: *Kommunikáció az infomációs technológia korszakában: XVII. Magyar alkalmazott nyelvészeti kongresszus*, Pécs 2008, ISBN 978-963-06-4512-6
3. HRIVÍKOVÁ, T.: Motivačné aspekty výučby cudzích jazykov. In: *Vzdelávanie v novom miléniu : prínos cudzích jazykov pre humanizáciu vysokoškolského vzdelávania*. Zborník z medzinárodného sympózia, Bratislava, 24. november 2000, Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. - ISBN 80-225-1520-5.
4. BRIEGER, N.: *Teaching Business English Handbook*. York Associates, 1997
5. ELLIS, M., JOHNSON, CH.: *Teaching Business English*. Oxford: Oxford University Press, 2009

Kontaktné údaje:

PhDr. Hana Pašková

Katedra anglického a nemeckého jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska 1/b,
852 35 Bratislava
e-mail: hana.paskova@euba.sk

PhDr. Eleonóra Zsapková, PhD.

Katedra anglického a nemeckého jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska 1/b,
852 35 Bratislava
e-mail: eleonora.zsapkova@euba.sk

ODBORNÁ KOMUNIKÁCIA – VÝCHODISKO I CIEĽ VÝUČBY APLIKOVANÝCH JAZYKOV

Iveta Rizeková

Abstrakt:

Príspevok objasňuje obsah a rozsah frekventovaného pojmu *odborná komunikácia*. Zaoberá sa najmä rolou adresáta v komunikačnom procese a formovaním jeho komunikačnej kompetencie. Naznačuje spôsoby rozvíjania komunikačnej kompetencie vo výučbe odborného jazyka so zameraním predovšetkým na problematiku recepcie odborného (písaného) textu, na identifikáciu jeho významu a interpretáciu jeho zmyslu. Článok prezentuje zvládnutie efektívnej recepcie odborného písomného prejavu ako predpoklad efektívnej produkcie odborného textu.

Kľúčové slová:

odborná a profesionálna komunikácia, odborný štýl, adresát/ recipient, analýza a syntéza, recepcia a produkcia, inferencia, interpretácia, obsahový a formálny model textu

Abstract:

The focus of the present paper is on the clarification of the content and scope of a widely used concept of professional communication. It deals in particular with the role of the addressee in communication process and with the formation of the addressee's communicative competence. It suggests the ways of developing communicative competence in teaching technical language, while the focus is predominantly on problems of perception of technical (written) text, on the identification of its content and interpretation of its sense. The paper presents the issue of mastering an effective reception of professional written discourse as a pre-requisite of an effective production of technical text.

Keywords:

technical and professional communication, technical style, addressee/ recipient, analysis and synthesis, reception and production, inference, interpretation, content and formal model of text.

Na úvod

V súčasnom období sa odborná komunikácia dostáva do popredia záujmu aj v súvislosti s rozvojom informačnej spoločnosti 21. storočia, v ktorej nové informačné a komunikačné technológie naštartovali nebývalé zmeny vo všetkých oblastiach ľudského života. V súlade s cieľom Lisabonskej stratégie transformovať Európsku úniu na dynamickú poznatkovú ekonomiku, bol formulovaný aj ambiciózny cieľ pretvárať spoločnosť na znalostnú (poznatkovú) spoločnosť.

Odborná komunikácia je aj z tohto dôvodu aktuálnou témou mnohých konferencií a sympózií organizovaných výskumnými a vzdelávacími inštitúciami. Na vedeckých fórach odbornú komunikáciu analyzujú vedci, teoretici, pedagógovia vyučujúci predmety súvisiace s komunikáciou, ale aj odborníci z praxe (vedúci pracovníci podnikov, manažéri a pod.) z rôznych uhlov pohľadu a s rôznymi zámermi. Zhodujú sa však v tom, že poznatková spoločnosť, spočívajúca v maximálnom využívaní individuálnych a kolektívnych vedomostí, sa bez efektívnej odbornej komunikácie nezaobíde.

1. Vymedzenie pojmu „odborná (ekonomická) komunikácia“

Pod odbornou (ekonomickou) komunikáciou rozumieme proces odovzdávania vedeckých poznatkov z vedeckovýskumnej činnosti (vedcami, výskumnými pracovníkmi v oblasti ekonomických disciplín), odborných vedomostí a skúseností vo vzdelávacej oblasti (učiteľmi ekonomických predmetov), výsledkom ktorého je odborný prejav zodpovedajúci požiadavkám odborného (náučného) štýlu.

Laická a často i odborná verejnosť neraz voľne zamieňa termíny odborná a profesionálna komunikácia. Nie je to jav náhodný, ale podmienený istou podobnosťou. Ak aj pripustíme, že prívlastky odborný a profesionálny sa čiastočne prekrývajú, nemôžeme obsahy pojmov profesionálna komunikácia a odborná komunikácia považovať za identické.

Profesionálnu komunikáciu v ekonomickej oblasti by sme mohli definovať ako komunikáciu skupiny ľudí vymedzenej touto konkrétnou sférou pracovnej aktivity (vo sfére obchodu, podnikania, manažérskych a marketingových aktivít atď.): To znamená, že tu rozhoduje sociálna rola komunikantov, ktorých cieľom nie je iba odovzdať a prijímať informácie, ale najmä viesť a riadiť ľudí v pracovnom procese. Formálnosť či neformálnosť profesionálnej komunikácie je zväčša podmienená práve statusom a rolou komunikantov a tiež kontextom komunikačnej udalosti.

Ak bola v minulosti *písomnosť* považovaná za typický znak odborného textu, tak zostáva ním aj dnes, a to napriek tomu, že niektoré žánre sú určené aj na ústnu prezentáciu (napr. prednáška). Odborná komunikácia je s písanými textami úzko spätá. Opodstatnenosť písanej podoby odborného textu zdôvodňuje francúzsky lingvista P. Lerrat [7, s.117] predovšetkým: trvalosťou a možnosťou permanentného prístupu k archivovaným textom, všadeprítomnosťou písomného prejavu, normalizovaním textov v súvislosti s globalizáciou, viacjazyčnou dokumentarizáciou a i. V profesionálnej komunikácii sa naopak stretávame s prejavmi tak písomnými (dnes pod vplyvom internetizácie častejšie) ako aj ústnymi.

Pod písomnými odbornými komunikátmi chápeme okrem rozsiahlejších vedeckých prác a statí aj učebnicové texty a články v odborných časopisoch, a to aj napriek istému stupňu popularizácie v posledných dvoch.

V rámci štylistického výskumu sa jazykové prostriedky skúmajú ako výrazové prostriedky s istou funkciou. Pozorujú sa, analyzujú a identifikujú nie „z hľadiska štruktúrie, ale ako výrazové, ktoré vzhľadom na ich funkčné hodnoty možno využívať v diferencovaných typoch textov“ [3, s.13]. Pomocou nich sa dajú identifikovať typy a žánre textov a ich väčšia či menšia spojitosť s daným funkčným jazykovým štýlom.

Zatiaľ čo prejavy patriace do odbornej komunikácie sa usúvzťažňujú s náučným (odborným štýlom), široká žánrová pestrosť prejavov v rámci profesionálnej komunikácie prináša aj ich štylistickú variabilitu (pozri tabuľka). Odborné (ekonomické) výrazy sa vyskytujú jednak vo vedecko-náučných, učebných a popularizačných textoch, ale aj v žánroch publicistického, administratívneho, rečníckeho štýlu. Odborné výrazy dnes v hojnej miere prenikajú aj do dialógov a monológov hovorového štýlu. Tam však nemožno hovoriť o odbornej komunikácii.

L. Hoffmann definuje odborný jazyk ako „jednotu všetkých jazykových prostriedkov, ktoré sa používajú v určitej odborne vymedzenej komunikačnej sfére, aby sa dosiahlo porozumenie odborníkov v danej oblasti“ [6, s. 63]. Z tohto dôvodu nemožno odborný jazyk zúžiť iba na oblasť odbornej terminológie. Aj v odbornom jazykovom vzdelávaní by sa mala preto pozornosť koncentrovať na komplex všetkých výrazových prostriedkov, z ktorých každý má svoje opodstatnenie a svoju funkciu pri odbornom dorozumívaní. Dodajme ešte, že odborný jazyk nie je len nástrojom dorozumievania, ale aj prostriedkom myslenia

a motivovania k činnosti. Netreba zabúdať ani na to, že je to sociálno-kolektívny jav a produkt spoločenského vývinu.

Na tomto malom priestore sme sa pokúsili zdôvodniť, že sféry profesionálnej a odbornej komunikácie (ktorých aktérmi už sú a v pracovnom procese aj budú naši študenti) sa navzájom prelínajú, ale nie sú sférami totožnými.

2. Aktívna rola recipienta v procese vnímania odborného textu

Odborné komunikáty sú vždy koncipované vo vzťahu k adresátovi (recipientovi). Tvorca si uvedomuje prijímateľa svojho prejavu, a to nielen pri priamej komunikácii, kde neustále získava od komunikačného partnera spätnú väzbu (verbálnu či neverbálnu), ale aj pri tvorbe písomného prejavu. Autor totiž vychádza z predpokladu, že adresát porozumie komunikovanému obsahu a zároveň aj autorskému zámeru.

Odborný text stimuluje recipienta (intelektuálne, emocionálne a vôľovo) a vyvoláva v ňom určitý zážitok a predpoklad na určitú reakciu. Podmienkou je, samozrejme, porozumenie textu, ktoré je zámerom tak recipienta ako aj samotného producenta textu.

„Chápanie textu je jednotou súbežných a podmieňujúcich sa **analyticko-syntaktických** operácií zameraných na **identifikáciu prvkov textovej štruktúry**, ich **kvalitatívne** vymedzenie, postihnutie **významotvorných a výrazotvorných súvislostí** medzi zložkami a ich syntézu do „**nového**“ **zmysluplného celku**. Podstatou tohto procesu je znovunastolenie funkčných relácií medzi zložkami (na úrovni **jazykovej a tematickej**) a pochopenie integrovaného **princípu ich štruktúracie** (štylistický aspekt textu)“ [5, s.353].

Hoci je táto formulácia definíciou procesu chápania textu subjektom, poskytuje zároveň istú analógiu s výučbou odborných cudzích jazykov. Požičala som si preto výrazový aparát z uvedenej definície a pokúsim som sa tu stručne načrtnúť kľúčové momenty, ktoré si treba uvedomiť pri práci s odborným textom.

2.1 *Analýza a syntéza odborného textu*

Predpokladom analýzy odborného textu je nielen jeho aktívne čítanie (s cieľom porozumieť globálne aj parciálne), ale aj efektívne čítanie (spojené so selektovaním, zaznamenávaním a pod.). Lingvistickou analýzou sa skúmajú jazykové prostriedky výstavby textu, ich štruktúra a spôsob spájania. Analýza by nemala byť však konečným cieľom, ale iba prostriedkom na ľahšie spoznávanie významu jednotlivých prvkov a ich štruktúry, resp. na uľahčenie textovej klasifikácie či typologizácie.

2.2 *Identifikácia prvkov textovej štruktúry*

Identifikovanie štruktúry výrazových prostriedkov umožňuje vnímať tematicko-obsahové kvality textu, časovo-priestorové vzťahy, ale aj vzťah autora a adresáta a pod. Významnou mierou k tomu pomáha segmentovanie textu a grafická úprava. Recipient postupne nachádza kľúčové pasáže a uvedomuje si hlavnú myšlienku textu.

2.3 *Interpretácia významu a zmyslu textu*

Recipient (študent) nielen spoznáva a identifikuje význam textu, a zároveň sa učí konštituovať (na princípe inferencie – usudzovania) jeho zmysel, t.j. vnímať text ako pragmatický objekt. Inferenčná báza pomáha recipientovi „dopĺňať“ vo svojej mentálnej (znalostnej) štruktúre aj to, čo nie je v texte explicitne vyjadrené. Vychádza pritom z vlastných textových (fonologických, lexikálnych, morfológických, syntaktických, referenčných, štylistických,

intertextových) a mimotextových znalostí (tvoriacich epistemický kontext textu: znalosti o tvorcovi textu, abstraktné a empirické znalosti).

K týmto interpretačne relevantným znalostiam nevyhnutne pristupujú aj znalosti pragmatické: t.j. znalosti o sociálnych kontextoch (príznak súkromnosti - verejnosti, formálnosti – neformálnosti) a znalosti o záväznosti rečových aktov v istých rámcoch.

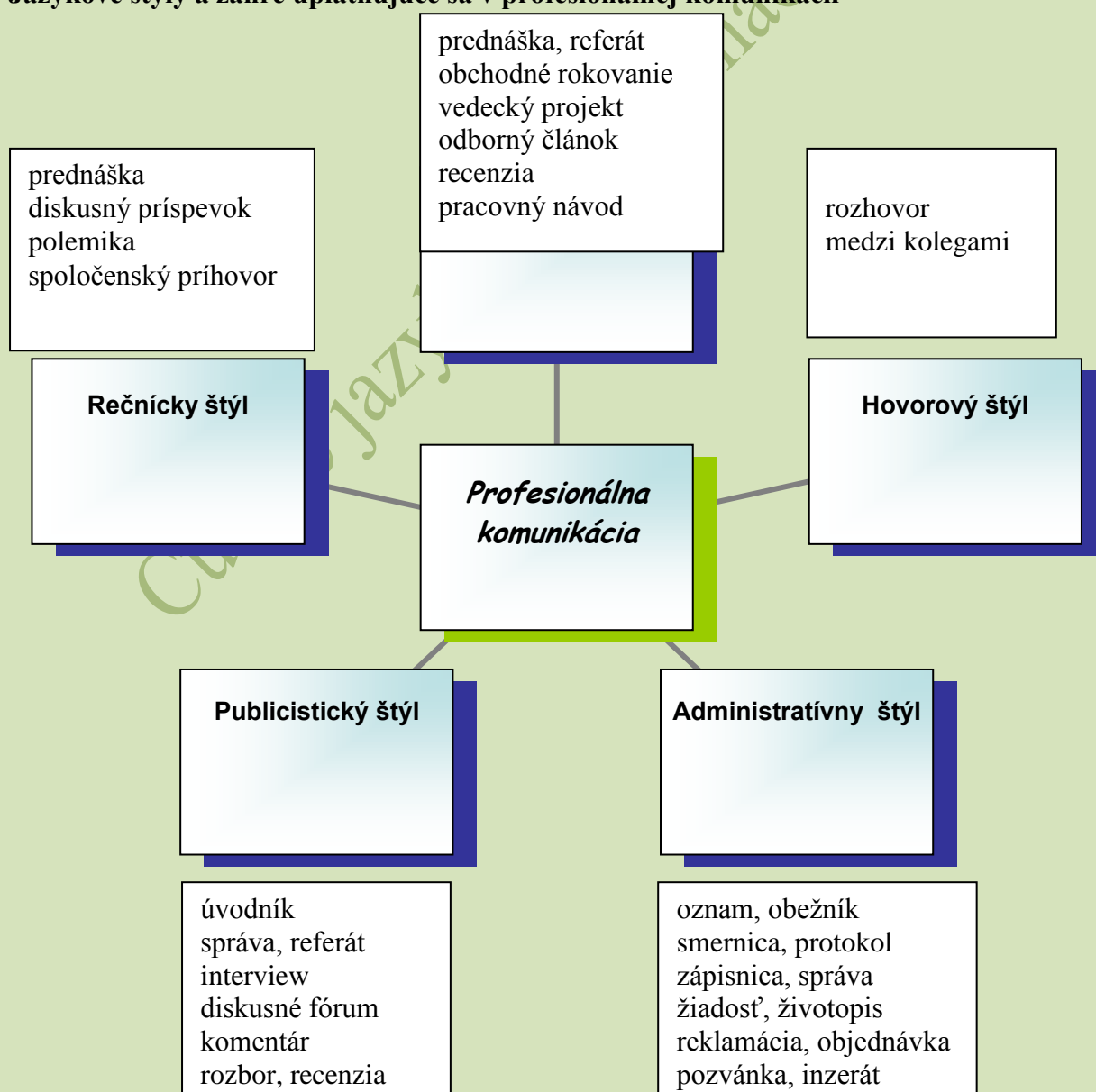
Porozumenie textu má teda obsahový aj zmyslový (pragmatický) komponent. Prirodzená interpretácia textu predstavuje spoznávanie jeho informačnej aj pragmatickej funkcie.

2.4 Pochopenie princípu štruktúrácie

Vyššie spomenuté znalosti sú štruktúrované do znalostných systémov, a to na princípe korelácie so stereotypnými vzťahmi. Subjekt si zafixuje stereotypný vzťah ako niečo samozrejmé, niečo s čím sa opakovane stretáva. Takýmto spôsobom si vytvára predstavu aj o obsahovom modeli textu (slohovom postupe) a formálnom modeli textu (funkčný štýl). Každý nový text je uvedomovaný aj s ohľadom na jeho viazanosť na modelovú štruktúru. Pri odbornom texte sa prevaža konvencie, štandardu nad štylizáčnou „slobodou“ chápe ako prirodzený jav, hoci isté napätie medzi variantom (individuálnym textom) a invariantom (modelovým textom) tu napriek tomu existuje.

Graf 1

Jazykové štýly a žánre uplatňujúce sa v profesionálnej komunikácii

Na záver

Odborný text (vedecká stať, odborný článok, text v učebnici) je v školskom prostredí prototextom – východiskom, na základe ktorého recipient (študent) spoznáva fakty, entity, javy a vytvára si vlastný obraz o danom výseku skutočnosti. Deje sa to prostredníctvom pojmov, ktoré vníma a ukladá v mysli vo vzájomných súvislostiach. Na základe opakovanej recepčnej skúsenosti s danými textovými typmi sa konštruuje aj jeho zovšeobecnená predstava o obsahovom a formálnom modeli.

V procese výučby odborného jazyka by sa mal venovať primeraný priestor tak formovaniu schopnosti študentov rozumieť textu (jeho formálno-obsahovým významom i komunikačnému zámeru) a interpretovať odborný text (konštruovať jeho zmysel), ako aj rozvíjať u nich schopnosť rozpoznávať špecifiká textu, vedieť ho kategorizovať v komplexe iných textov.

Na vyššom stupni vzdelávania je užitočné súčasne s rozvíjaním tejto recepčnej kompetencie podporovať aj schopnosť produkovať odborný text. Analogicky k procesu dekódovania a vnímania textu, ale samozrejme v opačnej postupnosti, sa študent – tvorca textu učí rozvíjať vopred formulovanú problematiku, následne ju jazykovo a štylizácie spracovať tak, aby výsledný komunikát splnil jeho komunikačný zámer, bol jazykovo správny a komunikačne adekvátny. V tomto zmysle chápeme odborný text ako cieľ výučby jazyka.

Literatúra

1. DOLNÍK, Juraj : Zrozumiteľnosť textu. In: *Komunikácia a text*. Prešov 2003, s-68-74.
2. DOLNÍK, J. – BAJZÍKOVÁ, E.: *Textová lingvistika*. Bratislava: Stimul 1998.
3. FINDRA, J. : *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta 2004.
4. HRIVÍKOVÁ, T.: *Výskum zefektívnenia práce s odborným textom na vysokých školách ekonomického smeru* : dizertačná práca, Bratislava, 2004.
5. NEBESKÁ, Iva: *Úvod do psycholingvistiky*. Praha : H&H 1992.
6. OBERT, V.: Komunikácia o texte a čitateľskej recepcii a interpretácii. In: *Komunikácia a text*. Zborník materiálov z vedeckej konferencie, Prešov: Náuka 2003.
7. PEKAROVIČOVÁ, J.: *Lingvodidaktické aspekty odbornej komunikácie na báze slovenčiny ako cudzieho jazyka*. Bratislava : FFUK 1999
8. SLUŠNÁ, Z.: Text a kultúra, kultúra ako text. In: *Analytické sondy do textu 2*. Banská Bystrica : 2006. s. 27-35.
9. ŠANDEROVÁ, J.: *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vydanie. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005.

Kontaktné údaje:

PhDr. Iveta Rizeková

Katedra románskych a slovanských jazykov

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

851 35 Bratislava

e-mail: iveta.rizekova@euba.sk

POHĽAD NA DVADSAŤ ROKOV VÝUČBY FRANCÚZŠTINY NA ÚSTAVE JAZYKOV EU V BRATISLAVE

Ľubica Petříková

Abstrakt:

V príspevku autorka spomína na dvadsať rokov vyučovania francúzskeho jazyka na Ústave jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Porovnáva vtedajší modulový systém výučby cudzích jazykov so súčasným kreditovým a tiež pripravenosť študentov stredných škôl na vysokoškolské štúdium ekonomických vied kedysi a dnes. Venuje pozornosť minulým metodickým a didaktickým postupom a porovnáva ich so súčasnými modernými formami. Uvádza mená slovenských vysokoškolských učiteľov a zahraničných lektorov, ktorí sa postupne podieľali na pedagogickej, vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti Katedry románskych jazykov v uplynulých dvadsiatich rokoch. Porovnáva učebnice a učebné pomôcky, ktoré sa používali vo vyučovaní francúzskeho jazyka v začiatkoch ústavu s dnešnými modernými. V závere sa zamýšľa nad budúcnosťou výučby francúzskeho jazyka na novoutvorenej Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzite v Bratislave.

Kľúčové slová:

francúzsky jazyk, vyučovanie, metodické postupy, učebnice, študenti, modulový systém, kreditný systém, komunikácia

Résumé:

Dans son article l'auteur rappelle vingt ans de l'enseignement du français à l'Institut des langues de l'Université d'économie de Bratislava. Elle compare l'ancien système de modules avec celui de crédits, prête son attention aux méthodes d'enseignement utilisées il y a vingt ans et les compare avec les méthodes actuelles. Elle nomme les professeurs et les lecteurs étrangers qui ont participé au travail pédagogique, scientifique et à la publication de nombreux manuels et dictionnaires du département des langues romanes les derniers vingt ans et apprécie hautement leur activité. En conclusion elle envisage l'avenir de l'enseignement du français à la nouvelle Faculté des langues appliquées.

Mots clés:

Langue française, enseignement, méthodes, manuels, étudiants, système de modules, système de crédits, communication

Na začiatku deväťdesiatych rokov dvadsiateho storočia sa francúzština vyučovala spoločne s angličtinou, nemčinou, ruštinou a španielčinou na Katedre cudzích jazykov Obchodnej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. Rastúca potreba znalostí cudzích jazykov u všetkých pracovníkov v ekonomickej oblasti po zmene politického systému v roku 1989 a po otvorení hraníc si vyžiadala založenie väčšieho pracoviska s ich výučbou.

1. októbra 1990 bol založený Ústav jazykov ako pedagogické a vedeckovýskumné pracovisko, ktorého hlavnou úlohou bolo organizovať a zabezpečovať jazykovú prípravu študentov nielen Obchodnej fakulty, ale aj Národohospodárskej fakulty a Fakúlt hospodárskej informatiky a podnikového manažmentu EU. Vedením Ústavu jazykov bola

poverená doc. PhDr. Jana Lenghardtová, CSc., ktorá sa podstatnou mierou zaslúžila o jeho vznik. V roku 1993 bola vymenovaná za riaditeľku ústavu. Vedúcimi Katedry románskych jazykov boli : Mgr.Vladimír Halenár (1990 – 1995), PhDr. Ľubica Petříková (1995 – 2007) a od roku 2007 túto funkciu vykonáva PhDr. Iveta Rizeková. Na katedre sa v tom čase vyučoval len francúzsky a španielsky jazyk. Francúzštinári boli štyria (Mgr. Halenár, doc. PhDr. Lapšanský, CSc., Dr. Ondrašíková, Dr. Petříková). Španielčinu vyučovali dvaja pedagógovia (doc. PhDr. Lenghardtová, CSc. a Ing. PhDr. Roček, CSc.). Katedra sídlila na Obchodnej fakulte VŠE. V roku 1992 bol zákonom SNR č. 292/1992 zmenený názov Vysokej školy ekonomickej na Ekonomickú univerzitu v Bratislave.

Po dostavbe novej výškovej budovy sa celý Ústav jazykov presťahoval na jej 2. poschodie a dostal kabinety pre učiteľov v časti D a učebné priestory na dvoch poschodiach v časti E.

Nielen priestory Ústavu jazykov sa zmenili. Zmenila sa najmä stratégia výučby cudzích jazykov. Keďže jazykové vedomosti a schopnosti študentov zo stredných škôl všetkých typov neboli vždy na požadovanej úrovni a často sme museli začínať aj s nulovou alebo veľmi slabou úrovňou znalosti jazykov našich študentov, bolo nevyhnutné vyznačiť jednotlivé stupne, ku ktorým sa študent počas štúdia mal dostať a stanoviť povinnú výstupnú úroveň jazykovej prípravy. Do výučby cudzích jazykov sa zaviedol tzv. modulový systém. V stupni A boli začiatocníci, B mierne pokročilí, C pokročilí a D stupeň absolvovali študenti v špecializovaných kurzoch (napr. obchodné rokovania, obchodná korešpondencia, odborný preklad a pod.) Vyučovali sa povinne dva cudzie jazyky. Študenti museli dosiahnuť úroveň C resp. D v 1. cudzom jazyku a úroveň B v 2. cudzom jazyku. Tretí cudzí jazyk sa v tom čase ešte nevyučoval. Nový modulový systém výučby cudzích jazykov znamenal kvalitatívny zlom a zmenu filozofie v dovtedajšom prístupe k výučbe cudzích jazykov.

Čo sa týka študijnej literatúry, pre začiatocníkov bolo možné dostať učebnice základov francúzskeho jazyka od slovenských alebo českých autorov, ako napr. Francúzština pre samoukov od Dr. Pravdu a Dr. Pravdovej a Základy francúzštiny pre ekonómov od Dr. Pravdovej a Dr. Velíškovej CSc., ku ktorým sme mali aj nahrávky cudzojazyčných textov, ale pre odborný jazyk bolo veľmi ťažké zohnať kvalitné učebnice. Trh s učebnicami francúzskych autorov a s francúzsko-slovenskými slovníkmi z ekonomických vied sa zaplňal na Slovensku veľmi pomaly. Museli sme si teda vytvoriť naše vlastné učebné texty pre vyučovanie francúzskeho odborného jazyka a slovníky ekonomických odborných výrazov. Vydali sme napr. Jazyk francúzsky – Dialógy v ekonomických profesiách, Vybrané ekonomické texty vo francúzskom jazyku, Francúzsko-slovenský a slovensko-francúzsky ekonomický slovník, Príručný francúzsko-slovenský ekonomický slovník, Glosár – lexikálnu príručku k učebnici francúzskeho jazyka „Comment vont les affaires“, ktoré dosiahli niekoľko vydaní a používali ich dlhé roky študenti nášho ústavu.

Neskoršie nám veľmi pomohli aj pracovníci Francúzskeho inštitútu v Bratislave, odkiaľ sme dostali ako dar súbory učebníc a nahrávok pre výučbu francúzskeho jazyka. Mimoriadny knižný dar – moderné francúzske učebnice a slovníky ekonomického zamerania sme dostali aj zo Zväzu francúzskych podnikateľov na Slovensku, za čo sme mimoriadne vďační obom inštitúciám ešte aj v súčasnosti.

Začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia bol záujem o štúdium cudzích jazykov veľmi veľký, dominovala predovšetkým angličtina a nemčina. Tak, ako rástol postupne záujem aj o románske jazyky na stredných školách – najmä na gymnáziách a obchodných akadémiách – a začali vznikať i bilingválne gymnáziá vo francúzskom a španielskom jazyku, zvýšil sa záujem o štúdium románskych jazykov aj na našom ústave. Z malých skupín, v ktorých bolo okolo desať až pätnásť študentov franc. jazyka sa postupne stávali dvadsať až dvadsaťpäťčlenné študijné kolektívy a keď prišli na vysokú školu aj populačne bohaté ročníky, niekoľko posledných rokov počet študentov prekročoval kapacitu miest v učebniach a dosahoval až tridsiatku. Napr. v roku 2002/2003 študovalo FJ 378

študentov, v LS 2009/2010 už 497 študentov (1. cudzí jazyk 16, 2. cudzí jazyk 279, 3. cudzí jazyk 202 študentov).

S rastúcimi počtami študentov francúzskeho jazyka sa zvyšoval aj počet pedagogických pracovníkov. V súčasnosti učí francúzštinu 8 pedagógov, z ktorých dvaja sú zároveň aj učiteľmi španielčiny.

Zvyšovať úroveň ovládania všeobecného i odborného francúzskeho jazyka študentov univerzity nám pomáhali aj lektori zo zahraničia, a tak sa u nás postupne vystriedali napr. francúzske lektorky Anne Marie Pepy, Laure Seyvet a v súčasnosti u nás pedagogicky pôsobí alžírka lektorka Fatima Nedjari.

Aj metodické a didaktické postupy vyučovania francúzštiny sa postupne menili. Kým koncom osemdesiatych rokov dominoval ešte kognitívny prístup, postupne sa zvyšoval význam komunikácie nielen vo všeobecnom, ale aj odbornom francúzskom jazyku a dôraz sa začal klásť predovšetkým na ovládanie komunikatívnych schopností v bežných, ale aj profesijných situáciách. Prestali sme učiť základy francúzštiny ako cudzieho jazyka a naším cieľom sa stalo ovládanie francúzštiny na vyššej úrovni. V druhej etape zvyšovania kvality našej univerzity a po vzore ostatných európskych vysokých škôl a univerzít sme prešli od roku 2005 na kreditový systém výučby, ktorého jadrom sa stal Spoločný európsky rámec-sebahodnotiace stupne (Common European Framework/ CEF). Výučba jazykov sa rozdelila do 3 stupňov pokročilosti A1, A2, B1, B2, C1, C2. Podľa tohto rámca sme prepracovali obsahové zameranie jednotlivých kurzov francúzskeho jazyka a stanovili sme ciele, ktoré majú v štúdiu všeobecného a odborného francúzskeho jazyka študenti dosiahnuť na jednotlivých úrovniach.

Po vytvorení Fakulty medzinárodných vzťahov sa okrem prvého a druhého jazyka začali študenti – budúci pracovníci v diplomatickej sfére povinne učiť aj základy tretieho jazyka, ktorým sa stala francúzština, resp. španielčina u tých študentov, ktorí majú ako prvý a druhý jazyk angličtinu resp. nemčinu.

Nové zameranie kurzov francúzskeho jazyka prinieslo potrebu zmeniť aj študijnú literatúru. V kurzoch všeobecného i odborného jazyka sme začali používať moderné učebnice, ktoré vytvorili renomovaní zahraniční pedagógovia s dlhoročnými skúsenosťami vo vyučovaní francúzskeho jazyka ako cudzieho jazyka v Európskej únii (napr. Forum I, II, Comment vont les affaires?, Affaires à suivre) a pre kurzy s najvyššou úrovňou francúzskeho jazyka sme vytvorili vlastné učebné texty, ktoré najlepšie pomáhajú naplňať stanovené vzdelávacie ciele výučby francúzskeho jazyka jednotlivých fakúlt našej univerzity a sú určené aj pre záujemcov o francúzsky jazyk z iných vysokých škôl (napr. Le monde des affaires, Civilisation française, Éléments de civilisation slovaque, Culture et communication interculturelle).

Okrem pedagogickej a publikačnej činnosti sa učitelia francúzštiny našej Katedry románskych jazykov venovali a stále sa venujú aj vedeckovýskumnej činnosti, ktorá je zameraná predovšetkým na didaktiku cudzích jazykov pre špecifické ciele a na aplikovanú lingvistiku. Boli členmi riešiteľských kolektívov viacerých inštitucionálnych grantov, napr. Jazykové a interkultúrne aspekty vo výučbe cudzích jazykov v kontexte globalizácie národných ekonomík i celoslovenských projektov, VEGA – Reštrukturalizácia slovenských podnikov v podmienkach ekonomickej integrácie, KEGA – Východiská, ciele a koncepcia kurikulárnej prestavby predmetov na ZŠ a SŠ a boli a sme zapojení aj do medzinárodných projektov, ako napr. TEMPUS-PHARE, Leonardo da Vinci, Projektu ESF JPD NUTS II Internacionalizácia vzdelávania ekonómov a manažérov a ďalších.

V súčasnosti sme sa zapojili do medzinárodného projektu ERASMUS a naši pedagógovia už vystúpili v INALCO v Paríži a v septembri tohto roku sa majú kolegovia z Paríža zapojiť v rámci mobility učiteľov do pedagogického procesu na našej univerzite.

Pravidelne sa zúčastňujeme na medzinárodných vedeckých konferenciách na Slovensku i v zahraničí, najmä na univerzitách ekonomického zamerania, napr. na Vysokej škole ekonomickej a Českej zemědělskej univerzite v Prahe, na Univerzite Pardubice, na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici, Poľnohospodárskej univerzite v Nitre, Filozofickej fakulte a Pedagogickej fakulte UK v Bratislave a ďalších, kde oboznamujeme širšiu odbornú verejnosť s výsledkami našej pedagogickej, vedeckovýskumnej a publikačnej práce.

Prispievame aj do zborníkov odborných statí na iných fakultách na Slovensku a v Čechách. Vypracúvame recenzie, odborné posudky diplomových, dizertačných prác, robíme rôzne druhy prekladov. Naši skúsení pedagógovia, najmä prof. PhDr. Štefan Povchanič, PhD. a doc. PhDr. Ladislav Lapšanský, PhD. sa pravidelne zúčastňujú na práci v komisiách na štátnych záverečných skúškach, na obhajobách diplomových a dizertačných prác u nás i na iných univerzitách.

V máji 2005 bol Ústav jazykov EU akreditovaný na celoslovenské skúšobné stredisko, oprávnené organizovať skúšky Obchodnej a priemyselnej komory v Paríži (CCIP) na získanie diplomov z odbornej francúzštiny. Pred ich absolvovaním majú naši študenti, študenti iných univerzít ekonomického zamerania a iní záujemci možnosť absolvovať prípravný kurz odborného francúzskeho jazyka, ktorý je každý rok organizovaný PhDr. Ivetou Rizekovou. Tohto roku sú skúšky zamerané na získanie DFP affaires B2 a DFP affaires C1.

V súčasnosti najväčšiu pozornosť venujeme príprave obsahového zamerania a vytvoreniu nových študijných predmetov z francúzskeho jazyka na novoutvorenej Fakulte aplikovaných jazykov, ktorá vznikla 1. júna 2010. Aj na novej fakulte chceme úspešne pokračovať v jazykovej príprave študentov Ekonomickej univerzity v Bratislave a zvyšovať úroveň ich jazykovej kompetencie pri komunikácii v bežnom i odbornom francúzskom jazyku, aby ich ovládanie cudzieho jazyka zodpovedalo potrebám súčasnej modernej spoločnosti i životu nielen na Slovensku, ale aj v celej Európskej únii.

Použitá literatúra:

1. Pamätnica Ekonomickej univerzity v Bratislave pri príležitosti 60. výročia jej založenia univerzity, ISBN 80-225-1187-0
2. HRIVÍKOVÁ, T.: Európska jazyková politika a multilingvizmus v Európskej únii. In *Humanizácia v cudzojazyčnom vzdelávaní 1: zborník vedeckých prác*, Bratislava : Z-F LINGUA, 2010. - ISBN 978-80-89328-40-6.

Kontaktné údaje:

Lubica Petriková, PhDr.

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska ul.1

851 35 Bratislava

lubica.petrikova@euba.sk

PUBLIKAČNÁ A VEDECKO-VÝSKUMNÁ ČINNOSŤ KNJ V ROKOCH 1995-2010

Eva Ondrčková

Abstrakt:

V príspevku informujeme o publikačnej a vedecko-výskumnej činnosti Katedry nemeckého jazyka od roku 1995 do mája 2010. Dôraz sa kladie na vedecko-výskumné projekty KEGA a VEGA, ktoré riešili naši pracovníci a ktoré boli MŠ SR hodnotené ako úspešné. Pre krátkosť času neuvádzame výstupy, teda učebnice, skriptá, vystúpenia na konferenciách a články v časopisoch. V závere sa zaoberáme problémami, ktoré by sme odporúčali v tejto oblasti v budúcnosti riešiť.

Kľúčové slová:

publikačná činnosť, vedecko-výskumná činnosť, projekty MŠ SR, zahraničné edukačné projekty, zahraničné akcie, akcia Österreich-Slowakei, bodovací systém

Abstrakt:

Im Beitrag werden die Informationen über die Veröffentlichungen und über die Forschungstätigkeit der Mitglieder des Lehrstuhls für Deutsch vermittelt, die seit dem Jahr 1995 im Rahmen ihrer wissenschaftlichen Arbeit entstanden.. Es werden besonders die Forschungsprojekte KEGA und VEGA hervorgehoben, die das Ministerium für Schulwesen hoch geschätzt hat. Aus Zeitmangel können wir nicht alle Lehrbücher, Beiträge auf den Symposien, sowie die Zeitungsartikel erwähnen, die zu dieser Zeit unsere Kollegen veröffentlicht haben. Schließlich sprechen wir die Probleme an, die in der Zukunft zu lösen sind.

Schlüsselwörter:

Wissenschaftliche Arbeit in den Jahren 1995- 2010, Wissenschafts-und Forschungsprojekte KEGA und VEGA, ausländische Edukationsprojekte, Publikationstätigkeit unserer Mitarbeiter, Probleme der wissenschaftlichen Arbeit und der Publikationstätigkeit

V školskom roku 2010/2011 Ústav jazykov úspešne zavŕšil svoje pôsobenie na Ekonomickej univerzite. 1. júna vznikla nová fakulta, Fakulta aplikovaných jazykov. Všetci sa tešíme na svojich poslucháčov a na nové výzvy, ktoré sú pred nami. Okrem vyučovania jazykov na všetkých fakultách Ekonomickej univerzity budeme mať možnosť vzdelávať a vychovávať študentov, ktorí budú reprezentovať nás, našu katedru, našu fakultu.

Snahy o založenie tejto fakulty boli úspešné i preto, lebo Ústav jazykov EU v Bratislave bol mimoriadne aktívny i v minulých rokoch. Okrem rozsiahlej pedagogickej činnosti (vyučovali sme na všetkých fakultách EU vrátane Fakulty medzinárodných vzťahov, kde sme zo začiatku nielen uskutočňovali, ale i organizovali: PhDr. Kunovská PhD, PhDr. Mrázová), štátnicové skúšky z dvoch jazykov a okrem vedenia doktorandov všetkých fakúlt, sa pracovníci Ústavu cudzích jazykov venovali i publikačnej a vedecko-výskumnej činnosti, pracovali na významných vedeckovýskumných projektoch.

Vo svojom príspevku by som chcela stručne informovať najmä o vedecko-výskumnej činnosti Katedry nemeckého jazyka za posledných 15 rokov. Budem hovoriť najmä o projektoch, na ktorých pracovníci našej katedry pracovali, pre krátkosť času sa nebudem zmieňovať o výstupoch, ktorých boli v každom projekte desiatky. Uvádzam len projekty a akcie, na ktorých sa zúčastnili učitelia Katedry nemeckého jazyka.

Vedeckovýskumné projekty MŠ SR

VEGA **Nemecko-slovenský ekonomický slovník**

Číslo projektu: 95/5195/078

Vedúci projektu: doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., PhDr. Jana Pospíšilová

Doba riešenia: 1995 – 1998

VEGA **Slovensko-nemecký ekonomický slovník**

Číslo projektu: 1/6258/99

Vedúci projektu: doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., PhDr. Jana Pospíšilová

Doba riešenia: 1999 – 2001

VEGA **Slovensko-nemecko-anglický slovník Európskej únie**

Číslo projektu: 1/9349/02

Vedúci projektu: doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.

Trvanie projektu: 2002 – 2004

VEGA **Unifikácia terminológie obchodno-vedných disciplín, ako predpoklad harmonizácie ekonomickej terminológie v rámci integračných procesov v podmienkach príprav SR na vstup do EÚ**

Číslo projektu: 1/0478/03

Vedúci projektu: prof. Ing. Kristína Viestová, CSc. **OF**

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Doba riešenia: 2003 – 2005

KEGA **Web based Training pre obchodnú angličtinu a nemčinu**

Číslo projektu: 3/3078/05

Vedúci projektu: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.

Spoluriešitelia: Mgr. Zoltán Bodnár, PhDr. Jana Pospíšilová, PhDr. Oľga Vereská,
Ing. Mgr. Terézia Ondrušová

Doba riešenia: 2005 – 2007

KEGA **Príspevok k internacionalizácii vzdelávania na VŠ ekonomického zamerania (Obchodné rokovania v NJ a AJ)**

Číslo projektu: 3/3215/05

Vedúci projektu: doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.

Doba riešenia: 2005 – 2007

KEGA **Princípy a metódy tvorby študijného programu medziodborového štúdia Aplikované jazyky a interkultúrna komunikácia**

Číslo projektu: 3/6205/08

Vedúci projektu: PhDr. Tatiana Hrivíková, PhD. (KAJ)

Spoluriešitelia: prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD., doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc., Mgr. Katarína Seresová, PhD., PhDr. Milena Helmová, Mgr. Eva Janíčková

Doba riešenia: 2008 - 2010

KEGA **Weblearning-System v predmete Reálne anglicky a nemecky hovoriacich krajin**

Číslo projektu: 446-016EU-4/2010

Vedúci projektu: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.

Spoluriešitelia: Mgr. Ingrid Kunovská, PhD., PhDr. Oľga Vereská

Doba riešenia: 2010 – 2011

Inštitucionálne projekty Ekonomickej univerzity v Bratislave

Aplikácia novej metodiky testovania vedomostí a zručností v cudzích jazykoch na Ústave jazykov EU

Číslo projektu: 0600/95

Vedúci projektu: PhDr. Viera Bocková, PhD. (KAJ)

Spoluriešitelia: PhDr. Milena Helmová, Mgr. Viera Makarová, PhDr. Jana Pospíšilová

Doba riešenia: 1995 – 1997

Rozvíjanie obsahovej zložky modulového systému na Ústave jazykov

Číslo projektu: 0601/95

Vedúci projektu: doc. PhDr. Daniela Breveníková, CSc. (KAJ)

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc., doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., doc. PhDr. Mária Svitková, CSc., PhDr. Mária Hrušková

Doba riešenia: 1995 – 1997

Nová metodika testovania cudzích jazykov u uchádzačov o štúdium na EU

Číslo projektu: 0602/96

Vedúci projektu: Mgr. Tatiana Laskovičová (KAJ)

Spoluriešitelia: PhDr. Eleonóra Flochová, CSc., PhDr. Jana Pospíšilová

Doba riešenia: 1996 – 1997

Systém testovania vedomostných úrovní AJ a NJ všeobecného a odborného ekonomického jazyka pre I. stupeň štúdia na Ekonomickej univerzite v Bratislave v rámci kreditového systému

Číslo projektu: 106004/05

Vedúci projektu: Mgr. Katarína Seresová, PhD.

Spoluriešitelia: PhDr. Milena Helmová, Mgr. Eva Janíčková

Doba riešenia: 2005 – 2007

Vypracovanie metodiky vhodnosti použitia e-learningového spôsobu vyučovania

Číslo projektu: č. 41

Vedúci projektu: Mgr. Attila Pólya, PhD. OF

Spoluriešitelia: Mgr. Katarína Seresová, PhD.

Doba riešenia: 2008 – 2009

Aplikácia inovatívnych učebných metód na tvorbu študijných materiálov pre potreby špecializovaného jazykového kurzu *Wirtschaftsdeutsch im Handel* na Obchodnej fakulte EU v Bratislave

Číslo projektu: č. 10

Vedúci projektu: PhDr. Eleonóra Flochová, CSc.

Spoluriešitelia: Mgr. Eva Janíčková, Mgr. Zuzana Kočišová

Doba riešenia: 2008 – 2010

Inštitucionálne projekty mladých

Analýza európskych integračných procesov a ich pôsobenie vo vybraných politikách ES a EÚ

Číslo projektu: 2319202/05

Vedúci projektu: Ing. Jana Hošková FMV

Mgr. Ing. Terézia Ondrušová

Doba riešenia: 2005 – 2007

APŠF - Európsky sociálny fond (ESF)

ESF Internacionalizácia vzdelávania ekonómov a manažérov

Číslo projektu: ESF JPD NUTS II Cieľ 3, č.13120120125

Vedúci projektu: doc. PhDr. Jana Lenghardtová, CSc. – celouniverzitný koordinátor

Spoluriešitelia:

- PhDr. Mária Bláhová, PhD. (**KAJ**) - INTEGROVANÉ ŠKOLENIA - koordinátor jazykovej prípravy
Výučba: PhDr. Mária Mrázová
- **Mgr. Ingrid Kunovská** - INTERDISCIPLINARNE MODULY Z OBLASTNÝCH ŠTÚDIÍ A INTERKULTÚRNEJ KOMUNIKÁCIE - **koordinátor za nemecký jazyk**
Výučba: Mgr. Boris Blahak, PhDr. Ľubomíra Kozlová, Mgr. Ingrid Kunovská, Mgr. Clemens Piber, Ing. Mgr. Terézia Ondrušová

Doba riešenia: 2005 – 2008

Zahraničné (edukačné) projekty

Tempus-Phare Specialized Courses for Translators / Interpreters (SPECOTI) of Economics and Business Administration in English and German

Číslo projektu: S-JEP 11338

Vedúci projektu: PhDr. Helena Šajgalíková (**KAJ**) - *kontraktor a koordinátor*

Spoluriešitelia: PhDr. Milena Helmová, Mgr. Eva Janíčková, PhDr. Eva Kováčsová, doc. PhDr. Erika Laurenčíková, CSc., doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., Mgr. Soňa Nováková, doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc., PhDr. Jana Pospíšilová

Doba riešenia: 1996 – 1999

Phare Wirtschaftsdeutsch fit für Europa WT DT 2000

Číslo projektu: ETF/97/0084

Vedúci projektu: Irena Zavrl, PhD. (**SL**) - *kontraktor a koordinátor*

Spoluriešitelia: **doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc. - lokálny koordinátor,**
PhDr. Mária Machalová, doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc., PhDr. Jana Pospíšilová

Doba riešenia: 1998 – 2000

Zahraničné (nemobilitné) projekty**Leonardo da Vinci Standardisation of Teaching Methods of Less Popular European Languages – UNIQUE**

Číslo projektu: PL/04/B/F/LA-174 457

Vedúci projektu: Mgr. Katarzyna Haśnik, PhD. (PL) - *kontraktor a koordinátor***Spoluriešitelia:** **PhDr. Ildikó Némethová (KAJ) - lokálny koordinátor**
doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc., doc. Eva Ondrčková, CSc.

Doba riešenia: 2004 – 2007

Leonardo da Vinci Transparency in the Acquired Language Competences – TALC

Číslo projektu: SK-05/B/P/LA-177427

Vedúci projektu: PhDr. Helena Šajgalíková, PhD. (KAJ) - *kontraktor a koordinátor***Spoluriešitelia:** Mgr. Gabriela Hrušková, PhDr. Mária Mrázová, Mgr. Ingrid Kunovská

Doba riešenia: 2004 – 2007

Ostatné zahraničné (mobilitné) projekty**Leonardo da Vinci Interkulturálny dialóg v prostredí nemeckej firmy**

Číslo projektu: SK/03/A/F/EX/ 301512

Vedúci projektu: doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc. - *kontraktor a koordinátor***Spoluriešitelia:** doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Doba riešenia: 2003 – 2004

CEEPUS Stredoeurópsky výmenný program pre univerzitné štúdiá**Číslo projektu: SK - 018****Vedúci projektu:** Oľga Šubeníková, SAIA - *kontraktor***Spoluriešitelia:** **doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc. - koordinátor****Partneri:** Johannes Kepler Universität v Linzi (AT), Warsaw School of Economics (PL), Budapest University of Economic, Széchenyi István Egyetem v Györi (HU), Ekonomika fakulteta – Univerza v Ljubljani (SL)

Doba riešenia: 1994 – 2003

CEEPUS Stredoeurópsky výmenný program pre univerzitné štúdiá**Číslo projektu: SK – 0143****Vedúci projektu:** Oľga Šubeníková, SAIA - *kontraktor***Spoluriešitelia:** **doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc. - koordinátor****Partneri:** Johannes Kepler Universität v Linzi (AT), Széchenyi István Egyetem v Györi (HU), Fachhochschule Wien (AT)

Doba riešenia: 2004 – 2005

Ostatné zahraničné granty**SAIA Altag in der Sprache 10SR7****Číslo projektu: 45s19, AKTION ÖSTERREICH- SLOWAKEI****Vedúci projektu:** PhDr. Zdenka Kanisová, CSc.

Doba riešenia: 1996

SAIA Sprache im Altag 29s7**Číslo projektu: 45s19, AKTION ÖSTERREICH- SLOWAKEI****Vedúci projektu:** PhDr. Zdenka Kanisová, CSc.

Doba riešenia: 2000

SAIA **Neue Europäische Dimension des Fremdsprachenunterrichts**

Číslo projektu: **45s19, AKTION ÖSTERREICH- SLOWAKEI**

Vedúci projektu: **PhDr. Zdenka Kanisová, CSc.**

Doba riešenia: 2004

SAIA **Die Fremdsprachen im neuen Europa**

Číslo projektu: **49s12, AKTION ÖSTERREICH- SLOWAKEI**

Vedúci projektu: **doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc. (KNJ)**

Spoluriešitelia: Mgr. Zoltán Bodnár

Doba riešenia: 2005

SAIA **Die Fremdsprachen im neuen Europa II**

Číslo projektu: **52s06, AKTION ÖSTERREICH- SLOWAKEI**

Vedúci projektu: **doc. PhDr. Danuša Lišková, CSc.**

Spoluriešitelia: doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc.

Doba riešenia: 2006

DAAD **Studienreisen nach Passau**

Číslo projektu: **A-05 27483, Deutscher Akademischer Austausch Dienst (DE)**

Vedúci projektu: **Mgr. Ingrid Kunovská**

Spoluriešitelia: PhDr. Mária Mrázová a 12 študentov FMV

Doba riešenia: 2005

V posledných rokoch sa publikačná činnosť KNJ mimoriadne rozrástla. Naši kolegovia boli veľmi aktívni či už pri zostavovaní skrípt či na účasti na konferenciách i v publikovaní príspevkov v karentovaných i nekarentovaných domácich i zahraničných časopisoch. Mimoriadne aktívna bola riaditeľka ÚJ, Pre krátkosť času nemôžem uviesť rozsiahlu publikačnú činnosť našich pracovníkov. Podrobný zoznam i kategorizáciu je možné nájsť na dole uvedenej stránke. Predsa však musím spomenúť, že prof. Adamcová, ktorá v r. 2009/10 mala publikovaných 28 príspevkov, z toho monografiu, vydanú v zahraničnom vydavateľstve.

Veľmi dobre sa v posledných rokoch prebieha na KNJ zvyšovanie kvalifikácie. Na habilitačné konanie sa v súčasnosti pripravuje Katarína Seresová.

V r. 2009 úspešne ukončila svoju vedecko-výskumnú prácu Ingrid Kunovská a získala titul PhD.

Na dizertácii pracuje 6 členov KNJ,

Terézia Ondrušová, Milena Helmová, Eva Janíčková, Tomáš Majer, Júlia Procíková a Silvia Adamcová.

V závere môjho príspevku mi nedá nespomenúť problémy, ktoré s posúdením vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti úzko súvisia.

1. Všetci vieme, koľko priestoru a času zaberá príprava doktorandov na jednotlivé skúšky a dizertačnú prácu. Pritom bodovacia škála túto činnosť prakticky vôbec nerešpektuje, resp. príprava téz, prvej verzie práce ani dvojročná práca na dizertácii nie sú v bodovacom systéme zohľadnené. Pritom si uvedomujeme, že získanie titulu nie je len vecou jednotlivých pracovníkov, je to reprezentácia katedry v rámci univerzity i navonok.

2. Druhý problém sa týka oponentských posudkov na dizertačné a habilitačné práce, na ktorých pracujú najmä docenti našej fakulty. Ide o prečítanie a písomné posúdenie práce v rozsahu 150-250 strán z rôznych odborov lingvistiky i didaktiky, napísanie posudku, účasť v komisii, prezentáciu posudku a to i mimo Bratislavy. Táto činnosť nie je tiež vôbec

zohľadnená v bodovacom systéme, pričom zaberá viac času i umu, aspoň súdiac podľa mojich skúseností, ako napísanie príspevku do časopisu.

3. Ďalší problém vidím v tom, že pracovníkovi, ktorý píše skutočné dielo - monografiu alebo dielo podobného charakteru, ktorý zostavuje tri roky, sa započítava v bodovacom systéme len rok vydania, hoci takéto dielo zostavuje tri roky a pritom nemôže mať kapacitu písať príspevky, resp. ďalší rok opäť vydať dielo podobného charakteru. Mnohé z týchto diel sú reprezentujú fakultu i univerzitu navonok, niektoré sa používajú i v zahraničí.

Hore uvedené problémy súvisia pravdepodobne s tým, že Ústav jazykov EU v Bratislave, teraz už naša nová fakulta, má špecifické postavenie i zameranie a bodovací systém na EU má všeobecný charakter. Verím, že tieto problémy sa postupne na našej novej fakulte posúdia a postupne bude bodovací systém upravený tak, aby spravodlivo odzrkadľoval publikačnú i vedecko-výskumnú činnosť členov našej novej fakulty. Som presvedčená, a výsledky našej publikačnej a vedecko-výskumnej činnosti to dokazujú, že máme v tejto oblasti veľký potenciál, ktorý úspešne reprezentuje našu katedru, bude reprezentovať našu fakultu i Ekonomickú univerzitu.

Použitá literatúra:

1. FARKAŠOVÁ, M.: Projekty vedecko-výskumné v r. 1995-2010 – prehľad
2. [http://: www.sek.euba.sk](http://www.sek.euba.sk) (Prehľady publikačnej činnosti)

Kontaktné údaje:

doc. PhDr. Eva Ondrčková, CSc

Katedra nemeckého jazyka

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska ul.1b

851 35 Bratislava

email: eva.ondrckova@euba.sk

NOVÝ PROFIL ABSOLVENTA A UČITEĽA VO VEDOMOSTNEJ SPOLOČNOSTI V KONTEXTE VIACJAZYČNOSTI

Eva Széherová

Abstrakt:

Príspevok analyzuje nové požiadavky vedomostnej spoločnosti z pedagogického a jazykového aspektu. Vyzdvihuje elimináciu hraničných predelov v humanitných, spoločenských a ekonomických vedách a potrebu nových interdisciplinárnych a interkultúrnych štúdií, ktorých produktom je všestranne vzdelaný jazykový odborník s adekvátnymi vedomosťami v implicitných oblastiach iných vedných odborov – multiplikátor. Tieto výzvy môže zvládnuť metodicky kvalitne vzdelaný učiteľ, zohľadňujúci fenomén mnohojazyčnosti v integrovanej Európe v súlade s Európskym referenčným rámcom a Lisabonskými stratégiami.

Kľúčové slová:

interkultúrna komunikácia, aplikovaná lingvistika, mnohojazyčnosť, multiplikátor, curriculum viacjazyčnosti, témy vedeckých výskumov

Abstract:

Der vorliegende Beitrag stellt den Bezug der neuen Anforderungen der Wissensgesellschaft zu den Aufgaben der Sprachlehrer im Kontext einer europäischen Mehrsprachigkeit dar. Es wird zunächst eine Begriffserklärung über die zusammenhängenden Schlüsselbegriffe: Mehrsprachigkeit, interkultureller Sprecher, sprachliche Handlungsfähigkeit, fachbezogene kommunikative Kompetenz, Toleranz, Multikulturalität, curriculare ehrsprachigkeitsdidaktik vorgenommen. Im Anschluss daran werden konkrete Vorschläge zum Einsatz einiger Perspektiven für den Fremdsprachenunterricht im linguistischen, soziolinguistischen, pragmalinguistischen und sprachdidaktischem Gefüge als Basis für den konzeptuellen Rahmen gemacht.

Schlüsselwörter:

Mehrsprachigkeit, angewandte Linguistik, interkultureller Sprecher, fachbezogene kommunikative Kompetenz, curriculare Mehrsprachigkeit, Forschungsaufgaben

V dnešnej dobe postupujúcej internacionalizácie a globalizácie sa javí fenomén viacjazyčnosti ako jeden z najdôležitejších faktorov pri realizácii kontaktov s inojazyčnými entitami, pri odbúravaní kultúrnych stereotypov a pri obsahovom naplnení pojmu interkultúrnej komunikácie.

Internationalizácia reflektuje usporiadanie sveta, ktoré je určované národnými a štátnymi zákonmi, ale vedie k prekračovaniu hraníc strategických ideí v kooperačných a výmenných vzťahoch aj medzi vysokými školami.

Globalizácia zachytáva popri procesoch globálnych súťaží vo vznikajúcom novom usporiadaní sveta, kde vznikajú nové regionálne bloky, ktoré odrážajú aj výsledky v stupni rozvoja vedomostnej spoločnosti vo vzťahu k vedecko-technickému pokroku.

Viacjazyčnosť (Mehrsprachigkeit) vyjadruje v symbolickom význame emancipačný jazykový priestor, v ktorom sa vyzdvihuje a hľadá viac kultúrno-historických *podobností* ako odlišností.

Uvedené pojmy sa navzájom prelínajú a ovplyvňujú hodnotové ciele vzdelávacích inštitúcií. Žiaľ, z mnohých vysokých škôl z čias Humboldtových ideálov sa stali výcvikové vzdelávacie tábory, v ktorých sa neuprednostňujú vedomosti, kreativita, rozvoj osobnosti, bádanie a veda, ale konkurencieschopnosť, mobilita, použiteľnosť v praxi. Jednosmerne zamerané vedné odbory sa v tomto svete tvrdej ekonomickej konkurencie stávajú ekonomicky neobhájiteľné a tým nepoužiteľné.

Dovoľte, aby som v kontexte skúmanej témy uviedla citát, ktorý víta študentov v ceremonijalnej miestnosti istej univerzity, v ktorej skladajú imatrikulačný sľub: „Sila pravdy je nepremožiteľná, ak je vyzbrojená svetlom poznania.“ Ešte v nedávnej minulosti sa javila táto méta ako posolstvo pre väčšinu pedagógov a vedcov. Možno však ešte tento zaväzujúci výrok aplikovať na klasický ideál vzdelania, ktorého podstatou je rozvoj ducha individuality a intelektu, schopného zúčastňovať sa na kultúrnom, sociálnom a ekonomickom živote spoločnosti, v ktorej sa vzdelanie stalo výhodným trhovým artiklom?

Hoci mala akademická elita za posledných 20 rokov mnoho možností, ako viesť študentov k schopnosti syntetického myslenia, k chápaniu súvislostí medzi jednotlivými javmi, k uvedomovaniu si vlastnej identity, k otváraniu cesty pri prekročení rámcov vedných odborov a k odhaľovaniu tajomstiev intenzívnej medziodborovej spolupráce, reálna situácia v našom školstve podobné aktivity reflektuje len v okrajovo.

Ako príklad možno uviesť nedynamické štúdium germanistiky na našich vysokých školách. Adepti jazykového vzdelávania, sa popri jedinej alternatíve – tlmočenie a preklad pripravujú aj v súčasnosti klasickou formou, (ktorá dodnes neprešla reformou!) na učiteľské povolanie, pričom 70% absolventov tohto štúdia v školstve nepracuje. V systéme jazykového vzdelávania učiteľstva chýba poskytnutie vzdelania v ďalších moderných kompetenciách, ktoré by absolventom umožňovalo konkurovať módnym trendom technických a ekonomických disciplín na európskom trhu. Proces ekonomizácie si vyžaduje nové zručnosti a kvalifikácie, na ktoré germanista alebo DaF-ler nie je vzdelanostne pripravený. Stále sa vychádza z mylného predpokladu, že každý filológ je potenciálny vedec alebo dobrý učiteľ. Ukazuje sa, že dôležité schopnosti (vo všetkých profesiách) sú kompetencie manažérske zručnosti v symbióze s adekvátnymi jazykovými a odbornými kompetenciami.

Jednosmerne zamerané vzdelávanie nemôže zodpovedať súčasnej potrebe spoločenského dopytu, ktorý si naopak vyžaduje **multiplikátora - všestranne vzdelaného jazykového odborníka s adekvátnymi vedomosťami v implicitných oblastiach iných vedných odborov** často na prvý pohľad nesúvisiacich. Žiadaná je suverénna a korektná aplikácia cudzojazyčnej kompetencie v odbornom jazyku v spoločenských a ekonomických oblastiach a odborné vzdelávanie v ďalších (spoločensky žiadaných) odboroch v cudzom jazyku. Myšlienky J. A. Komenského, významného pedagóga a mysliteľa, ktoré si dovoľím parafrázovať, sa stali východiskovou premisou *pedagogických vied* nasledujúcich storočí, determinujú ich minulosť, ovplyvňujú prítomnosť a určujú budúcnosť. Vyzdvihujú *nevyhnutnosť ovládania viacerých jazykov pri hľadaní cesty k svetlu múdrosti a k obnove spoločnosti*. Konfliktom vo svete navrhuje predchádzať porozumením, nielen dorozumením, diskurzmi a dialógmi, ktoré majú slúžiť vysvetleniu postojov, porozumeniu inej kultúre a jej odlišnostiam. Téza: *das Eigene im Fremden und das Fremde im Eigenen* slúži dnes ako východisko pri interpretácii pojmu interkultúrna komunikácia v pedagogických a vedeckých aktivitách vedomostnej spoločnosti. V týchto intenciách odkazu Komenského možno vidieť ojedinelé úsilie o naplnenie cieľa, ktorý vyplýva z nových postulátov spoločnosti: *eliminovať hraničné predely v humanitných, spoločenských a ekonomických vedách a realizovať potrebu*

nových interdisciplinárnych a interkultúrnych štúdií, ktorých produktom je všestranne vzdelaný jazykový odborník s adekvátnymi vedomosťami v implicitných oblastiach iných vedných odborov.

Prvé zmeny v spoločensko-vedeckej socializácii a vo vzdelávaní k ekonomickému mysleniu naznačuje reflektovanie tohto problému v nových typoch študijných odborov. Podmienkou tohto typu štúdia je implementácia najnovších vedeckých, metodologických a metodických poznatkov do pedagogického procesu a vytváranie *symbiôzy tradičných hodnôt a moderných trendov vo vzdelávaní*. Aj diskusie v medzinárodnej akademickej obci jednoznačne preferujú výučbu cudzích jazykov prepojenú na jednodborové, resp. viacodborové študijné odbory na úrovni fakúlt i univerzít a tým aj koncipovanie netradičných diplomových odborov s novým obsahom vo forme interdisciplinárneho priesečníka (Jazyky pre Európu, Európske štúdie, Interkultúrne štúdie atď.)

Inštitucionalizovanú formu tohto typu vzdelávania predstavuje aj **Fakulta aplikovaných jazykov**, ktorá splňa tieto predpoklady a pokračuje v progresívnych reformných trendoch, ktoré by mali prispieť k úspechom v konkurencii pri zaradení do medzinárodných štruktúr v rámci vzdelávania, vedy a výskumu a profesionálneho uplatnenia.

Poslanie novej fakulty spočíva v procese interkultúrnej angažovanosti, v dynamickej, plurálnej, ambivalentnej metóde sociálneho výskumu „novej“ kultúry 20.stor. z pohľadu zmyslového reflektovania a interpretácie kultúrnych, sémantických, symbolických a iných prejavov interdisciplinárnej konštrukcie reality v oblasti vzdelávania.

Pojem **interkultúrna kompetencia**, ktorá je pilierom tohto typu štúdia, sa často zjednodušene definuje ako schopnosť komunikovať s predstaviteľmi iných kultúr. Akceptovanie inakosti kultúry druhých národov však tvorí len súčasť celého komplexu v procese interkultúrnej komunikácie, ku ktorej patrí aj emocionálna kompetencia, empatia a interkultúrna senzibilita. Synonymicky sa v najnovších štúdiách k tomuto pojmu používa pojem transkultúrna kompetencia, resp. sociálna kompetencia, ktoré sú obohatené o ďalšie dimenzie kultúrnych identít. Napriek tomu, že sa aj názory na pojem **aplikovaná lingvistika** v kruhoch odborníkov rozchádzajú (najmä vo vzťahu k všeobecnej jazykovede a deskriptívnej lingvistike), zhodujeme sa v konštatovaní, že moderná aplikovaná lingvistika je zameraná na aplikáciu lingvistických a cudzojazyčných výskumných výsledkov v oblasti praktického použitia cudzieho jazyka pri riešení komunikačných úloh v cudzojazyčnom prostredí. Je široko koncipovaná, otvorenou vednou disciplínou, ktorá úlohy komunikačných cudzojazyčných kompetencií rieši nielen lingvistickými prostriedkami. Knapp (2004) rozumie pod týmto pojmom disciplínu, ktorá sa zaoberá popisom, vysvetlením a riešením životných a spoločensko-praktických problémov v oblasti jazyka a komunikácie. Orientuje sa na používanie, je integratívna, interdisciplinárna, rozvíja teoretické metódy, aplikuje ich na sprostredkovanie jazykov, ústnu a písomnú komunikáciu, mediálnu, verejnú a viacjazyčnú komunikáciu, diagnostiku a terapiu.

Na základe uvedených analýz možno usudzovať, že aplikovaná forma sprostredkovania jazyka zahŕňa širokú škálu strategických jazykových kompetencií.

Formy a spôsoby výchovy *nového typu absolventa*, a tým aj **nové úlohy vysokoškolských učiteľov** súvisia s problémami a otázkami, ktoré spôsobujú zmeny v dôsledku presúvania a posunutia hraníc koncentrácie hospodárskej a finančnej moci v európskom i svetovom meradle a najmä fenomén *mnohojazyčnosti*. Prirodzená mnohojazyčnosť vyžaduje od učiacich sa najmä motiváciu. Rozpoltenosť a protikladnosť samotného fenoménu mnohojazyčnosti otvára však nové možnosti aj pre učiteľov vo vedomostnej spoločnosti, najmä pri formovaní mladej generácie, v definovaní národného a európskeho vlasteneckého vedomia, aj pri vytváraní stratégií efektívnej jazykovej politiky.

Keď súhlasíme s premisou Koenena [3], že v procese formovania identity má veľký podiel na jej ohrození a strate fenomén odcudzenia (jazykového a sociálneho) individua k spoločnosti, možno tvrdiť, že každý ďalší osvojený jazyk vo svojej kultúrnej diferencovanosti umožňuje získať nové hodnotové dimenzie v multikultúrnych vzťahoch. *Modely mnohojazyčnosti* tak predstavujú nové možnosti a výzvy aj pre občana Európy vo svete, kde sa migrácia a integrácia stávajú základnými fenoménmi našej doby. V kontexte mnohojazyčnosti sa rozlišuje medzi jazykom komunikácie a jazykom identifikácie, medzi pasívnym a aktívnym ovládaním jazyka, medzi cieľmi a funkciami jednotlivých jazykov, medzi malými a veľkými jazykmi. Aby však každý jazyk znamenal obohatenie identity individua, je potrebné, aby aj jazyky menších, migrantov, malých národov tvorili súčasť a most k aktívnej a bezkonfliktnej komunikácii v sprostredkovaní európskeho kultúrneho dedičstva. Rozpoltenosť a protikladnosť samotného fenoménu mnohojazyčnosti otvára nové možnosti **výskumných tém**, ktoré posúvajú vzťahy medzi jazykmi (materinským, prvým cudzím jazykom, druhým cudzím jazykom) a identitou individua a ich vzájomným ovplyvňovaním). Výskumné otázky typu: je viacjazyčnosť (Mehrsprachigkeit) identická s mnohojazyčnosťou, akú úlohu zaberá materinský jazyk a ďalšie osvojené jazyky (prirodzene osvojené a riadené) pri konštituovaní identity individua, aký význam sa v kultúrnej globalizácii pripisuje národným jazykom, regionálnym jazykom, hovorenému jazyku, ale aj vedeckému a odbornému jazyku v projektoch mnohojazyčnosti, je materinský jazyk súčasťou národnej, kultúrnej alebo len antropologickej identity – predstavujú podľa nás hlavné smerovanie budúcich **výskumných úloh** v oblasti aplikovanej lingvistiky.

V integrovanej Európe, v súlade s Lisabonskými a Bolonskými odporúčaniami a stratégiami, ktoré prinášajú povinnosť ovládania dvoch, resp. troch cudzích jazykov sa nastoľuje potreba zásadnej zmeny a inovácie **metodických a didaktických postupov** v cudzojazyčnom vyučovaní. V kontexte stratégie ovládania dvoch resp. troch cudzích jazykov stoja pred učiteľmi ale i študentmi nové výzvy, najmä pri osvojovaní a sprostredkovaní druhého cudzieho jazyka. Je potrebné zamyslieť sa nad využitím jazykových vedomostí z prvého alebo druhého jazyka pri výučbe ďalšieho cudzieho jazyka a vytvoriť zodpovedajúcu **metodiku výučby**, ktorá spočíva vo využití jazykových vedomostí v dvoch jazykoch a v kontrastívnej a interferenčnej odlišnosti. Do vyučovacieho procesu je potrebné zaradiť nielen krajinovedné, ale aj filozofické témy súvisiace so zmenou individua v dôsledku integrácie a mnohojazyčnosti – otázky *identity*, osobnej, jazykovej, národnej, regionálnej alebo európskej, otázky týkajúce sa úlohy materinského jazyka v tomto procese - v akej miere prispievajú jazyky veľkých a malých národov k pozitívnej identite v konštrukte európskej identity. Zodpovedanie týchto otázok nám pomôže, ako tvrdí kulturológ a jazykovedec Raasch [6] čerpať istotu vo svete nielen z ovládania jazyka *lingua franca*, ale z každého jazyka, ktorý bude najmä *lingua culturalis*.

V intenciách uvedených zmien v postavení veľkých jazykov a ich funkcií sa logicky mení aj **úloha učiteľa** v procese cudzojazyčného vzdelávania. Tradičné poňatie cudzojazyčného procesu sa nahrádza aktívnou a dôvernou interakciou oboch skupín v autonómnom type vyučovania. Učiteľ sa stáva univerzálnym, multifunkčným sprostredkovateľom, ovládajúcim viacero cudzích jazykov, tlmočníkom a realizátorom princípu didaktiky viacjazyčnosti. V tejto oblasti vidíme naše rezervy a nové výzvy – je potrebné vytvárať **kurikulá mnohojazyčnosti** [7], v ktorých sa multikultúrne rozdiely dokumentujú nielen na kultúrnych hodnotách, ale aj v etymologických a lingvistických kontrastoch.

Ako predpoklad interkultúrneho učenia je podľa Krumma [4] dôležité prehodnotenie doterajšieho, primárne lingvistického pohľadu na učenie sa cudzieho jazyka ako gramatickej kategórie. V tomto procese sa majú zohľadňovať sociálno-interkultúrne perspektívy, pri

ktorých stoja v popredí komunikačné intencie sociálnych potrieb. Krumm apeluje v súvislosti s Lisabonskými a Bolonskými odporúčaniami o ovládaní dvoch, až troch cudzích jazykov na vytýčenie *odlišných cieľov* v jednotlivých jazykoch – jazyk vedecký, jazyk komunikácie, jazyk obchodný, jazyk profilácie, turistický jazyk. V popredí snáh už nie je získať dokonalosť a komplexnosť vo všetkých jazykoch, význam nadobúda diferencovanosť v súlade s potrebami jednotlivca. Učiteľ cudzieho jazyka má kompetentne sprostredkovať najmä *stratégie učenia sa jazyka*, aby sa dali použiť v reálnych situáciách. S tým súvisí aj požiadavka po osvojení jazyka s kultúrnymi, na identitu zameranými dimenziami.

K cieľom výchovnovzdelávacieho procesu v mnohojazyčnom svete patrí interkultúrne *vzdelaný hovorca*, ktorý korektným gramatickým prejavom vyjadruje hodnotenia a úsudky o svete.

Organizačne i obsahom vymedzuje Fakulta aplikovaných jazykov jasné kontúry svojho poslania, ktoré spočíva v širokej škále ponuky štúdia zaujímavých predmetov a prípravy na atraktívne povolania na domácom i európskom trhu. Prostredníctvom kontaktov so zahraničnými univerzitami, s ktorými Ústav jazykov v minulosti nadviazal spoluprácu sa podnety na implementáciu nových podnetov na zvýšenie kvality rozširujú. Kolektív kompetentných odborníkov sa pri výbere študijných predmetov v bakalárskom a magisterskom štúdiu riadil potrebami a požiadavkami vedomostnej spoločnosti na nový profil absolventov, ku ktorému patrí aj osvojenie si *stratégie samoštúdia a explicitného učenia sa* v procese učenia ako novej didaktickej koncepcie.

V súlade s Európskym referenčným rámcom a Lisabonskými stratégiami stoja však pred študentmi a učiteľmi v kontexte multilingvizmu mnohé dôležité úlohy: pripraviť a vzdelávať interkultúrne vzdelaného, jazykovo zdatného sprostredkovateľa vlastných hodnotení a úsudkov o fenoménoch našej doby.

Literatúra:

1. GEHRING, W. /Hg./ *Fremdsprachenunterricht heute*. Oldenburg: BIS Verlag. Uni Oldenburg, 2006
2. KNAPP, K. /Hrsg./: *Angewandte Linguistik*. Tübingen- Basel: Francke Verlag, 2004
3. KOENEN, E.: Nach der Identität. In: Hettage, R./Vogt, L./Hg./: *Identitäten in der modernen Welt*. Wiesbaden: Westdeutscher Verlag 1998
4. KRUMM, H. J. : Die europäische Mehrsprachigkeitsdiskussion und ihre Konsequenzen für die Curricula im fremdsprachlichen Deutschunterricht. In: *Kroatischer Deutschlehrerverband /Hg./, Neue Curricula und Unterrichtspraxis /KD-Info 17, 32/33/, Zagreb 2008*
5. NEUNER, G.: Perspektiven für Deutsch als Fremdsprache nach Jahrtausendwende. In: *Fremdsprache Deutsch, Sonderheft 2 /1997/*
6. RAASCH, A.: Europäische Sprachenpolitik. In: *Zborník príspevkov zo VI. Konferencie SUNG Deutsch mit allen Sinnen*. Sammelband der Beiträge. Košice 2002.
7. SZÉHEROVÁ, E. Europäische Identität als Brücke – Mehrsprachigkeit als Chance. In: *Janich, N., Thim-Mabrey, Ch. /Hg./: Sprachidentität – Identität durch Sprache*. Tübingen: G. Narr, 2003

Kontaktné údaje:

Eva Széherová, doc., PhDr., PhD

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava

e.szeherova@mail.t-com.sk

PARADIGMY V LINGVISTIKE A VO VYUČOVANÍ CUDZÍCH JAZYKOV

Daniela Breveníková

Motto: „Learning, after all...is the process by which we have moved every step of the way since we first breathed; the transformation that occurs in the brain whenever new information is integrated, whenever a new skill is mastered. Learning is kindled in the mind of the individual. Anything else is mere schooling“. Marilyn Ferguson „The Aquarian Conspiracy“ [1]

Abstrakt:

The focus of the paper is on the contribution of four learning theories to teaching and learning foreign languages (behaviorism, cognitivism, constructivism, and humanism), while the focus is on the content of what is learned/taught, teacher role versus learner role, and especially on the role that the learner of a foreign language, in this case English, assumes in the course of the process of learning. The core concept of paradigm may be interpreted in various ways, e.g. as modes of perceiving language, communication and their interpretation in the context of learning/teaching foreign languages. In the present paper, the interpretation paradigm is taken from Thomas Kuhn's book *The Structure of Scientific Revolutions*.

Keywords:

linguistics, paradigm, theory of learning, behaviorism, cognitivism, constructivism, humanism v learning and teaching, teaching foreign languages

Abstrakt:

V príspevku poukazujeme na prínos teórií učenia behaviorizmu, kognitivismu, konštruktivismu a humanizmu k vyučovaniu cudzích jazykov, pričom sa zameriame najmä na obsah (to, čo sa sprostredkuje), úlohu učiteľa, a osobitne na postavenie učiaceho sa v procese učenia pre vyučovanie angličtiny ako cudzieho jazyka. Paradigmy možno chápať rozlične, napr. ako spôsoby prejavujúce sa vo vnímaní jazyka alebo komunikácie, ako aj v interpretácii v kontexte procesov učenia a vyučovania cudzích jazykov. V chápaní pojmu paradigma sa opierame najmä o myšlienky Thomasa Kuhna v práci *The Structure of Scientific Revolutions*.

Kľúčové slová:

lingvistika, paradigma, teória učenia, behaviorizmus, kognitivismus, konštruktivismus, humanizmus v učení a vyučovaní, vyučovanie cudzích jazykov

1. Úvod

Vzťah medzi lingvistikou a vyučovaním jazykov nie je priamočiary, nie všetky teoretické poznatky lingvistiky sa odrážajú v spôsobe, akým nazeráme na ciele, obsah a metódy vyučovania cudzích jazykov. Na druhej strane je to práve skúsenosť z priamej výučby, ktorá vedie k zmenám v postojoch a názoroch nielen samotných učiteľov, ale spätne aj jazykovedcov. Ak sa zamýšľame nad zdrojmi zmien v spôsobe myslenia o jazyku a v komunikácii, ako aj vo vyučovaní konkrétneho moderného jazyka, z vedných disciplín patrí prvoradá miesto psychológii a sociológii, pričom z pohľadu psychológie chceme poukázať na prínos teórií učenia pre vyučovanie angličtiny ako cudzieho jazyka.

Paradigmy v lingvistike sa v oblasti opisu jazyka spočívajú jednak v opozícii racionalizmus/mentalizmus verzus empirizmus/ behaviorizmus. V prvom prípade sa opis zameriava na procesy prebiehajúce v mysli hovoriaceho/píšuceho v procese osvojovania alebo používania jazyka v komunikácii, v druhom prípade je predmetom opisu vnímateľné, pozorovateľné javy a výstupy, ktoré sa dajú objektívne vyhodnocovať.

2. Paradigmy v teórii vyučovania

V aplikácii na učenie a vyučovanie jazykov vychádzame z chápania pojmu paradigma v práci Thomasa Kuhna (1922–1996) *The Structure of Scientific Revolutions* (1962) ako zmeny či posunu v prístupe, ktoré sú vyvolané nespokojnosťou, uvedomením si nedostatočnosti, ako aj neúplnosti štúdia skúmaného objektu. Kuhn zdôrazňuje, že paradigma sa nedá redukovať na množinu názorov alebo postojov alebo zoznam pravidiel. Z tohto hľadiska možno posudzovať aj zmeny vo vyučovaní a učení sa jazykov ako procesy súvisiace s nástupom novej paradigmy v teórii učenia. Otázky, ktoré si kladú predstavitelia jednotlivých teórií učenia – **behaviorizmu, kognitivismu, konštruktivismu a humanizmu** – sa týkajú charakteru procesov počas učenia sa cudzieho jazyka, roly učiaceho sa ako aj učiteľa (vychádza proces učenia od vyučujúceho, alebo je tento len sprostredkovateľom znalostí a zručností?), ako aj vzťahu participantov v procese učenia k výsledku a možnostiam jeho zefektívnenia. Uvažujeme o tom, akým spôsobom sa k opozíciám učenie – vyučovanie, rola učiteľa – rola učiaceho sa a pozorovateľné a objektívne vyhodnotiteľné javy ako predmet štúdia stavajú uvedené teórie vyučovania.

2.1 Behaviorizmus ako teória učenia

V behavioristicky orientovaných prístupoch a metódach je učiaci sa pasívnym príjemcom informácií, reagujúcim na vonkajšie stimuly, ktoré vytvára učiteľ. Predpokladá sa, že do procesu učenia vstupuje učiaci sa bez predchádzajúcich znalostí a skúseností. Predmetom skúmania sú objektívne pozorovateľné a merateľné javy. Efektívnosť učenia spočíva v merateľnej zmene správania učiaceho sa, pričom cesta k jej zvýšeniu spočíva v skvalitnení kontroly, v organizovaní procesu, a teda aj procesu kontroly zvonka.

Na rozdiel od učenia (learning) má inú podstatu proces označovaný ako „školenie“ („schooling“) súvisiaci skôr so systémom výroby známom z obdobia priemyselnej revolúcie v Anglicku, ktorý sa vyznačoval mechanickým prenosom procesov s rovnakými vstupmi a výstupmi. Nespokojnosť s mechanistickým chápaním procesu učenia a aj názor, čo má nahradiť prístup založený na jedinej správnej odpovedi nachádzame v slovách Ellen Futterovej, riaditeľky Barnard College [1, s.31], riešením je analytické a kritické myslenie,

schopnosť posudzovať vlastný proces učenia – teda, ak použijeme terminológiu kognitívnych vied, zamerať sa na metakognitívne procesy.

2.2 Kognitivismus ako teória učenia

Na rozdiel od takéhoto mechanistického prístupu sa v **kognitivistickej paradigme** (80-tych rokov 20. storočia) posudzuje proces vzdelávania z hľadiska poznávacích procesov: vedomosti sa chápu ako symbolické mentálne konštrukcie v mysli učiaceho sa.

Kognitivismus sa zameriava na chápanie procesu učenia – pochopenie toho, čo sa deje v ľudskej hlave počas tohto procesu: skúmajú sa procesy myslenia, zapamätania, riešenia problémov apod.. Učenie obsahuje prvok zážitkovosti a učiaci sa je subjektom spracovávajúcim informácie (nielen pasívne prijímajúcim). Cestou k efektívnosti je v tomto prípade chápanie procesov zapamätania a riešenia problémov.

2.3 Konštruktivismus ako teória učenia

Konštruktivistický prístup v teórii učenia je založený na chápaní učení ako aktívneho procesu proces konštruovania znalostí (teda nielen získavania) prebiehajúceho v určitom kontexte. Do tohto procesu si učiaci sa prináša predchádzajúce znalosti a skúsenosti a na ich základe „konštruuje“ poznanie aktívne a s porozumením.

Sociálny konštruktivismus zdôrazňuje sociálny charakter tejto aktivity – zdôrazňuje spoluprácu (rovnako aj v kooperatívnom učení). V súlade s tým sa na rozdiel od behavioristického prístupu mení aj rola učiteľa, ktorý sa stáva spolupracovníkom, moderátorom a poradcom.

2.4 Humanizmus ako teória učenia

Podobne paradigma humanizmu ako teórie vyučovania v 60-tych rokoch 20. storočia priniesla spolu s celostným pohľadom na učiaceho sa ako autonómnu osobnosť dôraz na jeho motiváciu, afektívne a kognitívne potreby. Rola učiteľa sa aj v tomto prístupe vymedzuje ako rola „facilitátora“ (ten, ktorý niečo sprostredkuje alebo umožňuje).

S nástupom komunikatívneho prístupu vo vyučovaní cudzích jazykov dochádza k odklonu od typu vzdelávania, v ktorom zdrojom znalostí a vykonávateľom kontroly správnosti je učiteľ (teacher-centred approach), smerom k učiacemu sa (student/learner-centred) [4, s.190], pričom sa učiaci stáva subjektom, ktorý poskytuje informácie už vo fáze kurikulárneho procesu. Tvorba kurikúl sa z tohto pohľadu stáva výsledkom spoločného úsilia vyučujúceho a učiaceho sa. Nunan odporúča, aby sa aj v prípade, ak majú učiteľ a žiak minimálnu možnosť zasahovať do tvorby kurikúl, starostlivo zvažovali možnosti začlenenia prvkov týkajúcich sa záujmov učiaceho sa. “ It is worth considering the ways in which your curriculum might be modified and make it more learner-centred.” [4, s.19]. K zástancom orientácie na študenta ako zdroja informácií pri tvorbe syláb patril aj Breen, ktorý poukazoval na prepojenie medzi posilnením roly učiaceho sa v súvislosti s učebnými úlohami (learning tasks), v čom vidí cestu k zníženiu výskytu nedorozumenia, či nepochopenia zmyslu učebných úloh študentmi. Vstupom učiaceho sa do fázy plánovania a monitorovania procesu učenia, ako upozorňuje Nunan [4, s.20], dochádza k prelomu z hľadiska hierarchie, pričom

výsledkom je, že učiaci sa pochopí zmysel zadania a bude mu pripisovať rovnaký, teda pôvodne mienený zmysel. Na možnosť nepochopenia zmyslu zadania, prípadne situácie, v ktorej učiaci sa odmieta prevziať aktívnu rolu v tomto procese, poukázal aj samotný zástanca tohto prístupu Nunan, ktorý vidí príčinu v rozdielnom vnímaní roly učiteľa a učiaceho sa. „Problems are likely to occur when there is a mismatch between the role perceptions of the teacher and learner.“ [4, s. 84]. Po rokoch praxe spojených so snahou aplikovať nové prístupy vo výučbe, ktorú zakaždým sprevádzalo skúmanie účinnosti nových prístupov a metód, zisťujeme trpkú pravdivosť Nunanových slov. Ak však chceme, aby bola naša komunikácia v procese vzdelávania plynulá, musí nás ako učiteľov zaujímať aj to, či sa učiaci chce a vie identifikovať s centrálnou rolou v procese učenia. Na ceste vzdelávania, na ktorej je aj učiteľ poznávajúcim, teda nielen tým, ktorý znalosti odovzdáva, si rovnako ako mnohí renomovaní odborníci na otázky teórie vyučovania kladieme otázky, mnohé z ktorých zostanú ešte dlho nezodpovedané.

Napriek presadzovaniu orientácie na učiaceho sa (learner-centered) v rámci komunikatívneho prístupu vo vyučovaní cudzích jazykov po niekoľko desaťročí, zisťujeme, že vo vyučovaní cudzích jazykov prevažuje skôr prístup spájaný s behaviorizmom, a to dokonca aj na vysokých školách, čo potvrdzuje každodenná prax ako aj publikované zahraničné a domáce výskumy [4, s.77]. Aj z uvedeného vyplýva, že ani jednotlivé teórie učenia nedávajú konkrétnu a jedinou správnu odpoveď týkajúcu sa „tej správnej, ideálnej“ metódy vo vyučovaní jazykov. Naopak, istý skepticizmus v pohľade na efektívnosť inovácií vo vyučovaní cudzích jazykov nesúvisí natoľko s nemožnosťou, či nezáujmom učiteľov meniť zaužívané metódy, ale často s očakávaniami učiacich sa, ktorí vstupujú do procesu učenia s predstavami pripomínajúcimi skôr behavioristicky orientovaný prístup než myšlienky a princípy tých teórií učenia, ktoré zdanlivo tento prístup „prekonali“.

Otázky, ktoré si v čase presadzovania komunikatívneho prístupu vo výučbe cudzích jazykov kládol Richard Allright „*Are we teaching language for communication? or Are we teaching communication (via language)?*“, nadobúdajú osobitný zmysel v čase vzniku novej fakulty a tvorby predmetov nového študijného programu [2, s.167].

3. Záver

V závere nadviažeme na motto príspevku. V novej paradigme vo vzdelávaní sa zmena netýka nielen metód, ale v predovšetkým v pohľade na samotný proces učenia, spočívajúci v transformácii prebiehajúcej v mysli (či mozgu) učiaceho vždy vtedy, keď dochádza k procesu integrovania informácií. Menia sa naše predstavy o úlohe školy a vzdelávania: zo školy ako inštitúcie, v ktorej sa odovzdávajú oddelené a často fragmentálne znalosti, ktoré sa tvária ako osnovy alebo sylaby, sa stáva miesto realizácie ľudskej túžby po poznaní. [1].

Použitá literatúra

1. BONSTINGLE, JOHN J.: *Schools of Quality: An Introduction to Total Quality Management in Education*. Alexandria, VA : ASCD, 1992.

2. BRUMFIT, C., J., JOHNSON, K. (editors): *The Communicative Approach to Language Teaching*. Oxford : OUP, 1979.
3. KUHN, TH.S. : *The Structure of Scientific Revolutions* (Rev. ed). Chicago : University of Chicago Press. 1970.
4. NUNAN, D.: *Designing Tasks for Communicative Classroom*. Cambridge Language Teaching Library. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
5. RONG LIU, XIAOMEI & YINGLIANG LIU: A Paradigm Shift of Learners-Centered Teaching Style: Reality or Illusion. In : *Arizona Working Papers in SLAT – Vol.13*, s.77-91.

Kontaktné údaje:

Daniela Breveníková, doc., PhDr., CSc.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava

E-mail: daniela.brevenikova@euba.sk

Cudzíe jazyky v premenách času

METODICKÁ POZNÁMKA K VYUČOVANIU PREKLADU

Ladislav Lapšanský

Resumé:

Príspevok sa stručne venuje otázke prekladu ako tendencii profesionálnej a na druhej strane si všíma pedagogický alebo školský preklad. Pre vyučovanie prekladu počíta s metódou školského prekladu ako s pedagogickou zložkou, ktorú podľa všetkého nemožno vynechať. Z lexikálneho ani zo systémového hľadiska nie je vyvážené pristupovať bez primeranej prípravy filologickej k hotovým remeselným úlohám v preklade.

Kľúčové slová:

školský preklad, komunikácia a cudzie jazyky, ekvivalencia, korešpondencia

Abstract:

This article gives a brief look at a trend of professional translation on one hand, and a school, or an educational translation on the other hand. For teaching translation, it allows a method taking a translation into consideration as a pedagogic component, which, on all accounts, cannot be omitted. From the lexical and systemic point of view it is inadequate to approach tasks in translational craft without an appropriate philological preparation.

Keywords:

pedagogical translation, deverbalsation, communication and foreign languages, equivalence, correspondence

Pri vyučovaní prekladu, ako aj pri samotnom výkone prekladu bolo by ideálne dopracovať sa čo najskôr ku konečnej publikovateľnej alebo inak zverejniteľnej podobe prevodu. Tento finálny produkt, ak tak môžeme povedať, predpokladá maximálnu mieru kompetencie na oboch komunikačných stranách, na strane východiskového aj cieľového jazyka s ich kompletnou kontextovou výbavou. Priame vzťahy medzi subjektmi podnikania a práva vstupujúcimi do komunikácie prostredníctvom jazyka ako média sa prakticky denne rozvíjajú a prehľujú. Deje sa tak súbežne s narastajúcou intenzitou tejto komunikácie, napríklad vo fázach zmlúv, ich výkladov, sporov, rokovaní, rozhodnutí, arbitráží, vykonateľnosti. K týmto „finálnym“ produktom jazykovej komunikácie treba v mnohých prípadoch poznamenať, že ich úspešnosť spočíva v sústavnej prekladovej príprave. Tým viac v rečovej komunikácii, na ktorú sa pripravujeme aj v cudzojazyčnom vyučovaní. Potreby prekladu a tlmočenia sa po ich návrate z okrajových miest týchto disciplín, na ktoré ich, a najmä preklad, za polstoročia vytesnili mnohé experimentálne metódy štúdia jazykov, prejavujú nenahraditeľne v medzinárodnej globálnej podobe. Odrážajú sa v nečíselných metodológiách a aplikovaných východiskách.

1

Najelementárnejším predpokladom transferu je však aktívne ovládanie jazyka A (cieľový) a ovládanie jazyka B (východiskový). V našich podmienkach A predstavuje slovenský jazyk a B iný, spravidla východiskový jazyk⁸. Práve problematika slovenského

⁸ V našom príspevku si pomáhame francúzštinou

jazyka ako cieľového jazyka prekladu sa v dobe intenzívnej a zrýchlenej výmeny informácií javí v pedagogike ako zvlášť citlivá oblasť. Ak už nie pre svoju kultúrnu dimenziu (funkcia jazyka ako atribútu identity), tak jednoznačne ako sémantický činiteľ. Internacionalizmy, neologizmy a exotizmy a výpožičky charakterizujú súčasný štýl komunikačných prejavov pod vplyvom zrýchlenej medzinárodnej spolupráce, otvoreného sveta, globalizácie, dominantného postavenia niektorých jazykov voči iným jazykom. Ak je tak, a tejto tendencii sa nedá účinne zabrániť, o tom viac by bolo treba dbať na zvláštnu funkciu školského alebo tzv. verného prekladu⁹.

Prevzaté internacionálne lexikálne jednotky alebo výpožičky sa totiž dostávajú do učebníc (vysokoškolských) a textov z pramennej literatúry. V menšej, ale takisto nie zanedbateľnej miere do masmédií. Dochádza k tomu napriek tomu, že v prijímajúcom jazyku k nim existujú, v prevažnej miere, domáce slová alebo pojmy. Ide napríklad o prevzaté korešpondencie, t. j. náhrady typu *crédit* – (kredit) úver, *sélection* – (selekcia) výber, *déclarer* – (deklarovať) vyhlásiť, atď., ktoré si vytvárajú v cieľovom jazyku paralelné akceptácie.

V mnohých prípadoch odborná literatúra (napr. učebnice a skriptá pre študentov) a tlač nevychádzajú z ilúzie jedinečnosti potreby narábať cudzími gramaticky upravenými slovami a výrazmi. Na tom by z komunikačného hľadiska nebolo nič až také neprijateľné a neproduktívne, keby takéto bezprostredné osvojovanie bolo prešlo fázou určitej povinnej morfolologickej a sémantickej transformácie na pozadí prijímajúceho jazyka A. Inak sa môže stať (ako dosvedčí prípad klient pozn. 5), že s prevzatou transkribovanou lexikálnou jednotkou sa vraciame na operatívne komunikačnú rovinu bez rozlíšenia úplného opisu sémantického poľa¹⁰. Všeobecná tendencia preberať cudzie slová zasahuje vo veľkej miere do jazykovej a menovite do prekladateľskej prípravy. Na jednej strane prevzatý výraz napomáha zdarný komunikačný pocit, a je momentálnym zjednodušením pre učiaceho sa, no na druhej strane odpája účastníka aktu dorozumenia od vlastnej lexikálnej kompetencie v jazyku A. Sústavné forsírované slovné riešenia, ako akceptovať, aplikovať, klient, identita, efekt, negociovat', deklarovať, a pod. potláčajú korešpondenciu v jazyku A do takej miery, že v bežnej komunikácii¹¹ necháme nepovšimnuté domáce ekvivalenty prijať, uplatniť, zákazník, totožnosť, účinok, rozhodne, ba čo viac, nerozumieme im¹². Alebo potom dochádza k rozvrstveniu štýlov, čo by pri porozumení obom bola produktívna činnosť úzu.

Viditeľne v týchto krátkych spojeniach, keď lexéma z jazyka B sa preberá ako priama výpožička do jazyka A, dochádza k vynechaniu prinajmenej jednej, v teórii prekladu teoreticky vyčlenenej fázy transferu, fázy podstatnej pre prevod, a to analýzy (Nida), deverbalizácie (Seleskovičová, Ledererová). Ak si zoberieme moment deverbalizácie, počas neho by sa malo uskutočniť dočasné pozastavenie výkonu hotovej, alebo publikovanej podoby prekladovej jednotky po fáze reverbalizácie. V tomto bode označujeme úkon prevodu medzi jazykmi pedagogickým¹³ alebo školským prekladom. Z metodického hľadiska to znamená, že učiaci sa má sa pomocou určitých prístupov a pomôcok pred publikovanou

⁹ Možno ho označiť (podľa klasifikácie M. Ledererovej: *La traduction aujourd'hui*, Lederer, 1994, s. 51 an.) ako korešpondenciu na rozdiel od ekvivalencie.

¹⁰ Na rozdiel od napr. arbitre – rozhodca – arbitér, kde cudzie slovo sa má k domácomu synekdochicky.

¹¹ Popri viac alebo menej mechanickej a náhodnej selektívnosti typu akceptovať, sú v slovenčine mnohé paralelné výskytu svedčiacie o systémovom sémantickom prístupe v prijímajúcom jazyku: *pénalité* – pokuta / penalta; *manifestation* / démonstration, - manifestácia / demonštrácia, *déclarer* – vyhlásiť / dať na prečlenie; *client* – zákazník / klientelizmus.

¹² Príklad (2010) z bežného testu na slovnú zásobu pri vyučovaní jazyka na vysokoškolskom stupni: nikto z vyše dvadsať študentov nevedel podať zodpovedajúci francúzsky „preklad“ slovenského slova „zákazník“.

¹³ Obsahovo totožné pojmy, pomenovanie pedagogický má však implicitnú prítomnosť učenia.

podobou oboznámiť s úplným sémantickým rozsahom slova, pomenovania (napr. client) včítane jeho domácej korešpondencie v jazyku A. Sme si vedomí, že preklad pomocou ekvivalentácie je ideálnou, preferovanou, niekedy až idealizovanou metodikou. V skoposových náhľadoch sa dokonca vyžaduje istý stupeň explicitného výkladu zo strany prekladateľa. Táto metodika je mimoriadne zastúpená vo voľnom preklade, ale s obmedzeným výskytom v odbornom texte. Na druhej strane nesúhlasíme bezo zvyšku z názormi, že preklad doslovný ako metodický moment nemá miesto vo vyučovaní jazyka¹⁴, a to tak pri ponímaní prekladu ako disciplíny, ako aj pri osvojovaní bežných komunikačných zručností ako takých. A že od učiaceho sa máme očakávať konečný prekladový produkt so všetkými atribútmi disciplíny. Školský preklad má len málo styčných bodov s profesionálnym prekladom: prvý sa odvíja od jazykovej akvizície, druhý od procesu komunikácie. Školský preklad samou podstatou predchádza profesionálnemu prekladu.

2

Povedzme, že francúzska kolokácia *il faut prévoir une somme de ...* (treba počítať so sumou v. treba *predvídať* sumu...), *la loi prévoit une peine de ...* (zákon stanoví trest v. zákon *predvída* trest...), *c'est prévu* (taký bol cieľ, zámer), *monter à Paris* (ísť do Paríža za kariérou *jazdiť/stúpať*) by podľa zástancov dominantnosti cieľového jazyka (B)¹⁵, mala byť hneď skraja očistená od prvotných šumov. A že by mala vyzerat' ako iluminácia bez zaváhania na ceste za ekvivalentom kontextového výskytu, t. j. v prípade „*prévoir*“ raz tento výskyt nahrádzať ako „počítať“, inokedy tento výskyt nahrádzať inými ekvivalentmi, medzi nimi „*predvídať*“. To jest podľa kontextu byť vyňatá z polysemického radu a uplatnená ako správny ekvivalent. Nemôžeme povedať, že len remeselný majster prekladateľ, a v dvojnásobnej miere tlmočník cíti, vníma a vyjadrí bez prechodného prostriedku deverbilizácie hneď v jazyku A to, čo pred učiacim sa vyvstáva ako rad tušených alebo problematických významov podaný v jazyku B?¹⁶

Menovite pre učiaceho sa cudzím jazykom priznáva sa aj u významných traduktológov určité oprávnenie doslovného prekladu ako metodického postupu spočívajúceho najmä v odkrytí funkcionality a sektoriálnej príslušnosti prekladanej jednotky. „Vyučujúci prekladu do a z materinského jazyka by len získali, keby zadávali cvičenia na porozumenie, či dokonca na dešifrovanie zmyslu z textu, a až potom prešli k prekladu vo vlastnom slova zmysle. To by dovedlo k patričnému ovládnutiu jazyka ako podmienky *sine qua non* skutočnej prekladovej činnosti. To sa nazýva *explikatívny preklad*, čiže cvičenie, pri ktorom sa vyjasňujú rozdiely medzi dvoma jazykmi,¹⁷“ s maximou, že prekladáme, aby sme porozumeli, a nie porozumieme, aby sme prekladali. Určitý význam by pri vyučovaní prekladu v zemepisných podmienkach mala mať aj klasifikačná stránka: čiže otázka, z akej a do akej jazykovej skupiny prekladáme a do akej jazykovej skupiny patria učiaci sa. Ako niet univerzálnych jazykových príručiek, tak niet univerzálnych metodológií prekladu, pre ktoré je jazyková príslušnosť veľmi dôležitá.

Napríklad pre semémy, ako *rendement*, *liquidation*, *réalisation*, *délégation*, *transaction*, *solution*, *compromis* rozpoznáme – vo fáze deverbilizácie a vo forme zadania a diskurzu – korešpondenčnú príslušnosť k viacerým sektorom a odvetviám ekonomiky, a to

¹⁴ „Predmetom profesionálneho prekladu je prenos zmyslu textu, predmetom pedagogického prekladu je nadobudnutie kompetencie ovládania jazyka ako nositeľa zmyslu v situácii.“ (Delisle, Jean: *L'analyse du discours comme méthode de traduction*, Ed. de l'Université d'Ottawa, Ottawa 1980, s. 43 an).

¹⁵ nazývaných *ciblisti* podľa „*langue cible*“ (na rozdiel od *sourcistov* podľa „*langue source*“)

¹⁶

¹⁷ Stewphen A. Syme, Université Cape Coast (Ghana) In: *Le français dans le monde*, marec – apríl 2001 (č. 314),

aj s ich problematickými slovníkovými korešpondenciami. Nepôjde nám o nerozlíšené polysémie. Transaction bude znamenať v bankovníctve jedno, v inom odbore (napr. v práve zmier) druhé. Ekvivalentácia, čiže metodika inklinujúca k voľnému prekladu¹⁸, tu by bola nepochybne málo produktívna, ak nie rovno mätúca. Dočasné, viac alebo menej dlhé odpojenie od zjednodušených schém a frazém je podstatnou podmienkou zdravej reverbalizácie¹⁹ v procese prekladu, ku ktorej sa praxou čoraz autentickjších textov dopracujeme v čoraz kratšom čase. Metodika tejto zručnosti sa podľa časti znalcov prekladu nezaobíde bez filologického prekladu, ktorý nestotožníme bezvýhradne s kalkovaním, ale ani s literárnosťou či preinterpretovanou ekvivalentáciou východiskového textu za každú cenu.

Literatúra:

1. DARBELNET, JEAN: *Le français en contact avec l'anglais en Amérique du Nord*. Québec, Presses universitaires de Laval, 1976
2. DELISLE, JEAN: *L'analyse du discours comme méthode de traduction*. Ottawa : Ed. de l'Université d'Ottawa, 1980
3. LEDERER, MARIANNE: *La traduction aujourd'hui*, Lederer. Paríž: Hachette, 1994
5. STEPHEN A. SYME: Université Cape Coast (Ghana) In: *Le français dans le monde*, marec – apríl 2001
4. *Odborný preklad 1, Ekonomia*, editori: Edita Gromová, Anna Šebestová, Jaroslav Šoltýs, AnaPres, Bratislava 2005

Kontaktné údaje:

Ladislav Lapšanský, doc. Dr., CSc,

Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava

e-mail lapsansk@euba.sk

¹⁸ Nachádzajúca svoje miesto predovšetkým mimo odborného prekladu.

¹⁹ Podľa klasickej traduktologie (Seleskovičová, Ledererová), preklad predpokladá deverbilizáciu textu východiskového jazyka, premenu na zmysel a následne reverbalizáciu do cieľového jazyka.

KVALITA PRIPRAVENOSTI ABSOLVENTOV STREDNÝCH ŠKÔL NA ŠTÚDIUM ODBORNÉHO ANGLICKÉHO JAZYKA NA EKONOMICKEJ UNIVERZITE V BRATISLAVE

Zuzana Ondrejová

Abstrakt:

Článok popisuje úroveň pripravenosti študentov z hľadiska zvládnutia jednej z komunikačných kompetencií, a to jazykovej kompetencie, ktorá zahŕňa lexikálnu, gramatickú a sémantickú kompetenciu. Autorka analyzuje z tohto pohľadu úroveň pripravenosti študentov na ich prechod od všeobecného anglického jazyka na odborný anglický jazyk pre ekonómov. Cieľovou skupinou sú študenti 1. ročníka, ktorí študujú na dennej forme štúdia Obchodnej fakulty, Národohospodárskej fakulty a Fakulty podnikového manažmentu EU v Bratislave, keďže autorka príspevku vedie semináre z anglického odborného jazyka na týchto fakultách. V sledovanej skupine sú zastúpení študenti, ktorí absolvovali maturitnú skúšku na základnej úrovni B1 a tí študenti, ktorí vykonali maturitnú skúšku na vyššej úrovni B2 Všeobecného európskeho referenčného rámca.

Kľúčové slová:

jazyková kompetencia, gramatická kompetencia, lexikálna kompetencia, sémantická kompetencia, všeobecný anglický jazyk, odborný anglický jazyk

Abstract:

The article describes the level of language competence (which includes lexical, grammatical and semantic competences) of undergraduates that they should have in order to succeed in their transferring from general English to studying ESP for economists. The target group: undergraduates studying in the first academic year at the Faculty of Commerce, Faculty of National Economy and Faculty of Business Management who took the GSE (A level in English) at B1 and B2 levels of language competence.

Keywords:

language competence, grammatical competence, lexical competence, semantic competence, general English, ESP

Na Ekonomickej univerzite v Bratislave absolvujú v rámci všeobecného základu študenti skúšku z anglického jazyka na osobitné ciele. Ide o predmet, u ktorého sa zvyčajne používa termín „odborný jazyk pre ekonómov“ s anglickým prekladovým ekvivalentom ESP (English for Specific Purposes).

Analyzovanou cieľovou skupinou, ktorej pripravenosťou na absolvovanie predmetu sa budeme zaoberať, sú poslucháči 1. ročníka študujúci na dennej forme štúdia Obchodnej

fakulty, Národohospodárskej fakulty a Fakulty podnikového manažmentu EU v Bratislave, keďže autorka príspevku vedie semináre z anglického odborného jazyka na týchto fakultách.

V sledovanej skupine sú vo väčšej miere zastúpení študenti, ktorí absolvovali maturitnú skúšku na základnej úrovni B1 (v percentuálnom vyjadrení cca 85-90% z celkového počtu študentov absolvujúcich tento predmet) a v menšom počte tí študenti, ktorí vykonali maturitnú skúšku na vyššej úrovni B2 Všeobecného európskeho referenčného rámca (v percentuálnom vyjadrení cca 10-15% z celkového počtu študentov absolvujúcich tento predmet).

Maturitná skúška zahŕňa čítanie s porozumením, praktické používanie gramatiky a slovnej zásoby v kontexte, počúvanie s porozumením, písanie (t.j. písomný prejav) a hovorenie (t.j. ústny prejav) ako súčasť ústnej časti maturitnej skúšky.

Treba otvorene povedať, že študenti 1. ročníkov sú z roka na rok horšie pripravení na štúdium anglického odborného jazyka. Ich komunikačné kompetencie zahŕňajúce predovšetkým jazykovú a pragmatickú kompetenciu pokladáme za kvalitatívne nedostatočné.

Do jazykovej kompetencie pritom patria lexikálna, gramatická a sémantická kompetencia. Lexikálna kompetencia predstavuje osvojenie si slovnej zásoby vrátane frazeológie. Pod gramatickou kompetenciou rozumieme osvojenie si morfológických a syntaktických javov. Do sémantickej kompetencie zaraďujeme slovotvorbu a funkcie gramatických javov. Ak hovoríme o pragmatickej kompetencii, máme na mysli zručnosť funkčne využívať jazykové prostriedky v komunikácii.

V príspevku budeme popisovať úroveň jazykovej kompetencie cieľovej skupiny.

Nedostatky evidované v lexikálnej a sémantickej kompetencii

Študenti nemajú dostatočnú slovnú zásobu, neovládajú dostatočne široké spektrum slovnej zásoby.

Ak zohľadňujeme slovnodruhovú príslušnosť týchto lexikálnych jednotiek, konštatujeme nasledovné: u študentov zaznamenávame značný deficit v osvojení si a používaní plnovýznamových slovies nielen vo formulácii výpovedí, ale aj rôznych druhov otázok v produkcii i interakcii. Neplnohodnotnou náhradou v komunikácii sa im stávajú pomocné a modálne slovesá v kombinácii v konštrukciách typu *I am/They are ...; We have ...; I can/could ...; We must ...*. Namiesto plnovýznamových slovies používajú často ako substitút sloveso *do*, resp. nesprávne *make*.

Študent nie vždy dokáže používať primerané lexikálne prostriedky zodpovedajúce formálnemu a neformálnemu prejavu. Zrejme nebol k tomu v procese výučby vedený.

Študent nemá osvojené spôsoby tvorenia slov odvodením predponami (napr. *non-, il-, ir-, -im, il- un-, dis-, mis-, under-, re-, etc.*), respektíve príponami (*-er, -or, -ee, -ship, -dom, -hood, -less, -ness, -ish, -ible, -able, etc.*). Neznačnosť týchto postupov vedie študenta k neekonomickému spôsobu vyjadrovania sa napr. typu *I am not satisfied with sth.; It is not legal.* namiesto produkcie typu *I am dissatisfied with sth.; It is illegal.*, ktoré sú bežne frekvencované v odbornom jazyku.

Študent má problémy s konverziou, najmä pri substitúciách predložkových konštrukcií typu *contract of employment, applicant for the job* apod. V produkcii preferuje tieto komplikované konštrukcie namiesto v odbornom jazyku čoraz častejšie používaných na základe konverzie vytvorených terminologických spojení typu *employment contract, job*

applicant apod. Znalosť tohto javu by mu umožnila v značnej miere odstrániť z komunikácie častý výskyt predložiek, čo v produkcii výpovede pôsobí veľmi rušivo.

Taktiež nevie významovo rozlíšiť pôvodne totožné slová, ktorých výskyt v anglickom odbornom jazyku je častý a rozlíšenie dôležité. Ide napr. o také slová ako sú *actual – topical, control – check, etc.*

Nedostatky evidované v gramatickej kompetencii

V gramatickej kompetencii budeme u našich študentov posudzovať osvojenie si **morfológie** a syntaxe.

K nedostatočne osvojeným javom, ktoré robia študentom problémy v prechode od všeobecného anglického jazyka na odborný, je odlišenie počítateľných a nepočítateľných **podstatných mien** a s tým späté používanie určitého, neurčitého, respektíve nulového člena v pozícii pri týchto podstatných menách v kontexte vety. V tejto súvislosti problematickým sa pre nich javí i zmena významu pri počítateľnosti (ako príklad uvádzame: *paper* = papier a *a paper* = novina apod.).

V odbornom ekonomickom kontexte zaznamenávame častý výskyt chýb v čísle pri používaní a) podstatných mien, ktoré sa objavujú len v singulári (napr. *news, information, advice, knowledge, luggage* apod.); b) podstatných mien, ktoré sa používajú len alebo častejšie v pluráli (napr. *spectacles, trousers, jeans, staff, goods* apod.); c) podstatných mien s nepríznačným plu-rálom (napr. *cattle, police, youth* apod.), a tiež v pluráli pri zložených slovách typu *mothers-in-law, grown-ups, women doctors, forget-me-nots* apod.

Kurikulum k maturitným skúškam uvádza, že každý maturant je oboznámený s nepravidelným tvorením plurálu u takých podstatných mien cudzieho pôvodu ako sú *curriculum, crisis, criterion* apod. Skutočnosť je však iná. Zvládnutie tohto učiva je prakticky nulové a na seminároch je táto učebná látka preberaná vyučujúcim od úplných základov. Dôvodom je vysoká frekvencia výskytu javu v odbornom anglickom jazyku.

U **prídavných mien** nezvláda študent v kontexte poradie prídavných mien: *názor – veľkosť – vek – hmotnosť – tvar – farba – pôvod – materiál* (napr. *a small old black cotton shirt, a nice small old square round brown German wooden table* apod.), a tiež predložkové väzby pri prídavných menách (napr. *interested in, famous for, popular with, different from, similar to* apod.).

V prípade **zámen** sa najčastejšie u študenta objavujú chybné používanie recipročných zámen (*each other, one another*), neurčitých zámen (*some, any, no, none, nobody*, a to aj v zložených tvaroch), determinátorov i kvantifikátorov (*all, each, every, either, both, few, little, a few, a little* apod.).

Pri konštrukcii úloh, popise grafov, prezentácii údajov je pozícia **čísloviek** v ekonomickom kontexte významná. Preto je zvládnutie zručnosti používať všetky druhy čísloviek v anglickom odbornom ekonomickom texte životnou nutnosťou. Študent však má problémy s produkciou de facto všetkých druhov čísloviek: predovšetkým základných zložených čísloviek (v ktorých sa objavujú *hundred, thousand, million* apod., ďalej v spojení *hundreds of*), radových (v spojení s predložkami najmä v produkcii dátumov), násobných (*once, twice, three times...*), desatinných (v produkciách typu *5.02 = five point oh two*), a tiež pri produkcii čísloviek v zlomkoch a početných výrazoch. Študent len málokedy vie správne použiť v kontexte anglický prekladový ekvivalent slova *nula* (v anglickom jazyku: *zero, 0, nought, nil, love*).

Okrem už spomínaného veľkého deficitu v slovnej zásobe plnovýznamových **slovies** u študentov pretrvávajú problémy s rozlišovaním funkcií slovesných časov. Zručnosť študenta správne aplikovať príslušný slovesný čas je nedostatočná: týka sa to najmä častých zámen v aplikácii v kontexte týchto časov: a) jednoduchého prítomného ↔ priebehového prítomného; b) jednoduchého predprítomného ↔ jednoduchého minulého; c) jednoduchého

minulého ↔ jednoduchého predminulého; d) priebehového prítomného ↔ jednoduchého budúceho. Prakticky 90% študentov neovláda nielen tvorenie trpného rodu, ale uprednostňuje použitie rodu činného pred trpným aj v kontexte odborného tex-tu, v ktorom má mať zastúpenie jednoznačne trpný rod vo formách rôznych ča-sov. Ďalšími problematickými javmi, s ktorými sa potýkajú študenti, sú slove-sá s predložkovými väzbami, statické a dynamické slovesá, a tiež také slovesá, ktoré sa nepoužívajú v priebehovom čase.

V **syntaxi** (vetnej skladbe) má väčšina študentov problémy s produkciou opytovacích viet, a to zisťovacích a doplňovacích s plnovýznamovými slovesa-mi tak v prítomnom ako aj minulom čase typu *Does she know it?*, *Who runs the company?*, *Who did he work for?* apod. Možno konštatovať, že zručnosť tvoriť takýto typ otázok na strednej škole prakticky nezvládli a osvojujú si ich až na odborných jazykových seminároch na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Bez tejto zručnosti nie je študent schopný zapájať sa do interakcie.

V príspevku sme sumarizovali nedostatky, s ktorými sa potýkame na odbor-ných seminároch angličtiny pre ekonómov predovšetkým v prvých ročníkoch. Urobili sme to s jasným cieľom: vytvoriť sumárum problematických z pohľadu učiteľa jazykových javov, ktoré študenti nezvládli a nezvládajú počas štúdia všeobecnej angličtiny na strednej škole na kurikulom požadovanej úrovni. Veríme, že náš príspevok môže byť dobrým pomocníkom pre naše kolegyne a kolegov-jazykárov, ktorí vedú túto cieľovú skupinu na seminároch odborného anglického jazyka práve v popisovanej fáze prechodu týchto študentov od štúdia všeobecného anglického jazyka k štúdiu jazyka odborného.

Literatúra:

1. BÉREŠOVÁ, J. – MACKOVÁ, M. – STEYNE, L: *Nová maturita z angličtiny. Základná úroveň B1*. Aktuell, 2008. 280 s. ISBN 80-89153-14-3
2. BÉREŠOVÁ, J. – HOSSZÚOVÁ, M. – BATHGATE, F: *Nová maturita z angličtiny. Vyššia úroveň B2*. Aktuell, 2008. 343 s. ISBN 978-80-89153-52-7

Kontaktné údaje:

Zuzana Ondrejová, PhDr. CSc.

Katedra anglického jazyka

Ústav jazykov

Ekonomická univerzita

Dolnozemska cesta 1

85235 Bratislava

e-mail: zuzana.ondrejova@euba.sk

POROVNANIE VÝUČBY ODBORNÉHO ANGLICKÉHO JAZYKA NA FHI V MINULOSTI A SÚČASNOSTI

Stradiotová Eva, Meľsitová Jolana, Kurdelová Ľubica

Abstrakt:

Rýchly vývoj informačných a komunikačných technológií sa odzrkadluje aj vo výučbe odborného anglického jazyka na Ekonomickej univerzite v Bratislave (EU). Vyučujúci anglického jazyka na EU pristúpili k nevyhnutnej aktualizácii učebných materiálov. Táto aktualizácia vyplynula z potreby prispôsobiť učebné materiály potrebám študentov EU na základe analýzy študijného programu Fakulty hospodárskej informatiky. Výsledkom tejto snahy sú nové skriptá „Business Informatics“, ktoré vyšli v nakladateľstve Ekonóm v roku 2009. V uvedených skriptách sú spracované nielen informačno-komunikačné okruhy, ale aj socio-ekonomické témy.

Kľúčové slová:

informačné a komunikačné technológie, odborný anglický jazyk, dotazník, FHI, učebné materiály

Abstract:

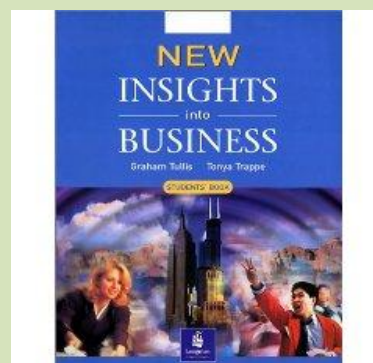
The fast development of Information and Communication Technologies has also been reflected in the professional language teaching at the University of Economics in Bratislava. The teachers of specialised English language have proceeded to inevitable updating of the teaching materials. This upgrading has resulted from the need to adapt the teaching materials to the University of Economics students' requirements. The update has been carried out on the basis of analyzing the study programme of the Faculty of Business Informatics. The result of this endeavour is a new textbook Business Informatics that was published by the publisher Ekonóm in 2009. In the given textbook are processed not only Information and Communication topics but social-economic subjects too.

Keywords:

Information and Communication Technologies (ICT), professional language, questionnaire, Faculty of Business Informatics, teaching materials

Odborný anglický jazyk hrá dôležitú úlohu pri výmene informácií vo všetkých oblastiach. Je to jazyk univerzitných prednášok, konferencií a seminárov na celom svete. Porozumenie odborného textu je preto nevyhnutným predpokladom pre úspešnú a efektívnu výmenu vedomostí a skúseností aj pre študentov EU.

Anglický jazyk na EU sa v minulosti vyučoval z rôznych materiálov, prevažne zo zahraničnej literatúry. Jedna z posledných učebníc používaných na všetkých fakultách EU, vrátane FHI, bola vydaná vo vydavateľstve Longman „New Insights into Business“ (Graham Tullis, Tonya Trappe, and Susan Power). Táto literatúra nebola zameraná na IKT, ktoré v poslednom desaťročí zaznamenali obrovský rozmach. Učebné

materiály používané na FHI prestali spĺňať požiadavky súčasnej doby. Z toho vyplynula potreba prispôbiť študijný program a študijnú literatúru požiadavkám FHI. .

Problematike práce s odborným textom zameraným na informačné technológie sa doteraz venovalo málo pozornosti, hoci ide o veľmi náročnú činnosť, ktorá v dnešnej spoločnosti má veľmi významné postavenie. Študenti EU majú už počas svojho štúdia možnosť pracovať pre zahraničné firmy, kde získavajú nielen svoje prvé pracovné skúsenosti, ale konfrontujú tu aj svoje odborné jazykové znalosti.

Na trhu existujú rôzne tituly určené na výučbu IKT v anglickom jazyku, napr.: *Eric H. Glendinning a John McEwan: Oxford English for Information Techology*, *Raffaele Mattioli: The Economics of Information Technology: an Introduction*. Problémom týchto titulov z pohľadu EU je ich výlučné zameranie na IKT, ktoré nespĺňajú požiadavky na profil študenta EU.

Z uvedeného vyplýva, že výber vhodnej literatúry nebol jednoduchý, pretože okrem existujúceho okruhu učebníc s tematikou IKT, uvedená fakulta potrebovala okrem tém IKT aj vybrané ekonomické okruhy, keďže sa jedná o študentov Ekonomickej univerzity, a nie o študentov technicky zameraných univerzít, t.j. študentov, ktorí majú mať prehľad nielen v oblasti IKT, ale aj v oblasti ekonomickej. Takto zameraná literatúra nebola a nie je na trhu v súčasnosti dostupná.

Vzhľadom na danú situáciu, bolo nevyhnutné vytvoriť skriptá, ktoré by skombinovali problematiku IKT s ekonomickou tematikou.

Vývoj skript, vydaných v roku 2006 s názvom *Economic Informatics*, prechádzal rôznymi etapami, ktorých súčasťou bol aj prieskum dotazníkovou metódou, ktorý vychádzal zo študijného programu FHI. Výsledky tohto prieskumu boli štatisticky vyhodnotené PC metódou a zapracované do materiálov použitých na tvorbu skript. Vzhľadom na mimoriadne rýchly vývoj IKT, považovali sme vyššie uvedené skriptum už za menej aktuálne. Z tohto dôvodu sme v roku 2009 vypracovali nové skriptum pre FHI pod názvom *Business Informatics*.

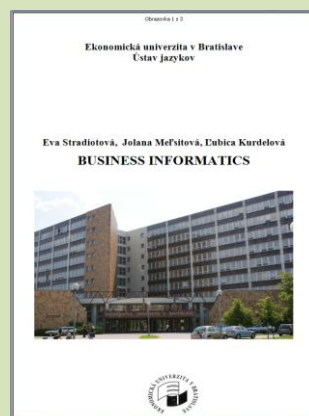
Pri realizácii skript boli použité aj tieto metódy a postupy: štúdium teoretických, lingvistických, psychologických, psycholingvistických a metodických prác na danú tému, analýza a výber odborných textov vhodných na výučbu odborného anglického jazyka, vypracovanie najvhodnejších cvičení k vybraným textom.

Skriptum obsahuje 12 tematicky zameraných kapitol, v ktorých je prezentovaná odborná slovná zásoba v príslušnom kontexte. Výber tém korešponduje s požiadavkami, ktoré sú kladené na odbornú jazykovú komunikáciu.

V skriptách boli spracované nasledovné okruhy: *Information Technology, The Internet, E-commerce, Finance, E-banking, Accounting, Auditing, Management, Insurance, Taxation, Marketing, Computer Law*.

Poskytuje sa v nich priestor aj na výklad a nácvik vybraných gramatických javov v rámci používania funkčného jazyka. Skriptum umožňuje študentom aktívne precvičovať a rozvíjať hovorenie, čítanie, písanie, ako aj počúvanie s porozumením odborného textu. Umožňuje nielen rozvíjať komunikačné schopnosti študentov, ale aj pohotovosť pri vyjadrovaní vlastných názorov.

K niektorým témam sú pripravené audio materiály určené na posluš napr. k témam *The Internet, Finance*, keďže posluš s porozumením hovoreného slova je v anglickom jazyku mimoriadne dôležitý.

Typy cvičení použité v skriptách zodpovedajú moderným metodologickým trendom súčasných učebníc. Sú zamerané na precvičovanie odbornej slovnej zásoby, zahŕňajú otázky na pochopenie východiskových odborných textov a dopĺňanie odborných výrazov do textu. Skriptum má za cieľ priblížiť študentom aktuálnu slovnú zásobu v oblasti informačných technológií a sociálno-ekonomickej problematiky. Úroveň náročnosti je prispôbená jazykovým schopnostiam a vedomostiam študentov FHI.

Vzhľadom na vzrastajúcu dôležitosť IKT v súčasnosti, učebné materiály s touto tematikou vyžadujú neustále štúdium vývojových trendov a nevyhnutnú aktualizáciu učebných materiálov.

Bolo by ideálne, keby bolo možné najnovšie IKT technológie používať priamo vo vyučovacom procese.

Literatúra:

1. ESTERAS, R. : *Infotech – English for Computer Users. Student's Book*, Third Edition. Cambridge : Cambridge University Press, 2004.160s. ISBN 0521754283
2. ESTERAS, R. – FABRE, M.: *Professional English in Use ICT*. Cambridge. Cambridge University Press, 2007 ISBN 9780521685436
3. GLENDINNING, E. H. – MCEWAN, J. : *Oxford English for Information Technology*. Oxford : Oxford University Press, 2002. ISBN 019-457375-3
4. STRADIOTOVÁ, E. – MELSITOVÁ, J. – KURDELOVÁ, Ľ.: *Business Informatics*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2009. 108 s. ISBN 978-80-225-2796-5.
5. TULLIS, G.–TRAPPE, T. : *New Insights into Business*. Harlow, Pearson Education Limited, 2000. ISBN 0-582-33553-1
6. VARIAN, Hal R. – FARREL, J. –SHAPIRO, C, (2004) *The Raffaele Mattioli Lectures: The Economics of Information Technology: An Introduction*. Cambridge : Cambridge University Press, ISBN 0-521-84415-0

Kontaktné údaje:

Stradiotová, Eva, PaedDr., PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1b
Katedra anglického a nemeckého jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
852 35 Bratislava
eva.stradiotova@euba.sk

Mel'sitová, Jolana, PaedDr.

Katedra anglického a nemeckého jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
jolana.melsitova@euba.sk

Kurdelová, Ľubica, PhD.

Katedra anglického a nemeckého jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
lubica.kurdelova@euba.sk

CHARAKTERISTIKA ODBORNÉHO JAZYKA V DIPLOMATICKÝCH TEXTOCH

Silvia Adamcová

Abstrakt:

Komunikácia ľudí s odlišnou kultúrnou výchovou a náboženstvom bol odvždy kľúčovým aspektom diplomacie. Diplomati často pôsobia a žijú v zahraničí, preto je pre nich poznanie cudzieho jazyka a cudzej kultúry zásadná. Dôležité rozhodnutia, či dohody medzi štátmi sa dejú mnohokrát v cudzom jazyku a interkultúrna komunikácia teda patrí k najdôležitejším predmetom vo výchove budúcich diplomatov.

Kľúčové slová:

multikulturalita, jazyk diplomacie, komunikácia v diplomacii, sémantika, lingvistické aspekty jazyka

Abstrakt:

Die zwischenmenschliche Kommunikation mit verschiedenen kulturellen Hintergründen und Religion war immer der wichtigste Aspekt der Diplomatie. Die Diplomaten arbeiten und leben meistens im Ausland, deswegen sind für sie die Fremdsprachenkenntnisse und Kulturkenntnisse sehr grundsätzlich. Wichtige Entscheidungen, oder Abfindungen werden in der Fremdsprache abgewickelt und die interkulturelle Kommunikation gehört deswegen zu den wichtigsten Gebieten bei der Erziehung zukünftiger Diplomaten.

Schlüsselwörter:

Multikulturalität, Sprache der Diplomatie, Kommunikation in der Diplomatie, Semantik, linguistische Aspekte der Sprache

1 Úvod - význam komunikácie v diplomacii

Proces ekonomickej globalizácie znamená, že žiadna krajina v dnešnom svete nemôže existovať bez komunikácie s príslušníkom inej kultúrnej identity a bez poznania iných lingvistických systémov. Túto skutočnosť si uvedomujú profesionáli pracujúci v rôznych odvetviach ako napríklad medzinárodné vzťahy, medicínska a výskumná spolupráca, obchod a marketing, vzdelanie, manažment a kultúra. Títo profesionáli si uvedomujú dôležitosť interkultúrnej komunikácie v každodennom živote a predovšetkým v procese utvárania nových kontaktov. Veľké množstvo rozmanitých problémov súčasného sveta ako napríklad životné prostredie, kriminalita, chudoba, nezamestnanosť a terorizmus sú globálneho pôvodu a vyžadujú si spoluprácu medzi národmi. Interkultúrna komunikácia sa stala nevyhnutnou súčasťou nášho života.

Komunikácia medzi kultúrami je centrálnym nástrojom diplomacie. Náplň práce diplomacie je v uzatváraní kontaktov v cudzine a rozvíjanie vzťahov medzi domácou a hosťovskou krajinou. Tieto pozitívne vzťahy ovplyvňujú všetkých občanov, preto je otázka komunikácie a taktiež podpora multikulturality efektívnym nástrojom v procese zblížovania národov a otázka porozumenia má dôležitú úlohu. Nedostatok poznatkov v oblasti cudzích kultúr môže zneistiť alebo dokonca uraziť ľudí, s ktorými sa snažíme komunikovať. Táto skutočnosť sťažuje uzatváranie bilaterálnych a multilaterálnych dohôd.

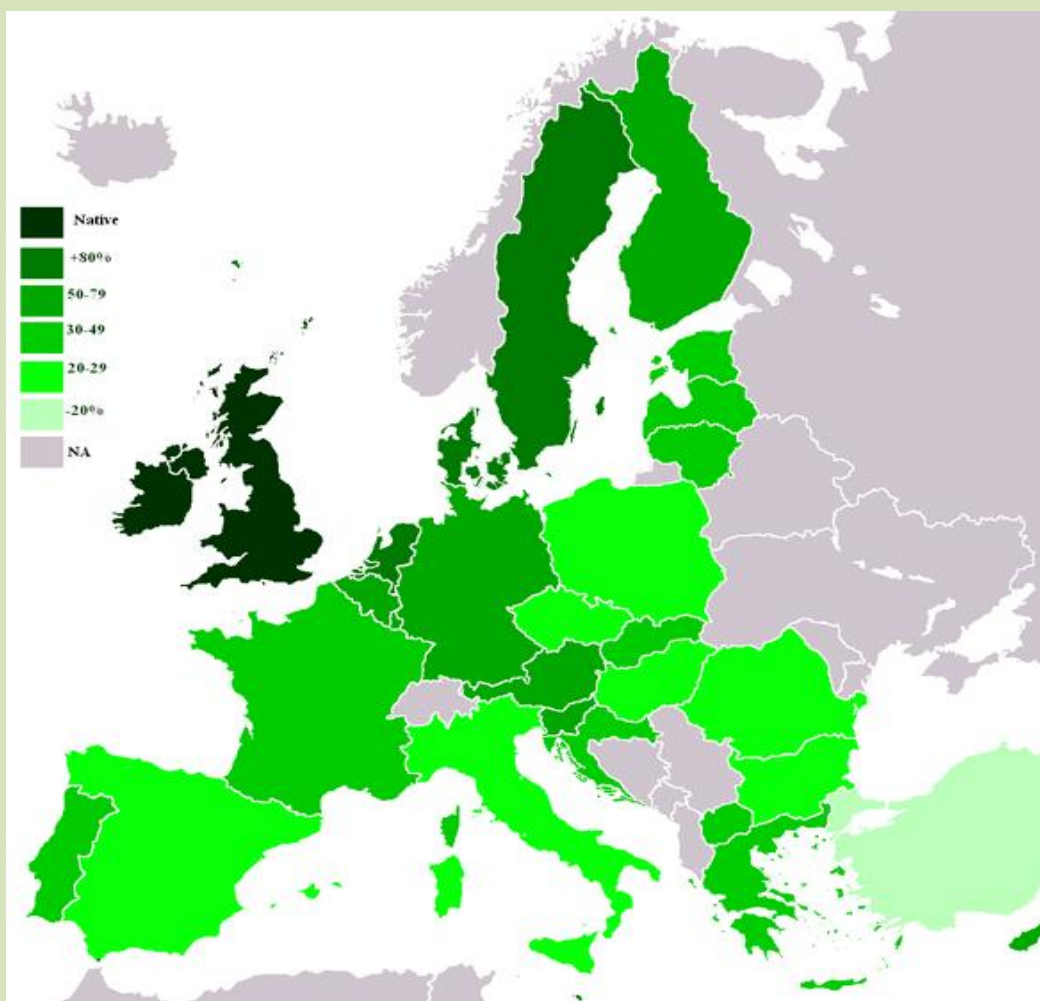

Práca v globálnom tíme a práca s obchodnými partnermi rôznych kultúr a náboženstiev si vyžaduje rôznorodé postoje a zručnosti. Naše skúsenosti poukazujú na to, že bez správneho postoja kultúrne rozdiely značne znižujú efektívnu spoluprácu pri nadväzovaní kontaktov a pri vstupných rokovaníach. Aktívne angažovanie sa v internacionalizačnom procese a kompetencie na získanie nových zručností nám zabezpečia prevahu konkurenčných výhod.

Foto: priečelie vstupu do budovy Európskeho parlamentu.

2 Jazyk a diplomacia

Diplomatické dokumenty a správy si v minulosti vymieňali krajiny v jednotnom jazyku používanom v Európe, a to v latinčine. Bola to najrozšírenejšia forma – „lingua franca“ v stredoveku. V 18. storočí sa francúzština stala jednotne uznávaným diplomatickým jazykom. Dokonca sa diplomatické dokumenty z britskej inštitúcie „British Foreign Office“ do americkej „Legation of the USA“ písali vo francúzštine. V 20. storočí začali ľudia viac používať druhotný jazyk v diplomacii, a to angličtinu, ktorá sa stala počas druhej svetovej vojny dominantnou v tomto odbore. V rovnakom čase sa však zvyšoval počet krajín, ktoré trvali na tom, aby sa v diplomacii v rámci krajiny používal materinský jazyk. Ako výsledok Organizácia spojených národov (United Nations) vydala ustanovenie o piatich oficiálnych diplomatických jazykoch. Boli to angličtina, francúzština, španielčina, ruština a čínština (mandarínska čínština). Neskôr sa k nim pridala aj arabčina. Cieľom tohto rozhodnutia bolo, aby sa zachovali malé jazyky pred vyhynutím (vrátane slovenského jazyka), pričom sa čo i len vyhynutím jedného jazyka postupne zužuje kultúrna dimenzia súčasného sveta. Translatológia a interpretácia sa preto stáva významným elementom v dnešnom diplomatickom živote. V Európskej únii je momentálne 23 oficiálnych jazykov.

Obr.: Používanie anglického jazyka v Európe (zdroj: wikipedia.org, 2009)

Význam korelácie jazyka a kultúry spočíva predovšetkým v sémantickom chápaní jazyka a jazykového prostredia. Pomocou nich možno rôzne interpretovať realitu a normy v spôsoboch správania. Preklad slov z jedného jazyka do druhého nemožno považovať za automatický proces. Jednotlivé jazykové znaky sú v každom jazyku vopred dané, nemenné a pomocou nich vníma každý príslušník toho ktorého jazyka okolitý svet. Konkrétny príklad uvádza profesor Raymond Cohen (1997) – expert na diplomatické negociácie medzi národmi. Kameň je objekt, ktorý človek akejkoľvek národnosti chápe aj bez nutnosti ho pomenovať. Môžeme ho zdvihnúť, vziať do ruky alebo ho kopnúť do rieky. V momente, kedy pomocou jazyka tento predmet pomenujeme, vstupujú do procesu vnímania „kameňa“ lingvistické a kultúrne aspekty toho daného jazyka. Pri pomenovaní zohráva dôležitú úlohu aj pozadie národa a jeho identita.

Slovná zásoba určitého jazyka je podmienená jazykovou komunitou, históriou, náboženstvom, zvykmi, predsudkami a prostredím. Slovo je symbolom, ktorý je schopný evokovať v určitej skupine ľudí určitú predstavu, asociáciu, referenciu, či použitie. Slová sú často polysémantické a môžu mať viacero významov a rôzne použitia. Pretínajú ich aj iné sémantické polia, ktoré môžu rozdielne kultúry inak chápať. Používatelia hebrejčiny a angličtiny používajú slovo „mier“ v rôznom hodnotovom kontexte, v ich jazykoch je to vždy iný fenomén. Mier znamená v angličtine vzťah založený na súhrne a spolupráci medzi štátmi. Naznačuje koniec vojny a nastolenie harmónie a pokoja medzi krajinami. V hebrejčine má slovíčko pre mier názov „shalom“. Jeho biblický podtón vyjadruje univerzálnu dohodu inak chápanú ako slovo mier v európskych štátnych systémoch, respektíve v európskej

diplomacii. Táto má oveľa dlhšiu tradíciu a históriu. Toto slovo je odvodené od základov starého semitského jazyka, ktorý pod týmto slovom chápe hojnosť, bezpečnosť, zdravie, víťazstvo a podobne. Preto napríklad bežné izraelské správy (večerné noviny) po odvysielaní správ o armádnych operáciách vyhlásia vetu: „All our planes returned b'shalom to base“. V tejto vete znamená slovo „b'shalom“ bezpečie a nie mier ako v európskom chápaní.

Existuje mnoho iných príkladov na rôzne chápanie a význam lexiky toho ktorého jazyka. Je to nielen nesmierne komplexná stránka ľudskej reči, ale pre určité oblasti aj zásadná. Úspech v diplomacii závisí aj od toho, ako chápeme nuansy jazyka a či ich vieme v konkrétnej komunikačnej situácii správne použiť. Je všeobecne známe, že jazyk zohráva mimoriadne dôležitú úlohu v medzinárodných a interkultúrnych vzťahoch, v diplomacii, v procese dorozumievania a riešenia možných konfliktov. Jazyk diplomacie v sebe usúvzťažňuje jazykové a kultúrno-historické pozadie, pomocou ktorého sa snaží vyjadrovať. Možno teda konštatovať, že jazyk diplomacie má oveľa väčší dosah na život ľudí a fungovanie spoločnosti ako jazyk bežných ľudí v každodennom živote. Aj z tohto dôvodu púta jazyk diplomacie na seba veľkú pozornosť politikov, diplomatov, médií a lingvistov.

Pochopiť a analyzovať jazyk diplomacie, používať odbornú terminológiu, venovať sa jej z translátologického hľadiska a pochopiť jej úlohy v interkultúrnej komunikácii, patrí k špecifickým oblastiam výskumnej časti mojej doktorskej dizertačnej práce.

Záver

Jazyk sa považuje za najdôležitejší nástroj diplomacie na získavanie a výmenu informácií. Z tohto pohľadu sa mi javí prioritné, aby som tento špecifický jazyk skúmala z rôznych aspektov.

V súčasnom sociálnom svete sú pre nás dôležité nielen technické informácie, ale aj tie, podľa ktorých sa usporadúva sociálny priestor okolo nás. Teda aj informácie o vzťahoch a citoch. Preto sa chcem v mojej práci venovať špecifickému lingvistickému javu – metaforám v komunikácii – ktoré vlastne kódujú naše zámery a city. Slúžia nám ako výrazové prostriedky na zreteľnejšie dorozumievanie a odovzdávanie informácií.

V poslednom období sa často vo svete vyskytujú konflikty medzi krajinami iných náboženských a kultúrnych zázemí. Rozširujú sa kontakty medzi národmi a tento proces nás núti k tomu, aby sme hľadali cesty užšej spolupráce a lepšieho spolunažívania. Jedným z nástrojov, ktorý toto zblížovanie národov umožňuje, je aj jazyk. Je to premúdry nástroj, ktorý naši predkovia dávno vymysleli. Lingvisti zastávali v minulosti názor, že odlišné jazyky odďaľujú ľudí od seba a preto vymysleli univerzálny jazyk – esperanto. Neujal sa, pretože stieral kultúry, zvyky, mentalitu jednotlivých národov. Nám všetkým ide o zachovanie každého jazyka, pretože je to naša identita, ktorou sa odlišujeme od ostatných národov. A jazyk sa stal spolu so svojimi znakmi zrazu nástrojom zblížovania národov a národností. Úlohou diplomacie je zachovať mier, toleranciu, porozumenie medzi národmi. Preto je jej jazyk špecifický, rázovitý ale aj konvenčný. Je zaujímavé skúmať ho z rozličných hľadísk. Mojou úlohou bude poukázať na tie mechanizmy a kroky, ktoré ho osvetlia z lingvistického, sociokultúrneho a multilingválneho aspektu.

Literatúra

1. COHEN, R.: *Negotiating Across Cultures: International Communication in an Interdependent World* . United States Institute of Peace; Revised Edition. 320 s., 1997. ISBN 978-1878379726
 2. HIRSCH, E. D., KETT, J. F., TREFIL, J. : *The New Dictionary of Cultural Literacy: What Every American Needs to Know*. Houghton Mifflin Harcourt. 2002. 672 s. ISBN 978-0618226474
 3. LAURENČÍKOVÁ, E. – HELMOVÁ, M. – JANÍČKOVÁ, E. – SERESOVÁ, K.: *Interkulturelle Kompetenz*. Bratislava: Ekonóm, 2003. 116 s. ISBN 80-225-1726-7
 4. VRŠANSKÝ, P.: *Základy diplomatickej komunikácie*. Bratislava: IURA EDITION, 2004. 150 s. ISBN 80-8078-015-3
- http://en.wikipedia.org/wiki/File:Knowledge_English_EU_map.png

Kontaktné údaje:**Mgr. Silvia Adamcová**

Fakulta aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity Bratislave

Katedra jazykovedy a translológie

email: silvia.adamcova@euba.sk

Cudzí jazyky v premenách času

ODBORNÁ FRANCOUZŠTINA NA VŠE V PRAZE.

Janka Priesolová

Abstrakt:

Příspěvek se soustředí hlavně na strukturu a obsahovou náplň výuky odborné francouzštiny na KROJ VŠE a její specifika: vedle osvojení lexikální struktury odborného jazyka v rámci daných tematických okruhů s důrazem na interkulturní vztahy má významné místo i upevnění gramatických struktur typických pro ekonomickou francouzštinu (zejména v konfrontaci s češtinou). Cílem je rozšíření odborných komunikativních kompetencí v plánu receptivním i produktivním v rámci obecného ekonomického jazyka i oborových specializací. Pozornost bude věnována i nedostatkům a problémům stávajícího systému výuky a zejména aktuálním vědeckovýzkumným úkolům v oblasti analýzy francouzštiny obchodního práva.

Klíčová slova:

odborná francouzština, oborové specializace, odborná slovní zásoba, srovnávací syntax a stylistika, interkulturní vztahy, francouzština obchodního práva

Abstract:

The contribution focuses on the structure and content of professional language courses at the Department of Romance Languages at the University of Economics in Prague and its specifics. Apart from mastering lexicological structure of professional French within the given topics emphasizing intercultural relations, familiarising with grammar structures typical for Business French plays an equally important role (particularly in confrontation with Czech). The aim is to enhance professional communicative competence in a receptive, as well as productive plans both in general Business French and its individual specialisations. Attention will also be paid to weaknesses and issues of the current system of language study and to current scientific and research tasks in the analysis of Legal French (French in Business Law).

Keywords:

professional French, professional specialisations, lexicological structure, comparative syntax and stylistics, intercultural relations, French in Business Law

Výuka cizích jazyků patří k povinnému základu většiny vysokých škol, i když se v posledních letech klade stále větší důraz na angličtinu, zejména na školách nefilologického zaměření. Není tomu jinak ani na VŠE v Praze. Nicméně románské jazyky (francouzština, španělština, italština a portugalština) mají nadále významné postavení zejména na FMV. Katedra románských jazyků zajišťuje pro všechny fakulty VŠE různé typy povinných a nepovinných kurzů. Máme kolem čtyřiceti akreditovaných předmětů od jazykových kurzů obecného a odborného jazyka různé úrovně, přes kurzy gramatiky, konverzace, francouzských

a frankofonních ekonomických a společensko-kulturních reálií, až po specializované odborné kurzy, ale hlavní těžiště jazykové výuky spočívá ve výuce odborného jazyka na pokročilé úrovni (jako prvního nebo druhého povinného jazyka). Tato výuka sice navazuje na předchozí znalosti maturantů z obecného jazyka získaných na středních školách, ale její obsahová náplň je zcela odlišná. Není už prostor na to, aby se v rámci jedné vyučovací hodiny týdně při počtu minimálně 20 studentů věnovala pozornost gramatice, konverzaci nebo běžné komunikaci. Naším cílem není suplovat jazykovou školu. Předem nabyté znalosti se však snažíme upevnit a rozšířit o další novou dimenzi. Poskytujeme oborovou jazykovou přípravu tak, aby se studenti seznámili se specifickou odbornou slovní zásobou a syntakticko-stylistickými zvláštnostmi odborného jazyka, uměli porozumět odbornému projevu a samostatně se vyjádřit k danému tématu jak v rovině písemné, tak i v rovině ústní. Klade to samozřejmě větší nároky jak na studenty, tak i na učitele. Studenti, kteří nedosahují požadované úrovně, by si měli vlastní pílí doplňovat mezery ve svých znalostech obecného jazyka intenzivnější individuální přípravou nebo návštěvou doplňkových volitelných kurzů (gramatika, konverzace, psaný projev, apod.). Na druhé straně učitelé by se měli alespoň rámcově orientovat v problematice odborných tematických okruhů probíraných v rámci jazykových kurzů, učit to, co se v dané oblasti skutečně používá (užitečná je i spolupráce s odborníky z oborových kateder – platí hlavně pro tvůrce učebnic) a rovněž sledovat společně se studenty aktuální dění, vhodně současnou situaci integrovat do výuky a umět se o ní na určité úrovni vyjadřovat.

Výuka odborné francouzštiny na FMV VŠE probíhá v rámci bakalářského studia ve dvou cyklech. Začíná společným čtyřsemestrálním programem Francouzština pro ekonomy – pokročilá úroveň (I – IV), jehož cílem je poskytnout základy francouzského ekonomického jazyka v oblasti obecně ekonomické se zřetelem na aktuální hospodářské a společensko-kulturní reálie České republiky, Francie a Evropské unie. Na něj navazují dvousemestrální speciálně zaměřené kurzy podle studované specializace (Obchodní francouzština – I,II, Francouzština v mezinárodních studiích – I, II, Francouzština v cestovním ruchu a hotelnictví – I,II, Francouzské komerční právo – I,II). Oba cykly jsou zakončeny zkouškou. V magisterském studiu už bohužel na povinné jazykové kurzy není prostor, i když většina studentů by tyto kurzy uvítala. V rámci doktorského studia je možné si nově zařadit také jazyk.

Studenti mají dále možnost zvýšit svou jazykovou úroveň i návštěvou volitelných předmětů v cizím jazyce v rámci mimosemestrálních kurzů, pořádaných oborovými katedrami (zejména v oblasti marketingu, financí a mezinárodních vztahů) nebo absolvovat další specializované kurzy pro získání mezinárodně uznávaných certifikátů. Jedná se o přípravné kurzy pro diplom Pařížské obchodní a průmyslové komory (*Diplôme de français professionnel - DFA Affaires CI*) které naše pracoviště zajišťuje jako jedno z autorizovaných center pro konání zkoušek francouzského odborného jazyka od roku 2000. Studenti si dále mohou zapsat speciální program CEMS (sdružení prestižních evropských vysokých ekonomických škol a mezinárodních společností). Jde o společný navazující magisterský program master v mezinárodním marketingu (odborné kurzy, semestrální stáž na partnerské univerzitě, 10-ti týdenní praxe v zahraničním podniku). Studenti posledních ročníků navazujících magisterských studijních programů se mají také možnost přihlásit do postgraduálního manažerského kurzu typu MBA pro frankofonní studenty nemanadžerských studijních oborů vysokých škol, pořádaného Francouzsko-českým institutem řízení (IFTG) při VŠE s podporou Francouzského velvyslanectví (letos proběhne jeho 20. ročník). V neposlední řadě lze využít i další zahraniční programy a semestrální výměnné pobyty.

Katedra románských jazyků nabízí posluchačům i dvě vedlejší specializace pro navazující magisterské studium – Frankofonní a Iberoamerická studia, a podílí se na výuce vedlejší specializace Komerční jazyky v oborech: francouzský jazyk, španělský jazyk a italský jazyk. Předkládané diplomové práce ve francouzštině či španělštině mají velmi dobrou odbornou i jazykovou úroveň.

Výuka obecného ekonomického jazyka je zaměřena zejména na osvojení specifických lexikálních a syntakticko-stylistických aspektů odborného jazyka. Základ tvoří slovní zásoba v kontextu odborného textu (především v psané ale i v mluvené podobě) v rámci obecně-ekonomických tematických okruhů, porozumění termínům a spojením, jejich jazyková a významová kombinatorika, srovnání s češtinou a s českým ekonomickým prostředím. Různá slovní nebo větná spojení jsou totiž nejen odrazem odlišných typologických jazykových struktur daného jazyka (francouzštiny a češtiny), odrazem jiného ztvárnění mimojazykové skutečnosti (jiná vnitřní logika jazyků), ale zároveň jsou i nositeli specifických společenskoo-kulturních konotací (neexistence přesných ekvivalentů v obou jazycích, časté používání zkratk a akronymů nebo společensko-kulturní konotace v textu v oblasti odborné frazeologie, idiomatických spojení a metafor, metonymií a eufemismů).

Neméně důležitá je ovšem i správnost jazykové produkce, způsob a styl vyjadřování. Tam se nejvíce projevují slabé znalosti, špatné návyky a nedostatky studentů – od používání členů, zájmen, časů, ale zejména chybné osvojení předložek, vazeb a spojení, chybná stavba věty, interference s češtinou. Proto je důležité věnovat pozornost nejen upevňování typických lexikálně-gramatických struktur, ale i opakování některých specifických gramatických rysů. Nejde o normativní, ale o funkčně komunikativní mluvnici, zejména syntax, která má nezanedbatelnou úlohu při zvládnutí (nejen) odborného jazyka. Je to zároveň oblast, kde mají studenti největší mezery. Často jim dělají problémy dlouhá souvětí či jiná strukturace vedlejších vět, případně jiný - z hlediska češtiny neobvyklý – způsob ztvárnění logických vztahů mezi vyjádřenými myšlenkami: zkracování vět infinitivem, přičestím, gerundiem, nominalizace, souslednost časová, trpný rod, odkazovací funkce zájmen, vytýkáci konstrukce, pasívum, konektory. Za velmi důležité považujeme zejména osvojení různých prostředků vyjádření logických vztahů příčiny, následku, podmínky, účelu, záměru a pod.. Ty představují různý stupeň sémantické sevřenosti výpovědi (souřadná souvětí, podřadná souvětí s použitím spojovacích výrazů s indikativem nebo konjunktivem, předložková spojení se substantivem nebo infinitivem a pod.). Stejně užitečné je hlubší osvojení různých slovesných vazeb a opisů vyjadřující časové a modální vztahy, rovněž ovšem i tzv. vidové vztahy a odstíny povahy slovesného děje (začátek, pokračování a konec děje, jeho trvání, opakování, ...), faktitivní vazby, verbonominální vazby, otázky slovosledu. To jsou gramatické problémy obsažené v připravovaných skriptech *Kapitoly z francouzské mluvnice pro ekonomy (Rappels grammaticaux pour les étudiants en économie)* (J. Priesolová, Z.Kidlesová) určených pro studenty francouzštiny pokročilé úrovně, kteří již ovládají základy normativní mluvnice a chtějí si dále prohloubit znalosti francouzského jazyka z hlediska svých nových komunikačních potřeb. Jde o kapitoly z funkčně komunikativní a srovnávací syntaxe s důrazem na kontextualizaci základních gramatických jevů typických pro francouzský odborný jazyk navíc v konfrontaci s češtinou. Naším cílem bylo poukázat nejen na některé specifické rysy odborné francouzštiny ve srovnání s češtinou, ale i na různorodost vyjadřovacích prostředků pro formulaci určitého záměru, a tak přispět k rozšíření a obohacení komunikativní kompetence v oblasti porozumění i vlastní produkce ve francouzštině.

Reálný stav a problémy. Stanovené cíle jsou dost široké, ale podmínky k jejich naplnění nejsou ideální: nedostatečný počet vyučovacích hodin (90 minut týdně), příliš mnoho studentů v kurzu (minimálně 20), různorodá úroveň studentů v kurzu (od absolventů

středních ekonomických škol po bilingvní gymnázia), slabá úroveň jazyka (mnozí zdaleka nedosahují požadovanou vstupní úroveň B1 případně B2 společného evropského referenčního rámce pro jazyky), nedostatečné obecné ekonomicko-kulturně-společenské znalosti maturantů. I když není čas na větší prohloubení praktických komunikativních dovedností, studenti mají možnost aktivně se zapojit do výuky, připravit si krátké prezentace (kde však formální stránka je obvykle na nižší úrovni než stránka obsahová), dělat dobrovolné písemné úkoly (písemný projev je často mnohem slabší než projev ústní). Vzhledem k tomu, že není větší prostor k vypsání odborných kurzů podle jazykové úrovně posluchačů (která je opravdu různorodá), pokročilejší na sobě dále nepracují a méně zdatní mají problémy kvůli slabším základům obecného jazyka. Případnému rozšíření jazykové výuky však brání nedostatek peněz, místností i kreditů, které mají studenti k dispozici a v neposlední řadě i snížený zájem některých fakult o širší povinnou jazykovou výuku. Zatímco studenti národohospodářské fakulty studují jazyky jen v rámci nepovinných předmětů, u ostatních fakult (kromě FMV) se studium povinného jazyka zredukovalo jen na angličtinu s tím, že např. na Fakultě financí a účetnictví si mohou studenti sami rozhodnout, jak naloží s kreditními poukázkami určenými ke studiu jazyků. Buď využijí všechny poukázky na šest semestrů výuky angličtiny, nebo si za ně mohou zkombinovat angličtinu s nějakým dalším cizím jazykem. Na druhé straně nás může těšit, že i přes omezení povinné výuky jazyků na některých fakultách, mají jejich studenti o jazyky zájem a věnují jim i značnou část svých náhradních kreditních poukázek, i když jde většinou o kurzy obecného jazyka.

KROJ je i důležitým vědeckovýzkumným pracovištěm zaměřeným hlavně na analýzu lexikologických, lexikografických a lingvodidaktických problémů odborného jazyka. Připravujeme studijní materiály, pracujeme na učebnicích, skriptech a slovnících*, zapojili jsme se i do grantů. V rámci soutěže na podporu projektů specifického vysokoškolského výzkumu prováděného studenty doktorského nebo magisterského studijního programu jsme získali v letošním roce interní grant „Evropská terminologie v oblasti ekonomie a práva“ s cílem zkoumat dopad harmonizace evropského práva na jazykové prostředky v odborné češtině a francouzštině. Do grantu se zapojí tři studentky FMV oboru Podnikání a právo a dva učitelé. Jde o interdisciplinární projekt, který by měl obohatit studium odborného jazyka o další specifickou oblast obchodního práva. Půjde v něm o propojení lingvistických a odborných ekonomicko-právních kompetencí, v němž mají studenti příležitost uplatnit své ekonomické vzdělání pod vedením učitelů odborného francouzského jazyka KROJ prezentací strukturovaných odborných a jazykových informací o daném oboru. Cílem bude provést analýzu a srovnání právního prostředí obchodního života v ČR a ve Francii v rámci vymezených tematických okruhů (právní aspekty obchodního života, jeho aktérů a právní prostředí, v němž se odvíjejí obchodní vztahy) a vymezit základní terminologický aparát i specifické rysy daných jazyků (češtiny a francouzštiny), které dané právní prostředí odrážejí.

Nikdo nepochybuje o tom, že znalost jazyků je pro mladého člověka v dnešní znalostní a globalizované společnosti nezbytná. Běžné studium se neobejde bez kontaktu se světovým děním. Znalost odborného jazyka umožní číst odbornou literaturu, navštěvovat přednášky v cizím jazyce, účastnit se zahraničních stáží a tak lépe sledovat nové trendy ve studovaném oboru, komunikovat se zahraničními partnery a snáze pochopit i některé kulturní odlišnosti. Dobrá znalost světového jazyka patří také k základním požadavkům zaměstnavatelů při obsazování pracovních míst. Proto je širší jazyková vybavenost v dnešním tržním prostředí nezbytná a znalost dalšího cizího jazyka vedle angličtiny může být pro

absolventy na trhu práce jen cennou konkurenční výhodou. V rámci jazykové výuky můžeme k tomuto cíli přispět i my, i když bychom si přáli mít k dispozici více prostoru.

Použitá literatura (studijní materiály: učebnice, skripta, slovníky):

1. BROULAND, P., KOZMOVÁ, J.: *Francouzština v podnikové a obchodní praxi*. Praha : Ekopress, 2005.
2. BROULAND, P., KOZMOVÁ, J.: *Obchodní francouzština*. Brno : Computer Press 2006
3. BROULAND, P.: *Le français juridique*. Praha : VŠE, nakl. Oeconomica (prosinec 2010)
4. BROULAND, P.: *Le français pour l'industrie du tourisme*. Praha : VŠE, Oeconomica 2009
5. BROULAND, P.: *Les fondements de l'économie française*. Praha : VŠE, Oeconomica 2009
hospodářský slovník. Plzeň, nakl. Fraus 2003
6. KIDLESOVÁ, Z., PRIESOLOVÁ, J., BROULAND, P.: *Francouzsko-český a česko-francouzský hospodářský slovník*. Plzeň : nakl. Fraus 2003.
7. KIDLESOVÁ, Z., PRIESOLOVÁ, J.: *Francouzština v hospodářství*. Praha : Ekopress 2007.
8. KIDLESOVÁ, Z., PRIESOLOVÁ, J.: *Kapitoly z francouzské mluvnice pro ekonomy*. Praha: VŠE, nakl. Oeconomica (září 2010)

Kontaktní údaje:

PhDr. Janka Priesolová, CSc.,
Katedra románských jazyků FMV VŠE
nám. W.Churchilla 4
130 67 Praha 3
e-mail: priesolo@vse.cz

IN-CLASS ACADEMIC WRITING AT THE UNIVERSITY OF ECONOMICS IN BRATISLAVA

Paul McCullough

Abstrakt:

Stručná prezentácia o dôležitosti písania a návrh krátkych činností spojených s písaním počas hodiny.

Kľúčové slová:

prvé myšlienky, povzbudzovanie, podvedomie, vedenie triedy (class management)

Abstract:

A brief discussion of the importance of writing and a suggested in-class writing activity.

Key Words:

first thoughts, encouragement, subconscious, class management

At the beginning of the 2009-2010 school year, I decided to introduce a new classroom activity – a 7 minute writing exercise. I did so for a number of reasons. Firstly, I was concerned that my students were too passive. The ambitious and motivated students spoke enough, but too many others were simply observers. Next, I believe that students can speak better if they have time to organize their thoughts and ideas. Some students are quick and glib and can speak right away. But for most, this isn't the case, especially when speaking in a second or third language. Writing for 7 minutes in English gives them the chance to think on paper. This is important because after they write, they must speak to a classmate about their writing. I have also found that many of my students come to my class immediately after spending 90 minutes thinking and reading and speaking and listening and maybe writing in another foreign language. These 7 minutes give them the chance to make the switch from French or German or Italian or Spanish or Russian or Slovak to English.

I also believe that the best way to improve your writing is to write. As much as possible. Finally, this gives me the chance to get to know my students better. Each week I read about their parents' jobs, their ideas about ethical codes for students and teachers or even about their memories of their grandparents. Anyone who writes or speaks for a living (teachers, among others) would agree that it is important to know your audience.

I have practiced this exercise in the past, but I feel that this year's attempt was my most successful. Let me explain the process. First of all, on the first day of class I speak to my students about the importance of writing and I tell them that we would write at the beginning of each lesson. My first instructions are: "Please get into writing position." This means that they have a piece of paper that they will write on and give to me at the end of class. This is important for them; they need to know that they shouldn't write any notes on that paper because they'll be surrendering it to me – not forever, but for a long time.

The next step is extremely important. I tell them that they are not to think too much about the topic. I just want them to write the first things that come into their minds. I tell them not to worry about grammar or spelling or vocabulary. Just write. Natalie Goldberg, the author of *Writing Down the Bones* and other books about writing and life, is my main inspiration. She/we believe that if you let that critical, editor inside your head talk too much, you'll never write anything.

Next, I tell them that once they begin to write, they should only concentrate on their pen moving across their paper. If they are searching for a word in English but can't find it, they should write the word in Slovak or Hungarian or Bulgarian or Russian or Ukrainian or whatever their first language is. Under no circumstances should they ask their classmate or me. Why not? Because I don't want them to come up for air.

I tell them that I want them to sink down into their unconscious, as if they're diving deep into a lake, where everything is dark and peaceful. By tapping their classmate on the shoulder or raising their hand and asking me how to say "p'uzgier" in English, they are splashing up for air and disturbing the entire surface of the lake. Afterwards, it's that much harder for the student with the "p'uzgier" and his or her classmates to dive back down.

I tell them that they should be so involved in their writing that they will forget where they are. They should be so involved that they will be slightly surprised to hear my voice telling them to stop. I suggest that they begin by writing the words, "Today I'm going to write about..."

After I have explained everything, I ask them if they are ready. On that first day, none of them are really ready, but one or two nod their heads. Then I say, "OK, for the next 7 minutes you are going to write about...(I always pause for 5 seconds and look around the room – for dramatic effect)...watching tv when you were 10. Off you go."

Since I take a long time to introduce the idea, they are ready to cooperate. I watch them as they begin to write – just to make sure that they are all writing. Then I sit down and write too. The fact that I'm also writing helps to lower the student-teacher barrier. We're all in this together. I don't always write about the same things that they are writing about. Sometimes I write down a few comments related to my lesson plan. Something to prepare me for the next step.

When the 7 minutes are up, I gently tell them to stop writing. Then I ask them to turn to their "neighbor" and talk about what they were writing about. However, I often have them speak to someone who is not sitting next to them. I want them to get to know other classmates. If two students know each other well, the quality of their communication in this exercise tends to be lower. If they are speaking to someone they don't know, they usually take the activity more seriously.

But before I let them begin speaking, I tell them that their idea of pair work is probably different from my idea of pair work. I tell them that they probably think of pair work as one person talking and the other person resting. In my world, pair work means one person talking and the other person listening - actively. With their ears and eyes and skin. I tell them that good listeners give the speaker the feeling that what they are saying is the most important thing in the world. I say that good listeners smile and say things like, "Is that so?" or "I didn't know that." "Really? You did?" or even just "hmm?" I go on to say that good

listeners help their speakers to speak better. They ask questions like, "What do you mean when you say it was boring?" This forces the speaker to be more precise. I also tell the speakers to be as precise as possible.

When I have explained the art of listening and speaking, I say, "off you go." And they begin speaking. During this activity I walk around the room. It's easy to see who is doing it the right way and who is just resting. If I think, feel or hear that someone is not speaking English, I stop by their desks and pretend to be looking out the window. Just my proximity is enough to get them to return to English.

After 4 minutes, I ask them to return to their original seats. Then I say, "What were the words that you didn't know how to write or say in English?" Experience has taught me that this is the best way to ask that question. If I ask, "Were there any words that you didn't know how to say in English?" they tend to remain silent. For some reason, the first formulation works better. And usually, the students get stuck on the same words.

I give them the word if I can. Many times, I ask them for clarification. Then the student(s) fill in the blanks or replace the Slovak/Hungarian/Russian/Bulgarian/Ukrainian words with the proper English equivalent.

At the end of the lesson, they hand in the papers and I try to read them during the week. This is helpful for me because, as I said earlier, I get to know much more about my students. It also gives me the chance to note common mistakes that pop up. I do not make any corrections. I just read the papers and record the fact that they wrote that day. I rarely make comments about the content of their writing. Once I couldn't help myself. I had a Portuguese Erasmus student who wrote about watching African kids watching tv for the first time. They thought that the actors on that tv program were actually shrunken and trapped inside that box. They were in shock. I just had to ask Antonio to explain that situation. In general however, I don't want to interfere in the process. As much as possible, I don't want them to write for someone else.

I made three interesting observations during the year. First, the students who followed my suggestion and started each exercise with the words, "Today I'm going to write about..." wrote more coherently than those who didn't. Second, I learned that it was important to quickly remind them each time to "dive deep down into that lake" and to not ask questions. Just write." Next, I felt that many students wrote better during this activity than when they wrote essays for homework based on a reading. I believe that it was due to the fact that they didn't get confused with someone else's words or the inner voice of their own editor. They were just putting first thoughts down on paper.

By the end of the semester, I had at least 10 samples of their writing. I put them in stamped self-addressed envelopes that the students brought in and I promised to send them their papers in 5 years. They liked the idea. It gave them the feeling that they weren't just sending their work into outer space. Or if it were being sent into outer space, it would return to earth.

Now, nine months after I began this experiment, I have five thick plastic folders filled with my students' writing, five thin notebooks filled with my own writing, a feeling of satisfaction and the eagerness to continue the process in September.

Sources: Goldberg, Natalie. *Writing Down the Bones*. Boston: Shambhala, 1986.

Contact to Author:

Paul McCullough, B.A.

Obežná 12

821 02 Bratislava

Tel: 02 207 06 956

E-mail: palkomakala@hotmail.com

Cudzí jazyky v premenách času

VYUČOVACIE METÓDY A ICH PREMIETNUTIE V UČEBNICIACH FRANCÚZSKEHO JAZYKA

Rút Jónová

Abstrakt:

V príspevku sa uvádza prehľad učebníc francúzskeho ekonomického jazyka používaných na Ústave jazykov Ekonomickej univerzity od jeho vzniku pred 20 rokmi. V tom období je vyučovanie charakterizované predovšetkým komunikatívnym a kognitívnym prístupom. Vyučovacia metóda a učebnica patria k základným didaktickým kategóriám, ktoré určujú charakter vyučovania cudzieho jazyka.

Kľúčové slová:

metóda, metódy vyučovania cudzích jazykov, obsah vyučovania, učebnica, metódy gramaticko-prekladová, priama, komunikatívna a kognitívna

La contribution passe en revue des manuels du français des affaires utilisés à l'Institut des langues de l'Université d'Economie depuis sa naissance il y a 20 ans. Pendant cette époque l'enseignement est caractérisé surtout par l'approche communicative et cognitive. La méthode d'enseignement et le manuel appartiennent aux catégories didactiques fondamentales qui déterminent le caractère de l'enseignement de la langue étrangère.

Notions-clé:

méthode, méthodes de l'enseignement des langues étrangères, contenu de l'enseignement, manuel, méthodes grammaire-traduction, directe, communicative et cognitive

Vyučovacia metóda a obsah vyučovania stanovený v súlade s cieľom a rozpracovaný v učebnici patria k základným didaktickým kategóriám, ktoré určujú charakter vyučovania cudzieho jazyka. Výročie založenia Ústavu jazykov EU nás vedie k tomu, aby sme sa spätne pozreli na metódy uplatňované vo vyučovaní odbornej ekonomickej francúzštiny a učebnice, ktoré sa používali na našom pracovisku v ostatných dvoch desaťročiach.

Pod pojmom metóda sa rozumie uvedomelý plánovitý postup na dosiahnutie cieľa. Vyučovacia metóda znamená premyslené usporiadanie obsahu vyučovania, činnosti učiteľa a žiaka, ktorá smeruje k dosiahnutiu cieľa. V širšom poňatí metóda vyučovania cudzieho jazyka znamená celkový prístup k výberu učiva a jeho osvojovaniu, v tomto chápaní ide presnejšie o metodický smer alebo metodickú koncepciu, v ktorej sa uplatňujú poznatky lingvistické, psychologické, pedagogické, sociologické a i.

V dejinách vyučovania cudzích jazykov sa striedali dve základné koncepcie, ktoré sa líšia v rozličných aspektoch, ako sú uvedomelosť a neuvedomelosť osvojovania CJ, zastúpenie materinského jazyka vo vyučovaní, úloha gramatiky, dôraz na praktický alebo vzdelávací cieľ vyučovania. Syntetická koncepcia vo svojej čistej podobe je nazývaná gramaticko-prekladovou metódou, ktorá spočíva v chápaní gramatiky ako cieľa vyučovania a nie jazykového prostriedku, žiaci sa teda učia viac o jazyku ako jazyk. Jej protipól je

analytická koncepcia, ktorá sa označuje ako priama metóda a ktorej základom je predstava, že cudzí jazyk je možné naučiť sa tak, ako sa dieťa učí materinský jazyk.

Od 70. rokov minulého storočia, ako reakcia na jednostranne zamerané metódy audio-orálnu (audiolingválnu) či audiovizuálnu z predchádzajúceho obdobia, sa začala uplatňovať kombinovaná metóda známa pod rozličnými názvami: kognitívna, funkčná, komunikatívna metóda. Komunikatívna a kognitívna metóda považuje za správne uvedomelé osvojovanie jazykových javov, využíva preklad vo vyučovaní cudzieho jazyka, usiluje o prezentáciu jazyka takého, akým skutočne hovoria rodení užívatelia, opiera sa o autentické texty, gradácia obsahu nie je striktno gramaticko-lexikálna, zohľadňuje jazykové potreby študentov. Je spojená s teóriou rečových aktov.

V 90. rokoch je vyučovanie cudzích jazykov u nás v podmienkach hromadného školského vyučovania charakterizované snahou o spájanie protikladných metodických prvkov, v praxi overených metodických postupov, ktoré nesporne napomáhajú osvojovaniu cudzieho jazyka. Kombinuje sa kognitívny prístup k osvojovaniu CJ a mechanický nácvik jazykových štruktúr, využívanie materinského jazyka vo vyučovaní ďalšieho živého jazyka, porovnávanie materinského a cudzieho jazyka, preklad aj bezprekladové postupy, uplatňuje sa jednota komunikatívneho, informatívneho a formatívneho cieľa, vyžaduje sa proporcionálne zastúpenie hovoreného aj písaného jazyka v súlade so stanoveným cieľom a podmienkami vyučovania. Hlavný dôraz sa pritom kladie na komunikatívny prístup k vyučovaniu CJ v súlade so základnou funkciou jazyka.

Učebnica cudzieho jazyka je aplikáciou jednej alebo viacerých metód, ktoré sa odrážajú v štruktúre učebnice, vo výbere prvkov, ktoré ju tvoria, v úvodných pokynoch na jej používanie.

Pri našom pohľade na učebnice, podľa ktorých sme vyučovali, sa zameriame na niektoré učebnice odborného jazyka v časovej postupnosti. Vysokoškolské skriptá pre študentov všetkých fakúlt VŠE *Základy francúzštiny pre ekonómov* sa používali začiatkom deväťdesiatych rokov najmä v moduloch A a B – pre začiatočníkov a pre mierne pokročilých. Štruktúra skript zahŕňala úvodnú opakovaciu lekciiu, 20 lekcii, malú čítanku ekonomických textov a dvojazyčný slovník francúzsko-slovenský a slovensko-francúzsky. V dvoch častiach úvodnej opakovacej lekcii sa pomocou tabuliek a prehľadov zopakovalo základné gramatické učivo, aby s učebnicou mohli pracovať prípadne aj úplní začiatočníci.

Každá lekcii pozostávala zo štyroch častí: Časť A obsahovala vysvetlenia nových gramatických javov a cvičenia, v časti B sa nachádzal text – väčšinou dialogický (tieto texty na pokračovanie uvádzali príbeh českého študenta vo Francúzku) - a cvičenia na nácvik slovnej zásoby a na nácvik ústneho prejavu. Časť C prezentovala jazykové prostriedky na vyjadrenie rôznych postojov v rečových aktoch (predstaviť sa, poďakovať sa, ospravedlniť sa, atď.) a na komunikovanie v rámci konverzačných okruhov (rodina, bývanie, voľný čas, ...) Časť D bola venovaná krátkym jednoduchým odborným ekonomickým textom (*L'Agriculture française, L'Industrie française, Le transport, Le tourisme, Le commerce extérieur*, atď.) s následnými cvičeniami na nácvik odbornej slovnej zásoby a rozvíjanie zručnosti s porozumením čítať odborné texty.

Zámerom autoriek bolo zredukovať gramatické učivo v prospech nácviku rečových zručností. Popri javoch prezentovaných tradične (nepravidelnosti sloviess I. triedy), prevláda v skriptách snaha o funkčnú prezentáciu gramatických javov (vyjadrenie účelu, vyjadrenie pravdepodobnosti, vyjadrenie celku a celistvosti, a i.). Sústava cvičení poskytovala pestrý

výber cvičení jazykových (transformačné, doplňovacie i mnohé štruktúrne cvičenia prebraté z audio-orálnej metódy) a rečových.

Učebnica v čase svojho používania poskytovala veľmi dobrý základ na vyučovanie všeobecnej francúzštiny aj základov odborného jazyka. Modernými prvkami učebnice bolo zaradenie rečových aktov do obsahu vyučovania, ako aj funkčné prezentovanie gramatických javov. Nedostatkom učebnice bolo opomenutie samostatného písomného prejavu a absencia autentických dokumentov.

Študenti modulu C, t.j. pokročilí študenti, absolventi 4-ročného štúdia francúzskeho jazyka na SŠ, používali tiež skriptá *Dialógy v ekonomických profesiách*, ktoré autori z radov učiteľov francúzskeho jazyka katedry neslovanských jazykov vypracovali v osemdesiatych rokoch pre študentov OF VŠE. Jednotlivé kapitoly predstavujú situácie, v akých sa ocitne pracovník zahraničného obchodu v cudzine (ubytovanie sa v hoteli, reštaurácia, ap.) a ďalšie situácie z oblasti obchodu, bankovníctva, financií. Ako autori sami uvádzajú, skriptá nie sú tematicky vyčerpávajúce a kratší rozsah dialógov je zvolený zámerne. Cieľom tejto príručky bolo doplniť učebnicu odbornej obchodnej korešpondencie o materiál na nácvik ústneho prejavu. Každá kapitola obsahovala dialóg a niekoľko podtextových cvičení určených na nácvik vybraných štruktúr a smerujúcich k samostatnému ústnemu prejavu študentov. Prínosným prvkom skript bolo uvedenie pred textom odbornej slovnej zásoby obsiahnutej v dialógu s vysvetlením vo francúzskom jazyku i podobným spôsobom prezentovaný doplnkový slovníček za textom.

Po roku 1985 sa v module C začala používať systematicky spracovaná a vyvážená francúzska učebnica *Le français commercial*. V 27 kapitolách sa zaoberá rozličnými aspektami činnosti podniku. Hlavným prínosom tejto učebnice bolo predstavenie bežných situácií pracovného života vo francúzskom podniku formou dialogických textov a uvedenie základných informácií z oblasti ekonomiky v doplnkových textoch. Pri tejto časti treba spomenúť nedostatok obsažnejších a rozsiahlejších monologických textov z hľadiska potrieb študentov odborného jazyka. Súčasťou učebnice bola nahrávka východiskových textov a vybraných cvičení.

Každá lekcia pozostávala zo štyroch častí. Časť A obsahovala krátke uvedenie do problematiky, východiskový dialóg a podtextové lexikálne poznámky a vysvetlivky. V časti B sa nachádzali krátke doplnkové texty informatívneho charakteru alebo písomné dokumenty - modelové texty na nácvik písomného prejavu (životopis, žiadosť o miesto, pozvánka ospravedlnenie, zápisnica a i.). Časť D₁ prinášala frazeológiu potrebnú na vyjadrenie rozličných postojov v rečových aktoch (Comment conseiller, recommander, Comment s'informer). Časť D₂ zhŕnjúcim funkčným spôsobom uvádzala gramatiku (Comment exprimer la cause, Comment exprimer l'hypothèse, la condition, a i.). Časť C bola venovaná rozličným jazykovým cvičeniam.

V závere knihy sa nachádzal štvorjazyčný francúzsko-anglicko-nemecko-španielsky slovník odborných výrazov s uvedením čísla lekcie, kde sa daný výraz vyskytol, ako aj zoznam dôležitých skratiek. Učebnica bola veľmi dobrým podkladovým materiálom na dosiahnutie cieľa, ktorým bolo získanie receptívnych i produktívnych zručností v oblasti odborného ekonomického jazyka.

Nedostatok informatívnych ekonomických textov kompenzovali skriptá kolektívu autorov Katedry románskych jazykov ÚJ EU *Vybrané ekonomické texty vo francúzskom*

jazyku. Autentické francúzske texty sú tematicky rôznorodé (makroekonómia, podnik, finančný trh, francúzsky bankový systém, a i.). Cieľom skript bolo poskytnúť študentom základnú odbornú terminológiu zo širších ekonomických oblastí, ekonomické poznatky prezentované vo francúzštine, ako aj prispieť k rozvoju komunikatívnych schopností študentov ústnou alebo písomnou formou. Tomuto cieľu zodpovedala štruktúra a obsah skript. Každá kapitola pozostávala z textu a niekoľkých cvičení (3-4) venovaných kontrole porozumenia textu, slovnej zásobe i gramatickým úlohám, ako aj komunikatívnym úlohám.

So zavedením kreditového systému v šk. roku 2005/2006 nastala diferenciácia predmetov, ktorá vyžadovala napr. rozlíšiť francúzsky odborný jazyk pre stredne pokročilých (kurzy č. 9, 10, 11) a pre pokročilých (kurzy 12, 13). V kurzoch 9 – 11 sa používa učebnica *Affaires à suivre*. Táto moderná učebnica odborného ekonomického jazyka je určená na získanie úrovne B₁ podľa Európskeho referenčného rámca. Didaktická koncepcia učebnice vychádza z komunikatívneho prístupu k vyučovaniu CJ. K učebnici patrí zošit cvičení a nahrávky vybraných textov a cvičení. Učebnicu tvoria 3 časti (moduly) pozostávajúce každý z 5 lekcii.

Každá lekcija obsahuje v časti Situácie (situations) východiskové texty: dialógy, inzeráty, list, finančná správa a i. a podtextové cvičenia - úlohy. V časti Nástroje (Outils) je obsiahnutá frazeológia (comment dire) a stručné gramatické vysvetlenia javov, ktoré sa vyskytujú v lekcii, s príslušnými úlohami. Tematika lekcije sa ďalej rozvíja v častiach Prípady z praxe (Cas pratiques) a Informácie (Infos) z francúzskych ekonomických reálií. Úlohy na overenie si získaných vedomostí a zručností prináša časť Otestujte sa (Testez-vous).

Ako uvádzajú autori učebnice, jej zvláštnosťou je, že učenie sa jazyku je organizované na báze úloh, ktoré študenti vykonávajú, aby získali potrebné odborné zručnosti (predstaviť sa a predstaviť kolegov, napísať žiadosť o miesto, životopis atď.). V porovnaní s vyššie spomínanými učebnicami odborného jazyka, prínosom *Affaires à suivre* je, že obsahuje aktuálne texty s modernou slovnou zásobou a prináša mnohé autentické dokumenty. Neobsahuje však súvislé informatívne texty k preberanej problematike. Vzhľadom na to, že učebnica sa má podľa autorov zvládnuť za 150 hodín, a v predmetoch 9, 10, 11 máme k dispozícii maximálne 78 hodín, je potrebné robiť výber učiva.

Pokročilí študenti francúzskeho odborného jazyka používali učebnicu *Francouzština v podnikové a obchodní praxi*. Skladá sa z dvoch častí nazvaných *Le monde de l'entreprise en France* a *Correspondance commerciale française*. Prvá časť pozostáva z 10 kapitol charakterizujúcich francúzsky podnik z rozličných hľadísk: typy podnikov a spoločností, personálna politika, marketing a reklama, distribúcia a logistika, atď. Každá kapitola obsahuje texty uvádzajúce informácie o problematike a bohatý ilustračný materiál: tabuľky a autentické dokumenty. Za textami sú uvedené otázky na kontrolu porozumenia. V ďalšej časti každej kapitoly sú terminologické cvičenia a preklad. V závere je uvedený francúzsko-český terminologický slovníček. Obchodná korešpondencia - 2.časť učebnice obsahuje v deviatich kapitolách základné typy obchodných listov s frazeológiou a francúzsko-českým slovníčkom.

Cieľom učebnice je podľa autorov osvojiť si odborné ekonomické vedomosti a príslušné jazykové prostriedky. Z formulácie cieľa je zrejmé, že učebnica svojím obsahom a štruktúrou je orientovaná predovšetkým na vzdelávaciu zložku cieľa a na rozvíjanie receptívnych rečových zručností žiakov. Vyžaduje od učiteľa, aby doplnil prácu s učebnicou ďalšími materiálmi a činnosťami, ktoré by viedli k rozvíjaniu aktívnych komunikatívnych

schopností žiakov. Jazyková náročnosť učebnice prevyšuje úroveň bežných absolventov stredných škôl.

Od r. 2007 sa pri vyučovaní odborného jazyka pre pokročilých (kurzy č.12 a 13) používajú skriptá *Le monde des affaires*, ktoré pripravil kolektív autorov z radov učiteľov KROJ ÚJ EU. Jednotlivé kapitoly pozostávajú z východiskových textov, cvičení A –E a francúzsko-slovenského slovníčka odborných výrazov. Cvičenia A –D sú v každej kapitole typovo rovnaké: A – odpovede na otázky k textu, B – priradenie definície k príslušnému výrazu, C – doplnenie textu danými slovami. Cvičenie E predstavuje komunikatívnu úlohu vyžadujúcu ústne alebo písomné riešenie.

Úlohou skript je viesť študentov k získaniu úrovne C₁ podľa Európskeho referenčného rámca. Tematicky skriptá vychádzajú zo syláb kurzov 12 a 13. Rozsah skript určený na dva semestre je teda prispôbený podmienkam výučby na EU. Ďalšou pozitívnou charakteristikou je primeraná jazyková náročnosť pre študentov, ktorí absolvovali 4-ročné štúdium francúzštiny na strednej škole.

Aj keď učebnica vo veľkej miere určuje učiteľov metodický postup, jej účinnosť nezávisí len od jej kvality, ale aj od spôsobu, akým sa využíva v učebnom procese. Z prehľadu používaných učebníc sú zrejme vývojové tendencie vyučovania francúzskeho jazyka, modernizácia jeho obsahu. Obsah sa aktualizuje a postupne sa obohacuje o nové moderné komponenty, ktoré reagujú na vyvíjajúce sa spoločenské potreby. Je zrejmy tiež aktívny podiel učiteľov KROJ na tvorbe učebných textov.

Literatúra:

- BESSE, H.: *Méthodes et pratiques des manuels des langues*. Crédif, Paris 1985.
- BLOOMFIELD, A. – TAUZIN, B.: *Affaires à suivre*. Hachette Livre, Paris 2001.
- DANILO, M. – CHALLE, O. – MOREL, P.: *Le français commercial*. Paris : Pocket, 1985.
- HENDRICH, J. A KOL.: *Didaktika cizích jazyků*. SPN, Praha 1988.
- HRIVÍKOVÁ, T.: Motivačné aspekty výučby cudzích jazykov In: *Vzdelávanie v novom miléniu : prínos cudzích jazykov pre humanizáciu vysokoškolského vzdelávania*. Zborník z medzinárodného sympózia, Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2002. - ISBN 80-225-1520-5.
- KOZMOVÁ, J. – BROULAND, P.: *Francouzština v podnikové a obchodní praxi*. Ekopress, Praha, 2005.
- LAPŠANSKÝ, L. A KOL.: *Jazyk francúzsky – Dialógy v ekonomických profesiách*. Edičné stredisko VŠE v Bratislave. *Malý encyklopedický slovník*. Praha, Academia 1972.
- PETŘÍKOVÁ, L. A KOL.: *Vybrané ekonomické texty vo francúzskom jazyku*. Vydavateľstvo Ekonóm, Bratislava 1996.
- PRAVDOVÁ, M. – VELÍŠKOVÁ, O.: *Základy francúzštiny pre ekonómov*. Bratislava: VŠE v Bratislave, 1991.
- PUREN, C. – BEROCCHINI, P. – COSTANZO, E.: *Se former en didactique des langues*. Ellipses, Paris, 1998.
- RIZEKOVÁ, I. A KOL.: *Le monde des affaires*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2007

Kontaktné údaje:**Rút Jónová, PhDr.,**

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/b,

852 35 Bratislava,

tel. 421 2 67295 290

e-mail: rjonova@euba.sk

Cudzíe jazyky v premenách času

EUPHEMISMEN IN DER SPRACHE

Eleonóra Peczeová

Abstrakt:

Eufemizmy tvoria pevnú súčasť slovnej zásoby každého jazyka. Vznikajú ako jazyková reakcia na rôzne životné situácie a často súvisia s tabuizovanými témami a konvenciami danej spoločnosti. V príspevku sa zaoberáme definíciou, vznikom a funkciou eufemizmov a poukazujeme na ich súvislosť s tabu témami. Na základe početných príkladov získaných počas výučby nemčiny uvádzame ich výskyt nielen v hovorovom, ale najmä v odbornom jazyku. V závere poukazujeme na význam eufemizmov a ich dôležitosť vo výučbe cudzích jazykov.

Kľúčové slová:

zahaľujúca a zastierajúca funkcia, spoločenský jav, negatívna konotácia, rétorická stratégia, odborný jazyk, jazyk reklamy a politiky, výučba cudzích jazykov, nástroj ovplyvňovania

Abstract:

Euphemismen sind ein fester Bestandteil des Wortbestandes in jeder Sprache. Sie entstehen als sprachliche Reaktion auf verschiedene und sich verändernde Lebenssituationen und hängen oft mit den in einer Gesellschaft existierenden Tabus und Konventionen zusammen. Die Definition und Entstehung der Euphemismen, ihre Funktion und ihr Zusammenhang mit Tabus werden im vorliegenden Beitrag behandelt. Aufgrund zahlreicher Beispiele aus der Unterrichtspraxis wird auch das Vorkommen von Euphemismen in der Umgangssprache sowie in der Fachsprache gezeigt. Anschließend wird auf die Notwendigkeit der Behandlung und auf die Bedeutung von Euphemismen auch im Fremdsprachenunterricht hingewiesen.

Schlagworte:

verhüllende und verschleiende Funktion, gesellschaftliche Erscheinung, negative Konnotation, rhetorische Strategie, Fachsprache, Sprache der Werbung und Politik, Fremdsprachenunterricht, Beeinflussungsinstrument.

1. Euphemismen in der Umgangssprache

Euphemismen lassen sich in verschiedenen Lebensbereichen einer Gesellschaft finden und sind in allen Sprachschichten vertreten. Sie begleiten unseren Alltag von der Geburt an und sind in den einfachsten Sprechsituationen in der Umgangssprache verbreitet. Nehmen wir ein ganz einfaches Beispiel – zur Toilette gehen. Als sprachliche Reaktion auf diese Situation werden verschiedene Ersatzbezeichnungen verwendet, (*um die Ecke gehen, ich muss mal*) um die unangenehme Situation nicht beim Namen nennen zu müssen. Innerhalb gesellschaftlicher und kultureller Normen gibt es zahlreiche Gruppen und Subgruppen von Menschen, die teilweise eigene, den Ansichten entsprechende Prinzipien, Regeln und Konventionen haben und deshalb wird aus Furcht oder Scheu, aus sittlichen, religiösen oder anderen Gründen eine Sache, Situation oder Handlung nicht bei ihrem richtigen Namen genannt, sondern nur angedeutet, umschrieben, gemildert oder auch beschönigt.⁽¹⁾ In der mitteleuropäischen Kultur gehören dazu Bereiche wie Tod, Aussehen des Menschen, Alter, Sexualität, intime

Körperteile und Körperausscheidungen, Alkohol- und Drogenkonsum u. a. So bezeichnen die alten Menschen den ihnen so unangenehmen Begriff des Sterbens mit Ersatzbezeichnungen wie *entschlafen*, *heimgehen*, *die Augen für immer schließen*. Eine dicke Person wird oft als *rund*, *vollschlank* bezeichnet, oder das Übergewicht wird oft auch durch *Rubensfigur* ersetzt. Um das fortgeschrittene Alter einer Person sprachlich zu mildern, werden häufig Ausdrücke eingesetzt, die das hohe Alter relativieren. Es wird nicht von Alten, sondern von *Senioren*, nicht vom Altersheim sondern vom *Seniorenheim* gesprochen. Eine alte Frau wird z. B. als *ältere Dame* bezeichnet, wobei von der Komparation -jung, -älter, -alt ausgegangen wird.

2. Euphemismen und Tabus

Nicht nur Milderung oder Beschönigung, sondern auch tabuisierten Charakter kennzeichnen den sprachlichen Umgang mit manchen Themen. Z.B. bei sexueller Orientierung, bei Zivilisationskrankheiten wie Krebs oder Aids, wird oftmals die sprachliche Reaktion nur auf Krankheit reduziert, oder sie wird gar nicht ausgesprochen. Euphemismen können also auch als sprachliche Ersatzmittel für Tabuthemen, tabuisierte Objekte, Handlungen und Sachverhalte eingesetzt werden. Das bedeutet, dass zwischen Tabus und Euphemismen ein enger Zusammenhang besteht. Um diesen zu verstehen, ist der Begriff Tabu zu klären. In der Literatur gibt es zahlreiche Definitionsversuche, die jedenfalls nicht einheitlich sind, weil Tabus in hohem Maße kultur- und gesellschaftsabhängig sind. Das ursprüngliche Wort tabu stammt laut Dudens Universalwörterbuch (1989) aus der polynesischen Sprache Tonga, (dort eigentlich tapu=geheiligt) und bedeutet Verbot, bestimmte Handlungen auszuführen, besonders geheiligte Personen oder Gegenstände zu berühren, anzublicken, zu nennen und bestimmte Speisen zu genießen.

S. Luchtenberg (1985) versteht unter Tabus „mit Denk-, Anfass- oder Nennverbot belegte Gegenstände, Vorgänge oder Gedanken, was als gesellschaftlicher Prozess begriffen werden muss, d.h. jedes Tabu entsteht in einer bestimmten Gesellschaft und ist durch ihre Besonderheiten bedingt“ (1985:22). Nach ihren Ausführungen ist auch das abergläubisch-religiöse Tabu nur aus dem Zusammenleben von Menschen in einer bestimmten Gesellschaft zu verstehen, wobei gesellschaftliche Tabus im weiteren Sinne alle entsprechenden Vorschriften umfassen, während gesellschaftliche Tabus im engeren Sinne unter Ausklammerung religiös-abergläubischer Tabus solche Tabus umfassen, die aus dem Zusammenleben erwachsen, z.B. auf sexuellem Gebiet. Ebenso wie Tabus sind ihrer Auffassung nach auch Euphemismen eine gesellschaftliche Erscheinung, wodurch der soziale Charakter der Sprache als Ganzes verdeutlicht wird. Dabei unterscheidet Luchtenberg die langue-Euphemismen, d.h. solche, die in der langue verankert sind (wie etwa *entschlafen für sterben* in vielen Wörterbüchern steht) und die sog. adhoc-Bildungen, die im Sprachgebrauch (parole) verwendet werden. Luchtenberg versteht diese Tabus auch als Ersatzausdrücke und Umschreibungen, bei denen nur die Situation mitbestimmt, ob es sich um einen Euphemismus oder eine andere Sprachform handelt (1985:22). Das heißt, dass Euphemismen zwar aus dem Wortinventar eines Sprachsystems gebildet werden, aber erst im Kontext ihre euphemistische Wirkung erhalten.

3. Funktion von Euphemismen

Luchtenberg setzt sich in ihren Ausführungen auch mit der Funktion von Euphemismen auseinander (1985). Neben der mildernden und beschönigenden Funktion von Euphemismen wird die verhüllende und verschleiende Funktion näher analysiert:

„[...]verhüllende Euphemismen dienen zur Kommunikation über tabuisierte Begriffe etc. bzw. der Rücksicht auf Gefühle und Wertvorstellungen. Dabei ist i. a. von einer Gleichberechtigung zwischen Sprecher und Hörer auszugehen, die das Tabu anerkennen und demzufolge eine entsprechende Bezeichnung wählen. Verschleiernde Euphemismen haben dagegen die Aufgabe, bestimmte Sachverhalte dem Hörer in einer vom Sprecher ausgewählten Weise darzustellen, wodurch eine für den Sprecher günstige Auswahl getroffen wird.“(1985:23) Luchtenberg fügt jedoch hinzu, dass die Einteilung in verhüllend – verschleiern den Nachteil hat, dass in der Alltagssprache beide Begriffe nahezu synonym sind, jedoch der Zusammenhang mit der üblichen Euphemismus-Definition erhalten bleibt. Die Synonymie beider Begriffe wird auch im Dudens Universalwörterbuch (1989) festgelegt, wobei der sprachwissenschaftliche Terminus Euphemismus als „verhüllender Ausdruck“ angeführt wird, während bei „verschleiern“ auch die Bedeutung „durch Irreführung nicht genau erkennen lassen“ dazukommt. In unserem Beitrag gehen wir von Luchtenbergs Auffassung aus und betrachten die Euphemismen als Ersatzausdrücke und Umschreibungen, bzw. Deckausdrücke für tabuisierte Sachverhalte mit mildernder, beschönigender, verhüllender und verschleiernder Funktion.

4. Euphemismen in der Fachsprache

4. 1. Wirtschaft

Euphemismen sind in den verschiedenen Sprachschichten nicht im gleichen Maße vorhanden. Obwohl die Fachsprachen der verschiedenen Berufe wesentlich weniger euphemistischen Gebrauch als die Umgangssprache aufweisen, ist es interessant zu verfolgen, wie schnell die Sprache bzw. ihre Lexik auf die aktuellen gesellschaftspolitischen und wirtschaftlichen Veränderungen mit verschiedenen Neubildungen reagiert. Bei der Arbeit mit Fachtexten finden wir viele Ausdrücke (Einzelwörter sowie Wortverbindungen), die verhüllenden oder verschleiern den Charakter haben. Im Bereich der Wirtschaft und der Wirtschaftspolitik ist der Gebrauch von Euphemismen insbesondere bei Themen wie Arbeitsplätze, Preisgestaltung oder Personalpolitik vorhanden. Es sind meistens heikle, ja sogar Tabuthemen, die in politischen Zusammenhängen stehen und die Existenz der Menschen oder ihre finanzielle Lage berühren. Einer der häufigsten Ausdrücke, der in den Medien zu finden ist, ist heutzutage *Freisetzung* für Entlassung. Das *Freisetzen* klingt an das hochwertige Wort frei, bzw. Freiheit und frei sein an und dadurch wird die negative Konnotation zu entlassen werden vermieden. Dazu ist auch ein Parallelbegriff *Personalanpassung* (wegen weniger anfallender Arbeit) zu finden. Bei Preisgestaltung wird auch von *Preisanpassung* oder *Preiskorrektur* statt Preiserhöhung gesprochen (bei Preissenkung dagegen ist wegen der positiven Konnotation kein Ersatzausdruck nötig). Einen mildernden sprachlichen Umgang erfordern z. B. auch die Fachwörter *preisgünstig* für billige Preise, wenn es sich um die Minderwertigkeit einer Ware handelt, *kostenintensiv* für teuer, oder *etwas Besseres* für etwas Teueres lässt die finanzielle Belastung des Kunden nicht anklingen. Für die in der Wirtschaftspraxis verbreitete Korruption wird der alte Begriff Schmiergeld durch den sehr ansprechenden Ausdruck *Spende* ersetzt.

Im Personalbereich von Unternehmen haben Bezeichnungen wie *Assistentin* für Sekretärin, *Raumpflegerin* für Putzfrau, oder *Klarsichttechniker* für Fensterputzer einen aufwertenden Charakter, weil sie von der vergleichsweise einfachen Tätigkeit und von der untergeordneten Position in der betrieblichen Hierarchie ablenken sollen.

In der heutigen Zeit der Globalisierung ist in Unternehmen vieler Länder (einschließlich der Slowakei) eine Tendenz zu beobachten, dass man für Funktionen im

Wirtschaftsbereich englische Bezeichnungen im Sinne einer Selbstaufwertung verwendet. Ausdrücke wie *Chief Executive Officer* für Vorstandsvorsitzender oder Geschäftsführer, *Customer Service Representative* für Kundenberater, *Sales Manager* für Verkaufsleiter oder *Key Account Manager* für Großkundenbetreuer sollen die internationale Ausrichtung und große Bedeutung des Unternehmens demonstrieren. Der Einsatz des Englischen als *lingua franca* kann bei diesen Ersatzbezeichnungen jedenfalls auch als Internationalisierung von Fachsprachen mit dem Ziel verstanden werden, die Kommunikation unter globalem Aspekt zu erleichtern. (2)

Auch in der zur Zeit aktuellen Wirtschaftskrise, wo die Konjunkturindikatoren negative Ergebnisse aufweisen, wird bei einzelnen Konjunkturphasen von *Mindestwachstum* statt Rezession und *Nullwachstum* statt Stagnation gesprochen, wobei das Wort Wachstum einen mildernden und relativierenden Charakter der negativen wirtschaftlichen Entwicklung aufzuweisen hat. Auch beim Begriff *Konjunkturrückgang* (Luchtenberg 1985) wird die negative Konnotation durch das Fremdwort Konjunktur aufgehoben und zudem die Erwähnung von Wirtschaft oder Krise vermieden. In den NTV - Nachrichten konnte man neulich vom landwirtschaftlichen Deckausdruck *Nichtvermarktungsprämie* hören, der die Prämien für weggeworfenes Obst innerhalb der EG verschleiert.

4. 2. Werbesprache

Euphemismen werden darüber hinaus als ein sehr geeignetes Beeinflussungsinstrument und Manipulationsmittel in der Sprache der Werbung eingesetzt. Zitiert nach Luchtenberg (1985:14): „[...]in den Werbetexten fallen diejenigen ins Auge, die einen anstößigen Begriff nicht erwähnen, obwohl sie das Produkt, das damit bezeichnet wird, zum Kauf anpreisen wollen.“ Nach der Autorin (1985:25ff.) werden Euphemismen bewusst eingesetzt, um dem Sprachempfänger eine bestimmte Meinung über eine Sache zu vermitteln. Auch die Bilder der Werbung zählt sie zu den Verschleierungs- und Verhüllungsmitteln. Kosmetika und raffinierte Kleiderschnitte sind im Grunde auch verhüllend, weil sie die Mängel der Natur verbergen, die in der Gesellschaft gesehen werden

4. 3. Industrie, Umwelt und Energie

Anzutreffen sind Euphemismen auch in der Sprache der Industrie, Umwelt und Energie. Mit dem sich ständig erhöhendem Umwelt- und Konsumbewusstsein werden Dinge mit euphemistischen Ausdrücken belegt, die auf Umweltschäden und die Belastung der Natur hinweisen. Statt Atommüll oder Mülldeponie wird der konnotativ neutrale Ausdruck *Entsorgungspark* verwendet, wobei die sprachliche Neubildung *entsorgen* zum verhüllenden Ausdruck für wegwerfen wurde. Weitere Beispiele sind *Industriepark* für Industriegebiet, *Kernkraft* für Atomkraft und *Sondermüll* für Giftmüll, um die negative Konnotation von Atom und Gift zu verhüllen.

4. 4. Politik und Diplomatie

Eine wichtige Rolle spielen Euphemismen als eine der rhetorischen Strategien auch in der Sprache der Politik und Diplomatie. Hier handelt es sich meistens um eine sprachliche Reaktion auf gesellschaftliche Tabus, Konventionen oder Verhaltensnormen. Jeder Politiker oder Diplomat wird versuchen, gesellschaftliche Normen, die ihm wichtig erscheinen, zu

erhalten und zu stärken, um die soziale Harmonie aufrechtzuerhalten. Deshalb werden unerfreuliche und unerwünschte soziale, wirtschaftliche und politische Zustände aufgewertet. Als Beispiele kann man die Euphemismen anstelle von arm und reich nennen: *bedürftig, unbemittelt, in bescheidenen Umständen leben, solvent sein, Insolvenz*. Oft werden ideologisch bedeutsame Angelegenheiten, harte Fakten, offene Kritik oder Proteste nicht auf übliche Weise, sondern durch sprachliche Tarnung vermieden. So z. B. sollte noch in der nationalsozialistischen Zeit *Endlösung* die Vertreibung und systematische Ermordung der Juden kaschieren. Das mit Apokalypse und Schrecken verbundene Wort Krieg wird heutzutage mit *Konflikt (Nahost -Konflikt, Kosovo-Konflikt), Mission (Afghanistan - Mission), Friedensprozess (im Nahen Osten)* oder *Operation* für Bombenangriff vermieden. Oder zu DDR-Zeiten galt die so oft zitierte *Jahresendfeier* als konnotationsneutraler Ausdruck für das in der kommunistischen Ideologie unerlaubte christliche Weihnachten, mit dem versucht wurde, den religiösen Aspekt im täglichen Sprachgebrauch zu vermeiden.

5. Bedeutung von Euphemismen für den Fremdsprachenunterricht

Jede Sprache ist ein lebendiger und dynamischer Organismus, deren Wortschatz sich ständig entwickelt, erweitert und vertieft. Neubildungen, zu denen auch Euphemismen gehören, werden zum festen Bestandteil des Wortinventars jeder Sprache und bereichern sie. Die Sprache wird dadurch an das Verhalten der Menschen in verschiedenen Lebenssituationen, an die dynamische Entwicklung einer Gesellschaft ständig angepasst. Dieser Aspekt ist unserer Ansicht nach auch beim Fremdsprachenstudium in Betracht zu ziehen, insbesondere bei der Bearbeitung und Aktualisierung des Wortschatzes. Durch die Tatsache, dass im Fremdsprachenunterricht an der Fakultät für angewandte Sprachen der Wirtschaftsuniversität sowohl die Allgemeinsprache als auch die Fachsprache auf Mittel- und Oberstufenebene behandelt wird, wird die Arbeit auch mit anspruchsvolleren Studienmaterialien und Textsorten, insbesondere im Wirtschaftsdeutsch ermöglicht.

Die im vorliegenden Beitrag angeführten Euphemismen-Beispiele wurden den Lehrmaterialien sowie den verschiedenen Allgemein- und Fachtexten in Print- und elektronischen Medien entnommen und werden im Deutschunterricht behandelt. Insbesondere Zeitungsartikel weisen eine umfangreiche, reiche und aktuelle Lexik mit vielen Neubildungen auf, die aber nur kontextgebunden und mit allen möglichen Varianten behandelt werden kann. Und wie im Beitrag gezeigt wurde - sind diese als sprachliche Reaktion auf die entstandene Situation zu bearbeiten. Die Behandlung der Lexik in ihrer Vielschichtigkeit bedeutet eine wesentliche Erweiterung und Vertiefung des Allgemein- und Fachwortschatzes. Dies halten wir für eine unabdingbare Voraussetzung für einen effizienten Umgang mit der Fremdsprache, die letztendlich eine erfolgreiche zwischenmenschliche Kommunikation in jeder Situation zu ermöglichen hat.

Einzelnachweise:

1. Verkürzte und adaptierte Euphemismus- Definition nach Neuem Meyers-Lexikon.
2. Hier wird von Internetbeispielen ausgegangen, aber eine ähnliche Tendenz ist auch in der slowakischen Wirtschaftspraxis, insbesondere im Bankwesen zu verzeichnen.

Literatur:

1. LUCHTENBERG, S: *Euphemismen im heutigen Deutsch*. Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main /Wien 1985.ISBN 3-8204-5419-5

2. *Duden Deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim, Wien, Zürich: Dudenverlag. 1989. ISBN 3-411-02176-4
3. Allgemein- und Fachtexte in Print- und elektronischen Medien (Presse, Hospodárske noviny, Trend, Profit, Wirtschaftswoche, NTV, ARD, ZDF, TA3, Internet)
4. Internetseiten zum Thema Euphemismen.(<http://de.wiki.org>.)

Resumé:

Eufemizmy možno nájsť v rôznych oblastiach života a sú zastúpené vo všetkých jazykových štýloch. Ich používanie v jazyku je zväčša motivované snahou zakrývať alebo zjemňovať nepríjemné skutočnosti. Napr. zomrieť-odísť na večný odpočinok, stará žena-staršia dáma, starí ľudia – seniori, tučný – plnoštíhly a pod. V príspevku vychádzame z práce S. Luchtenbergovej (1985), ktorá eufemizmy chápe ako náhradné výrazy pre isté veci, situácie a konania, ktoré z rôznych náboženských, morálnych alebo iných dôvodov nemôžu byť pomenované priamo, ale sú iba naznačené, opísané, zjemnené alebo prikrášené. Často sa používajú ako zastierací manéver aj pri tabuizovaných témach. Vzniká tu teda veľmi úzka súvislosť medzi eufemizmami a tabu témami. Autorka rozlišuje *langue* a *parole* eufemizmy a zdôrazňuje, že eufemizmy sa síce tvoria zo slovného inventára daného jazykového systému, avšak až v konkrétnom kontexte nadobúdajú svoj eufemistický význam. Eufemizmy majú svoj pôvod v polynézskom jazyku Tonga, kde slovo *tapu* znamená posvätný a kde išlo o zákaz vykonávať určité úkony, dotýkať sa posvätných miest alebo osôb, požívať isté jedlá a pod. Definícia eufemizmov v literatúre tiež nie je jednotná, keďže ich vznik je podmienený danou kultúrou a spoločnosťou. Chápať ich treba podobne ako tabu ako spoločenský jav, čím sa zvýrazňuje sociálny charakter jazyka.

Eufemizmy sa nevyskytujú vo všetkých štýloch jazyka v rovnakej miere. V odbornom jazyku sa vyskytujú v menšej miere ako v hovorovom jazyku. Pritom je veľmi zaujímavé sledovať, ako lexika daného jazyka dokáže na aktuálne spoločensko-politické a hospodárske zmeny pružne reagovať vytváraním nových výrazov a spojení, ktoré majú tieto zmeny zakrývať, alebo zastierať. S takýmito výrazmi sa stretávame aj pri práci s odborným textom. V oblasti hospodárstva sú to najmä témy týkajúce sa existencie ľudí, ich práce, postavenia či pracovného zaradenia alebo finančnej situácie. Napr. prepustiť z práce – uvoľniť z práce, sekretárka – asistentka, vrátnik – recepčný, chudobný – v hmotnej núdzi, bohatý – solventný, lacný tovar – cenovo výhodný tovar, zvyšovanie cien – úprava cien alebo regulácia cien, úplatok – všimné a.i.

Za istý druh eufemizmov možno považovať v dnešnom období globalizácie aj časté používanie anglických názvov vo firmách. V tejto súvislosti chápeme používanie angličtiny ako *lingua franca* jednak ako snahu o internacionalizáciu odborného jazyka s cieľom uľahčiť komunikáciu, jednak ako snahu vyzdvihnúť medzinárodné zameranie a tým aj dôležitosť firmy, napr. *Sales Manager*, *Key Account Manager*. Takúto tendenciu sme zaznamenali aj v slovenskej hospodárskej praxi, najmä v bankovníctve.

Ako nástroj ovplyvňovania a prostriedok manipulácie slúžia eufemizmy aj v jazyku reklamy, kde sa často používajú, aby sa konzumentovi rafinovane vsugerovali informácie o danom výrobku a vyprovokovali ho k jeho kúpe.

V oblasti priemyslu, energie a životného prostredia sa tiež stretávame s používaním eufemizmov v ich terminológii. V médiách možno často počuť o jadrovej energii a jadrovom odpade namiesto o atómovej energii a atómovom odpade (aby sa zastrela negatívna konotácia), priemyselné oblasti dnes nahrádzajú priemyselné parky, kde slovo *park* s pozitívnou konotáciou znie určite prijateľnejšie.

Neodmysliteľné sú eufemizmy v jazyku politiky a diplomacie. Politici sa totiž snažia o dodržiavanie spoločenských noriem, ktoré považujú za dôležité, s cieľom zachovania sociálnej harmónie v spoločnosti. Sú nútení častokrát hovoriť o nepríjemných, ba až drsných skutočnostiach, súvisiacich často aj s tabu témami. Ako jedna z rétorických stratégií sa často eufemizmy využívajú na zastieranie negatívnej konotácie pri slove vojna, ktoré sa dnes nahrádza výrazmi konflikt (Kosovo-konflikt), alebo operácia namiesto bombový útok (v bývalej Juhoslávii), či misia (Afganistan). V období fašistického Nemecka sa vyvražďovanie Židov nahrádzalo eufemistickými pomenovaniami, ktoré však bolo možné chápať len v danom kontexte.

Jazyk je živý a dynamicky sa vyvíjajúci organizmus, ktorého slovná zásoba sa neustále vyvíja, rozvíja a prehľbuje. Eufemizmy, ako jej pevná a neodmysliteľná súčasť, ju obohacujú a prispievajú k tomu, že jazyk dokáže pružne reagovať na správanie sa človeka v danej situácii a na zmeny v spoločnosti. Tento aspekt je podľa nášho názoru potrebné zohľadniť aj pri výučbe cudzieho jazyka, najmä pri spracovávaní a aktualizácii jeho slovnej zásoby. Pri práci s textom, či už odborným alebo všeobecným, je preto potrebné venovať jej veľkú pozornosť. Najmä novinový text poskytuje veľmi bohatú a obsiahlu lexiku, ktorú je však možné preberať len v danom kontexte. Práca s celým širokým spektrom slovnej zásoby sa tak stáva významnou súčasťou výučby cudzieho jazyka, lebo prispieva k efektívnej medziludskej komunikácii, čo je v konečnom dôsledku cieľom výučby každého cudzieho jazyka.

Kontaktadresse:

PhDr. Eleonóra Peczeová

Fakulta aplikovaných jazykov EU v Bratislave

Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava

eleonora.peczeova@euba.sk

GRAMATIKA V HOSPODÁRSKEJ NEMČINE

Eleonóra Flochová

Abstrakt:

Príspevok sa zaoberá niektorými problémami, s ktorými sa učitelia stretávajú pri výučbe odborného jazyka na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Medzi ne sa zaraďujú aj niektoré gramatické javy, ktorými sa treba zaoberať aj pri výučbe pokročilých študentov, najmä tie, ktoré sú typické pre odborný text.

Kľúčové slová:

odborný text, hospodárska nemčina, gramatické štruktúry

Zusammenfassung:

Ein Fachtext ist eine besondere Art des Textes, der durch charakteristische Merkmale gekennzeichnet ist und für den bestimmte grammatische Strukturen typisch sind. In diesem Beitrag werden einige grammatische Strukturen genannt, mit denen Studierende an der Wirtschaftsuniversität in Bratislava am meisten Probleme haben, und mit denen sich auch der Lehrer der deutschen Fachsprache auseinandersetzen muss.

Schlüsselworte:

Fachtext, Wirtschaftsdeutsch, grammatische Strukturen

Gramatika je prirodzenou súčasťou výučby cudzieho jazyka a každý učiteľ sa ňou musí, aj keď v rôznej miere, zaoberať. Musí svojich študentov oboznámiť s gramatickým systémom daného jazyka, vysvetliť im nové gramatické štruktúry, uviesť k nim príklady, pomocou vhodných cvičení tieto štruktúry precvičiť a odstrániť chyby, ktoré robia. No a predovšetkým musí študentov naučiť tieto poznatky aktívne využívať v komunikácii.

Väčšina študentov má na výučbu gramatiky cudzieho, ale aj materinského jazyka, nie veľmi príjemné spomienky. Považujú ju za nudnú. Gramatické javy sú okrem toho často aj predmetom testovania, ktoré má pre nich obvykle negatívne následky. Kto gramatiku neovláda, ten má spravidla aj väčšie alebo menšie problémy. Gramatické chyby, ktorých sa dopúšťajú, a následne zlé známky vzbudzujú u slabších študentov negatívne asociácie a vedú k strate záujmu o jazykové vzdelávanie. Aké miesto teda má mať výučba gramatiky v cudzojazyčnom vyučovaní a dokedy má vôbec ešte svoje opodstatnenie? Treba sa ňou zaoberať, aj keď študenti ovládajú cudzí jazyk, v našom prípade nemčinu, na pokročilej úrovni, i keď pracujeme s odbornými textami?

Na výučbu gramatiky v cudzojazyčnom vyučovaní boli v minulosti rôzne názory. Tradičná klasifikácia rozlišuje tri metódy: metódu gramaticko-prekladovú, priamu a tzv. zmiešané metódy. Gramaticko-prekladová metóda patrí k najstarším metodickým koncepciám a uplatňovala sa najmä pri výučbe latinčiny. Vo výučbe kladie dôraz predovšetkým na nácvik gramatických a lexikálnych javov, teda na ovládanie gramatických pravidiel, a rečové zručnosti redukuje na nácvik čítania s porozumením, preklad a písanie. Úplne opačný názor na výučbu gramatiky v cudzojazyčnom vyučovaní má *priama metóda*, ktorá sa začína presadzovať koncom 19. storočia. Výučba cudzieho jazyka sa vymaňuje spod vplyvu

gramaticko-prekladovej metódy a do popredia sa dostáva komunikačná funkcia jazyka. Jej základom je ústna (hovorená, počutá) forma reči. Podľa tejto metódy by si žiaci mali osvojovať cudzí jazyk podobným spôsobom ako materinský jazyk, teda bez výučby gramatiky. Jej jediným cieľom je rozvinúť u žiaka rečovú zručnosť do takej miery, aby bol schopný plynule komunikovať v cudzom jazyku, preto sa výučba zameriava výlučne na nácvik aktívnej komunikácie. Prostredníctvom hovorenia by sme mali viesť žiakov k hovoreniu, teda k aktívnej komunikácii, pričom materinský jazyk je z vyučovacieho procesu eliminovaný.

Každá z týchto dvoch protichodných metód so sebou priniesla pozitívne, ale aj negatívne stránky. Hľadali sa preto efektívnejšie metódy, spojené so snahou o vytvorenie nejakej optimálnej koncepcie cudzojazyčnej výučby, takej, kde by sa využili pozitívne stránky oboch metód. Spoločným znakom týchto metód je dôraz na aktívnu komunikáciu v procese výučby cudzích jazykov, na rozvoj komunikačných kompetencií žiaka a na jeho komunikačnú aktivitu. Preto aj cvičenia by mali byť komunikačne zamerané a gramatické štruktúry by sa v nich nemali uvádzať a nacvičovať bez nejakého zdôvodnenia. Študenti by mali nielen vedieť, ako ich má utvoriť, ale aj v akých situáciách a k čomu tieto štruktúry potrebujú, v akom kontexte a ako často ich môže použiť. Cieľom nie je gramatika samotná, gramatika je len účelovým prostriedkom k rečovej produkcii. Ak si gramatiku osvojujeme týmto spôsobom, ak jej ovládanie nie je samoučelné, výučba je efektívnejšia.

Aj materinský jazyk má vo výučbe cudzieho jazyka svoje opodstatnenie. Výučba bez využitia gramatických poznatkov a skúseností z výučby materinského jazyka, bez poznania a porovnávania oboch jazykových systémov, je menej efektívna. Konfrontácia cudzieho jazyka s materinským jazykom vlastne upozorňuje na diferencie týchto dvoch jazykových systémov a pomáha prekonávať interferenčné vplyvy spôsobené tým, že pre každého je dominantný materinský jazyk. Hovoríme o interferenčnom vplyve zo strany materinského jazyka. Interferencia sa chápe ako záporný prenos štruktúr materinského jazyka do cudzieho jazyka (medzijazyková interferencia), resp. ako mylný (analogický) prenos už osvojených štruktúr cudzieho jazyka na (ešte nedostatočne osvojené) štruktúry cudzieho jazyka (vnútrojazyková interferencia). [3, s.52]. Pri výučbe cudzieho jazyka je potrebné tieto interferenčné vplyvy evidovať a eliminovať ich, napr. aj pomocou vhodných gramatických cvičení.

Dôležitú úlohu pritom zohráva i frekvencia výskytu chýb a frekvencia používania týchto gramatických javov. V gramatickej rovine sú to napr. rozdiely v slovesnej a mennej reči, slovesný vid, ktorý nemčina nemá, funkčné rozdiely vo využívaní infinitívu a i. Predmetom nácviku by sa mali stať najmä tie gramatické (ale aj lexikálne a štylistické javy), kde sú tieto rozdiely zjavné a chyby by mohli význam skresľovať alebo viesť až k nepochopeniu významu danej vety alebo textu.

Skúsme teda aspoň čiastočne vymedziť niektoré gramatické štruktúry a javy, na ktoré by sme mali zamerať našu pozornosť, ak sa chceme zaoberať nemeckým odborným jazykom a ako má učiteľ postupovať, aby bola jeho výučba efektívnejšia.

Najprv by mal zistiť, akými vedomosťami a zručnosťami študenti disponujú, aby potom mohol na ne nadviazať. Potom si musí stanoviť ciele, ktoré sú pre neho dôležité a ktoré by chcel vo výučbe dosiahnuť. Ide tu o dva dôležité faktory – o východiskovú bázu študentov a o predstavu nás, učiteľov, o tom, čo študenti majú na konci nášho kurzu ovládať. Tieto informácie učiteľovi poskytnú až samotný vyučovací proces, prípadne vstupný test na začiatku kurzu, ktorý si sám pripraví i vyhodnotí.

Druhý faktor, t.j. naše učebné ciele, sú sformulované v učebných plánoch pre jednotlivé predmety a kurzy, a my ich musíme len zosúladiť s individuálnymi predpokladmi našich študentov. Naše možnosti samozrejme limitujú i ďalšie faktory ako napr. počet vyučovacích hodín, ktoré máme k dispozícii, počet študentov v študijných skupinách, motivácia študentov, študijné materiály, ktoré máme k dispozícii a p.

Naše výsledky resp. výsledky študentov závisia v značnej miere i od toho, aké miesto a aký význam sa pripisuje výučbe cudzieho jazyka na danej vysokej škole, či je výučba cudzích jazykov povinná, či je ukončená len zápočtom alebo aj skúškou, resp. štátnicou a koľko kreditov za skúšku, resp. zápočet študent môže získať.

Na Ekonomickej univerzite sa najväčší význam pripisuje výučbe cudzích jazykov na Fakulte medzinárodných vzťahov. Na tejto fakulte je povinné štúdium troch cudzích jazykov a dva z nich musia ukončené štátnicami. Musia ich teda veľmi dobre ovládať.

Ale aj na ostatných fakultách ovládajú študenti aspoň jeden cudzí jazyk na takej úrovni, ktorá im umožní prejsť od všeobecného jazyka k odbornému a osvojiť si hospodársku nemčinu. Po ľahších odborných textoch všeobecného alebo ekonomického charakteru (kurz č.12 a 13), nasledujú nadstavbové, špecializované kurzy (kurzy 14, 15, 16 a 17, v závislosti od jednotlivých fakúlt), kde sú ekonomické texty už podstatne náročnejšie.

Študijné skupiny sú relatívne homogénne vzhľadom na vek, materinský jazyk, rozsah absolvovanej výučby daného cudzieho jazyka a p. No vo vedomostnej úrovni študentov sú rozdiely dosť veľké. Časť študentov je jazykovo výborne pripravená, no v tej istej študijnej skupine sú i poslucháči, ktorí robia elementárne chyby, a aj ich slovná zásoba nie je na primeranej úrovni. Niektoré gramatické javy študenti buď nepochopili, alebo pravidlo síce slovne ovládajú, ale nesprávne používajú. Ovládajú napr. pravidlo o slovoslede vo vedľajšej vete, no neriadia sa ním, najmä ak je vo vete viac slovesných tvarov, alebo je vedľajšia veta rozvitejšia. Niektorým robí problém aj rozlíšiť, či po danej spojke bude nasledovať hlavná alebo vedľajšia veta. Vidíme to pri vetách s príčinnými resp. dôvodovými spojkami *weil, da, denn, darum, deshalb, deswegen*, alebo pri vetách uvedených spojkami *obwohl* alebo *trotzdem*. Ešte väčším problémom sú tzv. *nepriame otázky*, kde študenti takmer pravidelne používajú slovosled hlavnej vety a *vedľajšie vety vzťažné*, kde robia chýb ešte viac. Možno preto, že vety v odbornom texte sú spravidla dlhšie, rozvitejšie a majú zhustenejšiu podobu ako vety v iných štýloch, že nesprávne skloňujú vzťažné zámená, prípadne nepoznajú rod podstatného mena, alebo im robí problém, že vedľajšia veta je v takýchto súvetiach často vsunutá do hlavnej vety. Faktom však je, že tieto vedľajšie vety sa v odborných textoch veľmi frekvencovane a ich nácviku treba preto venovať primeranú pozornosť. Veľa chýb registrujeme i pri *podmienkových vetách*, najmä ak sú bez spojky, a teda majú iný slovosled. Študenti sa im takmer dôsledne vyhýbajú, lebo majú problémy aj s tvorbou tvarov konjunktívu.

Súčasťou nemeckej syntaxe sú i viaceré infinitívne väzby (infinitívna konštrukcia s *zu*, s *um – zu, statt – zu, ohne – zu*), no väčšine študentov ich tvorba a porozumenie nespôsobuje problémy.

Osobitnú pozornosť si vyžadujú iba infinitívne konštrukcie, pomocou ktorých sa v odborných textoch často vyjadruje modalita. Ide o infinitívnu väzbu *sein ... zu ... infinitív*, ktorá môže bez konkrétnej modálnej príslovky *möglich*, alebo *notwendig* vyjadriť modalitu možnosti, ale aj nutnosti, v závislosti od kontextu (slovenské *možno, treba, dá sa*). Napr.

Was ist unter der Marke zu verstehen?

Jej nesprávna interpretácia môže význam danej vety skresľovať alebo viesť až k jej nepochopeniu. Infinitívna väzba *haben ... zu ... infinitív* bez konkrétnej modálnej príslovky (*nötig, notwendig, erforderlich*) vyjadruje modalitu nutnosti. Vzhľadom na frekvenciu týchto gramatických štruktúr v odborných ekonomických textoch treba ich nácviku venovať pozornosť a ukázať študentom, že modálne slovesá nie sú jedinou možnosťou na vyjadrenie

nutnosti alebo možnosti, že sú tu aj iné výrazové prostriedky. K nim patrí napr. aj vyjadrenie modality pomocou prídavného prísudku s „zu“:

*die zu lösenden Probleme waren gewaltig; die leicht zu erfüllenden Aufgaben
problémy, ktoré bolo treba riešiť ; úlohy, ktoré možno/sa dajú ľahko splniť ... ,*

ale aj trpný rod po modálnych slovesách pomocou tzv. trpného infinitívu:

Werbung kann für einen kurzen oder längeren Zeitraum geplant werden.

Keďže k charakteristickým znakom odborných textov patrí neosobný spôsob vyjadrovania, v nemčine sa často používajú tvary trpného rodu, kde je činiteľ (agens) zamlčaný.

Das moderne Direkt Marketing wurde vor allem durch die EDV ermöglicht.

V slovenčine sa častejšie vyskytuje tzv. nepravé pasívum pomocou zvratnej častice *sa*. Študenti sa používaniu pasíva vyhýbajú, lebo ak aj teoreticky jeho tvorbu ovládajú, nie vždy sú výsledkom gramaticky korektné tvary. Chyby v slovoslede, najmä ak je pasívum vo vedľajšej vete, v používaní pomocných slovíec pri tvaroch v minulom čase, stavový trpný rod, ako aj používanie trpného rodu po modálnych slovesách študentov ešte viac zneistia a odradia ich od jeho používania. Pod vplyvom materinského jazyka dávajú prednosť používaniu slovíec s neurčitým podmetom *man* (napr. *man produziert, man liefert, man verkauft* a p.), a to aj v tých prípadoch, kedy by v nemčine mala byť použitá forma pasíva. A to, čo nepoužívajú a teda neprecvičujú, si vlastne ani neosvoja, resp. robia s chybami.

Otázka teda nestojí tak, či výučba gramatiky má byť aj súčasťou výučby odborného jazyka, ale ktoré gramatické javy by to mali byť.

Mali by to byť také gramatické štruktúry, ktoré nie sú v materinskom jazyku, alebo v nich majú odlišnú funkciu, také, ktoré robia študentom ťažkosti a robia v nich chyby, frekventované javy, a najmä tie, ktoré študenti musia aktívne ovládať, aby ich mohli používať v odbornej komunikácii, a aby ich vyjadrovanie bolo gramaticky korektné. Pri iných, menej frekventovaných javoch stačí, keď ich budú ovládať aspoň pasívne, aby im porozumenie odborných textov nerobilo problémy.

V rámci vyučovacieho procesu je treba venovať priestor aj ďalším dôležitým veciam – rozširovaniu slovnej zásoby, osvojeniu odbornej lexiky, konverzácii, frazeológii atď. Mali by sme využívať také cvičenia, ktoré sa zaoberajú nielen nácvikom gramatických javov, ale ktoré posilňujú komunikatívnu stránku – vedú študentov k vyjadrovaniu názorov a postojov k niektorým ekonomickým problémom, k argumentácii, k diskusii a p. Študenta zároveň učíme samostatne pracovať s cudzojazyčným odborným textom, aby aj po skončení štúdia na vysokej škole mohol študovať cudzojazyčnú odbornú literatúru a osvojoval si nové poznatky.

Na záver by som chcela zhrnúť, že aj keď je cieľom výučby odborného jazyka komunikácia, teda schopnosť komunikovať v cudzom jazyku, výučba gramatiky má stále svoje miesto vo vyučovaní. Nepatrí síce k prvoradým učebným cieľom, ale predsa je súčasťou výučby a spolu so slovnou zásobou je gramatika neoddeliteľnou súčasťou všetkých jazykových aktivít – čítania, počúvania, hovorenia a písania. Preto jej treba venovať primeranú pozornosť.

Použitá literatúra:

1. FUNK, H., KOENIG, M. : *Grammatik lehren und lernen*. München : Langenscheidt, 1991. ISBN 3-468-49679-6
2. MLACEK, J., TIBENSKÁ, E. : *Kapitoly zo slovenského jazyka*. Bratislava : Ekonóm, 1999. ISBN 80-225-1056-4
3. MÜGLOVÁ, D. : *Preklad v teórii a praxi cudzojazyčnej výučby*. Nitra : Vysoká škola pedagogická, 1996. ISBN 978-80-225-2861-0

4. SERESOVÁ, K.: *Translatologie in der Praxis (Wirtschaftsdeutsch)*. Bratislava : Ekonóm, 2009. ISBN 978-80-225-2861-0

Uvedený príspevok je výstupom z Interného grantového projektu Fakulty aplikovaných jazykov č. 10 – Aplikácia inovatívnych učebných metód na tvorbu študijných materiálov pre potreby špecializovaného jazykového kurzu *Wirtschaftsdeutsch im Handel* na Obchodnej fakulte EU v Bratislave.

Kontaktné údaje:

Eleonóra Flochová, PhDr., CSc
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Dolnozemska cesta 1 /b
852 35 Bratislava

E-mail: eleonora.flochova@euba.sk

Cudzíe jazyky v premenách času

KREATIVISTICKÉ VYUČOVANIE CUDZÍCH JAZYKOV

Daniela Gondová

Abstrakt:

Tvorivosť je v súčasnej dobe podporovaná nielen vyhláseniami predstaviteľov politického a spoločenského života, ale je zakotvená aj v dokumentoch Európskej únie. Aj keď v praxi predstavujú niektoré prístupy k tvorivosti určitý problém, nedá sa jej uprieť záujem z radov pedagogických odborníkov. Snahy vnieť tvorivosť v jej mnohých významoch do pedagogickej praxe sa stretávajú s rôznymi protichodnými situáciami, ktoré pedagógovia a príslušné inštitúcie musia často riešiť „za chodu“. Tvorivosť nielen ako cieľ ale aj ako nástroj učiteľa a učiacich sa vo vyučovaní cudzích jazykov predstavuje cestu k dosiahnutiu motivácie komunikovať, rozvíjať si osobnosť, exponovať sa v spoločenskom a občianskom živote.

Kľúčové slová:

tvorivosť, dokumenty Európskej únie, pedagogická prax, komunikácia, občianstvo, celistvá osobnosť

Abstract:

At present creativity is supported not only by the affirmations of the representatives of political and social life but it is also coded in the European Union documents. Although in practice some approaches to creativity represent some problems, the pedagogical experts are interested in this issue. The endeavour to input creativity in its many meanings into the pedagogical praxis is faced with different antagonistic situations, which the educators have to solve as these situations occur. In teaching foreign languages creativity, not only as a goal but also as an instrument of teacher and learners, represents the way of reaching the motivation to communicate, developing personality and being engaged in the social and civic life.

Key words:

creativity, European Union documents, pedagogical praxis, communication, citizenship, complete personality

Résumé:

La créativité est à present soutenue non seulement par les affirmations des représentants de la vie politique et de société mais elle est encrée aussi dans les documents de l'Union européenne. Malgré un certain problème entraîné par quelques approches à la créativité, on ne peut nier un intérêt de la part des spécialistes en pédagogie. La volonté d'introduire la créativité dans ses sens multiples à la pratique pédagogique rencontre de différentes situations contradictoires qui demandent d'être résolues « en passant ». La créativité non seulement comme l'objectif mais aussi comme un outil de l'enseignant et des apprenants de langues étrangères représente un chemin vers la motivation pour la communication, le développement personnel, une exposition dans la vie de citoyen et de membre d'une société.

Mots clés:

créativité, documents de l'Union européenne, la pratique pédagogique, communication, citoyenneté, personnalité intégrale

1. Definovanie tvorivosti

Definovanie tvorivosti je náročný a komplexný postup. Odborníci zaoberajúci sa tvorivosťou vnášajú do svojich prác predovšetkým oblasť psychológie, môžeme sa stretnúť s rôznymi novými či staršími teóriami o tvorivosti, rôznymi matricami modelujúcimi tvorivú osobnosť.

Jedným z prvých problémov, ktorý odborník postretne, je šírka či uhol pohľadu na tvorivosť. Je to niečo, čo sa týka umeleckého prejavu? Môžeme sem zaradiť aj nápaditosť v určitom výrobnom procese, pri riešení neobjavených záhad?

Mnohí naši i zahraniční výskumníci sa zaoberajú tvorivosťou a snažia sa o jej definíciu. Existujú práce, ktoré zdôrazňujú aspekt novátorský a hodnotový, ktorý charakterizuje tvorivosť.

Podľa Zelinu [7] je tvorivosť *interakciou subjektu s objektom, pri ktorej subjekt mení okolitý svet, vytvára nové, užitočné, a pre subjekt, referenčnú skupinu alebo populáciu významné hodnoty.*

V teóriách o tvorivosti nájdeme aj Investičnú teóriu osobnosti, podľa ktorej kreatívni ľudia vnášajú novú hodnotu do riešenia problémov tým, že nenápadnú, nepovšimnutú myšlienku identifikujú, spracujú a „vytiahnu“ z nej veľký potenciál, ktorý sa v nej ukrýval. Svoju úlohu v teóriách o tvorivosti zohráva aj spoločnosť, ktorá z kreativity jednotlivcov realizuje svoje napredovanie. Jej druhou funkciou je ale aj oceňovanie tvorivosti, zmien uskutočnených na jej základe. Týmto potom dochádza k ďalšiemu rozvoju tvorivosti.

V tomto bode je snáď namieste upozorniť na to, že úroveň oceňovania a podporovania tvorivosti možno vidieť na spoločenskom ohodnotení či statuse tvorivých predstaviteľov spoločenského života – práci vedcov, učiteľov či umelcov.

V niektorých teóriách je zvyčajne zdôrazňovaný vnútorný psychický proces osobnosti pri tvorivosti, ale zároveň je podčiarkovaný vplyv prostredia a interakcie medzi producentom tvorivých nápadov a jeho publikom.

Problémom chápania tvorivosti je aj pripisovanie schopnosti tvoriť len výnimočne nadaným jednotlivcom. Podľa Zelinu [7] tvorivý môže byť každý človek a v každej činnosti, ale nie každý človek je schopný rovnakého stupňa tvorivosti a nie každá činnosť poskytuje rovnaké možnosti pre tvorivosť. Kusá [2] poukazuje na to, že pri hodnotení tvorivosti treba prihliadať na jej rôzne aspekty napr. hodnotiace, emočné, interpersonálne, súvisiace s účinkami tvorivosti.

Na starší Guilfordov model tvorivosti z roku 1950 nadviazali viacerí vedci (Dacey, Lennonová) v teórii o biologicko-psychosociálnom modeli kreativity s piatimi vrstvami – biologickou, kognitívnou, osobnostnou, mikrosociálnou a makrosociálnou. Všetky vrstvy navzájom pôsobia a ovplyvňujú sa. Starší Guilfordov model považuje za najdôležitejšie dva typy produktívneho myslenia – konvergentné a divergentné. Divergentné myslenie je potrebné na prvom stupni pri produkovanií kvantity nápadov a potom dochádza ku

konvergentnému mysleniu, kedy osobnosť vyberá a stanovuje najužitočnejšie a najvhodnejšie z riešení, ku ktorým sa dopracoval.

2. Meranie tvorivosti

Hodnotenie stupňa tvorivosti a uhlu pohľadu rozoberá Lucie Leboutet [3] v práci *La Créativité*, kde rozoberá možnosti hodnotenia tvorivej osobnosti z rôznych hľadísk:

- biografická metóda
- historiometrická metóda
- štatistická metóda
- prípadové štúdie
- metódy postavené na výskume v priebehu času, podľa ktorých sú jednotlivci sledovaní po jednom, dvoch, desiatich a dvadsiatich rokoch
- psychometrická metóda, rôzne testy kreativity a ich analýzy

3. Prekážky tvorivosti

Vo svojej práci v roku 1974 Adams [1] poskytol prehľad tzv. bariér tvorivosti. Jeho klasifikácia patrí medzi klasické a opiera sa o ňu stále mnoho odborníkov.

Popisuje nasledujúce štyri skupiny bariér:

3. 1. Percepčné bariéry – prekážky vo vnímaní, ktoré bránia jedincovi jasne vnímať problém alebo informácie potrebné na jeho riešenie, napr.:

- ťažkosti vo vymedzení problému, jeho správne vyčlenenie z iných problémov
- tendencia vymedziť problémovú oblasť príliš široko alebo príliš úzko
- neschopnosť vidieť problém z rozličných hľadísk
- stereotýpie – postrehnutie len toho, čo chceme a očakávame
- saturácia (nasýtenie) – obrana človeka pred nasýtením informáciami alebo podnetmi
- nevyužitie všetkých zmyslov – redukcia na zrakové a sluchové vnímanie bez zapojenia tých ostatných

3. 2 Bariéry kultúry a prostredia – sú vytvárané naším materiálnym a spoločenským prostredím. Patrí sem:

- orientácia na priemernosť
- konformita, prílišná poslušnosť, orientácia na zachovanie status quo, tradíciu
- nedostatok dôvery a spolupráce
- nadriadení, ktorí si cenia len vlastné myšlienky a odmietajú iniciatívu podriadených
- nadmerná kontrola, vnucovanie cieľov

Ku kultúrnym zaraďujeme niektoré predsudky a presvedčenia ako napr.:

- „fantázia a reflexia sú stratou času, rovnako ako intuícia, odhady, nejasnosti a pod.“
- „hravosť je len pre deti“
- „riešenie problémov je vážna vec, v ktorej nie je miesto pre humor“
- tabu – rešpektovanie nedotknutých a zakázaných tém

3.3 Emocionálne bariéry – sú to obranné mechanizmy, ktorými sa psychika bráni pred problémami spojenými s tvorivým riešením, napr.:

- strach urobiť chybu, zlyhať, riskovať
- neschopnosť tolerovať nejednoznačnosť, nutkavá túžba po bezpečí, poriadku
- preferovanie role posudzovateľa pred rolou tvorca
- neschopnosť relaxovať a inkubovať – odložiť myslenie, tvorenie
- málo rozvinutá senzitivita, motivácia reagovať na problémy
- nadmerné nadšenie – prílišná motivácia na rýchлом úspechu
- obmedzený prístup k oblastiam predstavivosti, neschopnosť ovládať svoju predstavivosť
- neschopnosť odlíšiť realitu od fantázie
- obava zo sociálneho nesúhlasu, obava z osamotenía

3.4 Intelektové a výrazové bariéry – sú to nevhodné mentálne taktiky a stratégie, nedostatok intelektovej a informačnej vybavenosti riešiteľa. Výrazové bariéry obmedzujú schopnosť komunikovať svoje myšlienky okoliu, napr.:

- riešenie problému s použitím nesprávneho jazyka: verbálneho, matematického, vizuálneho
- nepružné, neprimerané použitie intelektových stratégií na riešenie problému
- nesprávne informácie alebo ich nedostatok
- nedostatočná výrazová zručnosť pre vyjadrenie a zaznamenávanie myšlienok.

4. Európske dokumenty o tvorivosti

- vo všeobecných dokumentoch

Európska únia venuje tvorivosti veľkú časť svojich dokumentov v rámci lisabonskej stratégie. Sú to dokumenty so širokým záberom, v ktorých sa kreativita, inovácia a ich podpora označujú za nevyhnutné pre hospodársky a spoločenský pokrok. V Rozhodnutí Rady Európy z 18.12. 2008 sa hovorí, že EÚ musí posilniť svoju schopnosť využiť vývoj v spoločnosti, nie ho iba „trpieť“. Tvorivosť je ľudskou vlastnosťou, vyjadruje sa v mnohých kontextoch, v umení, designe, remeslách, ale aj v oblastiach vedeckej a technologickej, podnikateľskej a spoločenskej. Rok 2009 bol vyhlásený EÚ za Rok inovácie a tvorivosti a bolo zorganizované množstvo podujatí na túto tému.

- v dokumentoch o vyučovaní jazykov

V dokumentoch o vyučovaní jazykov nachádzame tvorivosť v podpore schopnosti obyvateľov EÚ komunikovať v multijazykovom prostredí. V rámci cieľov jazykovej politiky EÚ by mal každý občan ovládať 3 jazyky na rôznych úrovniach, aby mohol:

- dostávať sa k zdrojom informácií v cudzích jazykoch, ktoré mu pomáhajú otvoriť viacero perspektív v názoroch na svet, spoločnosť, na seba a svoje okolie,
- tvorivo pristupovať k samotným jazykom, vedieť nájsť spoločné a rozdielne črty jazykov a tvorivo ich využívať pri komunikácii s ľuďmi,
- zbaviť sa kultúrnych stereotypov,
- uplatniť sa v štúdiu, neskôr v práci nielen vo svojej krajine,
- použiť tvorivé postupy, ktoré si osvojí pri učení sa cudzích jazykov alebo pri snahe dorozumieť sa v cudzom jazyku v rôznych oblastiach života,

- uplatniť sa v multikultúrnom prostredí pracovných či študijných skupín, čo ho môže viesť k originálnym a inovatívnym postupom v práci, k novým riešeniam podporujúcich kreativitu či vyplývajúcich z kreativity.

V texte Spoločného európskeho referenčného rámca jazykov sa kreativita objavuje tiež ako kritérium dosiahnutia stupňa ovládania cudzieho jazyka.

5. Tvorivosť v pedagogickej praxi

5.1 Problémy

Viacerí francúzski pedagógovia, odborníci vo vyučovaní cudzích jazykov majú kritický názor na reakcie, ktoré slovo kreativita ako pojem alebo ako súčasť oficiálnych dokumentov vyvolávajú.

Jeden z problémov vidia v tom, že vždy, keď sa stanoví nejaký nový cieľ v politike európskej, národnej alebo jazykovej – authority začnú vypracovávať nové dokumenty v duchu, akoby dovtedy spoločnosť neexistovala, nefungovala a treba všetko začať robiť od začiatku. Podporujúc všeobecné dokumenty a diktujúce nové stratégie sa naraz organizujú veľké semináre, hovorí sa, akoby sa spoločnosť mala zastaviť a začať fungovať odznova, od bodu nula. Týmto hrozí, že sa spoločnosť a samotná tvorivosť príbrzdí.

Ďalším problémom je fakt, že v snahe vedieť odmerať plnenie všeobecných dokumentov sa zrazu vytvára hromada dielčích dokumentov, ktoré ale akoby tvorivosť potláčali tým, že ich obsahom je taxatívne vymenovanie cieľov, ktoré musia byť plnené a budú kontrolované na všetkých úrovniach a zo všetkých úrovní. Napríklad stanovenie kľúčových kompetencií, kľúčových kompetencií v celoživotnom vzdelávaní, Európskeho kvalifikačného rámca aj Spoločného európskeho referenčného rámca. Tieto dokumenty potom privádzajú mnohých vyučujúcich aj učiacich sa k tomu, že sa mnohí neučia jazyk kvôli komunikácii, ale kvôli tomu, aby dosiahli určitý stupeň, určitý diplom, určitú kompetenciu a tak sa prítvárajú dvere tvorivosti.

Aj chápanie samotného pojmu tvorivosť privádza niekedy na scestie – často je totiž tvorivosť spájaná iba s hrou samotnou, nie s hravosťou v širšom slova zmysle, schopnosťou pohrať sa s problémom.

5.2 Tvorivosť v pedagogickej praxi vo vyučovaní cudzích jazykov – možnosti

Tvorivosť v pedagogickej praxi by nemala byť len prostriedkom k naučeniu sa niečoho, ale sa má stať cieľom. V tejto súvislosti sa samozrejme hovorí o tvorivom učiteľovi, tvorivom žiakovi. Ale aj o tvorivom jedincovi ako o výsledku pedagogickej činnosti. Posledné K v KEMSAKu Zelinu znamená kreativizácia.

Učiteľ cudzích jazykov má možnosti využiť pre ňu učebnice, rôzne doplnkové materiály, prostriedky informačnej techniky. Môže pracovať v triede, zapojiť učiacich sa do rôznych projektov, viesť ich ku komunikovaniu prostredníctvom publikovania, medzinárodnej spolupráce. Metódy, ktoré si zvolí, nemusia byť vždy tie najmodernejšie – niekedy mu to samotná vzdelávacia inštitúcia neumožní – ale je potrebné, aby sa učiaci sa

nebáli komunikovať, tvoriť vety, repliky, texty, vzťahy v cudzom jazyku na úrovni, ktorú počas vzdelávania dosiahli.

Z tohto pohľadu musí byť práca učiteľa skutočne tvorivá, musí hľadať možnosti sprostredkovania informácií, ktoré potrebuje odovzdať študentom a najlepšie je, keď si získané informácie môžu študenti overiť v praxi. V prípade cudzích jazykov je to napríklad využitie a spracovanie aktualít alebo iných dokumentov v audiovizuálnej podobe.

Na prácu mimo školy sa dá využiť audiovizuálna technika alebo mobil, ktorý vlastní sám študent na nácvik a neskôr spracovanie nejakého gramatického, lexikálneho alebo neskôr spoločenského problému. Takto spracovaný dokument môže byť prezentovaný pred učiteľom alebo pred celou skupinou, ak to čas dovoľuje.

Vypracovanie projektu v rámci skupiny alebo zapojenie sa do medziskupinového, medziškolského alebo medzinárodného projektu vyžaduje tiež kreativitu, ktorá je využitá pri príprave, realizovaní alebo zhodnocovaní projektu.

Rôzne diskusné krúžky alebo hodiny, do ktorých učiteľ študentov zapojí sú prejavom tvorivosti zo všetkých hľadísk pedagogického procesu. Je doň zapojený učiteľ, žiak, prostredie, prostriedky – vyjadrovacie, pedagogické atď.

Vo Francúzsku už niekoľko rokov prebieha projektové vyučovanie tak, že program celého roka je zosúladený s dvomi alebo tromi vyučovacími predmetmi. Projekt je schválený vedením školy v programe na daný školský rok, ale aj vyššími inštanciami. Schválenie totiž znamená aj určitú finančnú čiastku, ktorú inštitúcie získavajú v rámci spolupráce s podnikmi realizujúcimi sa na území, kde školské zariadenie pracuje.

Použitá literatúra:

1. ADAMS, J.L. *Conceptual Blockbustings: A Guide to Better Ideas*. 3rd ed. Addison – Wesley, 1986 in NEUPAUEROVÁ, B.: Bariéry tvorivosti vysokoškolských pedagógov, Bratislava 2009, Pedagogická fakulta UK, doktorská dizertačná práca str. 15
2. KUSÁ, D. a kol.: *Zjavná a skrytá tvorivosť*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 2006, str. 132.
3. LEBOUTET, L. Créativité, Rouen, Faculté des Lettres et Sciences humaines de Rouen in http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/psy_0003-5033_1970_num_70_2_27914
4. NEUPAUEROVÁ, B.: Bariéry tvorivosti vysokoškolských pedagógov, Bratislava 2009, Pedagogická fakulta UK, doktorská dizertačná práca
5. SILVA, H.: La créativité associée au jeu en classe de Français Langue Étrangère, *Synergies Europe* n° 4 - 2009 pp. 105-117
6. ŠVEC, Š.: Poňatia kreativity a tvorivá škola. In: *Maňák, J.: Tvorivá škola*. Brno : Paido, 1998, s. 22-32.
7. ZELINA, M.: *Výchova tvorivej osobnosti*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1995, ISBN 80-223-0713-0
8. Les langues tout au long de la vie, Colloque international Acedle, 10-12 décembre 2009 - Nouveau Siècle – Lille organisé par l'Université Lille 3 et par le Conseil Régional Nord-Pas de Calais
9. http://ec.europa.eu/education/languages/language-teaching/doc34_fr.htm

10. <http://ressources-cla.univ-fcomte.fr/gerflint/Europe4/silva.pdf>
11. <http://www.cnrtl.fr/lexicographie/cr%C3%A9ativit%C3%A9>
12. http://www.psychologia.sav.sk/upload/DK_zjavna%20a%20skryta%20vorivost.pdf,

Kontaktné údaje:**PhDr. Daniela Gondová**

Katedra románskych a slovanských jazykov

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita

Dolnozemska 1

Bratislava

danielagondova@yahoo.fr

Cudzí jazyky v premenách času

2.sekcia

***INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA A
KOMUNIKÁCIA V DIPLOMATICKEJ SFÉRE***

Cudzíe jazyky v premenách času

JAZYK, KULTÚRA A IDENTITA

Tatiana Hrivíková

Abstract:

The topic of identity has been studied by various scientific disciplines, while sociolinguistics considers the relationship between an individual and the society through the reflection of such relationship in the language. Based on that, identity is such a set of categories expressed in the language that an individual can be classed with. Both language and identity are formed in a specific cultural environment in so far that they may appear at first sight constant and set, but this is not the case. The two main research approaches to identity are based on either essentialism, meaning that identity is given, or constructionism, which considers identity a linguistic construct. We discern three major kinds of identity, personal, social and collective, whereas they are all closely interconnected. The pedagogical implications of identity transfer between languages require the teachers of foreign languages to pay more attention to this specific aspect of foreign language instruction as well.

Key words:

Language, culture, personal identity, social identity, collective identity, sociolinguistics, essentialism, constructionism

Abstrakt:

Otázkou identity sa zaoberajú rôzne vedné disciplíny, pričom sociolingvistika posudzuje vzťah medzi jednotlivcom a spoločnosťou z hľadiska prejavov takéhoto vzťahu v jazyku. Z jej hľadiska, je identita súborom kategórií, vyjadrených v jazyku, do ktorých možno jednotlivca zaradiť. Jazyk a identita sa formujú v určitom kultúrnom prostredí, takže sa môžu na prvý pohľad javiť ako nemenné a dané, no nie je tomu tak. Dva hlavné prístupy ku skúmaniu identity sú založené na esencializme, teda identita ako daná, alebo na konštruktivizme, ktorý chápe identitu ako jazykový konštrukt. Rozlišujeme tri hlavné druhy identity, osobnú, spoločenskú a kolektívnu, pričom všetky spolu súvisia. Pedagogické implikácie prenosu identity medzi jazykmi vyžadujú, aby učiteľ cudzích jazykov venoval pozornosť aj tomuto aspektu výučby cudzích jazykov.

Kľúčové slová:

Jazyk, kultúra, osobná identita, spoločenská identita, kolektívna identita, sociolingvistika, esencializmus, konštruktivizmus

Úvod

V bežnom živote možno pojem identita interpretovať ako odpoveď na základnú otázku: „Kto si?“ Ako prvá vhodná odpoveď sa človeku ponúka jeho meno. Používa sa denne ako identifikácia pri rôznych aktivitách, úradných úkonoch, či zoznamovaní s inými ľuďmi. Odlíšuje sa tým vlastná osoba od iných. Meno však neposkytuje informácie o tom, akí sme, ale je to zvyčajne odraz spoločenských konvencií, ktoré vyplývajú z lokálnych kultúrnych tradícií kombinovaných s osobným vkusom najbližších príbuzných, ktorí o výbere mena rozhodli. No ak si človek sám položí rovnakú otázku, odpoveď bude zrejme iná.

Sebaskúmaním sa pokúšame zistiť, aká je naša podstata a akí by sme chceli byť v očiach iných. Nájst' túto odpoveď je zložitejšie a najmä, je ťažké sa prejavovať tak, aby nás „správne“, v zmysle našich intencií, pochopili a vnímali iní. Existujú tu teda dve pomyselné vrstvy identity jednotlivca, povrchová, ktorú predstavuje meno a hĺbková, často označovaná rôznymi pomenovaniami napríklad duša, ego, podstata, osobnosť, ktoré však v rozličných kontextoch môžu nadobudnúť iné významy. Je zrejmé, že naša identita sa neprejavuje stále v plnom rozsahu. Zachytíme a zároveň prejavujeme iba niektoré jej zložky.

1 Veda o identite

Identita je pojem, ktorým sa zaoberajú rôzne spoločenskovedné disciplíny. Venuje sa jej psychológia, sociológia aj filozofia a z nášho hľadiska najdôležitejšia, sociolingvistika, no je predmetom záujmu aj niektorých interdisciplinárnych výskumov, ako je napríklad sociálna psychológia a sociálna antropológia. Každá z vied pristupuje k tomuto pojmu inak, no v centre každého skúmania stojí človek, ako spoločenský tvor.

Z hľadiska psychológie je identita sebareflexiou, je to mentálny model samého seba a úzko súvisí so sebaúctou a individualitou, teda jedinečnými vlastnosťami, ktorými sa osoba vyznačuje. Podľa psychológie, od čias Freuda, je pohlavie jednou z najdôležitejších súčastí identity a v zásade ovplyvňuje nazeranie jednotlivca na samého seba, jeho vzťah k iným ľuďom aj k svojmu okoliu (Lee, 2005). Psychológia venuje pozornosť predovšetkým osobnej identite, teda identite jednotlivca. Sociológia, na druhej strane, pod pojmom identita chápe predovšetkým spoločenskú identitu, ktorá predstavuje príslušnosť jednotlivca k rôznym skupinám a ich vplyv na jeho vlastnú sebadefiníciu. Sociálna psychológia venuje pozornosť otázke vzťahu medzi jednotlivcom a spoločnosťou. Pri dôraze na psychologický aspekt skúma predovšetkým činy jednotlivca v rámci skupiny a jeho duševný stav. Ak vychádza zo sociologických princípov, potom skúma identitu z hľadiska kognitívnej aktivity jednotlivca a kolektívne správanie. Dôležitou je otázka dôvodov voľby a prijímania spoločenskej, respektíve kolektívnej identity a príčin odlišného správania sa voči členom a nečlenom skupiny. Sociálna antropológia sa zaoberá identitou ako súborom vlastností, ktoré odlišujú jednu osobu od druhej, no zároveň aj takými, ktoré ju spájajú s inými členmi skupiny (Robinson, 1996).

Sociolingvistika je veda, ktorá sa zaoberá vzťahom medzi jazykom a spoločnosťou. Popri základných funkciách jazyka, ako ich vymedzuje všeobecná lingvistika, teda reprezentatívnej, dorozumievacej, poznávacej a estetickéj, sociolingvistika pridáva ďalšiu, interpretačnú (Ondruš, 1981). Interpretácia, ako funkcia jazyka znamená, že človek si vytvára určité pojmové a jazykové kategórie, do ktorých zaraďuje všetko okolo seba a cez tieto kategórie dokáže svoje okolie interpretovať, pochopiť. Zariadenie osoby do určitej kategórie potom znamená, že sa jej pripíše určitá identita. Identita je teda taká kategória alebo súbor kategórií, do ktorých možno človeka zaradiť.

2 Evolúcia v sociolingvistike – fylogenéza a ontogenéza

Evolučná teória sociolingvistiky vychádza z predpokladu, že jazyk je vyššou vývinovou formou zmyslového vnímania znakov, ktoré ľudia zdieľajú so zvieratami. Je to

súčasť širšej, druhovo nešpecifikovanej schopnosti zachytiť, organizovať a interpretovať zmyslové dáta, teda vnemy z nášho prostredia a adekvátne reagovať na tieto impulzy na základe vlastnej interpretácie (Croft, 2000). Táto schopnosť človeku umožňuje odhadnúť iných na základe ich jazykového prejavu a meniť svoj spôsob reči v závislosti od tohto odhadu. Sociolingvistika skúma, ako sa táto schopnosť špecifikovala a ustálila, až sa stala tradíciou, ktorá sa odovzdáva z generácie na generáciu. Z tohto pohľadu je jazyk kultúrnou tradíciou, ktorá vznikla zo všeobecnej schopnosti interpretovať znaky.

Novorodenec ešte nemá plne vyvinuté svoje poznávacie a zmyslové schopnosti. Tieto sa vyvíjajú až po narodení, v styku so špecifickým prostredím, kultúrnym aj jazykovým. Ako sa dieťa učí jazyk, vystavené kultúrnemu vplyvu svojho prostredia, spolu s jazykom preberá aj spôsob nazerania na svet, učí sa podľa svojich vzorov ako vidieť, počuť, cítiť, kategorizovať a interpretovať svet a ľudí okolo seba. Keďže tento proces začína od prvých momentov života dieťaťa, je natoľko spontánny a podvedomý, že človek si ho vôbec neuvedomuje, a preto považuje určité kategórie – identity za dané a nemenné. Tento proces je zároveň veľmi zložitý, ovplyvnený rôznymi podmienkami, za ktorých dieťa vyrastá, takže sa nikdy neopakuje úplne rovnako. To je podľa evolučnej lingvistiky dôvod, prečo je každý jedinec iný, no zároveň podobnosť impulzov, ktoré dieťa prijíma spôsobuje, že sa vytvárajú určité podobné črty a vzorce správania (Hauser, 2002).

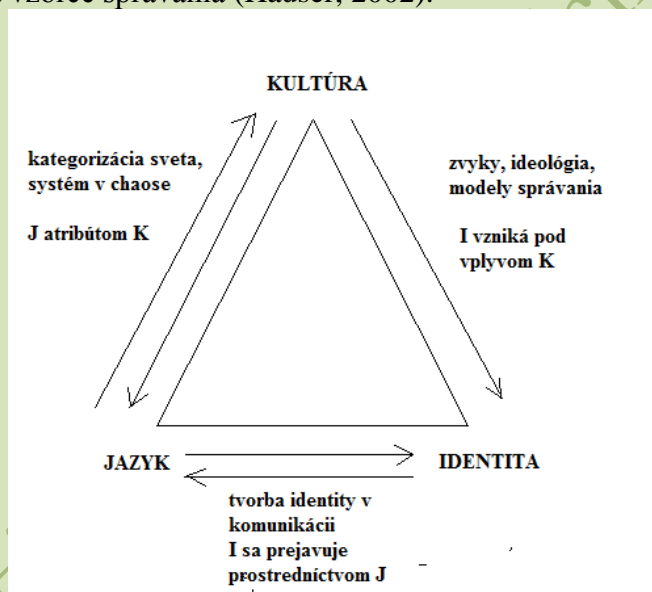

Schéma 1 Kausálne vzťahy medzi jazykom, kultúrou a identitou

Výskum identity sa uberal dvomi hlavnými smermi. Esencializmus predpokladá, že podstata identity je v človeku daná a má nemenný základ. Tento názor prevládal až do 90-tych rokov 20. storočia. Na druhej strane konštruktivizmus vychádza z predpokladu, že identita je sociálny konštrukt, teda sa tvorí, buduje, prípadne mení v priebehu celého života (Joseph, 2004). Z tohto pohľadu je identita buď konečným výsledkom komunikácie, alebo je integrálnou, aktívnou súčasťou komunikácie a môže sa potvrdiť, preformulovať alebo zavrhnúť v priebehu komunikačných procesov. V súčasnosti výrazne prevláda konštruktivistický prístup k identite, no niektoré myšlienky esencializmu sú stále živé a začína sa akceptovať názor, že tieto dva prístupy sa navzájom úplne nevylučujú a že je potrebné naďalej skúmať aj tento pohľad na identitu. Oba tieto smery zhodne hľadajú odpovede týkajúce sa spôsobu, akým sa identita priamo v priebehu komunikácie aktivuje a prejavuje.

3 Prejavy identity v jazyku

Z hľadiska jazyka môžeme identitu definovať ako jazykový konštrukt vyjadrujúci členstvo v jednej alebo viacerých skupinách či kategóriách. Aj keď iné, mimojazykové kritériá môžu byť dôležité (vizuálne znaky), jazyk a spôsob komunikácie poskytujú významné, ba často kľúčové kritériá, pomocou ktorých členovia definujú vlastnú skupinu a zároveň, prostredníctvom ktorých sú definovaní inými. Identita sa môže vytvoriť používaním určitého jazyka alebo jazykových foriem, ktoré sú typické pre špecifickú skupinu a zároveň komunikačnými postupmi (npr. spôsob pozdravu), ktoré sú ustálené opakovaným používaním medzi členmi skupiny.

Jazyk zohráva významnú úlohu aj v procese poznávania identity iných. Ako príklad možno uviesť nasledujúcu situáciu. Na ulici sa traja ľudia niekoho opýtajú: „Prepáčte prosím, mohli by ste mi povedať, koľko je hodín?“ alebo „Brácho, koľko je hodín?“ a napokon „Teta, koľko je hodín?“ Na základe týchto pár slov, si väčšina z nás dokáže predstaviť, ako asi vyzerajú, akí sú a či by nám boli sympatickí. Či je táto predstava pravdivá, nie je dôležité, podstatná je skutočnosť, že na základe jedinej prečítanej vety sme schopní vytvoriť si ich identitu. Ak by sme tie otázky nielen čítali, ale aj počuli, získali by sme ďalšie paralingvistické informácie, čo by ešte spresnilo náš odhad. Napokon, ak by sme mali možnosť tieto tri osoby aj vidieť, dokázali by sme si vytvoriť pomerne komplexnú predstavu pridaním informácií o ich pohlaví, oblečení, držaní tela atď.

Je pozoruhodné, do akej miery dokáže človek na základe minimálneho množstva informácií vykonštruovať identitu človeka, ktorého nepozná. Je to proces, pri ktorom vyplňa medzery medzi kusými lingvistickými a inými informáciami na základe vlastných pocitov a názorov, z ktorých niektoré môžu byť geneticky zakódované, ako napríklad inštinktívny pocit nebezpečenstva, no väčšinou sa zakladajú na skúsenostiach získaných stykom s množstvom rôznych ľudí v priebehu života. K vlastnej predstave o identite iných dospievame porovnávaním aktuálnej situácie s mnohými predchádzajúcimi, čo v konečnom dôsledku vypovedá nielen o pozorovanej osobe ale minimálne rovnako aj o pozorovateľovi.

4 Osobná, spoločenská a kolektívna identita

Osobná identita je komplex špecifických znakov, ktoré sú jedinečné pre danú osobu a zároveň súbor spoločenských a kolektívnych identít, ktoré sú prejavom členstva jednotlivca v rôznych zafinovaných skupinách. Spoločenská identita je taká identita, ktorú jednotlivcovi pripisuje okolie a zaraďuje ho tým v rámci spoločnosti do rôznych kategórií. Je to súbor typických, spoločných znakov, ktorými sa vyznačujú určité skupiny. Ich členovia si uvedomujú svoju príslušnosť a rôznymi spôsobmi sa definujú v protiklade voči iným skupinám. Zároveň je to súčasť osobnej identity jednotlivca, ktorý sa k danej skupine hlási a považuje svoje členstvo v nej za dôležité. Kolektívna identita je prejavom intenzívnej, ale väčšinou prechodnej príslušnosti jedinca k nejakej skupine, kedy jedinec prestáva vystupovať sám za seba a celá skupina funguje ako jeden celok.

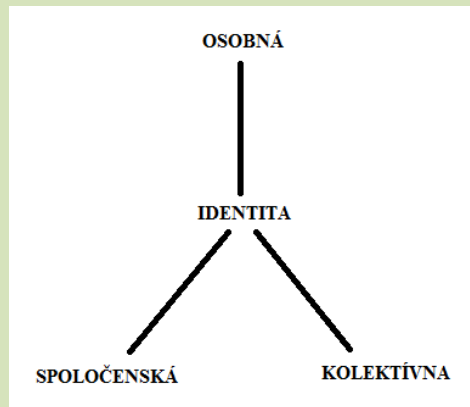

Schéma 2 Druhy identít

Sociálny psychológ Henry Teifel, autor teórie spoločenskej identity, ju charakterizoval ako tú časť predstavy jednotlivca o sebe samom, ktorá vyplýva z jeho uvedomovania si vlastnej príslušnosti ku skupine alebo skupinám, spolu s hodnotou a emocionálnym významom, ktorý pripisuje svojmu členstvu. Podľa jeho názoru sa spoločenská identita vzťahuje na jednotlivca, nie na skupinu, pretože súvisí s jeho vnímaním samého seba a nie s objektívnou skutočnosťou, že patrí k určitej skupine. Z tohto pohľadu nie je podstatné, aká skupina je, ale jeho členstvo v nej. Významnú úlohu zohrávajú subjektívne faktory ako je uvedomovanie si členstva a hodnotenie tejto skutočnosti so zakomponovanou výraznou emočnou hodnotou. Z jeho experimentov vyplynulo, že aj v náhodne vytvorených skupinách postupne vzniká pocit spolupatričnosti, jednotlivci prijímú identitu skupiny, začnú sa správať inak k nečlenom skupiny a budú svojím konaním preferovať členov vlastnej skupiny (Robinson, 1996).

Vo vzťahu k jazyku je rozdiel medzi osobnou a spoločenskou identitou výrazný. Každá spoločenská identita, napríklad Slováč, študent, žena, existuje vďaka tomu, že pozostáva zo skupiny jednotlivcov, ktorí sa k nej hlásia a členstvo v nej považujú za súčasť svojej individuálnej osobnej identity. V rovine deiktickej, fungujú tieto dva druhy identít odlišne. Meno Ján, ako lingvistický prejav identity jednotlivca, je vlastné meno, ktoré vo svojej pôvodnej hebrejskej forme Jochanán síce znamenalo „boh je milostivý“, no dnes tento sémantický význam už stratilo a používa sa iba na označenie jednotlivca a jeho odlišenie od iných osôb, teda jeho význam je veľmi všeobecný. Naproti tomu slovo moslim nie je vlastné, ale všeobecné podstatné meno, no zároveň je obsahovo veľmi špecifické, konkrétne. Toto slovo môžeme charakterizovať pomocou sémantického trojuholníka (Ogden C.K., 1989). Podľa neho *slovo moslim* predstavuje signifikant, teda formu, ďalej je tu *signifikát*, teda *pojmem*, ako súbor typických znakov, napríklad viera v jediného Boha alebo modlitby smerom k Mekke a napokon *denotát*, teda *predmet*, ako konkrétna osoba vyznávajúca túto vieru. (Ondruš, 1981)

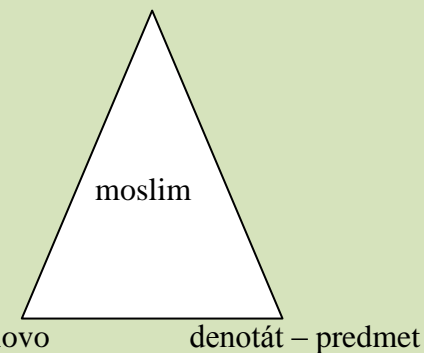

Schéma 2 Sémantický trojuholník slova „moslim“

Výrazy, označujúce spoločenskú identitu, ako moslim sú zdanlivo abstraktnejšie než tie osobné, pretože „moslimskosť“ existuje mimo skupiny ľudí, ktorí sa považujú za moslimov iba ako abstraktný pojem. Zároveň však naša osobná identita pozostáva z kombinácie práve takýchto abstrakcií. Okrem toho, veľmi často sa spoločenská identita najvýstižnejšie prejavuje prostredníctvom typického jedinca, nositeľa jej pomyselných charakteristických znakov. Takýmto prototypom môže byť dokonca aj známa románová postava (Oteló), alebo reálny človek, napríklad „celebrita“ (Mohamed Ali). Vo svojej podstate tieto identity predstavujú dvojicu, medzi ktorými vzniká určitý paradox. Na jednej strane etymológia slova identita naznačuje význam rovnakosť, totožnosť, (identita ženy ju spája so všetkými ostatnými a stáva sa prototypom takejto kategórie) na druhej strane významová súvislosť so slovesami identifikovať, identifikovať sa poukazuje na opačný význam, teda dôkaz jedinečnosti a individuality. Rovnováha medzi jedinečným a spoločným je pre identitu človeka dôležitá. Nikto sa nedokáže úplne odpútať od svojej jedinečnosti, pretože by tým stratil svoju ľudskú podstatu a na druhej strane jedinec, ktorý sa stráni akejkoľvek skupiny, sa nazýva sociopat a je považovaný za nebezpečného pre spoločnosť (Hrivíková, 2010).

Takáto dichotómia rovnakosti a odlišnosti však funguje nielen medzi ľuďmi, ale aj medzi cicavcami, čoho dôkazom je napríklad exogamia. Znamená to, že cicavce vnímajú rozdiel medzi vlastnou a inými skupinami a inštinktívne si vyberajú druhá, družku z iných skupín kvôli kvalite genetickej výbavy potomstva, no zároveň udržujú veľmi blízke vzťahy iba s členmi vlastnej skupiny kvôli ochrane a opatere potomstva (Frazer, 2009).

Identita jednotlivca sa v priebehu života buduje a vytvára z množiny spoločenských, prípadne kolektívnych identít, ktoré sa prejavujú, alebo neprejavujú v závislosti od prostredia a situácie, v ktorom sa daný jednotlivec práve nachádza. Niektoré z týchto identít sú dominantnejšie ako iné a môže medzi nimi a v nich dochádzať aj k významným zmenám, ktoré sa zvyčajne odrazia aj na jazyku jednotlivca. Skutočnosť, že sa jednotlivec považuje za príslušníka rozličných skupín, mu dáva možnosť výberu identity aktuálne, podľa vlastného hodnotenia situácie, v ktorej sa nachádza a podľa očakávaní, ktoré pripisuje ostatným jednotlivcom. Keďže takéto hodnotenie situácie je výrazne subjektívne a zakladá sa na predchádzajúcich skúsenostiach, vyplýva z toho, že aj reakcie jednotlivých účastníkov napriek rovnakým podnetom môžu byť odlišné.

Podstata kolektívnej identity spočíva v aktuálnom zdieľaní pocitu spolupatričnosti, vo vnímaní skupiny ako „my“ na základe skutočných alebo imaginárnych spoločných znakov a skúseností jej príslušníkov a vo vzťahu alebo protiklade k jednej alebo viacerým skupinám, ktoré predstavujú kategóriu „oni“. Súčasťou kolektívnej identity je aj pocit spoločnej sily, ktorá povzbudzuje a vyzýva k spoločnému konaniu. Táto identita sa vytvára na základe uznania samého seba ako súčasť „nás“ a z toho vyplývajúceho pocitu sily, ktorá, ak sa aktívne prejaví, spätne vplyva na posilnenie pocitu spolupatričnosti.

Kolektívna identita môže, ale nemusí vychádzať zo spoločenskej identity jej členov, keďže vzniká a vyvíja sa skôr pod vplyvom aktuálnej situácie, než zo spoločenských identít. Spoločenské identity fungujú viac v každodennom, bežnom živote, kým kolektívne skôr za mimoriadnych okolností. Spoločenské identity sa môžu aktivovať, ak sa objaví emotívny alebo morálny podnet a pretransformovať do kolektívnej identity, alebo naopak, môžu dočasne ustúpiť do úzadia. Zreteľne sa to prejavuje napríklad pri rôznych hnutiach. Pociť spolupatričnosti rastie pod vplyvom zdieľaných emócií strachu, radosti, spoločnej „VECI“ v zmysle cieľa, pričom motivuje skupinu aby jednala spoločne v mene, za, alebo proti niečomu, čím sa zvyšuje aj pocit spoločnej sily. Príkladom takejto kolektívnej identity môžu byť rôzne demonštrácie, protesty, oslavy športových víťazstiev, či prejavy fanúšikov na koncertoch populárnych umelcov.

Osobná a kolektívna identita spolu prirodzene tiež úzko súvisia, pretože kolektívna identita sa zakladá na obzvlášť intenzívnom pociťovaní príslušnosti jednotlivca ku skupine. Zo všetkých troch druhov identity je kolektívna najmenej stála. Hoci potenciálne môže vzniknúť kedykoľvek, v skutočnosti sa objavuje najčastejšie v časoch intenzívnych spoločenských zmien. Kolektívne identity si postupne vytvárajú vlastné symboly, ktorých cieľom je zadefinovať hranice medzi vlastnou skupinou a inými. Môžu to byť gestá, ako štrnganie kľúčmi, či zovretá päšť, ďalej vizuálne symboly, ako typické farby, čiapky, košele, dresy a často aj jazykové prejavy vo forme hesiel (Máme holé ruky! You never walk alone!) (Hrivíková, 2010).

Doposiaľ sme uvažovali o vzťahu medzi jazykom, kultúrou a identitou v rámci materinského jazyka. No otázka znie, ako je to v prípade, že jednotlivec komunikuje v cudzom jazyku? Prirodzene tu dochádza k stretu dvoch kultúr, jednej, ktorá je komunikantovi vlastná a druhej, ktorú reprezentuje zvolený cudzí jazyk. Do akej miery je možné preniesť rôzne zložky svojej identity do cudzieho jazyka, zaiste závisí od jazykových kompetencií, od osobnej identity jednotlivca, ako aj od komunikačného kontextu. Teda, či je vhodné zdôrazňovať kultúrne odlišnosti alebo ich minimalizovať. Toto rozhodnutie musí každý urobiť sám, na základe vlastných schopností a skúseností. Považujeme preto za dôležitú súčasť zodpovednosti učiteľa cudzieho jazyka, aby upriamil pozornosť študentov aj na tieto aspekty štúdia jazyka a interkultúrnej komunikácie, nakoľko kultúrne indikované modely správania, ak nie sú patrične vysvetlené, môžu viesť k rôznym nedorozumeniam a komunikačným problémom napriek lingvisticky správne zvládnutej komunikačnej situácii.

Bibliografia:

- Croft, W. 2000. *Explaining Language Change; An Evolutionary Approach*. London : Pearson Education Limited, 2000. ISBN 0582356776.
- Frazer, J.G. 2009. *Totemism and Exogamy vol. III*. New York : Cosimo Books, 2009. ISBN 9781605209807.
- Hauser, M.D., Chomsky, N., Fitch, W. T. 2002. *The Faculty of Language: What Is It, Who Has It, and How Did It Evolve?* Science. 22. November 2002, s. 1569-1579.
- Hrivíková, T. 2010. *Jazyk a identita*. Bratislava : Z-F Lingua, 2010. ISBN 9788089328345.
- Hrivíková, T.. 2010. *Jazyk a identita v európskom kontexte*. Bratislava : EKONÓM, 2010. v tlači.
- Joseph, J.E. 2004. *Language and Identity*. New York : PALGRAVE MACMILLAN, 2004. ISBN 0333997530.
- Lee, J.,W. et al. 2005. *Psychology of gender identity*. New York : Nova Science Publishers, 2005. ISBN 1594542147.
- Ogden C.K., Richards, I.A. 1989. *The Meaning of Meaning*. Orlando : Harcourt Brace Jovanovich Publishing, 1989. ISBN 0156584468.
- Ondruš, Š., Sabol, J. 1981. *Úvod do štúdia jazykov*. Bratislava : SPN, 1981. ISBN 6721381.
- Robinson, P.W. 1996. *Social group & Identities. Developing the Legacy of Henry Teifel*. Oxford : Butterworth-Heinemann, 1996. ISBN 0750630833.

Kontaktné údaje:

PhDr. Tatiana Hrivíková, PhD.

Fakulta aplikovaných jazykov

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava

tatiana.hrivikova@euba.sk

t.č.: 67295215

LISABONSKÁ STRATÉGIA: ÚLOHA VZDELANIA A VIACJAZYČNOSTI V BUDOVANÍ ZNALOSTNEJ SPOLOČNOSTI

Tatiana Laskovičová

Abstract:

The role of education in a knowledge-based society. The foreign language competence as a component of education in united Europe and a fundamental equipment of a new European citizen. The impact of multilingualism on democracy, competitiveness and labour market mobility. Foreign languages in the EU and the current situation in Slovakia. Action plan to implement a new concept of Lisbon strategy in teaching 2 foreign languages.

Keywords:

multilingualism, educated and skilled labour, competitiveness and mobility, Lisbon strategy, EC objectives

Abstrakt:

Úloha vzdelania pri budovaní znalostnej spoločnosti. Znalosť cudzích jazykov ako súčasť vzdelávania v zjednotenej Európe a základného vybavenia nového Európana. Vplyv viacjazyčnosti na fungovanie demokracie, konkurencieschopnosti a mobilitu na trhu práce. Cudzí jazyky v EÚ a situácia vo výučbe jazykov na Slovensku. Nová koncepcia výučby 2 cudzích jazykov v rámci Lisabonskej stratégie a akčný plán na jej implementáciu.

Kľúčové slová:

viacjazyčnosť, vzdelaný ľudský kapitál, konkurencieschopnosť a mobilita na trhu práce, Lisabonská stratégia, Európska komisia a jej odporúčania

1. Ľudské zdroje, vzdelávanie a cudzie jazyky

K trom základným prioritám EÚ v oblasti kohéznej politiky sa popri infraštruktúre a regionálnej dostupnosti, inováciách a znalostnej ekonomike zaraďujú aj ľudské zdroje a vzdelávanie. Zabezpečenie vysokej miery zamestnanosti a tým i kvality života a trvalo udržateľného rastu stojí na ľudskom kapitále a uplatnení jeho tvorivého potenciálu na trhu práce. Pri riešení podpory zamestnanosti a riešení nezamestnanosti nestačí definovať cezhraničnú integráciu a vytvárať podporné programy a mobility, ak zároveň nevytvoríme solídnu bázu pre vzdelávanie na všetkých úrovniach – od základného, stredného a vysokého školstva až po celoživotné vzdelávanie, inštitucionálne, podnikové a e-learning.

Ak v rámci Lisabonskej stratégie chceme do r. 2010 urobiť z EÚ najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu znalostnú ekonomiku na svete, schopnú trvalo udržateľného hospodárskeho rastu, budeme musieť zmysluplne vybalansovať investície do hmotných i nehmotných statkov. Inými slovami ide o radikálnu transformáciu ekonomiky a jedným z predpokladov je i prispôsobenie vzdelania podmienkam znalostnej ekonomiky.

V našom príspevku sa budeme ďalej zaoberať znalosťami cudzích jazykov, ako jedným z predpokladov modernej európskej vzdelanosti, preto si najskôr objasníme samotný pojem. Krátky slovník slovenského jazyka definuje *znalosť* ako informovanosť, poznanie, ovládanie niečoho na základe štúdia a skúseností. Pre naše potreby môžeme znalosti definovať ako analyticky spracované a organizované informácie, ktoré sú využiteľné na riešenie problémov a rozhodovanie a ktoré sú aplikovateľné. Znalosti, ako všetky nehmotné

aktíva sú ťažko kvantifikovateľné, ale v procese používania sa neamortizujú, ba práve naopak ich hodnota rastie.

Z mŕľnikov politiky EÚ v oblasti vzdelávania a hlavne cudzích jazykov spomeňme tie najdôležitejšie. Už rok 2001 bol vyhlásený za Európsky rok jazykov a následne v roku 2002 predstavitelia členských štátov na stretnutí v Barcelone navrhli, aby sa deti už od útleho detstva učili minimálne dva cudzie jazyky. Akčný plán podpory výučby cudzích jazykov a viacjazyčnosti pre roky 2004 – 2006 navrhuje členským štátom zabezpečiť jazykové vzdelávanie už od materských škôl, pretože práve tam sa formujú kľúčové postoje k iným jazykom a kultúram a kladú sa základy pre kontinuálne jazykové vzdelávanie. Aj v ďalších rezolúciách a dokumentoch sa kladie dôraz na viacjazyčnosť. V decembri 2008 Európska komisia predložila svoju stratégiu priorít pre spoluprácu členských štátov v oblasti reformy ich vzdelávacích systémov na roky 2009 – 2010, ako aj dlhodobejšiu víziu do r. 2020.

26. september bol vyhlásený za Európsky deň jazykov a pripomína sa každoročne. Jeho zámerom je sústavne upozorňovať verejnosť na dôležitosť učenia sa cudzích jazykov, podporovať bohatú lingvistickú a kultúrnu rôznorodosť Európy a povzbudzovať občanov EÚ k celoživotnému vzdelávaniu. Pri tejto príležitosti EUROSTAT zverejňuje štatistiku jazykovej výučby v jednotlivých štátoch, ako aj vnímanie vlastných jazykových kompetentností u dospeljej populácie.

Posledné dáta sú za rok 2007. V priemere za celú EÚ 60% stredoškolských študentov sa učilo minimálne 2 cudzie jazyky a 28% dospeljej populácie ovládalo minimálne 2 cudzie jazyky.

Pozrime sa teraz bližšie na tieto údaje a ich validitu. Prvý údaj je štatisticky dostupný na základe učebných plánov, ale nevypovedá nič o jazykovej spôsobilosti. V počte vyučovaných cudzích jazykov - 2 a viac - na vyšších stredných školách na čele tabuľky sa so 100% umiestnili Luxembursko, Fínsko, Nizozemsko a Česká republika. Ďalej nasleduje Slovinsko a Slovenská republika, obe s 98 % a Estónsko s 97 %. Podiel študentov, ktorí sa učia len 1 cudzí jazyk predstavuje 92% v Grécku, 74% v Taliansku, 73% v Írsku, 68 % v Španielsku, 60% na Malte a 57% v Maďarsku.

Vo všetkých členských štátoch je angličtina najčastejšie vyučovaným cudzím jazykom s výnimkou Luxemburska, kde angličtina zaujíma rovnaké postavenie ako nemčina a francúzština. Angličtina je de facto *lingua franca* v obchodných rokovaniach, ekonomike, či cestovnom ruchu, aj keď jazyková politika EÚ nie je naklonená pojmu *lingua franca*, pretože odporuje princípu rovnosti všetkých regionálnych i minoritných jazykov. Napriek tomu nezaráža skutočnosť, že viac ako polovica, 51% študentov na vyššom stupni stredoškolského vzdelávania v Spojenom kráľovstve sa neučí žiaden cudzí jazyk. Z dlhohodovej perspektívy to môžeme hodnotiť ako alarmujúci fakt.

Najväčší podiel populácie vo veku 25 – 64 rokov, ktorí uviedli znalosť 2 cudzích jazykov je v Slovinsku -72%. Potom nasleduje Slovensko a Fínsko so 68%, Litva 66%, Estónsko 60% a Lotyšsko 55%. Aj v tejto skupine vedie angličtina s výnimkou Bulharska, Pobaltských republík a Poľska, kde najfrekventovanejším cudzím jazykom je ruština. Tabuľku krajín, kde obyvateľstvo neovláda žiaden cudzí jazyk vedie Maďarsko so 75%, nasleduje Portugalsko (51%), Španielsko (47%), a Grécko (43%).

2. Výučba cudzích jazykov v Slovenskej republike

Z uvedenej štatistiky vyplýva, že Slovenská republika sa v oboch sledovaných ukazovateľoch umiestnila na vynikajúcom druhom mieste. To vytvára falošnú ilúziu, že výučba cudzích jazykov a ich ovládanie v širokých vrstvách obyvateľstva je na viac ako uspokojivej úrovni. Pritom všetci dobre vieme, že nedostatočné znalosti cudzích jazykov ako jeden z hlavných nedostatkov nám vyčítajú nielen zahraniční návštevníci, ale aj zahraniční zamestnávateľia.

Pozrime sa teraz bližšie na tento rozpor. Údaje z druhej ankety, v ktorej respondenti uvádzajú znalosti cudzích jazykov a hodnotia ich komunikačnú úroveň nemôžu byť iné, ako subjektívne. Za zmienku stojí aj fakt, že Slováci ako jeden z 2 cudzích jazykov, ktorými sa dorozumejú uvádzajú češtinu, pričom naopak, slovenčina ako cudzí jazyk u Čechov absentuje (Česká republika iba 34%). Kvantitatívne údaje z prvého prieskumu môžu byť objektívne, ale nevytvádzajú nič o kvalite znalostí stredoškôľakov.

3. Lisabonská stratégia vo výučbe cudzích jazykov

Výučba cudzích jazykov a jazyková spôsobilosť sa stala prioritou v oblasti školstva a vzdelávania vo všetkých členských štátoch EÚ. Aktívne ovládanie viacerých cudzích jazykov priamo ovplyvňuje fungovanie demokracie a formovanie osobnosti nového Európana, umožňuje mobilitu pracovnej sily na trhu práce, zvyšuje konkurencieschopnosť a pomáha vytvárať v jednotnej Európe multikultúrnu spoločnosť. Jazyk prestáva byť nástrojom separácie, naopak stáva sa mostom, ktorý spája jednotlivcov i národy.

4. Implementácia Lisabonskej stratégie v SR

SR stojí pred problémom – ako rýchlo a zodpovedne zakomponujeme do našej školskej reformy odporúčania EK v oblasti výučby jazykov od najútlejšieho detstva a ako je naše školstvo pripravené na novú koncepciu výučby cudzích jazykov.

V nadväznosti na odporúčania EK, Ministerstvo školstva SR a Štátny pedagogický ústav vypracovali Koncepciu vyučovania cudzích jazykov v základných a stredných školách, čím sme sa zaviazali zabezpečiť výučbu 2 cudzích jazykov od útleho detstva. Koncepcia bola schválená vládou SR v septembri 2007. Ďalším krokom je jej implementácia.

MŠ urobilo zaujímavú analýzu kvalifikovanosti učiteľov cudzích jazykov na základných a stredných školách. Rozsah tohto príspevku nedovoľuje zaoberať sa všetkými vyučovanými jazykmi, sústredíme sa len na anglický a nemecký jazyk. Analýza je o to zaujímavejšia, že sa robila podľa úrovne školy a podľa veku učiteľov. Nebudeme rozoberať školy, je evidentné, že najlepšia úroveň je na gymnáziách.

Priemerný vek učiteľov cudzích jazykov je 42,7 rokov. Pozrime sa bližšie na najstaršiu a najmladšiu generáciu učiteľov angličtiny a nemčiny.

Najstaršia skupina zahŕňa vekové rozpätie 47 až 55 rokov. V oboch jazykoch prevládajú kvalifikovaní učitelia. Nekvalifikovanú výučbu predstavuje 8,60% v angličtine a 10,48% v nemčine. Sú to učitelia s najdlhšou pedagogickou praxou a prácu učiteľa berú ako svoje povolanie. Najmladšiu skupinu tvoria učitelia vo veku 24 až 31 rokov. Stupeň ich nekvalifikovanosti je zarážajúci: anglický jazyk vyučuje 64,94% a nemecký jazyk 41,38% nekvalifikovaných učiteľov. Popri nekvalifikovanosti sa táto skupina vyznačuje aj vysokou fluktuáciou. Je zrejmé, že kvalifikovaní absolventi VŠ, hlavne po zlomovom roku 1989, nemajú záujem učiť a nachádzajú uplatnenie v iných rezortoch a súkromných firmách. Len pre porovnanie a úplnosť uvedme situáciu na gymnáziách – neodbornosť v angličtine je v priemere bez ohľadu na vek 9,0% a v nemčine 3,5%.

V novej koncepcii výučby jazykov sa má začať s 1. cudzím jazykom najneskôr od 3. ročníka a 2. cudzí jazyk sa má vyučovať od 5. ročníka ZŠ. Na realizáciu koncepcie však, podľa vyjadrenia ministra školstva, chýba 1800 kvalifikovaných učiteľov cudzieho jazyka. Preto MŠ na implementáciu určilo prechodné obdobie. Prvý cudzí jazyk sa musí začať učiť najneskôr do 3 rokov a druhý do 8 rokov. Prechodné obdobie sa končí v rokoch 2013 – 2017. Za ten čas bude potrebné rekvalifikovať existujúcich učiteľov na ZŠ. Náklady na rekvalifikáciu pôjdu zo štrukturálnych fondov EÚ.

Dĺžka vzdelávania sa odvíja od komunikačnej úrovne kvalifikovaných učiteľov 1. stupňa ZŠ, ale bez kvalifikácie na výučbu cudzích jazykov a môže trvať 4, alebo 8 semestrov.

Široká geografická diverzifikácia projektu vytvorí priestor na spoluprácu jednotlivých regiónov Slovenska i medzinárodnú spoluprácu. Z dôvodu zabezpečenia vzdelávania vo všetkých regiónoch Slovenska sa vypracovali dva projekty. Jeden projekt je pre Cieľ Konvergencia (územie celej SR okrem Bratislavského kraja – cieľovou skupinou sú učitelia ZŠ zo všetkých krajov SR okrem Bratislavského), druhý projekt pre Cieľ Regionálna konkurencieschopnosť a zamestnanosť (územie Bratislavského kraja – cieľovou skupinou sú učitelia ZŠ z Bratislavského kraja).

5. Záver

„Učitelia jazykov majú kľúčovú úlohu v budovaní viacjazyčnej Európy. Na rozdiel od učiteľov iných predmetov čelia výzve, aby zabezpečili také jazykové vzdelávanie, ktoré podporuje európske hodnoty otvorenosti voči ostatným, toleranciu odlišností a ochoty komunikovať s ostatnými“²⁰. Viacjazyčnosť je jedným z hlavných pilierov znalostnej ekonomiky a zaručuje tak žiadanú mobilitu pracovnej sily na trhu práce.

Plány sú to veľmi ambiciózne, ale na ich uskutočnenie v SR nebude stačiť len rýchla rekvalifikácia existujúcich učiteľov základných škôl. Pokiaľ jasne nezadefinujeme postavenie učiteľa v našej spoločnosti a učiteľa cudzích jazykov zvlášť a nezatraktívime učiteľské povolanie, a to nielen možnosťou profesionálneho rastu, ale hlavne jeho spoločenským a finančným ocenením, do školstva neprilákame lojálnych a kvalifikovaných pracovníkov, lebo takých vždy dokážu preplatiť súkromné firmy a nadnárodné spoločnosti.

LITERATÚRA

1. Konceptia vyučovania cudzích jazykov na ZŠ a SŠ, 2007
2. Akčný plán pre implementáciu Konceptie výučby CJ na ZŠ a SŠ
3. EUROSTAT Newsrelease 137/2009, 24.09.2009
4. Učiteľské noviny 30.05. 2008
5. HRIVÍKOVÁ, T.: Európska jazyková politika a multilingvizmus v Európskej únii. In: *Humanizácia v cudzojazyčnom vzdelávaní 1: zborník vedeckých prác*, Bratislava : Z-F LINGUA, 2010. - ISBN 978-80-89328-40-6.

Kontaktné údaje:

Mgr. Tatiana Laskovičová

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

851 04 Bratislava

e-mail: tatiana.laskovicova@euba.sk , tanya.laskovic@gmail.com

²⁰ Akčný plán pre implementáciu Konceptie výučby cudzích jazykov v ZŠ a SŠ.

GLOBALIZAČNÉ TRENDY A INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA

Ján Strelinger

Abstract:

In my paper I wanted to focus on the importance of intercultural communication in the times of the influence of globalization, globalization trends and the EU, when there is stronger and stronger emphasis on the quality of cooperation between particular countries mainly in the sphere of business, enterprise and diplomacy and the importance of using the most important languages – lingua franca.

Key words:

communication, culture, language, intercultural, differences, nation

Abstrakt:

V príspevku som chcel poukázať na dôležitosť interkultúrnej komunikácie v čase, kedy hovoríme o globalizácii, globalizačných trendoch, štátoch Európskej únie, kde sa kladie stále väčší dôraz na kvalitu spolupráce medzi jednotlivými štátmi hlavne vo sférach medzinárodného podnikania, obchodu, vedy a diplomacie a s tým súvisiacu dôležitú otázku a to unifikovať komunikáciu vymedzením najdôležitejších jazykov – lingua franca.

Kľúčové slová:

komunikácia, kultúra, jazyk, interkultúrny, rozdiely, národ

Úvod

Interkultúrna komunikácia vznikla ako vedná disciplína v súvislosti s otázkami a problémami, ktoré nastoľovala imigrácia v krajinách Severnej Ameriky. USA a Kanada sa začali otázkou formovania multikultúrnej spoločnosti intenzívnejšie zaoberať už v 60-tych rokoch 20. storočia. Vývoj na americkom kontinente predznamenal vývoj v Európe, ktorá začala obdobné problémy riešiť o niekoľko desiatok rokov neskôr, keď sa hlavne členské krajiny EU stali vo väčšej miere cieľovými krajinami svetovej migrácie.

1. Vymedzenie pojmu interkultúrna komunikácia

Pojem interkultúrnej komunikácie (*intercultural communication*) predstavil odbornej verejnosti po prvýkrát americký antropológ Edward T. Hall v roku 1959 v diele *The Silent Language* (in: [3]). Na svojom začiatku čerpala interkultúrna komunikácia ako odbor hlavne zo sociológie, psychológie a pedagogiky, avšak i dnes sa vydeľuje ako multidisciplinárna. V Európe sa začala presadzovať až v 80-tych rokoch 20. storočia približne v troch hlavných smerovaniach: problematika migrácie a multikulturality vôbec, problematika interkultúrnej pedagogiky a napokon ako aplikácia v ekonomickej sfére v podobe interkultúrneho manažmentu, interkultúrneho marketingu, personalistiky či reklamy.

Definovať pojem interkultúrna komunikácia nie je jednoduché, vo všeobecnosti ho možno vymedziť ako „odbor, ktorý sa zaoberá súvislosťami medzi jazykom a kultúrou, spôsobmi verbálneho správania sa príslušníkov rôznych kultúr a teda i spôsobmi vnímania chápania sveta u rôznych etnických skupín“ (in: [3]). V nadväznosti na to možno vymedziť interkultúrny management a marketing ako odbor, ktorý sa usiluje o to isté, ale v špecifických podmienkach manažérskej a marketingovej praxe. V súčasnosti ide o veľmi aktuálnu

bádateľskú oblasť, pretože jednou z najdiskutovanejších tém súčasnosti je trend globalizácie, zasahujúci spoločenskú realitu na mnohých úrovniach. Z pohľadu kultúry možno povedať, že globalizačný trend je proces vytvárania jednej globálnej kultúry. Tento prístup ako prvý definoval Ted Levitt, ktorý vo svojom článku Globalizácia trhov hovorí o tom, že „technológie, rast modernizácie a rast bohatstva bude viesť k celosvetovej konvergencii potrieb a požiadaviek spotrebiteľov, čo umožní svetovým firmám vytvárať univerzálne marketingové programy, a to povedie k hojnosti a bohatstvu“ [4].

Už niekoľko desaťročí dochádza k prenikaniu organizácií na zahraničné trhy, či už ako priamy dôsledok rastu alebo v dôsledku formulovania cieľov a stratégií. Organizácie tak prekračujú hranice krajín, v ktorých vznikli, rozvíjajú intenzívnejšie spoluprácu s organizáciami cudzích krajín a teda aj kultúr, ich pracovníci sa zúčastňujú na vzájomných stretnutiach. Prenikanie na cudzie trhy tiež so sebou prináša zakladanie pobočiek v krajinách, ktoré predstavujú tieto nové trhy a to sa nezaobíde bez interkultúrnej komunikácie a spolupráce. Táto spolupráca môže nadobúdať rozmanité podoby. Jednak sa osoby z materskej organizácie pri samotnom zakladaní pobočky na území iného štátu nezaobídu bez kontaktovania sa s miestnymi úradmi a organizáciami, ďalej prichádza ku kontaktom nových zamestnancov pochádzajúcich z miestnej krajiny s pracovníkmi materskej spoločnosti, ktorí pobočku zakladali a následne po jej zabehnutí sa vrátia do materskej krajiny, alebo tu zostávajú dlhodobo. Na ďalšej úrovni dochádza ku komunikácii medzi pobočkou a materskou organizáciou, pričom sa trvalo každá nachádza síce v inom kultúrnom prostredí, ale spája ich obchodný záujem a stratégia a nezriedka tiež jednotný firemný etos. Keď teda organizácia pôsobí takto v mnohých štátoch, či dokonca na mnohých kontinentoch, môžeme hovoriť o multikultúrnych organizáciách, v ktorých nutne dochádza k interkultúrnej spolupráci.

2. Vymedzenie pojmu kultúra

Trend globalizácie sa v realite stretáva so spoločenskými fenoménmi, ktoré môžeme nazvať kultúrno-tradičné. Pojem kultúra má dnes množstvo definícií a používa sa často v rozmanitých kontextoch. V súvislosti s interkultúrnou komunikáciou si môžeme pojem kultúra vymedziť ako systém hodnôt, noriem a vzorov, ktoré sú istému spoločenstvu ľudí spoločné. Kultúra tvorí akýsi spoločný rámec, ktorý na jednej strane umožňuje vzájomnú interakciu medzi jednotlivcami a skupinami v danom spoločenstve, na druhej strane je ňou spätne tiež tvorený. Kultúra je tiež systémom osvojených znalostí a vedomostí, pomocou ktorých jedinec interpretuje svet okolo seba a následne generuje svoje sociálne správanie, teda sa chová tak, ako to robia, ako tomu rozumejú a ako to akceptujú iní ľudia v tom ktorom sociálnom prostredí [6]. Pre kultúru je charakteristické, že je založená na používaní symbolov, ktorým je priradený určitý význam. Nie je vrodená, ale každý sa s ňou stretáva v priebehu socializácie a ona vplýva na osobnosť jedinca, pričom zároveň jedinec ako súčasť spoločnosti ovplyvňuje kultúru. Z toho tiež vyplýva, že kultúra nie je statická, ale naopak vyvíja sa v čase v závislosti na podmienkach. Často tiež adaptácia na zmenené podmienky, respektíve konkrétny spôsob, akým sa kultúra vyrovnáva so zmenenými podmienkami, je pre každú kultúru špecifický.

V literatúre [6] sa môžeme stretnúť so známou definíciou holandského psychológa Hofstedeho, ktorý kultúru nazýva kolektívnym naprogramovaním (*collective programming of the mind*). Základnou jeho myšlienkou je, že „každá osoba v sebe nesie prvky myslenia, cítenia a možného správania sa, ktoré sa naučila v priebehu života.“

Obr.1 Tri úrovne ľudského duševna

Rovnako ako sú naprogramované počítače, sú tieto prvky myslenia, cítenia a konania nazývané duševnými programami – software mysle“ [2]. Obdobné chápanie nájdeme u nemeckého profesora A. Thomasa, ktorý kultúru definuje ako „orientačný systém“. Ten sa utvára pomocou symbolov a je typický pre určitú skupinu ľudí, v rámci ktorej sa traduje v čase. Orientačný zmysel ovplyvňuje vnímanie, myslenie, cítenie a konanie všetkých členov spoločnosti [6]. Tento orientačný zmysel, pokiaľ si jeho nositeľ dobre rozvinul sociálne kompetencie, umožňuje svojmu nositeľovi prostredníctvom symbolov a znakov za optimálnych podmienok bezkonfliktnú a jednoznačnú komunikáciu s príslušníkmi rovnakej kultúry.

Každý človek môže byť členom rôznych skupín, a tak môže byť nositeľom rôznych kultúrnych orientačných systémov, ktoré môžu byť často veľmi odlišné a v rôznych situáciách sa môžu prejavovať rôzne. Najväčšou možnou skupinou na úrovni jedného štátu je kultúra národná. Hlavnými prvkami tejto kultúry sú čas, priestor, jazyk, neverbálna komunikácia, náboženstvo a spoločenské vrstvenie. Národná kultúra stelesňuje niečo ako kolektívne vedomie obyvateľov, tradované hodnoty, normy, pravidlá správania (zvyk, zákon, obyčaj), eticko-morálne systémy a z toho odvodené obrazy sveta a človeka [6]. Vedľa príslušnosti k národu a národnej kultúre, existuje každý človek v rámci iných skupín, ktoré majú svoju vlastnú kultúru a jedínce ovplyvňujú. Tieto skupiny môžu existovať v rámci národného celku, alebo môžu byť rozložené naprieč národmi. Kultúry vzťahujúce sa k iným skupinám, než k národným, nazývame subkultúrami. Existuje ich nesmierne množstvo, predsa však môžeme vydeliť niekoľko základných, ktoré majú zvláštny význam v procese interkultúrnej komunikácie. Sú to subkultúry utvárané na základe príslušnosti k istému etniku, náboženstvu, jazyku, genderu, generácii, sociálnej triede a podniku. Z hľadiska ekonomickej praxe je obzvlášť dôležitou oblasť podnikovej kultúry, nazývanej tiež organizačnou, pre ktorú je charakteristické, že ju možno do určitej miery riadiť, na rozdiel od kultúry národnej [2]. (Sekundárny zdroj [9])

3. Metódy definovania kultúrnych rozdielov

Poznanie kultúrnych odlišností na úrovni národných kultúr sa ukazuje byť dôležitým pre ekonomickú prax, či už na úrovni manažmentu či marketingu. Preto sa veľká pozornosť odborníkov sústreďuje na vedecky čo najpresnejšie definovanie kultúrnych rozdielov, ktoré by dostatočným spôsobom kultúrnu rozmanitosť krajín bolo schopné vyjadriť. Tiež z tohto

dôvodu boli koncom minulého storočia rozvinuté moderné metódy, ktoré umožnili analyzovať a popísať väčšinu národných kultúr na svete. V súčasnosti sú citované a často používané výsledky práce Geerta Hofstedeho (1991, 2001) [2] a Fonsa Trompenearsa [8]. Výsledky ich rozsiahleho výskumu boli využité najmä v oblasti interkultúrneho manažmentu a komunikácie. Geert Hofstede vo svojom výskume v rokoch 1967–1973 analyzoval dotazníky získané u zamestnancov firmy IBM v 72 krajinách sveta a predstavovali mu tak vzorku 53 národných kultúr. Aby vystihol rozdiely medzi rôznymi národnými kultúrami, uviedol štyri (neskôr pridal piatu) skutočnosti ovplyvňujúce správanie ľudí každej kultúry, pričom ich sformuloval v podobe dvoch pólův. Rozhodujúca bola miera inklinácie k jednému z pólův, to vymedzilo charakteristiku danej kultúry. Tieto základné skutočnosti nazval kultúrnymi dimenziami, resp. kultúrnymi orientáciami. Definícia kultúrnej dimenzie podľa Hofstedeho [2]: „Dimenzia je takým prejavom kultúry, ktorý môže byť meraný vo vzťahu k iným kultúram.“ Kultúrne dimenzie zasahujú správanie človeka každej spoločnosti a možno ich zhrnúť do týchto základných skupín:

1. v oblasti vzťahu k autoritám – dimenzia: vysoký odstup od moci – nízky odstup od moci
2. v oblasti koncepcie vlastného ja – dimenzia: individualizmus – kolektivismus
 - dimenzia: maskulinnosť – femininnosť (t.j. mužské hodnoty vs. ženské hodnoty)
3. v oblasti spôsobov riešenia konfliktov a vyjadrenia pocitův vôbec – dimenzia : vysoké vyhýbanie sa neistote – nízke vyhýbanie sa neistote
 - dimenzia: dlhodobá orientácia – krátkodobá orientácia

Fons Trompenears vymedzuje 7 dimenzií: univerzalizmus vs. partikularizmus, individualizmus vs. kolektivismus, neutrálnosť vs. zaujatosť, špecifikovaný vs. rozptýlený, skutočné vs. zdanlivé, sekvenčný vs. súčasný, vnútorná vs. vonkajšia kontrola. Vymedzenie uvedených dimenzií poskytuje podklad pre relevantné porovnanie jednotlivých kultúr.

Z uvedených výskumov bolo možné vyšpecifikovať isté črty jednotlivých kultúr. Zároveň sa v čiastkových výskumoch jednotlivých vedných disciplín objasňujú niektoré črty interkultúrnej komunikácie v súvislosti s konkrétnymi problémami, či konkrétnym praktickým zameraním. V ekonomickej praxi, hlavne v oblasti medzinárodného obchodu, medzinárodného podnikania a manažmentu je v súčasnej dobe zvýšený záujem o poznanie komunikačného správania príslušníkov jednotlivých národných kultúr. Skúmajú a popisujú sa preto kultúrne špecifiká komunikácie, ktoré často uvádzajú i podrobnosti komunikačného správania ľudí. Ľudia, ktorí vstupujú do interkultúrnej komunikácie sa stretávajú s dvoma vrstvami tejto komunikácie. jedna je spojená so samotným jazykom, prostredníctvom ktorého sa komunikuje a druhá je spojená s konvenciami a rituálmi, ktoré sprevádzajú sociálny styk [7]. Preto je potrebné uvedomenie si tejto skutočnosti a budovanie adekvátneho poznania na oboch rovinách. Rovnako je dôležité uvedomenie si istých komunikačných bariér, ktoré v istých kultúrach reálne existujú a sú prekážkami v komunikácii.

Popri všetkých vyššie uvedených javoch, ktoré sprevádzajú a spoluurčujú interkultúrnu komunikáciu, zostáva základným komunikačným kanálom jazyk, v ktorom sa komunikácia uskutočňuje. Vo sfére obchodu, vedy, diplomacie sa vždy v histórii pociťoval trend unifikovať komunikáciu vymedzením istého jazyka, či jazykov, ktoré boli v tej ktorej oblasti preferované. Súčasný globalizačný trend túto skutočnosť tiež naplno preukázal. Jazyky, ktoré získali mimoriadne postavenie v interkultúrnej komunikácii sa označujú termínom *lingua franca*. Doslovný preklad tohto termínu – franský jazyk – odkazuje do histórie Franskej ríše, ktorá sa v 8. storočí rozkladala v celej západnej Európe so silným expanzným vplyvom do Európy strednej. V súčasnosti je nepochybne jazykom, ktorý môžeme označiť ako *lingua franca* angličtina. Popri nej sa v tejto pozícii tiež uvádzajú

francúzština, nemčina, ruština, či španielčina. Žiaden z týchto jazykov však nedosahuje rozmeru rozšírenia ako angličtina, ktorá sa používa na všetkých obývaných kontinentoch zeme. Ide asi o 1,5 miliardy ľudí, pre ktorých je angličtina buď jazykom materským alebo druhým oficiálnym jazykom krajiny. Ak však berieme do úvahy funkčnú rozšírenosť angličtiny, potom sa tento počet mnohonásobne zvýši, pretože pokryje sféru medzinárodného obchodu a podnikania, sféru medzinárodného práva a diplomacie, sféru vedy a výskumu, sféru vzdelávania, sféru techniky, informačných a komunikačných technológií, sféru turistiky a športu a napokon i sféru masovej kultúry [7].

Použitá literatúra:

1. BORSUKOVÁ, H.: Sociokultúrny kontext v cudzojazyčnej edukácii euromanažérov. *Acta oeconomica et informatica* 1, Nitra : Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2005
2. HOFSTEDE, G.: Geert Hofstede *Cultural Dimensions* [online]. Geert Hofstede – Itim.[citované 2010-01-15]. Dostupné z internetu: http://www.geert-hofstede.com/hofstede_dimensions.php
3. JAKLOVÁ, A.: K základným pojmom interkultúrnej komunikácie [online]. České Budějovice: Filozofická fakulta Jihočeské univerzity 2007. Dostupné z internetu: http://www.fhs.cuni.cz/kos/kestazeni/texty/k_zakladnim_pojmum_interkulturni_komunikace.doc
4. LEVITT, T.: Globalization of Markets. *Harvard Business Review*. 1983. ISSN 0017-8012
5. NOVÝ, I., SCHROLL-MACHL, S. A KOL.: *Interkulturní komunikace v řízení a podnikání*. 3.vydání. Praha: Management Press, 2003. ISBN 80-7261-089-9. 184 s.
6. NOVÝ, I., SCHROLL-MACHL, S. A KOL.: *Spolupráce přes hranice kultur*. 1. vydání. Praha: Management Press, 2005. ISBN 80-7261-121-6. 313 s.
7. PRUCHA, J.: *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-3069-1. 200 s.
8. TROMPENAAR, F.: The Cultural Factor in International Business [online]. Trompenaars Hampden-Turner, 2001. Dostupné z internetu: <http://www.thtconsulting.com>
9. ZADRAŽILOVÁ, D.: *Mezinárodní management*. 1. vydání. Praha: Oeconomica: 2004. ISBN 80-245-0683-1. 182 s.

Kontaktné údaje:

Mgr. Ján Strelinger

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava

e-mail: jan.strelinger@euba.sk

POSTAVENIE MEDIÁCIE V INTERKULTÚRNEJ KOMUNIKÁCI

Eva Janíčková

Abstrakt:

Mediation ist ein Prozess der Kommunikation und des Verständnisses und ist zugleich eine Möglichkeit, Konflikte zu lösen. Es geht darum, eine gemeinsame Lösung zu erarbeiten, wobei Fakten und Inhalte zählen, aber auch Interessen und Gefühle. Sie ist der Weg für eine sachliche Konfliktlösung. Die Einhebung dieser Methode ist auch abhängig von kulturellen Verschiedenheiten. Die Notwendigkeit, Mediationsverfahren der kulturellen und sozialen Eigenheiten anzupassen, kann sich auch bei den Staaten der Europäischen Union ergeben, da wir hier mit Menschen aus anderen Herkunftsländern, Religionen und sozialen Zusammenhängen mit ihren jeweiligen spezifischen Kulturen zusammenleben.

Schlüsselworte:

Meditation, Kulturunterschiede, Konfliktlösung, Selbstreflexion, Argumentationsflexibilität, Rhetorik, Kommunikationsfähigkeit

Abstrakt:

Mediácia je proces komunikácie, porozumenia a zároveň jednou z možností riešenia konfliktov. Ide v nej o spoločné vypracovanie riešení, pričom sú dôležité fakty, obsah, ale aj záujmy a pocity. Je to cesta vecného riešenia konfliktu. Použitie mediačnej metódy je závislé okrem iného aj od kultúrnych rozdielov zúčastnených strán. Nutnosť prispôbiť ju kultúrnym a sociálnym zvláštnostiam je zrejmá aj v štátoch Európskej únie, keďže tu žijú ľudia pôvodom z iných krajín, náboženstiev, sociálnych pomerov s ich špecifickými kultúrami.

Kľúčové slová:

mediácia, kultúrne rozdiely, riešenie konfliktov, sebareflexia, argumentačná flexibilita, rétorika, komunikačná schopnosť

Mediácia je jednou z metód riešenia konfliktov v rámci komunikácie v hospodárskej praxi súčasnosti. Jej úlohou je sprostredkovanie, urovnávanie resp. zmierenie v sporných prípadoch pomocou tretieho, neutrálneho subjektu – mediátora, ktorý je akceptovaný všetkými stranami zainteresovanými do konfliktu. Môže sa jednať o komerčnú, bezplatnú, profesionálnu alebo dobrovoľnú mediáciu v akejkoľvek jej podobe, ktorá tvorí s vysokokvalifikovanými vzdelávacími programami výraznú pomoc v komunikácii jednej resp. viacerých kultúr.

Každý konflikt je osobitý a má svoje špecifické príčiny a spôsoby riešenia. Schopnosť riešiť konflikty je jednou z kľúčových kompetencií komunikácie v súčasnosti. Jej nevyhnutným predpokladom je ovládanie nasledovných dôležitých kompetencií:

- schopnosti učiť sa a prispôbiť sa zmenám
- schopnosti správne posudzovať a spolupracovať
- schopnosti presvedčiť
- schopnosti právne komunikovať.

Schopnosť učiť sa a prispôbiť sa zmenám

Ide o schopnosť sebakriticky sa zamýšľať nad vlastným konaním, postojmi a hodnotami, byť otvorený kritike voči vlastnej osobe, ako aj ochotný a schopný prispôbiť sa zmenám a vývoju a tieto zároveň podporovať v napredovaní.

Predpokladom pre zmenu v správaní je sebareflexia, pretože uvedomenie si vlastných nedostatkov umožní ich cielené odstránenie. Ak však k sebareflexii nedôjde, nemožno ani očakávať zmenu v správaní.

Znaky kompetencie sú:

- diferencované vnímanie seba samého (byť si vedomý svojich silných stránok a možnosti vývinu)
- schopnosť akceptovať konštruktívnu spätnú väzbu vo vzťahu k vlastnému správaniu
- pripravenosť a otvorenosť voči kritike, iným názorom a radám
- chápanie spätnej väzby (feedback) ako šance učiť sa a ďalej sa rozvíjať
- rýchle presadzovanie nových poznatkov do života

Schopnosť správneho posúdenia a spolupráce

Ide o schopnosť posúdiť názory daného jedinca a porozumieť im. Je zrejmé, že kto sa vie vcítiť do situácie druhého je schopný meniť perspektívy a posudzovať obsah z jeho pohľadu. Je to náročné, nakoľko iní jedinci – predovšetkým predstavitelia rozličných kultúr – môžu považovať za základ hodnotenia úplne iné meradlo.

Okrem správneho posúdenia potrieb a záujmov druhej strany je pre konštruktívne urovanie sporu potrebná ochota a schopnosť presadiť získané vedomosti a vzájomne kooperovať. Schopnosť kooperácie je kompetencia, ktorá predpokladá hľadanie spoločných riešení, ktoré by boli akceptované všetkými zainteresovanými.

Znaky kompetencie sú:

- akceptácia (ocenenie) hodnotového systému partnera,
- snaha spoznať myšlienkové pochody a zámery partnera,
- osvojenie si myšlienok a argumentov partnera a nenástožiť na svojej mienke
- a ochota prispôbiť sa partnerovi.

Schopnosť presvedčiť partnera

Ide o schopnosť vplývať na myslenie a konanie partnera formou premyslenej argumentácie a bez potreby použitia nátlakových prostriedkov. Osoby s vysokou presvedčovacou schopnosťou sprostredkujú uvedomelou argumentáciou ostatným zainteresovaným pocit a názor, že dané stanovisko resp. postup je správny. Prispievajú k tomu argumentačná flexibilita, rétorická zručnosť, pozitívne vyžarovanie a suverénne vystupovanie.

Cieľom tejto kompetencie je presvedčiť druhú stranu, že dospieť k spoločne akceptovanému výsledku je dôležité z hľadiska budúcnosti pre všetkých zainteresovaných.

Znaky kompetencie sú:

- vysoká miera akceptácie,
- disponibilnosť širokého spektra argumentov a ideí pri spracovaní námietok,

- schopnosť čeliť námietkam partnera konštruktívnymi návrhmi na riešenie,
- vyžarovanie optimizmu a pozitívnej energie na partnera
- a autentické pôsobenie.

Komunikačná schopnosť

Ide o schopnosť orientovať komunikáciu na príjemcu posolstva pri zohľadnení danej situácie. Ide predovšetkým o jasný, zrozumiteľný a pregnantný jazykový prejav, ako aj o rýchle prispôbenie sa jazyku a úrovni partnera. Na druhej strane táto kompetencia predpokladá správnu interpretáciu posolstva druhej strany. Jej súčasťami sú:

- aktívne počúvanie
- dešifrovanie neverbálnych signálov partnera, ktoré vysiela svojim držaním tela, gestikou a mimikou
- primeraná reakcia na ne.

Precíznou a jednoznačnou komunikáciou sa možno už v ranom štádiu vyvarovať prerastaniu nedorozumení do eskalácie konfliktov s ďalekosiahlymi následkami. Možno predpokladať, že aktívnym počúvaním a kladením otázok zistíme, aké sú potreby a záujmy druhej strany a tak dospieť k obojstranne akceptovanému výsledku. U jedinca s nedostatočne vyvinutou komunikačnou schopnosťou je v konfliktnnej situácii ťažké konštruktívne sprostredkovať vlastný názor, nie je schopný klásť otvorené otázky a aktívne počúvať, následkom čoho mu nemusí jeho partner porozumieť.

Znaky vysokej komunikačnej schopnosti sú:

- presné zobrazenie stavu vecí a jeho štruktúry
- aktívne počúvanie a poskytnutie dostatočného času na prezentáciu situácie
- stanovenie príčiny problémov pomocou premyslených otázok
- schopnosť nadväzovať dobré kontakty s partnerom (napr. z inej kultúry).

V deštruktívnom spore dochádza k nefunkčnosti komunikácie, komunikačnej schopnosti a tak sú informácie sú prezentované nepresne. Často dochádza až k ukončeniu vzájomnej komunikácie. Nastáva situácia, kedy sa mediátor snaží svojim poslaním o určité „premostenie“ v komunikácii medzi zainteresovanými stranami. Namiesto vzájomne neúspešnej priamej komunikácie medzi jednotlivými stranami orientuje mediátor komunikáciu smerom k nemu t.j. nie k partnerovi. To umožňuje mediátorovi ako aj zainteresovaným stranám vecné a podrobné zobrazenie konfliktnnej situácie, čím na ňu postupne vzniká presný a zároveň rozsiahly celkový pohľad. Prezentovaním porozumenia a pochopenia vytvára mediátor pre zainteresované strany uvoľnenú a dôveryhodnú atmosféru. „Spájajúca funkcia“ mediácie spočíva vo vzájomnom vypočutí si interpretácie a argumentácie oboch strán, postupného prepojenia komunikácie prostredníctvom mediátora na priamu vzájomnú komunikáciu. Táto zmierujúca funkcia mediátora môže v priebehu mediácie ustúpiť do pozadia.

Úlohou mediátora v takejto situácii nie je vyniesť rozsudok, ale spočíva v podpore strán pri hľadaní optimálnych riešení konfliktu. Cieľom je dosiahnuť zlepšenie vzájomnej komunikácie a situácie partnerov.

Mediačnú metódu charakterizujú nasledovné významné znaky:

- prítomnosť tretej strany – sprostredkujúceho mediátora
- zapojenie všetkých strán konfliktu

- informačná, mimosúdna rovina
- dobrovoľná účasť na mediačnom spore
- právo na sebaurčenie v rámci riešenia konfliktu
- právo rozhodovania sa nepresúva na tretiu stranu.

Výsledok mediačného procesu nie je záväzný dovtedy, kým ho neakceptujú všetci zainteresovaní. Jeho úspešnosť predpokladá určitý stupeň vzájomnej dohody.

Kultúrne rozdiely

Koncept mediácie bol vyvinutý v 60. a 70. rokoch 20. storočia a vychádza zo spoločenských a ekonomických daností USA. Jeho prenos do Európy resp. iných častí sveta, v ktorých obyvatelia a národy vyznávajú iné hodnoty a tradície predpokladá, že bude zohľadňovať špecifické kultúrne prostredie účastníkov konfliktu.

V kultúre národa môžu prevažovať hodnoty ako:

- individualizmus a autonómia
- profesionalita a vernosť
- racionalita a formálne postupy
- technika a špecializácia
- výkon a úspech

alebo sa kultúra v systéme hodnôt orientuje na:

- rodinnú a skupinovú závislosť
- osobné a skupinové vzťahy
- náklonnosť, sympatie, zvyky a obyčaje
- všestrannosť a informovanosť a pod.

Kultúrna rozmanitosť kladie osobité nároky na prípravu a realizáciu sprostredkovania pri riešení konfliktov. Na rozdiel od severoamerického modelu môže byť postoj iných kultúr nasledovný:

- namiesto anonymného profesionálneho mediátora uprednostňuje osoby blízke účastníkom konfliktu t.j. osobný vzťah je dôležitejší ako nestrannosť a neutralita
- neorientujú sa na čiastkové problémy, ale naopak posudzujú všetky aspekty spoločného pôsobenia v súvislostiach
- považujú otázky týkajúce sa vzájomných vzťahov za významnejšie ako vecné problémy
- nátlak na rýchlu analýzu príčin konfliktov, odhaľovanie a priznanie chápu ako nezdvorilosť a nedostatok rešpektu
- vyhýbajú sa priamej komunikácii
- od mediátora očakávajú skôr rady ako konkrétny návod na riešenie konfliktu
- nerozhodujú jednotlivci, ale celá skupina
- sociálna znášanlivosť je pre nich dôležitejším kritériom ako želania jednotlivcov
- uprednostňujú ústnu dohodu pred písomnou formou a podpisom, a pod.

V tejto súvislosti je potrebné podotknúť, že zoznam týchto kritérií nie je ani zďaleka úplný a zároveň všeobecne platný. Úspešný priebeh mediácie v interkultúrnom prostredí predpokladá uvedomovanie si svojej vlastnej kultúry a zároveň vcítenie sa do systému hodnôt iných kultúr.

V poslednom období zaznamenávame v médiách i u odbornej verejnosti intenzívnejší záujem o problematiku postavenia mediácie v komunikácii medzinárodných firiem ako aj v rámci pôsobenia firiem v interkultúrnom prostredí. Neznamená to však zároveň aj podstatné zvýšenie dopytu po uplatňovaní mediáčnej metódy v praxi. Je zrejmé, že cesta od myslenia k činom potrebuje určitý čas na uvedomenie si, že i keď prípadne nedôjde k zhode, neznamená to, že mediácia bola zbytočná, ale naopak pomohla dostať vyostrenú situáciu do pozornosti a tým uskutočniť ďalší, aj keď nie posledný krok na ceste k vyriešeniu konfliktu.

Konflikty spôsobené rozdielnymi systémami hodnôt a základnými postojmi k nim sú veľmi vážne, pretože ľudia majú tendenciu nadradovať svoj vlastný hodnotový systém nad ostatné, resp. považovať ho za jediný správny. Riešenie takýchto konfliktov je veľmi náročné, pretože každá zo zainteresovaných strán danej kultúry spravidla trvá na svojom stanovisku. Súčasne je náročné dosiahnuť aj to, aby mediátor zabezpečil ich vzájomné uznanie, ako aj vzájomne rovnocenné zaobchádzanie. Úspech mediácie závisí však nielen od pripravenosti mediátora a zainteresovaných strán, ale predovšetkým od ochoty hľadať obojstranne výhodné riešenia.

Záverom možno konštatovať, že prispôbenie mediáčnej metódy kultúrnym a sociálnym špecifikám je nevyhnutnou požiadavkou interkultúrnej komunikácie v súčasnej epoche internacionalizácie a globalizácie a teda aj Slovenska – ako člena Európskej únie, v ktorej žijú a spolupracujú predstavitelia rôznych kultúr, hodnotových systémov a náboženstiev.

Použitá literatúra

1. HRIVÍKOVÁ, T.: Vývojové tendencie kultúry v procese globalizácie. In : *Jazykovedné a literárnovedné kolokvium III.*: zborník vedeckých prác. Bratislava : Z-F LINGUA, 2010. ISBN 978-80-89328-35-2.
2. OBOU, M. UND SEILS, G.: *Mediation in Gruppen und Teams*. Praxis- und Methodenhandbuch. Paderborn : Junfermann, 2005
3. ROSENBERG, MARSHALL B.: *Gewaltfreie Kommunikation*. Aufrichtung und einfühlsam miteinander sprechen. Paderborn : Junfermann, 2003
4. PATFOORT, P.: *Sich verteidigen ohne anzugreifen. Die Macht der Gewaltfreiheit*. Karlsruhe hrsg. von der Werkstatt für Gewaltfreie Aktion, Baden und vom Internationalen Versöhnungsbund – Deutscher Zweig, 2008

Kontaktné údaje:

Eva Janíčková, Mgr.

Katedra interkultúrnej komunikácie

Fakulta aplikovaných jazykov EU v Bratislave

Dolnozemska cesta 1,

851 04 Bratislava

eva.janickova@gmx.net

VYUŽITIE PRINTOVÝCH MÉDIÍ PRI VYUČOVANÍ PREDMETU „INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA“

Júlia Prociková

Abstrakt:

Das Fach „Interkulturelle Kommunikation“ gehört in der Gegenwart zu den Hauptfächern sowohl an der Fakultät der internationalen Beziehungen als auch an der Fakultät der aplizierten Sprachen der Wirtschaftsuniversität in Bratislava. Im Rahmen dieses Faches werden die Studenten mit Kulturunterschieden und Kulturstandards bekannt gemacht, sie lernen das für ihre zukünftige Berufspraxis notwendige theoretische Wissen. Die Arbeit mit den Printmedien, die als eine der wichtigsten Quellen der aktuellen Informationen gelten, stellt eine Bereicherung des Unterrichts dar und gleichzeitig bietet den Studenten die Möglichkeit, die bereits erlernte Theorie bei der Textanalyse auszunutzen. In meinem Beitrag würde ich gern alle Vorteile der Arbeit mit den Printmedien im Unterricht hervorheben und gleichzeitig auf die Notwendigkeit, das klassische Unterrichtsmaterial um aktuelle Informationen, die unsere Welt bewegen, zu erweitern.

Schlüsselwörter:

Kulturstandards und –unterschiede begreifen, aktuelle Problembereiche der Gesellschaft aus der interkulturellen Sicht analysieren, Sprachkompetenzen erweitern, Multikulturalität in der Praxis

Abstrakt:

Predmet „Interkultúrna komunikácia“ patrí v súčasnosti ku kľúčovým predmetom tak na Fakulte medzinárodných vzťahov ako aj na Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. V rámci tohto predmetu sa študenti zoznámia s kultúrnymi rozdielmi, kultúrnymi štandardmi, rozdelením kultúr, osvoja si množstvo teoretických vedomostí, ktoré sú pre nich z hľadiska budúcej profesionálnej praxe nenahraditeľné. Práca s printovými médiami, ktoré sú dôležitým zdrojom aktuálnych informácií a spravodajstva, je obohatením vyučovacieho procesu a zároveň dáva študentom možnosť použiť získané teoretické vedomosti pri analýze textu. Autorka sa v príspevku zameriava na všetky pozitíva súvisiace s prácou s printovými médiami vo vyučovacom procese a zároveň poukazuje na potrebu dopĺňať klasický teoretický učebný materiál o aktuálne informácie hýbuce našou spoločnosťou.

Kľúčové slová:

pochopenie kultúrnych štandardov a rozdielov, analýza aktuálnych problémových oblastí z hľadiska interkulturality, rozvíjanie jazykových kompetencií, multikulturalizmus v praxi

1. Predmet „Interkultúrna komunikácia“

Na výučbu predmetu „Interkultúrna komunikácia“ sa kladie veľký dôraz predovšetkým pre jeho širokospektrálnosť a v dnešnom globalizovanom svete aj jeho využitie v profesionálnom živote. Nadnárodné spoločnosti, veľká migrácia obyvateľstva, masový turizmus, možnosť pracovať v zahraničí, to sú len niektoré z dôvodov, prečo musia byť

študenti konfrontovaní s touto problematikou. V rámci tohto predmetu si osvoja základné teoretické vedomosti z oblasti kultúry, kultúrnych štandardov, kultúrnych rozdielov a delenia kultúr, naučia sa pojmovovo vymedziť termíny ako stereotypy, predsudky, hodnoty, normy, rituály a mnohé ďalšie. Zoznámia sa s interkultúrnymi kompetenciami, ktoré sú nevyhnutné pre správnu a hlavne bezproblémovú komunikáciu s príslušníkmi iných kultúr, teoreticky zvládnu priebeh a štádiá kultúrneho šoku, zoznámia sa s profilom a kompetenciami interkultúrneho manažéra a preniknú hlavne do multikulturality nadnárodných spoločností či rozličných pracovných tímov.

2. Printové médiá vo výučbe predmetu „Interkultúrna komunikácia“

Teoretické vedomosti a ich dôkladné osvojenie si sú základným predpokladom k úspešnému zvládnutiu praxe. Printové médiá zohrávajú pri výučbe predmetu „Interkultúrna komunikácia“ dôležitú úlohu. Sú zdrojom aktuálneho spravodajstva z domova a zo sveta, a to nie len spravodajstva ekonomického, politického či športového charakteru. Multikulturalita nášho prostredia sa prenáša aj do každodenných problémov spoločnosti, a tým sa dostáva aj do spravodajstva. Je zaujímavé sledovať a porovnávať, aké problémové oblasti zaujímajú našich priamych susedov v Rakúsku, aké udalosti hýbu nemeckým svetom a samozrejme, s čím sa stretávame my, Slováci, na domácej pôde. Už samotné periodikum je odrazom kultúry danej krajiny, články v ňom sú často aj návodom na riešenie týchto problémov, odzrkadľujú postoj politikov a obyvateľstva, môžu byť zároveň zdrojom užitočných poznatkov a návodov na riešenie či vyrovnanie sa s týmito problémami.

2.1. Výber printových médií

Výber vhodných printových médií je tak pre vyučujúceho ako aj pre študenta veľmi dôležitý. Treba brať do úvahy vždy viaceré faktory, predovšetkým jazykovú úroveň skupiny študentov, od ktorej závisí úspešná alebo aj neúspešná analýza vybraného článku. Zo skúseností môžeme povedať, že analýzy a komentáre sú vhodné pre študentov s jazykovou úrovňou C1/C2, aktuálne spravodajstvo a kratšie články zasa pre študentov s nižšími jazykovými úrovňami B1/B2. Printové médiá seriózneho a mienkotvorného charakteru sú vždy tou správnou voľbou a zárukou čo možno objektívneho spravodajstva. Z dobre dostupných periodík spĺňajú tieto kritériá rakúsky denník *Die Presse*, nemecký denník *FAZ* a slovenský denník *SME*, či týždenník *Týždeň*.

3. Didaktická časť práce s printovými médiami

Pre študentov je práca s printovými médiami veľmi podnetná. Naučia sa orientovať vo svete aktuálnych informácií, rozlišovať dôležité od menej dôležitých správ, majú možnosť prečítať si komentáre a postoje renomovaných novinárov a odborníkov na danú problematiku a konfrontovať s nimi vlastný postoj či názor. Čítanie novinových článkov zvyšuje jazykovú kompetenciu, podporuje kritické myslenie, pomáha odbúravať stereotypy či dokonca predsudky, spolutvorí osobnosť čitateľa, predovšetkým mladého.

3.1. Správne čítanie a porozumenie novinového textu:

Základným predpokladom porozumenia a analýzy je správne čítanie článku. Zo skúsenosti môžeme povedať, že prevažná väčšina študentov má na začiatku problémy so správnym čítaním. Tieto problémy môžu súvisieť do veľkej miery aj so slabšou jazykovou kompetenciou. Základom správneho čítania je osvojenie si určitého postupu, ktorý nám

uľahčí porozumieť a ďalej pracovať s textom. Pri prvom čítaní textu, ktoré sa môže uskutočniť nahlas alebo individuálne potichu, sa študent s neznámym textom zoznamuje a získava prvotný prehľad. Túto fázu nazývame aj orientačné čítanie. Druhá fáza, informatívne čítanie, má v prvom rade za úlohu získať všeobecné informácie bez sústredenia sa na podrobnosti v texte. V tejto fáze je vhodné pri cudzojazyčnom texte podčiarknuť všetky neznáme slová a následne ich preložiť, najskôr v kontexte, neskôr pomocou prekladového slovníka. Po zvládnutí informatívneho čítania prichádza na rad čítanie selektívne, čiže výberové. Z hľadiska analýzy a následnej reprodukcie textu je táto fáza veľmi dôležitá a treba s ňou dôkladne pracovať. Študenti pri selektívnom čítaní sústreďujú svoju pozornosť na detaily a podrobnosti textu, robia si poznámky na okrajoch, delia text na obsahovo jednotné odseky, sledujú hlavnú dejovú líniu textu, robia si užitočné výpisky z textu a pred samotným reprodukováním na záver text ešte raz prečítajú a uistia sa, že nevynechali žiadne dôležité podrobnosti. Záverečné čítanie článku je zároveň aj príležitosťou na doplnenie možných vynechaných častí a na kontrolu obsahových nepresností. Často je súčasťou článku aj grafická či obrazová časť. Preto je dôležité naučiť študentov správne čítať a orientovať sa v grafoch, tabuľkách či schémach, zaujímavé a podnetné sú aj diskusie k obrazovým častiam, ktoré zahŕňajú karikatúry, komiksové kresby či fotografie.

3.2. Spracovanie novinového textu:

Po správnom prečítaní a porozumení textu prichádza študent do nasledujúcej fázy, ktorou je spracovanie obsahovej časti článku. V tejto časti práce môže študent využiť všetky doteraz získané teoretické vedomosti, môže si doplniť svoj slovník o nové, zatiaľ nepoznané výrazy a využiť rozličné kompetencie získané z prednášok a seminárov predmetu „Interkultúrna komunikácia“. Vyučujúci má v tejto fáze správne motivovať a pomôcť študentovi, aby čo najlepšie zvládol túto neľahkú časť. V nemeckom jazyku je veľmi vhodné použiť opytovacie otázky, tzv. *W-Fragen*, čiže *Wer?* (Kto?) *Was* (Čo?) *Wo?* (Kde?) *Wie?* (Ako?) *Wann?* (Kedy?) a ďalšie a pomocou odpovedí na ne spracovať obsahovú líniu textu. Pomocou týchto, ale samozrejme aj ďalších otázok študent vyselektuje informácie v texte na dôležité, menej dôležité a nepodstatné. Takto roztriedené informácie potom použije pri záverečnom zhrnutí a zosumarizovaní. Vhodné zo strany vyučujúceho je aj upozorniť na skutočnosť, že väčšina žurnalistov odliší najdôležitejšie informácie a údaje v novinovom článku iným druhom písma, napr. kurzívou, tučným písmom, podčiarknutím a podobne. Dobré spracovanie novinového článku je dôležité pre analýzu, ktorá tvorí záverečnú časť práce s novinovým textom.

3.3. Analýza novinového textu:

Posledná fáza, teda analýza novinového textu, je najzaujímavejšia a najt'azšia zároveň. Analýza pozostáva z dvoch častí, v prvej časti ide o analýzu obsahovú a v druhej časti o analýzu jazykovú. V analýze obsahovej je dôležité sústrediť sa na paralely s teóriou a v maximálnej možnej miere zužitkovať získané teoretické vedomosti z prednášok a seminárov. Podnetné a žiadané sú hlavne komentáre študentov a celková diskusia k danej problematike v skupine. Jazyková analýza je naopak skôr individuálna, záver sa väčšinou robí v písomnej forme. Do jazykovej analýzy zahrňame vyhľadávanie kolokácií, špeciálne frazeologizmov, ktoré majú v novinovom štýle trošku odlišný význam od pôvodného frazeologizmu, ďalej porovnávanie jazykového štýlu jednotlivých autorov a periodík, predovšetkým rozdiely medzi jazykovými prostriedkami využívanými v nemeckých a rakúskych denníkoch a na záver tejto analýzy nasleduje ešte preklad zhrnutia článku.

Jazyková analýza je náročná a vyžaduje dostatočnú jazykovú kompetenciu, predovšetkým pri preklade resumé.

Ukážka novinového textu

Rakúsky denník *Die Presse*, 23. apríl 2010

LEITARTIKEL VON RAINER NOWAK

Christine Marek will die Burka verbieten. Das ist das falsche Problem zur falschen Zeit. Es gäbe genug zu tun.

Während Christine Marek, bisher durchaus erfolgreiche Staatssekretärin im Wirtschaftsministerium, auf den Spuren von Nicolas Sarkozy wandelt, steigt Christine Marek, bisher wenig erfolgreiche Chefin der Wiener ÖVP, in die Fußstapfen von Heinz-Christian Strache.

Sie fordert ein generelles Burka-Verbot im öffentlichen Raum. Als Begründung nennt sie „mensenrechtliche Aspekte“ sowie „den Sicherheitsaspekt“. Das Verbot solle öffentliche Gebäude wie Gerichte oder Amtshäuser, aber auch Spitäler, Banken, Geschäfte, die öffentlichen Verkehrsmittel oder das Lenken eines eigenen Fahrzeugs betreffen. „Eine Burka ist ja schließlich auch eine Sichtseinschränkung“, meint Marek. Es könne doch nicht angehen, dass verschleierte Frauen im öffentlichen Verkehr nicht erkannt werden könnten.

Die Frau hat völlig recht, deswegen ist das Lenken eines Fahrzeugs mit eingeschränkter Sicht – etwa durch eine Burka – in Österreich verboten. Auch vor Gericht gilt bereits ein Verbot, etwa für Zeugen oder eine Angeklagte, wie bei dem Prozess gegen die Terrorverdächtige Mona S. zu beobachten war. Mit Burka in die Bank oder einfach durch die Sicherheitskontrolle geht auch nicht so einfach, das vorhandene (Sicherheits-)Personal reagiert dann recht rasch. Nichtsdestotrotz könnte man in diesen Bereichen ein Burka-Gesetz explizit festschreiben, damit die Nationalratsabgeordneten beschäftigt werden.

Der „mensenrechtliche Aspekt“ hingegen sei ein „frauenrechtlicher“: Marek hat „nach langer Reflexion“ erkannt, dass Frauen mit Burka als „Menschen zweiter Klasse“ betrachtet würden. Ohne auf die ewige Diskussion eingehen zu wollen, ob es Frauen gebe, die sich freiwillig völlig hinter dem Stoff verstecken: Dass die Ganzkörperverhüllung ein Mann und keine Frau erfunden hat, steht fest. Sie steht für die Unterdrückung und Diskriminierung von Frauen. Punktum. Daher will auch Frauenministerin Gabriele Heinisch-Hosek darüber nachdenken.

Allerdings ist das Problem in Österreich im Gegensatz zu Frankreich ein kleines, überschaubares: Die Burka ist im Stadtbild Wiens de facto nicht zu sehen. Das „mulmige Gefühl“, von dem Marek berichtet, muss sie sich in Paris, Kairo und in dem einen oder anderen Luxusinnenstadthotel Wiens holen, in denen etwa saudische Touristen absteigen. Denen will man übrigens nach aktuellem Stand weder in der SPÖ noch in der ÖVP etwas vorschreiben, so

viel zur Konsequenz. Mit dieser Logik will Marek auch nicht etwa den viel häufigeren Tschador oder gar das Kopftuch verbieten, sondern nur die seltene Burka.

Es geht offensichtlich um eine rein symbolische Aktion. Wenn Marek selbst sagt, dass es keinen Anlass für ihre Forderung gebe, beweist dies zweierlei: Einerseits verfolgt sie das internationale Geschehen genau. In Frankreich und Belgien wird diese Diskussion gerade sehr intensiv geführt. Zweitens gibt es einen Anlass: Marek startet mit Anlaufschwierigkeiten in den Wahlkampf gegen Michael Häupl. Da kommt eine kleine Burka-Debatte gerade recht, notfalls beginnt sie sie eben selbst. Dass ein vollständiges Verbot der Burka – etwa in privaten Haushalten oder auf Straßen – den Grundrechten widerspricht, weiß Marek natürlich. Wenn ich die Burka verbiete, warum nicht auch Turbane, Taliban-Bärte oder Kebabs? Weil die viel sympathischer sind und unserer Kultur näherstehen? Das ist in einem Rechtsstaat kein Argument.

Marek und echten Burka-Gegnern geht es weniger um Kleidung, sondern vielmehr um eine einfache politische Botschaft an fundamentalistische Moslems: „Bis hierher und nicht weiter. Es gibt Grenzen unserer Toleranz.“ Das ist ein politisch durchaus sinnvoller und zu unterstützender Standpunkt. Eine Gesellschaft, die der Aufklärung verpflichtet ist, muss der Intoleranz entgegenzutreten – auch mit politischen und juristischen Mitteln.

Kleines Beispiel, das zufällig auch am Donnerstag bekannt wurde: Es gibt wegen der anarchistischen US-Cartoon-Serie „South Park“ massive Drohungen militanter Moslems, weil in einer Folge eine Mohammed-Figur im Bärenkostüm verspottet wurde. (siehe *Sucher rechts*) Gegen eine derartige Einschränkung der künstlerischen Freiheit müsste Widerstand geleistet werden. Etwa, indem der ORF diese Folge der Serie zeigt. Europäische Behörden könnten gegen solche Drohungen – auch gegen Mohammed-Karikaturisten – vorgehen.

Zugegeben, das ist nicht so plakativ wie ein Burka-Verbot, aber sinnvoller: Wir sollten nicht Intoleranz importieren, sondern Toleranz scharf verteidigen. Nicht nur Prozentpunkte bei einer Kommunalwahl.

Marek fordert Burka-Verbot Seite 1
Vor Einführung in Frankreich, Belgien Seite 2

 rainer.nowak@diepresse.com

Z uvedeného novinového článku môžeme vybrať kolokácie, ktoré sú špecifické pre novinový štýl, ako napríklad:

- *Auf den Spuren von Nicolas Sarkozy wandeln*
- *In die Fußstapfen von Heinz-Christian Strache steigen*
- *Mit Anlaufschwierigkeiten in den Wahlkampf steigen*

Z interkultúrneho hľadiska sú dôležité predovšetkým tie pasáže textu, ktoré priamo alebo nepriamo súvisia s kultúrou danej krajiny. Preto je dôležité so študentmi analyzovať predovšetkým takéto pasáže. Príklad z novinového článku:

- *Sie fordert ein generelles Burka-Verbot im öffentlichen Raum.*
- *Als Begründung nennt sie „menschenrechtliche Aspekte“ sowie „den Sicherheitsaspekt“.*
- *Wenn ich die Burka verbiete, warum nicht auch Turbane, Taliban-Bärte oder Kebabs? Weil die viel sympathischer sind und unserer Kultur näherstehen?*

Príkladov a námetov je veľa, preto si zaslúžia printové médiá väčšiu pozornosť tak zo strany učiteľov ako aj študentov.

Použitá literatúra:

1. ONDRČKOVÁ, E. – LIŠKOVÁ, D. – POSPÍŠILOVÁ, J.: *Slovensko-nemecký ekonomický slovník.n* Bratislava : SPN, 2005. ISBN: 80-10-00049-3.
2. HRIVÍKOVÁ, T.: Význam sociálnej inteligencie v procese interkultúrnej komunikácie a jej postavenie v príprave úspešných komunikantov. In: *Problemy prekladu a medzikultúrnej komunikácie 2* [elektronický zdroj] : zborník vedeckých prác, Bratislava : Z-F LINGUA, 2010. ISBN 978-80-89328-39-0.
3. SCHÄPERS, R.: *Zeitungstexte zum Wirtschaftsgeschehen*. München : Verlag für Deutsch, 1982. ISBN: 3-88532-610-8.
4. BEERMANN, L. – STENGEL, M.: Werte im interkulturellen Vergleich. In: Bergmann, Niels, Sourisseaux, Andreas, L. J.: *Interkulturelles Management*. Physika, Heidelberg, 1992.

Kontaktné údaje:

Mgr. Júlia Prociková

Katedra jazykovedy a translatológie

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

853 25 Bratislava

E-mail: julia.procikova@euba.sk

PRÍNOS ŠTÚDIA PREDMETOV ZAMERANÝCH NA DEJINY A KULTÚRU ANGLICKY HOVORIACICH KRAJÍN PRE ABSOLVENTA EU V BRATISLAVE

Ildikó Némethová

Abstract:

Culture is the body of values, beliefs, and attitudes that members of a society share; values, beliefs, and attitudes shaped chiefly by environment, religion, and the vagaries of history. Culture is a manifestation of group or collective behaviour.

Keywords:

intercultural competence, linguistic competence, identity, institutions, culture.

Abstrakt:

Kultúra je súborom hodnôt, presvedčení a postojov formovaných najmä prostredím, náboženstvom a rozmarmi dejín, ktoré slúžia na identifikáciu a spojenie danej skupiny a ovplyvnia spôsob, akým sa táto skupina ako celok správa.

Kľúčové slová:

interkultúrna kompetencia, lingvistická kompetencia, identita, inštitúcie, kultúra

Globalizácia, ktorá je nedokonalá, ale nepretržite napreduje, zdôrazňuje odchylnosti medzi krajinami a zväčšuje politickú, sociálnu, ekonomickú, náboženskú a kultúrnu nerovnováhu medzi nimi. Tento nevyhnutný a dôkladne skúmaný proces môže prinášať mnohé výzvy, s ktorými si jednotlivci a spoločnosti musia poradiť a hľadať najprimeranejšie spôsoby, ako nájsť a udržať medzi ľuďmi pravý dialóg, ktorý vedie k solidarite, vzájomnému rešpektu a udržateľnému rozvoju. Toto, zvlášť z hľadiska vysokoškolského vzdelávania, otvára nové podstatné otázky: bude globalizácia úspešná v otázke rešpektovania kultúrnej identity, tradícií a hodnôt, ktoré vytvárajú bohatstvo kultúrneho dedičstva ľudstva? Môže interkultúrne vzdelávanie priviesť rôzne kultúrne tradície do vzájomného kontaktu, upevniť v pamäti ducha plurality a podporovať dialóg a reciprocitu? To je súbor úloh, ktorých riešenie prináša nové otázky: Aký špecifický podiel môže poskytnúť interkultúrne vzdelávanie k optimalizácii udržateľného rozvoja a progresivite globalizácie? Môže byť využitá interkultúrna kompetencia pre vytvorenie prepojenia medzi globalizáciou (jednotou) a pluralizmom (rôznosťou)?

Prínos Samuela Huntingtona spočíva v uznaní kultúrnych faktorov ako hlavného zdroja konfliktov vo svete. Podľa Huntingtona základný zdroj konfliktu nebude ani ideologický ani ekonomický, ale kultúrny. Z toho vyplýva, že je nevyhnutné poznávať a rešpektovať odlišnosti jednotlivých kultúr v kultúrnych, politických, ekonomických systémoch. Súčasťou a predpokladom všímavkej interkultúrnej komunikácie je okrem poznania iných i sebaopoznanie, reflexia vlastnej kultúry.

Hlavnou úlohou pri vymedzení obsahu a cieľa predmetov „*Reálie anglicky hovoriacich krajín*“ a „*Úvod do interkultúrnej komunikácie*“ je pripraviť študentov spoločenskovedného zamerania tak, aby uspeli v rýchle sa meniacom svete a aby sa vedeli úspešne vysporiadať s rôznymi aspektmi globalizácie. Predmety sprostredkujú v prvom rade:

- informácie o odlišných kultúrach anglicky hovoriacich krajín,
- poznatky o vlastnej kultúre,
- široké spektrum poznatkov o politickom, ekonomickom, náboženskom a kultúrnom usporiadaní britskej a americkej spoločnosti,
- poznatky o vývoji sociálnej politiky a právnych systémoch.

Cez geografické a historické súvislosti smerujú pozornosť študentov na veľké geografické a kultúrne oblasti (euroatlantický, čínsky, stredoeurópsky, balkánsky, islamský). Pochopenie variabilnosti týchto oblastí, pochopenie ich vzájomných súčinností vedie študentov k vnímaniu súčasných kultúrnych konfliktov, poskytne pochopenie pojmu kultúrna politika, teda politické, právne, sociálne a ekonomické opatrenia štátu a iných inštitúcií. To sú len hlavné témy, ktorými sa tieto predmety zaoberajú. Každá téma má v sebe historický rozmer, geografický rozmer, právny rozmer a politický rozmer.

Pričom hlavnou témou predmetov je kultúrna rôznorodosť. Predmety vedú študentov k tomu, aby si uvedomovali historické a sociálno-psychologické príčiny rozličností v jednotlivých kultúrach. Sústreďujú pozornosť na rozdiely v explicitnej (viditeľnej) a implicitnej (neviditeľnej) kultúre. Kultúrna rôznorodosť, ako ju predstavujú dané predmety zamerané na dejiny a kultúru, je dôsledkom odlišnej histórie a odlišných životných skúseností sociálnych skupín.

Druhým najdôležitejším poslaním predmetov v zmysle nadobudnutia nových poznatkov a potrieb meniaceho sa európskeho trhu a globálnej ekonomiky je dosiahnutie komunikatívnych kompetencií. Hlavné komunikatívne kompetencie obsahujú:

- lingvistické (formálne, sémantické a komunikatívne funkcie jazyka),
- sociolingvistické (vzťah jazyka a spoločnosti),
- diskurzívne (súvislý systém výpovedí),
- strategické (realistické stanovenie komunikačných cieľov),
- interkultúrne aspekty (rešpektovanie iných kultúr a odstraňovanie kultúrnych prekážok).

Z toho vyplýva, že komunikatívna kompetencia študenta zahŕňa lingvistické znalosti, sociálne (formálne a neformálne) znalosti a interpretačnú schopnosť, ktorá spočíva v tom, že študent dokáže zisťovať, ktoré lingvistické a sociálne znalosti sú v danej situácii adekvátne. Plynulé zvládnutie anglického jazyka nepredstavuje len absolútne ovládanie jazykového kódu a jeho osobitných prvkov. Veľa odborníkov sa zhoduje v názore, že lingvistická kompetencia ešte nie je kľúčom k úspešnej komunikácii. Jazyk je historicky konštruovaný systém zvukových, lexikálnych a gramatických prostriedkov a funguje ako dorozumievací prostriedok, pričom interkultúrna kompetencia prezentuje a zahŕňa systém:

- vedomostí (o iných a o sebe),
- zručností a postojov (interpretácia, objavovanie a interakcia),
- spoločenský kontext,
- neverbálnu dimenziu komunikácie.

Interkultúrna komunikatívna kompetencia predstavuje schopnosť komunikácie s príslušníkmi iných kultúr, formuje postoj študentov k iným kultúram a dovedie ich k získaniu:

- interkultúrnej citlivosti (afektívny proces),
- interkultúrneho povedomia (kognitívny proces),
- interkultúrnych zručností (behaviorálny proces) ako verbálnych a neverbálnych zručností nevyhnutných na to, aby študenti sa v interkultúrnych interakciách správali senzitívne a efektívne.

Tretím cieľom predmetov je učiť študentov rozoznať prejavy a mechanizmy kultúrnej, etnickej, rodovej a osobnej identity a prehĺbiť postoje študentov smerom k interkultúrnemu porozumeniu. Kognitívne ciele predmetov umožňujú pochopiť fungovanie kultúry a interkultúrnej komunikácie, kým afektívne ciele aktívne podporujú rozvíjanie empatických schopností voči iným kultúram a povzbudia reflexiu vlastných postojov k druhým kultúram. Nonkognitívne (afektívne) ciele súvisia s utvorením priaznivých podmienok, ktoré prispievajú k dobrej komunikácii a spolunažívaniu ľudí z rôznych kultúr na globálnej úrovni. Z toho vyplýva, že výučba anglického jazyka s cieľom nadobudnutia komunikatívnej kompetencie nemôže prebiehať oddelene od poznatkov o kultúre daného jazyka. Kultúra je:

- kognitívnym systémom správ a znalostí o svete;
- symbolickým systémom verbálnych a neverbálnych znakov, ktoré zaregistrujú obsahy ľudského vedomia;
- činnostným systémom fungovania danej spoločnosti;
- inštitucionálnym systémom vzťahov medzi ľuďmi upravený právnymi normami spoločnosti.

Kultúra je vnútorné vybavenie každého jednotlivca, ktorá sa prejavuje v jeho správaní a spôsobe komunikácie s inými. Kultúra je naučená, nie zdedená, je odvodená od spoločenského prostredia. Kultúra je súborom hodnôt, presvedčení a postojov formovaných najmä prostredím, náboženstvom a rozmarmi dejín, ktoré slúžia na identifikáciu a spojenie danej skupiny a ovplyvnia spôsob, akým sa táto skupina ako celok správa. Kultúra tvorí sociálnu podstatu spoločnosti. Bez spoločnosti nemôže existovať žiadna kultúra, ale ani žiadna spoločnosť nemôže existovať bez kultúry, ktorú tvoria hodnoty, ku ktorým sa ľudia hlásia, normy, ktoré dodržiavajú a hmotné statky, ktoré vytvárajú. Nemateriálnu kultúru tvoria abstraktné prejavy jednotlivcov – hodnoty, normy, systémy názorov a poznatkov, sociálne inštitúcie, ktoré určujú správanie a činnosť ľudí. Sociálne inštitúcie sa definujú ako neformálne inštitúcie (súhrn morálnych zvyklostí a hodnôt) a formálne inštitúcie (regulátory sociálneho správania). Inštitúcie možno ďalej zoradiť do troch tematických skupín. Ekonomické inštitúcie regulujú ekonomické aktivity v spoločnosti, určujú ako sa rozdeľujú prostriedky nevyhnutné na prežitie. Politické inštitúcie zodpovedajú potrebám regulácie verejného života. Náboženské inštitúcie pokrývajú špecifickú ľudskú potrebu zasadiť vlastnú existenciu do kozmického sveta. Inštitúcie ako celok vymedzujú spôsoby správania, ktoré chránia spoločnosť pred vonkajšou a vnútornou agresiou. Poznanie kultúry predstavuje pre študenta rozličné funkcie:

- podáva študentovi orientačný systém a týmto kultúra vymedzuje úrovne vnímania, myslenia, hodnotenia a konania;
- predvedie efektívny mechanizmus interpretácie a riešenia problémov.

Metódy, ktoré môžu byť uplatnené pri určení spôsobov sprostredkovania kultúrneho povedomia sa delia na štyri časti:

- kognitivizácia – naučí študenta poznávať, riešiť problémy, podporí kritické myslenie a komplexný rozvoj študenta, prepojí poznatky s praxou, so životom,
- emocionalizácia – rozvíja citové kvality, pozitívny vzťah k iným kultúram a emocionálnu inteligenciu,
- socializácia – posilňuje schopnosti efektívne komunikovať a spolupracovať s príslušníkmi iných kultúr, zabezpečí socializáciu študentov v zmysle rešpektu medzi pohlaviami, sociálnymi skupinami a rozličnými kultúrami,
- axiologizácia – nasmeruje študentov k sebahodnoteniu a vybavuje ich nástrojmi na pozorovanie postojov a hodnôt u iných kultúr.

Hlavným prínosom predmetov zameraných na dejiny a kultúru anglicky hovoriacich krajín je rozvoj:

- poznania – poskytuje informácie o vzťahoch jednotlivých kultúr,
- sebareflexie – umožňuje uvedomiť si príčiny, možnosti i ohraničenia vlastnej kultúry,
- tolerancie – podnieti tolerantné postoje voči príslušníkom odlišných kultúr,
- empatie – rozvíja porozumenie pre odlišné vnímanie sveta,
- akceptácie – vedie k prijímaniu príslušníkov odlišných kultúr,
- spolupráce – motivuje k spolupráci s príslušníkmi odlišných kultúr, rozvíja postoje a zručnosti nevyhnutné pre spoluprácu.

Predmety zamerané na pochopenie kultúrnych odlišností medzi jednotlivými krajinami môžu a dokážu prispieť:

- k odstraňovaniu konfliktov medzi jednotlivcami odlišných kultúr,
- k pokojnému spolunažívaniu medzi jednotlivcami odlišných kultúr,
- k zníženiu možnosti vzniku nových kultúrnych konfliktov.

Dlhodobou úspešnou funkciou na trhu, udržateľný rast, rešpektovanie slobody a dôstojnosti človeka v spoločnosti predpokladajú nadobudnúť národné, európske a globálne povedomie o kultúrnej, politickej a ekonomickej rovine každej spoločnosti; dodržiavať cnosti, morálne normy a iné abstraktné pravidlá. Schopnosť poznania iných i sebapoznania je predpokladom pochopenia odlišných spôsobov myslenia a konania.

Literatúra

1. JANDT, F. E.: *An Introduction to Intercultural Communication*. SAGE PUBLICATIONS, 2010.
2. TING-TOOMEY, S.: *Communicating Across Cultures*. New York : THE GUILFORD PRESS, 1999.

Kontaktné údaje:

PhDr. Ildikó Némethová

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava

e-mail: ildiko.nemethova@euba.sk

SYMETRICKÁ A KOMPLEMENTÁRNA KOMUNIKÁCIA V OBCHODNÝCH ROKOVANIACH

Milena Helmová

Abstrakt:

Konflikte in den Verhandlungen sind keine Seltenheit. Sie sind eine Form des Erlebens und der Kommunikation, die vorkommt, wo es Menschen gibt. Konflikte stellen eine gespannte, infolge einer eskalierenden Argumentation entstandene, Lage im Verhandlungsprozess dar, die meist zu den Konfliktsituationen weiter führt. Da Konflikte auf der Sach- und Beziehungsebene der Verhandlungspartner entstehen und wirken und als Folge deren eigenen und beiderseitigen Verhaltens betrachtet werden können, spielt die Abgrenzung der symmetrischen und komplementären Kommunikation beim Umgang mit Konflikten eine gravierende Rolle.

Schlüsselwörter:

Argumentieren, Konflikte, authentische Kommunikation, symmetrische und komplementäre Kommunikation

Abstrakt:

Vznik problémov a konfliktov v obchodných rokovaníach nie je zriedkavosťou. Konflikty vznikajú v samotných účastníkoch rokovania ako i medzi nimi. Predstavujú napätú situáciu v procese rokovania, vznikajúcu v dôsledku eskalujúcej argumentácie, ktorá postupne prerastá do konfliktu. Príčiny konfliktov ležia tak v emocionálnej ako aj vecnej rovine a sú dôsledkom vlastného jednania obchodných partnerov ako aj ich správania navzájom. Podiel symetrickej komunikácie na vzniku konfliktov je preukázateľný rovnako ako aj ten fakt, že uplatňovanie komplementárnej komunikácie umožňuje obchodným partnerom obsahové i motivačné objasnenie vzájomných vzťahov a napomáha k dosiahnutiu obojstranne akceptovateľného výsledku rokovania.

Kľúčové slová:

argumentácia, konflikty, symetrická a komplementárna komunikácia, autentická komunikácia

Úvod

V súčasnej fáze vývoja informačnej spoločnosti zaznamenávame výrazný nárast významu komunikácie vo všetkých oblastiach života. Stále viac sa vyžaduje od ľudí vo všetkých sférach spoločnosti komunikačná gramotnosť, komunikačné kompetencie, socio- kultúrne kompetencie (soft skills), komunikačné zručnosti a podobne. V oblasti obchodu a obchodných vzťahov sú komunikačné schopnosti a zručnosti základným predpokladom podnikateľskej úspešnosti v zostrojujúcom sa konkurenčnom prostredí, či už ide o obchodné rokovanie s dodávateľom, odberateľom alebo konkurentom. Neustále sa zvyšujúce požiadavky na komunikačné kompetencie, skúsenosti a socio-kultúrnu kvalifikáciu sa týkajú predovšetkým manažérov, znalostného manažmentu, firemnej kultúry ako aj tímovej spolupráce. Umenie komunikovať je jedným z najdôležitejších predpokladov úspechu manažéra. I napriek

značným znalostiam a zručnostiam v oblasti komunikácie sa manažéri často stretávajú s problémami pri dorozumení s partnermi, ktoré môžu prerásť až do konfliktov. Príčinou konfliktov býva obyčajne prehliadnutie a nedocenenie partnera, nevyjasnené pozície a priority, sledovanie vlastných cieľov bez ohľadu na spoločný cieľ, osobnostné rozdiely, stres z prostredia, chybná a nedostatočná informovanosť, nezlučiteľnosť cieľov komunikácie ako aj stereotypy a mnohé iné príčiny.

Symetrická komunikácia

Jednou z chybných domnienok je filozofické tvrdenie, že z tézy a antitézy vzniká syntéza. Oveľa správnejšie je tvrdenie, že táto forma komunikácie vedie k problémom a konfliktom, ktoré je možné vyriešiť až vtedy, ak sa jeden z partnerov vzdá, alebo ak sa obaja dohodnú na kompromise. Spôsob medziľudskej komunikácie obsahuje veľký potenciál pre vznik konfliktov. Je výhodou, ak partneri v záujme vyhnúť sa negatívnym dôsledkom s touto možnosťou počítajú. Týka sa to predovšetkým techniky *argumentácie*, ktorá je považovaná za jeden zo spoločensky uznávaných spôsobov výmeny názorov. Argumentácia vyvíja v procese komunikácie určitú dynamiku reči, ktorá pôsobí v neprospech zámerov rokujúcich strán, bez toho, aby si to uvedomovali. Za bežných okolností je totiž každý obchodný partner presvedčený o tom, že musí v rokovačom procese používať ciele argumenty, aby zdôraznil závažnosť svojich názorov a presadil sa v komunikácii. Forma argumentácie je vhodná najmä v situácii, ak sa jeden z partnerov nachádza v mocenskej pozícii a druhý partner neprotirečí. Inou situáciou, kedy forma argumentácie môže byť účinná, je situácia, keď jeden z partnerov prezentuje svoje požiadavky tak kompetentne, že druhá strana ich nedokáže lepšie artikulovať. Častejšie sa však stretávame s tým, že práve dôrazná argumentácia vyvoláva u partnera opozičný postoj. Deje sa tak nie pre obsah argumentov ale pre spôsob, akým boli prezentované. Ľudia majú sklony vyjadrovať sa dominantne, ak sú si vedomí svojej silnej pozície a sú kompetentní vo svojom obore. Tento fakt má za následok, že partner vníma viac práve dominanciu prejavu ako vecnú podstatu. Táto skutočnosť vyvoláva spočiatku odstup, ktorý postupne prerastá do opozície a následne vedie k protiargumentom. Ak by si obaja partneri uvedomovali, že v komunikácii je podstatnejšie *čo*, teda vecná stránka a nie *ako*, čiže spôsob jej podania, mohli by spolu komunikovať inak a nemuselo by dochádzať k nedorozumeniam či negatívnym následkom pre budúcnosť. Partneri by mali prejavovať viac sebareflexie vhodným postojom a prístupom, či dokonca pripustiť, že: *Tu som ale príliš rázne argumentoval*, alebo: *Áno, takýto spôsob komunikácie vo mne vyvoláva napätie, odstup a opozičný postoj*. V takom prípade by existovali šance na to, aby sa rokovanie viedlo v inej atmosfére a vyvíjalo sa pozitívne. Ale keďže sa vo všeobecnosti chápe v kultúre *dobrého hľadania*, že *téza a antitéza vedú k syntéze* a v praxi sa podľa toho mnohí komunikanti aj správajú, ani obchodní partneri nie sú výnimkou. Často nekladú dôraz na pochopenie vecnej stránky druhou stranou, ale ide im o posilnenie svojej vlastnej pozície.

Veda o komunikácii hovorí, že *o symetrickú komunikáciu ide vtedy, ak na argument jednej strany odpovedá druhá strana taktiež argumentom, čo partnerov vedie k ešte ráznejšej formulácii ďalších argumentov a navzájom ich tento spôsob komunikácie provokuje*. Argumenty na seba navzájom narážajú a spôsobujú gradujúci argumentatívny dialóg. Obe strany sú presvedčené o tom, že za *symetrickú eskaláciu argumentov* nie je zodpovedný samotný komunikačný štýl, ale neschopnosť partnerov pochopiť podstatu veci, ktorú sa snažia navzájom si objasniť. A preto v záujme dobrej komunikácie nestačí byť si vedomý opodstatnenia svojich argumentov či dokonca mať pravdu. Oveľa dôležitejšie je nájsť cestu, ako pravdu komunikačne sprostredkovať tak, aby partnera neblokovala, ale naopak, aby ho zaujala. Tou cestou je pochopenie, že je potrebné formulovať vecné názory opatrnejšie

a takým spôsobom, aby ich prezentujúci nepôsobil dominantne alebo poučne. Nie je nutné partnera argumentatívne prehovoriť. Oveľa závažnejšie a dôležitejšie je rozmyslieť si, ako partnerovi sprostredkovať svoje poznatky a postoje tak, aby s nimi súhlasil. Za týmto účelom je vhodnejšie používanie *otázok* ako zdôvodňovanie *argumentmi*. Hoci sa na prvý pohľad môže zdať, že *symetrická komunikácia* v obchodných rokovaniach nie je najvhodnejšou metódou vedúcou k cieľu, nemožno ju úplne vylúčiť ako nepotrebnú. Má nepopierateľný význam vtedy, keď ide o zozbieranie čo možno najväčšieho počtu obsahových a emocionálnych informácií k nejakej téme a pre narábanie s konfliktami. Čím dynamickejší a kreatívnejší tento proces je, o to intenzívnejšie je možné sa zaoberať rôznymi uhlami pohľadu na vec.

Komplementárna komunikácia

Ak však ide v rokovaniach o to, nájsť s partnerom spoločnú cestu a zjednotiť sa na spoločne akceptovateľnom výsledku, odporúča sa využívať v obchodných rokovaniach model *komplementárnej komunikácie*. Komplementárna komunikácia umožňuje obchodným partnerom objasniť si obsah a motívy témy, podobu ich vzájomných vzťahov a vedie k trvalým pozitívnym výsledkom. Čo je to *komplementárna komunikácia*? Pod vzájomnou *komplementárnou komunikáciou* sa rozumie taký *komunikačný proces*, v ktorom *jeden z partnerov aktívne komunikuje a druhý partner počúva, teda správa sa komplementárne*. Tento model využívajú vo vzájomnom striedaní. Jeden partner koná a druhý sa podriadi jeho konaniu. Ak sa podriadi tým spôsobom, že aktívne počúva, riadi tým vlastne priebeh rokovania, ale jeho obsah nie. Takéto správanie sa bude partnerovi javiť ako presvedčivé. Najmä vtedy, ak mu bude klásť otvorené otázky k vecnému obsahu a tým rokovanie neprejde do argumentácie. Pojem *striedavá alebo vzájomná komplementárna komunikácia* implikuje v sebe tú skutočnosť, že obaja partneri vystupujú v nej striedavo dominantne a striedavo komplementárne a dávajú pri tom pozor nato, aby neprešli do symetrickej komunikácie. Pre hladký priebeh rokovania je potrebné, aby aspoň jeden z partnerov poznal pravidlá striedavej komplementárnej komunikácie a začal rokovanie takýmto spôsobom. Je taktiež dôležité, nepoužívať túto výmenu rolí ako techniku na vyzvedanie informácií o partnerovi s cieľom získať ho prostredníctvom argumentov na svoju stranu. Striedavá komplementárna komunikácia je úspešnou cestou k autentickej komunikácii. Slúži na jednej strane na pochopenie partnerovej vecnej a hodnotovej roviny, teda toho, čo partner hovorí a ako myslí, a na druhej strane môže slúžiť na prehodnotenie vlastných názorov na vecnú stránku konfliktu. Vzájomná komplementárna komunikácia je pre dosiahnutie cieľa v obchodných rokovaniach veľmi dôležitá. Veľkou prednosťou je jej efektivita v konfliktných situáciách a v porovnaní so symetrickou komunikáciou aj jej časová efektívnosť. Priebeh vzájomnej komplementárnej komunikácie sa vyznačuje tým, že sa výstižne a v logickom slede objasnia vecné informácie a druhá strana pozorne počúva a naopak. Tento spôsob vedie k tomu, že si partneri nielen kompetentne vymieňajú názory, aj keď sú odlišné, ale aj k tomu, že priebeh rokovania sa nesie v atmosfére vzájomnej úcty a pozornosti.

Záver

Medzi ľuďmi často vznikajú konflikty, lebo hodnotia rovnaké veci rôznymi spôsobmi. Používajú pri svojom hodnotení a chápaní vecí argumentáciu, ktorá ich však rozdeľuje, pretože je často spojená s agresivitou, teda eskalujúcim emocionálnym zainteresovaním. Obojstranná komplementárna komunikácia je ideálnym predpokladom účinných a úspešných obchodných rokovaní. Partneri sa významnou mierou dozvedia o vzájomných spôsoboch myslenia, môžu tomu prispôbiť svoj rokovací štýl a korigovať svoje chybné úsudky. Vzniká

otvorená partnerská atmosféra, v ktorej sa rokujúce strany o sebe dozvedia niečo nové a dokážu sa pochopiť, čo je veľkou devízou pre partnerské vzťahy do budúcnosti. Najdôležitejšie je spolu hovoriť. Je overené praxou, že ak obchodný partner aktívne počúva, nájde vecný a emocionálny kontakt na partnera druhej strany. To zvyšuje šance na oboch stranách dosiahnuť prijateľný výsledok v rokovaní. Prakticky každý konflikt sa dá vyriešiť, keď konfliktné strany vzájomne uznajú právo na vlastný názor, za ktorým sa skrývajú určité motívy partnera. Ak sa rokovania budú viesť v duchu komplementárnej komunikácie na základe komunikačno – psychologických pravidiel, dajú sa doviesť do úspešného konca. Konfliktné situácie možno zvládnuť naučeným štandardným správaním, ktorého normy by si mal osvojiť každý manažér profesionálne vedúci obchodné rokovania. Týmto štandardami sú *autentické správanie, racionálne zhodnotenie situácie, hľadanie spoločných záujmov, prijatie agresie partnera ako určitého emocionálneho posolstva, otvorená komunikácia medzi partnermi, aktívne načúvanie a kladenie otázok*. Táto forma komunikácie v konfliktných situáciách môže na jednej strane viesť k tomu, že je možné na základe hlbšieho pochopenia skutočne problémy vyriešiť a na druhej strane, že ak partneri nedospeli ku vyriešeniu problému, dospeli aspoň k bodu, v ktorom sa zvýšilo ich vzájomné porozumenie, a tým aj predpoklady na budúce vyriešenie konfliktu.

Literatúra

1. FISHER,R., URY, W., PATTON,B.: *Das Harvard – Konzept*. Frankfurt / Main : Campus Verlag GmbH, , 2004. ISBN: 978-3-593-37440-6.
2. FUSS, A.: *IRRE, einfach verhandeln*, MANZsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung GmbH, Wien, 2009. ISBN: 978-3-214-00678-5
3. GAMM, F.: *Verhandlungen gewinnt man im Kopf*. München : Redline Verlag GmbH, 2009. ISBN: 978-3-86881-046-2.
4. HRIVÍKOVÁ, T.: Význam sociálnej inteligencie v procese interkultúrnej komunikácie a jej postavenie v príprave úspešných komunikantov. In *Problémy prekladu a medzikultúrnej komunikácie 2* : zborník vedeckých prác Bratislava : Z-F LINGUA, 2010. - ISBN 978-80-89328-39-0.
5. PÖHM, M.: *Nicht auf den Mund gefallen, so werden Sie schlagfertig und erfolgreicher*, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 2004. ISBN: 13:978-3-442-16575-X.

Kontaktná adresa:

Milena Helmová, PhDr.,

Katedra interkultúrnej komunikácie,

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave,

Dolnozemska cesta 1/b,

852 35 Bratislava

e-mail: milena.melmova@euba.sk,

milena.helmova@gmx.net

VYUŽITIE POZNATKOV Z OBLASTI INTERKULTÚRNEJ KOMUNIKÁCIE VO VÝUČBE PREDMETU OBCHODNÉ ROKOVANIA V ANGLICKOM JAZYKU

Eubica Hulajová

Abstract:

In this article the author deals with issues concerning teaching Business Negotiations in English at the University of Economics in Bratislava, at the Faculty of International Relations. As a part of a complex exam in English, Business Negotiations is supposed to conclude the learning process in the field and the students are expected to use their knowledge acquired during the previous study at the Faculty. Intercultural Communication represents one of them and the students apply their knowledge and experience in role plays at the seminar. The writer compares the alternatives of approaching this subject and tries to answer the question which of those alternatives is the most effective and suitable one concerning the teaching process.

Key words:

business negotiations, intercultural communication, verbal and non-verbal communication strategies and tactics in negotiation

Abstrakt:

Autorka sa vo svojom príspevku zaoberá vyučovaním predmetu Obchodné rokovania v AJ na Ekonomickej univerzite v Bratislave na Fakulte medzinárodných vzťahov. Pretože tento predmet je súčasťou súbornej skúšky z anglického jazyka a je posledným predmetom v AJ pred súbornou skúškou z AJ, predpokladá sa, že študenti budú využívať znalosti, ktoré počas svojho predchádzajúceho štúdia na fakulte získali. Interkultúrna komunikácia je jedným z predmetov, ktorý študenti už absolvovali, a preto veľmi radi využívajú svoje poznatky pri simulovaní obchodných rokovaní na seminári. Autorka porovnáva možnosti ako pristupovať k výučbe tohto predmetu a kladie si otázku, ktorý z nich je pre efektívnosť výučby tohto predmetu najvhodnejší.

Kľúčové slová:

obchodné rokovania, interkultúrna komunikácia, verbálna a neverbálna komunikácia, stratégie a taktiky v rokovaní

Obchodné rokovania v anglickom jazyku sú jedným z predmetov, ktoré sú súčasťou súbornej skúšky z anglického jazyka na Fakulte medzinárodných vzťahov na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Táto skúška pozostáva z predmetov: odborná angličtina pre pokročilých I. a II., reálne anglicky hovoriacich krajín, kultúra a komunikácia a obchodné rokovania v AJ.

K výučbe daného predmetu sa dá pristupovať rôzne. Účastníkmi seminárov či kurzov pripravujúcich manažérov na rokovania rôzneho typu sú väčšinou ľudia z praxe, a preto už majú v tejto oblasti skúsenosti. Z tohto dôvodu sa školitelia väčšinou zameriavajú na precvičovanie a simulovanie konkrétnych situácií, s ktorými sa frekventanti budú stretávať pri

vykonávaní svojho povolania. Môžu svoje kurzy „šit' na mieru“ svojim klientom a pripravovať ich len na určitý typ rokovaní, na určité vybrané kultúrne rozdiely atď. V našom prípade ide o študentov, ktorí ešte takúto situáciu nezažili a mnohí z nich dokonca nikdy nepracovali. Využívanie prípadových štúdií a tzv. „role plays“ sa nám zdá byť v ich prípade nedostačujúce. Naši študenti potrebujú (aspoň podľa nášho názoru), aby sme ich na simuláciu rokovaní medzi partnermi pripravili aj teoreticky.

Rozhodli sme sa preto, že skúška z anglického jazyka bude súborná, a týmto spôsobom budeme mať možnosť ich oveľa komplexnejšie a lepšie pripraviť na ich budúcu prax. V ich prípade to bude pravdepodobne práca v oblasti medzinárodných vzťahov, a preto sme ako posledný v rade predmetov zaradili horeuvedený seminár. Dá sa povedať, že teoretická príprava začína už v prvom ročníku ich štúdia, keď sa zúčastňujú na seminároch odbornej angličtiny pre pokročilých I. a II. Tu si rozširujú slovnú zásobu v oblastiach ako sú bankovníctvo, účtovníctvo, manažment a pod., a okrem toho si zlepšujú svoje komunikačné schopnosti, ako aj schopnosť komunikovať v angličtine. V druhom ročníku ich príprava pokračuje v oblasti reálií a interkultúrnej komunikácie. Tieto prednášky a semináre (Reálie anglicky hovoriacich krajín študenti absolvujú prostredníctvom prednášok) sa v dnešnom globalizovanom svete stali nevyhnutnou súčasťou štúdia cudzích jazykov [8]. Vedieť dobre komunikovať sa stalo základnou a v niektorých oblastiach dokonca nevyhnutnou požiadavkou pre získanie mnohých pracovných pozícií. Dalo by sa povedať, že čím je daná krajina vyspelejšia, tým väčšie sú nároky na ľudí pracujúcich v mnohých oblastiach a na ich schopnosť komunikovať. Kým pred pár desaťročiami nám stačilo ovládať jeden cudzí jazyk (zväčša jazyk krajín, ktoré s nami susedili), dnes sa v rámci Európskej únie stanovil cieľ, aby občania únie vedeli aspoň tri jazyky: svoj materinský a dva ďalšie (akčný plán EK „Podpora jazykového vzdelávania a jazykovej rozmanitosti, 2003). Keďže dnes neobchodujeme a nevytvárame vzťahy len so susediacimi krajinami, ale v rámci globalizácie často s inými krajinami a na iných kontinentoch, požiadavka byť kultúrne a jazykovo kompetentný, sa dostáva stále viac a viac do popredia. Ale čo to znamená byť kultúrne kompetentný? Kultúrne kompetentný je človek, ktorý je schopný efektívne komunikovať s ľuďmi, ktorí pochádzajú z iných kultúr. Aby sme toho boli schopní, musíme poznať sami seba, teda svoju kultúru a „tých druhých“, teda kultúr svojich partnerov. Musíme si uvedomiť, že komunikácia je verbálna a neverbálna, a často práve neverbálna komunikácia je zdrojom mnohých nedorozumení a konfliktov. Aby sme ich vedeli predvídať, resp. zvládnuť, potrebujeme ich poznať. Interkultúrna komunikácia je predmet, kde sa študenti zoznámia a naučia poznávať iné kultúry. Naučia sa napr., že ak Bulhar odpovie „da“, čiže áno, ale kývne hlavou záporne, je to prejav neverbálnej a verbálnej komunikácie, ktorá je pre Slováka, ale aj príslušníkov iných kultúr mätúca, pretože na znak súhlasu Slovak prikývne hlavou smerom dolu. Spoznajú rozličné teórie z oblasti interkultúrnej komunikácie, a tak budú schopní rozlišovať medzi „low-context cultures“ (čiže nízko kontextovými kultúrami) a „high-context cultures“ (vysoko kontextovými kultúrami). Podľa Edwarda T. Halla [5] medzi „low-context cultures“ patria krajiny, ktorých rodným jazykom je angličtina, škandinávské krajiny, Nemecko a krajiny hovoriace z lingvistického hľadiska podobnými dialektmi ako je nemčina. Členovia týchto kultúr hovoria priamo to, čo si myslia bez toho, aby zbytočne dodávali ďalšie podrobnosti alebo formulácie. Ľudí, ktorí sa vyjadrujú nepriamo, považujú za podozrivých. Príslušníci vysoko kontextových kultúr (teda voľne povedané „tí ostatní“) sa vyjadrujú nepriamo, prejavujú úctu voči partnerom a zachovávajú harmóniu. Považujú za nezdvorilé až hrubé, ak sa druhí vyjadrujú príliš priamočiaro. Edward T. Hall [3] sa dnes považuje za priekopníka proxemiky. Je to vedná oblasť, ktorá sa zaoberá skúmaním vzdialeností medzi ľuďmi, ktorí spolu navzájom komunikujú. Z hľadiska času Edward T. Hall [4] rozdeľuje kultúry na

monochronické, teda také, kde ľudia robia len jednu vec v naplánovanom čase a program (časový plán) je pre nich dôležitejší ako medziľudské vzťahy, a na polychronické kultúry, teda také, ktoré robia viac vecí naraz a medziľudské vzťahy sú pre nich dôležitejšie ako to, že urobia niečo načas.

Pri štúdiu interkultúrnej komunikácie nemôžeme zabudnúť na Geerta Hofstedeho, ktorý vo svojom diele *Culture's Consequences* [7] používa päť dimenzií na popisovanie jednotlivých kultúr. Jeho dielo je považované za jeden zo základných pilierov v tejto oblasti, ale nakoľko je podľa nášho názoru dosť komplikované na to, aby sa dalo jednoducho aplikovať pri precvičovaní rokovacích techník, zameriavame sa skôr na autorov, ktorých výstupy sa dajú jednoducho aplikovať pri praktickom vyučovaní. K nim patrí aj Richard R. Gesteland svojím dielom „*Cross-cultural Business Behaviour: Negotiating, Selling, Sourcing and Managing Across Cultures*“ [2]. Ako sám autor uvádza v úvode, „Cieľom tejto knihy je stať sa praktickým sprievodcom pre mužov a ženy, ktorí pracujú v medzinárodnom obchode, pre tých, ktorí sa každý deň stretávajú s frustrujúcimi rozdielmi v obchodných zvyklostiach a praktikách po celom svete.“ Autor knihu rozdelil na dve časti. V prvej sa zaoberá rozdelením kultúr na štyri skupiny – kultúry:

- 1) zamerané na úlohu versus zamerané na vzťahy (deal-focused vs relation –focused)
- 2) neformálne versus formálne (informal vs formal)
- 3) časovo rigidne versus časovo neviazané (rigid – time /monochronic vs fluid – time/ polychronic)
- 4) citovo expresívne versus citovo rezervované (emotionally expressive vs emotionally reversed)

V druhej popisuje štyridsať profilov negociátorov, ktorých rozdeľuje do skupín od A až po H. Tie predstavujú rôzne kombinácie vyššie uvedených charakteristík jednotlivých kultúr.

- 1) Skupina A : zameraní na vzťah – formálni – polychronickí - rezervovaní negociátori (Indovia, Bangladéžania, Kambodžania, Laosania, Vietnamci, Tajčania, Malajci, Indonézania a Filipínci)
- 2) Skupina B: zameraní na vzťah – formálni – monochronickí –rezervovaní (Japonci, Číňania, Juhokórejčania a Singapúrčania)
- 3) Skupina C: zameraní na vzťah – formálni – polychronickí –expresívni negociátori (Arabi, Egyptčania, Turci, Gréci, Brazilčania a Mexičania)
- 4) Skupina D: zameraní na vzťah – formálni – polychronickí – rôzne expresívni negociátori (Rusi, Poliaci, Rumuni a Slováci)
- 5) Skupina E: mierne zameraní na vzťah –formálni – rôzne monochronickí – citovo expresívni negociátori (Francúzi, Belgičania, Taliani, Španieli a Maďari)
- 6) Skupina F: mierne zameraní na vzťah – formálni – rôzne monochronickí – rezervovaní negociátori (krajiny Pobaltia)
- 7) Skupina G: zameraní na úlohu – mierne formálni – monochronickí – rezervovaní negociátori (Briti, Íri, Dáni, Nóri, Švédi, Fíni , Nemci, Holanďania a Češi))
- 8) Skupina H: zameraní na úlohu – neformálni – monochronickí – rôzne expresívni negociátori (Austrálčania, Kanadčania a Američania)

Dané rozdelenie je z praktického hľadiska jednoduché, a tak si študenti pri príprave jednotlivých rokovaní môžu jednoducho vyhľadať vlastnosti negociátorov z rôznych krajín a využiť tieto vedomosti tak, aby vierohodne zahrli úlohu účastníka rokovania pochádzajúceho z danej krajiny.

Ako základnú literatúru používame učebnicu *Obchodné rokovanie* v nemčine a v angličtine (2007), ktorú napísali naše skúsené kolegyne doc. Eva Ondrčková (NJ) a doc. Marta Grosssmannová (AJ). Je rozdelená na nemeckú a anglickú časť, z ktorých každá sa ďalej člení na rokovania a obchodné rokovania.

V prvej časti študenti získajú základné vedomosti o tom, čo je to rokovanie, z akých fáz sa skladá a aké taktiky a stratégie možno pri rokovaniach využívať. V tejto časti tiež prakticky precvičujeme, ako sa na rokovanie pripraviť, precvičujeme vhodnú slovnú zásobu pre jednotlivé fázy rokovania a na video ukážkach si názorne ukazujeme ako majú jednotlivé fázy vyzeráť, a akých chýb sa treba vyvarovať. Na záver si študenti na vlastnej koži skúsia ako vedia dané vedomosti a skúsenosti využiť v praxi. Často zistia, že zabudli na celkom bežné „maličkosti“ ako je pozdrav, či pozdrav alebo usadenie partnerov. Zároveň si uvedomia, že príprava na rokovanie ako aj jazyková príprava je veľmi dôležitá, lebo to, čo by bežne vedeli vyjadriť „v strese“, pred skupinou zabudnú. Zisťujeme tiež, že nám veľmi chýbajú vedomosti z oblasti protokolu a etiky, nakoľko tieto predmety sa na fakulte prednášajú až vo vyšších ročníkoch.

V druhej časti sa zameriavame na obchodné rokovania. Učíme sa potrebnú slovnú zásobu a spoznávame špecifiká jednotlivých typov obchodných rokovaní. Pri simuláciách obchodných rokovaní využívame rôzne taktiky a stratégie a prakticky si precvičujeme jazykové schopnosti v danej oblasti. Ako z uvedeného vyplýva, tento predmet je veľmi náročný a domnievame sa, že by bolo vhodné navýšiť dotáciu hodín hlavne v prípade prvého cudzieho jazyka, ktorého dotácia je 2 vyučovacie hodiny týždenne počas jedného semestra.

Radi by sme mali viac priestoru na praktické precvičovanie a myslíme si, že pre študentov by bolo veľmi prínosné, keby sme mali možnosť nahrávať jednotlivé cvičenia na kameru, a tak by sami seba mohli vidieť v daných situáciách. Čiastočne to nahrádzame video ukážkami, ktoré sú veľmi obľúbené a majú tú výhodu, že ide o hercov a tak sa študenti, ktorí by účinkujú ako prví sa vyhnú kritike zo strany svojich spolužiakov.

Myslíme si, že forma, ktorú sme zvolili, je v danej situácii a v daných podmienkach tá najefektívnejšia, hoci ak by sme mali k dispozícii viac času, mohli by sme precvičovať a zlepšovať analytické schopnosti študentov, napr. analyzovať, či daný človek skutočne používa vhodné argumenty na to, aby presvedčil svojich kolegov o správnosti daného riešenia, alebo či používa len pozíciu moci, nátlaku či ústupu., atď. Bol by tiež väčší priestor na aktívne využitie viacerých taktík a stratégií, ktoré možno pri rokovaniach využívať. Táto oblasť je natoľko široká, že naše semináre môžu študentom dať len úvodný náhľad do danej problematiky a určite bude pre nich nevyhnutné absolvovať ďalšie kurzy, aby sa pripravili na konkrétne situácie, s ktorými sa v praxi určite stretnú.

Ak by sme mali porovnať rôzne prístupy k vyučovaniu daného predmetu, treba povedať, že v prípade ľudí z praxe sú kurzy „harvardského“ typu vhodnejšie a určite efektívnejšie, lebo využívajú prípadové štúdie z praxe a účastníci sú viac motivovaní, pretože dané situácie poznajú zo skúsenosti. Dostávajú tak možnosť zlepšiť si svoje zručnosti a stať sa ešte úspešnejšími ako doposiaľ.

V prípade študentov, ktorí nemajú žiadne predchádzajúce skúsenosti v danej oblasti, z praxe vieme, že prípadové štúdie im „nič nehovoria“, a sú pre nich nudné, pretože zatiaľ nevidia možnosť ako získané vedomosti využiť. Vzhľadom na situáciu na pracovnom trhu sa domnievame, že podobné semináre by mali študenti absolvovať počas celého svojho štúdia, pretože schopnosť dobre komunikovať je jednou základných zručností, ktoré dnešný pracovný trh požaduje od takmer všetkých zamestnancov. Schopnosť prezentovať, viesť rokovania či pripravovať správy je dnes nevyhnutnou súčasťou práce na pracovných pozíciách určených pre vysokoškolsky vzdelaných ľudí a tu vidíme určité rezervy nášho – nielen ekonomického – vysokoškolského vzdelávania.

Literatúra:

1. BOCKOVÁ, V., HRIVÍKOVÁ, T.: *British, American and Slovak Studies*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2008., ISBN 978-80-225-2645-6
2. COM(2003) 449 ,“Podpora jazykového vzdelávania a jazykovej rozmanitosti“, akčný plán EK
3. GESTENLAND, R. : *Cross-Cultural Business Behavior*. Copenhagen Business School Press, 2006. ISBN 87-630-0149-7
4. GROSSMANNOVÁ, M., ONDRČKOVÁ, E.: *Obchodné rokovanie v nemčine a angličtine*. Sprint vfra, 2007., ISBN 80-89085-.67-9
5. HALL, E.T.: *Beyond Culture*. Anchor Books Editions, 1989. ISBN 978-0-385- 12746-0
6. HALL, E.T.: *The Dance of Life*. Anchor Books Editions, 1984. ISBN 978-0-385-19248-4
7. HALL, E.T.: *The Hidden Dimension*. Anchor Books Editions, 1982. ISBN 978-0-385-08476-5
8. HOFSTEDE, G. : *Lokales Denken, globales Handeln*. dtv, 2005. ISBN-10 3-423-50807-8
9. HOFSTEDE, G.: *Culture's Consequences*. Sage Publications.Inc., 2003. ISBN 0-8039-7324-1
10. LEES, G.: *Negotiate in English*. Thomas Nelson and Sons Ltd., 1986. ISBN 0-17-444196-7
11. ROGERS, D. : *English for International Negotiations*. A Cross-cultural Study Approach. Cambridge: CUP, 2007. ISBN 0-521-65749-0
12. SELLIN, R. G., WINTERS, E. : *Cultural Issues in Business Communication*. BOOKSURGE Publishing, 2006. ISBN 0-9703244-1-3
13. TROMPENAARS, F., HAMPDEN-TURNER, CH.: *Riding the Waves of Culture*. Nicholas Brearly Publishing, 1997. ISBN 1-85788-176-1

Uvedený príspevok je výstupom spoluriešiteľa grantového projektu Fakulty medzinárodných vzťahov VEGA č.1/0561/08 – Kultúrna pluralita, interkultúrna komunikácia a vytváranie interkultúrnych kompetencií

Kontaktné údaje:**PhDr. Ľubica Hulajová**

English Language Department

Institute of Languages

University of Economics

Dolnozemska cesta 1/b,

851 04 Bratislava

e-mail: lubica.hulajova@gmail.com

tel: 0903 464 272

INTERKULTÚRNA KOMUNIKÁCIA VO VÝUČBE ŠPANIELČINY

Maroš Puchovský

Résumen:

La comunicación intercultural es un fenómeno contemporáneo y se aplica en todas las ramas de la vida social. Conlleva entre otras cosas la necesidad del dominio activo de las lenguas extranjeras. El idioma español es un ejemplo evidente del medio de la comunicación intercultural, porque sirve de enlace dentro de la civilización latinoamericana y, a la vez, de enlace de esta con Europa y con otras partes del mundo. La enseñanza del español con respeto a la necesidad de la comunicación internacional es una de las prioridades del programa lingüístico de la Universidad de Economía en Bratislava.

Palabras clave:

comunicación intercultural, civilización latinoamericana, idioma español, enseñanza de lenguas extranjeras, internacionalización de educación

Abstrakt:

Interkultúrna komunikácia je fenoménom súčasnosti, aplikuje sa vo všetkých oblastiach života spoločnosti a prináša so sebou okrem iného aj potrebu aktívneho dorozumenia sa v cudzích jazykoch. Španielsky jazyk je osobitne vhodným príkladom prostriedku interkultúrnej komunikácie, pretože funguje ako zjednocujúci prvok latinskoamerickej civilizácie a je zároveň jeho spojivom s Európou a inými časťami sveta. Výučba španielčiny so zreteľom na potreby komunikácie v internacionálnom rozmere je aj jednou z priorit jazykového programu na Ekonomickej univerzite v Bratislave.

Kľúčové slová:

interkultúrna komunikácia, latinskoamerickej civilizácia, španielsky jazyk, výučba cudzích jazykov, internacionalizácia vzdelávania

1. Postavenie španielčiny

Máloktorý svetový jazyk tak dôsledne spĺňa kritériá interkultúrnej komunikácie ako práve španielčina. Nielen že je úradným jazykom v dvadsiatich štátoch sveta a rokovacím jazykom vrcholových medzinárodných inštitúcií, ale jeho samotný vznik je produktom práve interkultúrnej komunikácie v minulosti.

Jazykovým základom španielčiny je latinčina, ktorú priniesli do starovekej Hispánie rímske légie. Tu sa stretla s vplyvom íberským, keltským, gréckym, kartáginským, neskôr s germánskym a arabským. Keď španielčina prekonala Atlantický oceán na lodiach conquistadorov, v Novom svete vstúpila do vzťahov s jazykmi indiánskymi, neskôr africkými, ázijskými a v najnovšej dobe najmä so severoamerickej angličtinou. Španielsky jazyk a kultúra v ňom vyjadrovaná nesie v sebe vplyvy všetkých kontinentov sveta a stala sa jazykom jednej zo súčasných veľkých civilizácií.

2. Latinskoamerická civilizácia

Latinskoamerická civilizácia sa vyformovala na ohromnom priestore od Kalifornie po Ohňovú zem na rozlohe viac ako 20 miliónov km², ktorú v súčasnosti obýva 600 miliónov ľudí. Okrem vlastného územia sa na začiatku 21. storočia prelieva spolu s prúdom miliónov prisťahovalcov do severnej Ameriky a tiež naspäť do Európy. Má tri základné korene: americký, európsky a africký.

Americký (presnejšie indiánsky) základ je prvobytný na americkom kontinente, či už hovoríme o kultúre Aztékov a Mayov v strednej Amerike, kultúre Čibčov, Inkov a Araukáncov v Andách, kultúre Guaraníov v oblasti La Plata, či Siboneyov a Taínov na Antilských ostrovoch.

Európsky základ bol rozhodujúci pri zjednotení celého kontinentu čo sa týka jazyka (španielčina a portugalčina), vierovyznania (kresťanstvo) a politického formovania (od kolónie po nezávislé štáty).

Africký základ bol najdôležitejší v ekonomickom živote, v kultúre, hudbe a vo vytváraní mytologických synkretizmov, najmä v karibskej oblasti a v Brazílii.

Spojené a zmiešané tieto tri základy vytvorili Nový svet v pravom zmysle slova, ktorý má dnes viac ako 600 miliónov obyvateľov.

Na porovnanie s Latinskou Amerikou, Európa má omnoho komplikovanejšie korene, ktorých prvky sa zmiešali už pred tisíckami rokov. Už od doby kamennej a vzniku poľnohospodárstva sa indoeurópske národy začali rozširovať po Európe a dobýjať jej územia. Či už hovoríme o starých Grékoch a Rimanoch, alebo o Keltoch a Germánoch, či o Slovanoch, ktorí nakoniec osídlili takmer dve tretiny Európy, musíme si uvedomiť, že všetky tieto národy si vytvorili svoj vlastný jazyk, kultúru, vieru a spôsob života. Do tohto extrémne rôznorodého sveta preniklo kresťanstvo, ale postupne až v troch modifikáciách – katolíckej, pravoslávnej a protestantskej, čo zapríčinilo v histórii dokonca náboženské vojny. Tiež vplyv a prenikanie islamu, najmä na Iberskom polostrove a na Balkáne, zohrali významnú úlohu.

Spojené a zmiešané všetky tieto prvky spolu vytvorili nesmierne zložitý celok. Takáto Európa sa preliala po roku 1492 na americký kontinent. Tu sa stretli svety, ktoré mali predtým iba veľmi málo spoločného. Čo sa stalo, je dobre známe, a výsledkom bol vznik celkom novej civilizácie priamo pred našimi očami v priebehu posledných 500 rokov. Napriek toľkým rozdielom v pôvode a rase, Latinská Amerika je dnes spojená jazykom, vierou, myslením, kultúrou a tradíciou. Tieto fenomény si zaslúžia osobitnú pozornosť.

Ak hovoríme o jazyku, španielčina (a portugalčina) majú základ vo vulgárnej latinčine, ktorou sa hovorilo na Iberskom polostrove v časoch Rímskeho impéria. Treba povedať, že latinčina nebola pôvodným jazykom na polostrove, práve naopak – bola vnútená iberským národom, keď Rimania dobyli územie starej Hispánie, presne tak ako neskôr španielčina (a portugalčina) v Latinskej Amerike. Táto lingvistická expanzia, doslova posúvanie jazyka, je fascinujúcim fenoménom a dovoľuje používať tieto jazyky nezávisle od národnej identity. Tak Rím vstúpil do Ameriky.

Ak hovoríme o viere, kresťanstvo má pôvod v myslení Blízkeho Východu a nesie vo vnútri svojej tradície spomienky židovské, egyptské, mezopotámske atď. Tak Ázia vstúpila do Ameriky. No tu nastalo spojenie s mytológiami indiánskymi a africkými a vznikli synkretizmy, ktoré charakterizujú latinskoamerické myslenie.

Ak hovoríme o myslení, myšlienkový svet a mentalita Latinskej Ameriky ja kreolská a obsahuje v sebe prvky indiánske, európske a africké. Tak sa Latinskoameričania osamostatnili duchovne a začali tvoriť vlastnú myšlienkovú syntézu.

Ak hovoríme o kultúre, práve tu vidíme výsledky vlastnej latinskoamerickej myšlienkovvej syntézy a veľké úspechy vo všetkých oblastiach umenia, literatúry, vedy, kinematografie či hudby sú toho najlepším dôkazom. Tak začína Latinská Amerika dobýjať svet v kultúrnom zmysle slova.

Ak hovoríme o tradícii, postupne sa upevňuje všetko zažité a vytvorené na ohromnom latinskoamerickom teritóriu a začína sa formovať osobitná história. Vytvára sa systém. Tak začína Latinská Amerika formovať svoju vlastnú civilizáciu.

Spojenie spomínaných piatich fenoménov charakterizuje latinskoamerickú civilizáciu ako takú. Latinská Amerika má zo všetkého trochu. No na druhej strane, i staré myšlienky a deje, ktoré vstúpili na túto pôdu, sa v latinskoamerickom prostredí akoby znovuzrodili a nadobudli mladú a prítiažlivú podobu.

3. Španielčina v praxi

Latinskoamerická civilizácia je dynamicky sa rozvíjajúcim a expandujúcim celkom. Začína ovplyvňovať aj iné kontinenty, tam kde predtým brala inšpiráciu, ju teraz vracia. Pre európsky priestor je dôležité spojenie latinskoamerickej civilizácie so Španielskom, s ktorým tvorí prirodzený jazykový a kultúrny komplex. Španielsko, ktoré je súčasťou Európskej únie, sa tak stáva prirodzeným mostom medzi Európou a Latinskou Amerikou. Výsledky interkultúrnej komunikácie medzi oboma kontinentmi tak nadobúdajú nový praktický rozmer.

V dnešnej dobe sa prelínanie kultúr odzrkadľuje hlavne v ekonomických vzťahoch. Poznanie španielskeho jazyka a španielskej a latinskoamerickej kultúry a tradície tak prináša konkrétne hospodárske efekty. Samotné Španielsko už niekoľko desaťročí profituje z tejto spätosti s Latinskou Amerikou, množstvo španielskych firiem pôsobí v latinskoamerických krajinách. Európska únia ako celok si uvedomuje dôležitosť latinskoamerického hospodárskeho priestoru a jeho potenciál, preto uzavrela viaceré asociačné dohody s latinskoamerickými integračnými zoskupeniami. To dáva i krajinám strednej Európy možnosť podieľať sa na tomto prudko sa rozvíjajúcom trhu.

Na využitie týchto nových možností je však nevyhnutná príprava manažérov ovládajúcich nie len španielsky jazyk, ale aj španielsku a latinskoamerickú kultúru a mentalitu. Ak hovoríme o internacionalizácii vzdelávania, máme tým na mysli práve takého zlúčenie praktických, profesionálnych, jazykových a kultúrnych prvkov vo výučbe a príprave odborníkov na univerzitetnej úrovni.

Práve z tohto hľadiska je vznik novej Fakulty aplikovaných jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave viac ako vítaným počinom. Je to presne adekvátna odpoveď na výzvy dneška reflektujú historický vývoj s jasnou perspektívou do budúcnosti.

Bibliografia:

1. PUCHOVSKÝ, M.: *Latinskoamerická civilizácia, východiská, názory, perspektívy*. Bratislava: CEILA – Centro de Estudios Ibéricos y Latinoamericanos, Vydavateľstvo Ekonóm 2006. S.88. ISBN 80-225-2256-2.
2. *Lecturas sobre América Latina*. Bratislava: CEILA – Centro de Estudios Ibéricos y Latinoamericanos, Vydavateľstvo Ekonóm 2006. S.122. ISBN 80-225-2262-7.
3. *Cultura y civilización de España, capítulos escogidos de la historia y realidad contemporánea de España*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm 2009. S.176. ISBN 978-80-225-2829-0.

Kontaktné údaje**PhDr. Maroš Puchovský**

Ekonomická univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Dolnozemska 1,

852 35 Bratislava

mail: mpuchovsky@yahoo.es

Cudzíe jazyky v premenách času

RUSKÉ SLOVO V SFÉRE BIZNISU – VČERA A DNES

Katarína Strelková

Abstract:

In the last two decades, the Russian language underwent enormous changes at all levels (mainly at the lexical level) as a consequence of social and political changes in Russia. Present Russian language of business is characteristic of its internalization. Up-to-date Russian terminology is oversaturated with anglicisms, which represent an unprecedented expansion of the English language after it became the main language of the international communication.

Keywords:

business language, anglicism, business relations, financial sphere, consumer sector

Abstrakt:

Zmena spoločenskej a politickej situácie v Rusku spôsobila, že za posledné dve desaťročia prešiel ruský jazyk obrovskými zmenami na všetkých úrovniach (najmä lexikálnej). Súčasný ruský jazyk biznisu charakterizuje jeho internacionalizácia. Súčasná odborná terminológia ruského jazyka je presýtená anglicizmami, ide o bezprecedentné rozšírenie používania anglického jazyka, keď anglický jazyk sa stal jazykom medzinárodnej komunikácie.

Kľúčové slová:

jazyk biznisu, anglicizmy, obchodné vzťahy, finančná oblasť, spotrebiteľský sektor

Úvod

Zmena spoločenskej a politickej situácie v Rusku spôsobila, že za posledné dve desaťročia prešiel ruský jazyk obrovskými zmenami na všetkých úrovniach (najmä lexikálnej). Rozširujú sa obchodné vzťahy s Ruskou federáciou, medzi najperspektívnejšie oblasti v Rusku patria finančné služby a spotrebiteľský sektor. Rastie aj sektor obchodovania s nehnuteľnosťami. Tieto fakty spôsobujú zmenu orientácie a metód výučby ruského jazyka: od gramaticko-prekladovej, cez priamu a porovnávaciu k profesionálne orientovanej výučbe.

Kým cieľom prekladovej metódy výučby bolo sformovať u študujúcich návyky čítania a čerpania informácií z textu a cieľom priamej metódy bolo naučiť študujúcich jazyk hovoriť, tak profesionálne orientovaná výučba sleduje cieľ: vedieť sa orientovať v praktickej profesionálnej sfére biznisu. Toto si vyžaduje revíziu celého obsahu výučby: okrem lingvistických zložiek treba zahrnúť do výučby aj extralingvistické prvky. Realizácia takejto profesionálne orientovanej komunikácie nie je možná nielen bez lingvistických a špeciálnych odborných, ale ani bez kulturologických poznatkov. Hovoríme o akejsi lingvoprofesionálnej výučbe ruského jazyka.

1. Internacionalizácia v ruštine

Súčasný ruský jazyka biznisu charakterizuje jeho internacionalizácia.

Internationalizácia všetkých spoločensko-ekonomických procesov je jav, ktorý si zasluhuje veľkú pozornosť. Dosiahnutá úroveň, kvalitatívne nová úroveň vzájomnej prepojenosti a spolupráce národov dostala pomenovanie – globalizácia. Súčasnú štádium globalizácie niektorí lingvisti charakterizujú ako „existenciu globálneho jazykového kódu“ [4, s. 63]. Pod týmto termínom chápajú určitý súhrn invariantných konceptov, existujúci vo vedomí ľudí rôznych krajín nezávisle od krajiny ich pobytu. Globalizácia svetovej ekonomiky sa prejavuje vo všetkých sférach života: v politickom, ekonomickom, vedecko-technickom, informačno-komunikatívnom i v kultúrnom, a teda aj v rovine lexikálnej.

Pod vplyvom toku medzinárodného kapitálu, predovšetkým amerického, ktorý prináša so sebou nové technológie, spôsob financovania, nové metódy riadenia, podnikovú kultúru a interkultúrnu komunikáciu prenikajú do ďalších európskych jazykov lexikálne jednotky zvané anglicizmy. Anglicizmus je „jazykový prvok, slovo, výraz, syntaktická konštrukcia ap., prevzatý z angličtiny“ [3, s. 65].

Súčasná odborná terminológia ruského jazyka je presýtená anglicizmami, ide o bezprecedentné rozšírenie používania anglického jazyka, keď anglický jazyk sa stal jazykom medzinárodnej komunikácie.

Anglicizmy sa vyskytujú v mnohorakej podobe:

- prebrané do jazyka a prepisované azbukou: бизнес, дистрибьютор, офшор, портфель, венчурная фирма, франчайзинг;
- hybridné pomenovania: hi-tech рынок, SIM – карта, web-страница;
- používané v nezmenenej podobe v pôvodnom tvare a pravopise: DVD, Hi-Fi;
- používané v dvojakej podobe: EUR – евро, due diligence – дью–дилидженс, Бек–офис – Back-office;
- používané aj v pôvodnom názve aj v ruskom analógu:
property sale agreement – договор купли–продажи недвижимого имущества, conditional sale – запродажа

(Zaujímavé je, že prevzaté slovo z angličtiny, ktoré má vo svojej pôvodine niekoľko významov, sa preberá len v jednom jedinom význame: napríklad slovo *business*, ktoré v angličtine označuje: prácu, zamestnanie, ale i obchod a obchodnú činnosť, v ruštine sa používa len vo význame „podnikanie, obchodná činnosť“)

Vstup zahraničných spoločností na ruský trh, zriaďovanie filiálok, zastupiteľstiev, dcérskych spoločností, vznik spoločných podnikov – to všetko je dnes realita ruského trhu. Medzinárodné spoločnosti prinášajú so sebou svoj personál, ale hlavne riadiace kádre. A to je jeden zo zdrojov prenikania anglicizmov do ruského jazyka. Značná časť dokumentácie sa totiž vybavuje po anglicky. Zahraničný kapitál prináša so sebou nové technológie s novou terminológiou, ktorá nemá analógy v ruskom jazyku. Zároveň s príchodom zahraničných spoločností na ruský trh prichádzajú na ruský trh nové tovary, spočiatku s anglickými názvami. To je ďalší zdroj vnášania anglicizmov do ruského jazyka.

Napokon nemožno obísť ani taký fakt, ako je rozvoj elektronicko-informačných technológií a komunikačných systémov. Aby používateľ získal prístup k značnej časti informácií – musí poznať anglickú terminológiu.

Z horeuvedených príčin výskyt anglicizmov možno pozorovať hlavne:

- **v oblasti reklamy:** *стимер, ростер, триммер, пейджер, имобилайзер, спойлер, шок-сенсор, снукер - разновидность бильярдной лузной игры.*,
- **v internete a v počítačovej technike** *homerage, e-mail, CDROM, чатиться, бит, байт, диск, курсор, флешка;*
- **v oblasti filmového umenia:** popularnosť amerických filmov priviedla do ruského jazyka slová ako *хоррор, блокбастер, вестерн, прайм-тайм, киборг, римейк, терминатор;*
- **v hudbe:** záujem o americkú hudbu vniesol do ruského jazyka termíny: *хит, сингл, ремейк, трек, саунд-трэк, постер;*
- **v športovej terminológii:** *боулинг, дайвинг, скейтборд, сноуборд, байкер, шейпинг, фитнес;*
- **v kozmetike:** *лифтинг, скраб, пилинг;*
- **v oblasti turistického ruchu:**
all inclusiv, апартаменты, дайвинг, дьюти-фри, дестинация, румсервис, таймшер – (time sheir), хостел – (hostel), шопинг – (shopping).
- **v oblasti biznisu a politiky:** Každé druhé slovo je cudzieho pôvodu, a to z príčin, ktoré sme uviedli vyššie.

2. Banková terminológia – zdroj anglicizmov

Nezanedbateľným zdrojom anglicizmov v ruštine je banková terminológia. Rusko totiž prechádza na medzinárodné štandardy finančných výkazov, účtovníckeho výkazníctva. Slovo *евро* stalo sa súčasťou mnohých slovných spojení – еврооблигации, евробумаги, евровалюта, евромонета, еврозона, еврорегион, евросуд, еврокомиссия ... евровые вклады – euroobligácie ap.

Iné príklady: *резюме, бюджет, брокер, маклер, имижмейкер, рекрутинг, спикер, трейдер, франчайзинг, лизинг, банкинг, электорат, импичмент (impeachment), джиар джарицик (GR government relations), коуч, коучинг, single credits, fine-tuning, going concern.*

Nie je ničím neobvyklým, že anglicizmy nahrádzajú tie ruské termíny, ktoré presne vystihujú daný jav, napríklad, *монетарная политика* namiesto *денежно-кредитная политика*, *рекрутинговые агентства* namiesto – *агентства по трудоустройству*, *тур-операторы* namiesto *туристическое бюро*, *мерчендайзер* namiesto *товаровед* ap. Bežne sa dáva prednosť anglicizmu.

Záver

Prenikanie anglicizmov do odborného ruského jazyka je vyvolané zmenou spoločenskej a politickej situácie v Rusku, no často je to i daň móde. Momentálne však z hľadiska výučby ruského odborného jazyka biznisu je znalosť anglického jazyka u študentov študujúcich ruský jazyk uľahčujúcim faktorom. Anglicizmy v sfére biznisu sa vzhľadom na frekvenciu ich používania adaptujú v ruskom jazyku pomerne rýchlo. Z odbornej sféry anglicizmy prechádzajú do reči neodborníkov a bežnej laickej verejnosti. Je možné, že frekvencia prenikania anglicizmov sa časom spomalí a mnohé anglicizmy nahradia ruské termíny.

Literatúra:

1. MILECHINA T.: *Russkij jazyk i kul'tura obščeniya d'la delovykh ludej*, Saratov : PAGS, 1997
2. КРИВОРУЧКО Т. О., АДІЛЬБАЕВА Т. О. : *Карагандинский государственный университет им. Е. А. Букетова, Казахстан, Англицизмы: угроза или необходимость?*
www.rusnauka.com
3. MISTRÍK, JOZEF A KOL.: *Encyklopédia jazykovedy*, Bratislava : OBZOR, 1993. ISBN 0250-9-80-215
4. ВЛАСЕНКО С. В.: *Русский язык перевода современного глобального языкового кода. Русский язык за рубежом* 2009, 3, с. 63. ISSN 0131-615X

Kontaktné údaje:

Katarína Strelková, PhDr., PhD.

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava

e-mail: katarina.strelkova@euba.sk

Cudzíe jazyky v premenách času

KOMUNIKÁCIA V POLITIKE. PRÍKLAD VYUŽITIA AUDIOVIZUÁLNYCH MATERIÁLOV A INTERNETU VO VÝUČBE ODBORNÉHO ŠPANIELSKÉHO JAZYKA

Jana Paľková

Resumen:

La presente comunicación se ocupa del tema de la comunicación política y su integración en la formación lingüística de los estudiantes de la Universidad de Economía de Bratislava. Se introduce una breve característica de la lengua española utilizada en la comunicación política. A continuación se presenta la posibilidad del uso de nuevas tecnologías en la clase de lengua extranjera, en concreto el ejemplo de materiales audiovisuales accesibles en la red como uno de los posibles recursos didácticos para desarrollar y perfeccionar las destrezas comunicativas de los estudiantes de español para fines específicos.

Palabras clave: comunicación política, español para fines específicos, explotación didáctica, internet en la clase de lengua extranjera, materiales audiovisuales

Abstrakt:

Príspevok je venovaný otázke komunikácie v politike, jej začleneniu do jazykovej výučby na Ekonomickej univerzite v Bratislave a stručnej charakteristike jazyka používaného v tomto druhu komunikácie. Uvádza sa možnosť využitia nových technológií pri výučbe cudzieho jazyka, konkrétne príklad využitia audiovizuálnych materiálov dostupných na internete pri rozvíjaní a zdokonaľovaní komunikačných zručností študentov v oblasti politickej komunikácie v španielskom jazyku.

Kľúčové slová:

komunikácia v politike, odborný španielsky jazyk, didaktické prístupy, internet vo výučbe cudzieho jazyka, audiovizuálne materiály

Možnosti štúdia cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave vychádzajú z charakteristík profilu absolventov jednotlivých fakúlt. Študenti môžu študovať cudzí jazyk od úplných začiatkov na úrovni A1 až po pokročilé úrovne C1 a C2 Spoločného európskeho referenčného rámca pre jazyky. Intenzívnejšia je jazyková príprava v rámci študijných programov cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia, medzinárodné ekonomické vzťahy alebo hospodárska diplomacia, ktoré pripravujú študentov na pôsobenie v oblasti medzinárodnej spolupráce, medzinárodných vzťahov či diplomacie. Jej cieľom je nadobudnutie výbornej znalosti všeobecného aj odborného cudzieho jazyka. V rámci štúdia odborného cudzieho jazyka sa študenti venujú nielen tematike ekonómie a obchodu ako je tomu v prípade iných študijných smerov, ale aj oblasti diplomacie a politiky a popritom získavajú poznatky o histórii a kultúre príslušného jazykového spoločenstva. Rozvíjanie a zdokonaľovanie komunikačných zručností v oblasti politickej sféry je dôležité

predovšetkým pre študentov, ktorí budú v budúcnosti pôsobiť v oblasti medzinárodných vzťahov alebo v diplomatických službách v zahraničí.

Čo chápeme pod pojmom politická komunikácia alebo komunikácia v politike? Oblasť politiky pokrýva široké spektrum „činnosti vedúcich orgánov moci, strán, organizácií, občanov v oblasti všeobecných štátnych vecí a spravovania vnútroštátnych a medzinárodných vzťahov“ [5], resp. verejnej činnosti zameranej na „uplatnenie sociálnych a politických celospoločenských záujmov, na zachovanie, rozvíjanie a upevnenie politickej moci“ [10, s.958]. Politika je pojem, ktorý „vyjadruje súperenie o moc v štáte, súperenie o podiel na uskutočňovaní štátnej moci“ a preto ju môžeme tiež charakterizovať ako „činnosť, obsahom ktorej je presadzovanie mocenských a s nimi spojených ekonomických, sociálnych, kultúrnych atď., záujmov skupín v štáte“ [7 s. 34]. Podľa viacerých autorov (M. Fernández Lagunilla, M. A. Rebollo Torío a i.) sa komunikácia v politike neobmedzuje len na osoby priamo pôsobiace a pohybujúce sa v politickej sfére. Dotýka sa celej spoločnosti, ktorú sa tieto osoby snažia osloviť a do tohto druhu komunikácie začleniť. Nejde teda len o komunikáciu politických predstaviteľov, ale o komunikáciu celej spoločnosti v rámci politickej sféry.

Vzhľadom na tieto charakteristiky stavajú niektorí autori jazyk používaný v politike na rozmedzie všeobecného a odborného jazyka. Španielska lingvistka M. Fernández Lagunilla ho nevníma ako odborný jazyk, ale ako špecifické použitie bežného všeobecného jazyka, čo [2], [3] odôvodňuje tým, že pre jazyk používaný v politickej sfére sú príznačné charakteristiky všeobecného jazyka a všeobecnej slovnej zásoby. Iní naopak nepochybujú o existencii odborného politického jazyka (napr. Rebollo Torío), ktorý má svoju charakteristickú lexiku a využíva typické morfosyntaktické prostriedky, pričom komunikácia sa realizuje v konkrétnom kontexte nevyhnutne dôležitom pre porozumenie.

Z lexikálneho hľadiska sa španielsky jazyk používaný v komunikácii v politike vyznačuje pestrosťou a rozmanitosťou. Jeho slovná zásoba je dynamická, využíva cudzie slová (sémantické výpožičky, anglicizmy, kalky, technicizmy, pseudokultizmy), odborné i hovorové výrazy, obrazné pomenovania (metafora, metonymia), skratkové slová, opisy aj eufemizmy. Charakterizuje ho aj polysémickosť a sémantická vágnosť používaných lexikálnych prostriedkov. Morfosyntaktický pohľad na tento druh španielskeho jazyka odhaľuje časté používanie nominálnych konštrukcií, prídavných mien, vzťahných viet, minulého prídavia a participiálnych väzieb a taktiež podradovacích a priradovacích súvetí a nepriamej reči. Dominuje prítomný čas a pri opise minulých dejov imperfektum oznamovacieho spôsobu. Na rozdiel od bežnej komunikácie sa pomerne často používa aj trpný rod. Príznačné je nesprávne používanie imperfekta spojovacieho spôsobu a prechodníka či nadmerné používanie už spomínaného prítomného času. Vzhľadom na svoju povahu a poslanie má jazyk politickej komunikácie niektoré črty publicistického a rečníckeho štýlu ako napr. emotívnosť, afektívnosť, nejasnosť či vágnosť. Použitý spôsob vyjadrovania mnohokrát úmyselne bráni všeobecnej zrozumiteľnosti. Typickou vlastnosťou je silná zacielenosť vo vyjadrovaní. Pre správne a úplné pochopenie výpovedí sú nevyhnutné mimojazykové znalosti.

Uvedené charakteristiky španielskeho jazyka používaného v komunikácii v politickej sfére svedčia o jeho heterogénnosti. Z toho dôvodu je jazyková príprava študentov, ktorí budú v budúcnosti pôsobiť v oblasti medzinárodnej spolupráce, politiky či diplomacie, kde budú s politickou komunikáciou konfrontovaní, skutočne komplexná. Jej výsledkom musí byť

dobrá znalosť všeobecného aj odborného cudzieho jazyka, poznatky z oblasti neverbálnej komunikácie, interkultúrnej komunikácie a aj znalosť historicko-politického kontextu danej jazykovej oblasti. V kontexte výučby cudzích jazykov na Ekonomickej univerzite v Bratislave nadobúdajú študenti tieto znalosti v rámci viacerých kurzov, napr. v kurzoch všeobecného jazyka vo vyšších konverzačných stupňoch, v kurzoch odborného ekonomického jazyka či v kurzoch venovaných reáliám danej jazykovej oblasti alebo kultúre a komunikácii v medzinárodnom kontexte.

Pri výučbe zameranej na komunikáciu v politickej sfére môže vyučujúci zvoliť rôzne didaktické postupy. Medzi tie najefektívnejšie patria bezpochyby také, ktoré ponúkajú študentom aktuálne autentické a motivujúce materiály. Jedným z možných zdrojov sú nové technológie, napr. internet. Webová sieť nám ponúka aktuálne materiály z denníkov a odborných periodík, publikácie a štúdie inštitúcií a organizácií, zvukové a obrazové materiály atď. Práve zvukové a obrazové materiály vo forme audio a video záznamov pochádzajúcich z rozhlasových alebo televíznych staníc nám môžu poslúžiť ako autentický materiál vhodný pre prácu na vyučovaní. Pri výučbe španielskeho jazyka je jedným z takýchto zdrojov portál španielskej verejnoprávnej televízie a rozhlasu dostupný na <http://www.rtve.es>. Portál je bohatou studnicou materiálov umožňujúcich rozvíjanie a zdokonaľovanie komunikačných zručností študentov v oblasti politickej sféry. Na jednej strane ponúka spravodajské programy a dokumenty informačného a náučného charakteru a na druhej strane relácie spadajúce do kategórie zábavných programov.

Stručne by som chcela uviesť príklad využitia oboch typov materiálov na hodine španielskeho jazyka. Príkladom z prvej skupiny je spravodajský týždenník o dani v Španielsku a vo svete pod názvom „Informe Semanal“. Relácia nesie pečať kvality a hodnovernosti, ktoré si získala počas svojej tridsaťsedemročnej existencie. Každý týždeň predstavuje sériu reportáží o aktuálnom celosvetovom dani v oblasti politiky, ekonomie, kultúry, športu atď. Prináša reportáže o aktuálnych politických kauzách a udalostiach ako aj spomienkové programy pri príležitosti výročí významných osobností alebo historických udalostí. Medzi posledné aktuálne politické témy, ktoré program priniesol patria napr.: terorizmus; politickí lídri a stratégovia; parlamentná debata o stave národe medzi lídrami dvoch najsilnejších politických strán Španielska; autonómia a štatút autonómnych oblastí v Španielsku; španielske predsedníctvo Európskej únie; politickí väzni na Kube; voľby v Poľsku; voľby v Belgicku. Pripomenul Varšavskú zmluvu a pád sovietskeho impéria vo východnej Európe či osobnosť Tita, „otca modernej Juhoslávie“.

Na druhej strane je to práca so žánrom zábavnej televíznej tvorby ako možným didaktickým prostriedkom pri zdokonaľovaní komunikácie v rámci politiky. Príkladom je španielsky televízny seriál „Cuéntame cómo pasó“ (slovenskému divákovi je možno známa jeho česká verzia s názvom „Vyprávěj“). Dej seriálu sa začína v roku 1968. Prostredníctvom rodiny Alcántarovcov, predstaviteľov strednej spoločenskej vrstvy, nám približuje premenu frankistického Španielska na moderný demokratický štát. Zachytáva politický, ekonomický a spoločenský vývoj Španielska druhej polovice dvadsiateho storočia. Máme možnosť pripomenúť si obdobie ekonomickej revolúcie a industrializáciu, rozmach cestovného ruchu, problematiku emancipácie žien, práva slobodne voliť, prístupu k vysokoškolskému vzdelaniu, politickú perzekúciu v období frankistickej diktatúry ako aj technologický pokrok či otázku vývoja spoločenských hodnôt.

Možnosti didaktického využitia týchto materiálov sú rôzne. Umožňujú realizáciu aktivít zameraných na rozvíjanie komunikačných zručností v oblasti politiky ako napr.: porozumenie jazyka a obsahu; analýza, interpretácia a syntéza podávaných informácií; rozširovanie tematicky zameranej lexiky a terminológie; percepčia a interpretácia použitého odborného a všeobecného (prípadne hovorového) jazyka a frazeológie; analýza použitých

gramatických javov alebo syntaktických konštrukcií; komparácia historicko-politických kontextov; diskusie, polemiky, argumentácie.

Na ilustráciu môžu poslúžiť konkrétne príklady zo spomenutých programov. Vydanie relácie „Informe Semanal“ venované debate o stave národa („El debate más duro“) umožňuje študentovi – divákovi vypočuť a pozrieť si prejavy lídrov dvoch najsilnejších strán, prejavy predstaviteľov menších strán ako aj názory odborníkov a analytikov. Študent má možnosť pozorovať rečnícke schopnosti politických lídrov a analyzovať ich prejav z rôznych hľadísk. V tomto prípade je jednou z možností analýza a precvičovanie používaných gramatických javov (nepriama reč, spojovací a rozkazovací spôsob) a výrazových prostriedkov (metafor, frazeológie atď.). Navyše sa študent oboznámi so španielskym politickým systémom (parlament, vláda, politické strany atď.) a s ním súvisiacou terminológiou.

Ďalším príkladom je jedna z častí (č. 184) seriálu „Cuéntame cómo pasó“. Dej sa odohráva v apríli 1977, čiže už takmer dva roky po Frankovej smrti. Medzi významné politické udalosti tohto obdobia patrí legalizácia komunistickej strany Španielska, prvé slobodné a demokratické voľby, osobnosť Adolfa Suáreza, prvého predsedu vlády demokratického Španielska a jeho koalícia politických strán. Študent sleduje priebeh prvých demokratických volieb po diktatúre, prípravu a realizáciu politickej kampane, spoznáva vedúce osobnosti politického života daného obdobia. Tento materiál poskytuje realizáciu podobných aktivít ako v prvom prípade, najmä rozširovanie tematicky zameranej slovnnej zásoby týkajúcej sa politického systému krajiny (parlament, vláda, politické strany) a zvyšovanie vnímavosti študenta vzhľadom na rozlišovanie používania odborného jazyka, hovorového štýlu atď.

Prínosom práce s týmto druhom materiálov je predovšetkým konfrontácia študentov s autentickým spôsobom vyjadrovania sa posilnená vizuálnou podporou. Študent spoznáva jazyk danej tematickej oblasti používaný v autentickom prostredí príslušnej jazykovej oblasti. Pozitívom je tiež možnosť prístupu k historickým záznamom a nahrávkam a zároveň k najaktuálnejším informáciám a otázkam politického diania.

Plynulá konverzácia, voľba vhodných jazykových prostriedkov, gramaticky správne vyjadrovanie sa, dobrá orientácia v histórii a kultúre danej jazykovej oblasti sú nevyhnutné pri pôsobení v oblasti medzinárodnej spolupráce a medzinárodných vzťahov. Rozširovanie poznatkov a zdokonaľovanie komunikačných zručností v rámci politickej sféry sú dôležitou súčasťou jazykovej prípravy študentov, ktorí budú v budúcnosti v tejto oblasti pôsobiť. Vyššie spomínané audiovizuálne materiály dostupné na internete predstavujú len jednu z mnohých dostupných a pre študentov motivujúcich doplnkových aktivít v rámci ich jazykového vzdelávania.

Literatúra:

1. DOLNÍK, J.: *Lexikológia*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 2003. 236 s. ISBN 80-233-1733-0
2. FERNÁNDEZ LAGUNILLA, M.: La lengua en la comunicación política I: *El discurso del poder*. Madrid: Arco Libros, 1999. 92s. ISBN 84-7635-377-4
3. FERNÁNDEZ LAGUNILLA, M.: La lengua en la comunicación política II: *La palabra del poder*. Madrid: Arco Libros, 1999. 76s. ISBN 84-7635-378-2
4. FINDRA, J.: *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta, 2004. 232 s. ISBN 80-8063-142-5
5. KAČALA, J. – PISARČÍKOVÁ, M. – POVAŽAJ, M.: *Krátky slovník slovenského jazyka*. Bratislava: Veda, 2003. 4. vydanie. Dostupné na: <http://slovník.juls.savba.sk>

6. MISTRÍK, J.: *Štylistika*. 3 vydanie. Bratislava : SPN, 1997. 598 s. ISBN 80-08-02529-8
7. PRUSÁK, J. – HOLLÄNDER, P. – KRŠKOVÁ, A.: *Slovník politických a právných pojmov súčasnosti*. Dokumenty k štúdiu štátu a práva. 2. vydanie. Bratislava : Omega, a.s., 1991. 181s. ISBN 80-85311-31-1
8. REBOLLO TORÍO, M.A.: „Caracterización del lenguaje político“. In: *Testi specialistici e nuovi saperi nelle lingue iberiche*. Atti del XX Convegno. Firenze 15-17 marzo 2001, vol II. Andrea Lipolis Editori, 2002, s.11-35. Dostupné na http://cvc.cervantes.es/literatura/aispi/pdf/16/16_09.pdf
9. SLANČOVÁ, D.: *Praktická štylistika*. 2 vydanie. Prešov: Slovacontact, 1996. 178s. ISBN 80-901417-9-X
10. ŠALING, S. et al.: *Veľký slovník cudzích slov*. 2. vydanie. Bratislava – Veľký Šariš: Vydavateľstvo SAMO, 2000. 1327s. ISBN 80-967524-6-4
11. TRUP, L. – ŠOLTYS, J.: *Introducción a la estilística española*. Bratislava: AnaPress, 2000. 205 s. ISBN 80-968234-3-4
12. TRUP, L.: *Španielska lexikológia*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Filologická fakulta, 1999. 231 s. ISBN 80-8055-224-X

Internetové zdroje

<http://www.rtve.es>

Kontaktné údaje:

Mgr. Jana Paľková

Katedra románskych a slovanských jazykov

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1

852 35 Bratislava

e-mail: jana.palkova@euba.sk

INTERKULTURELLE KOMMUNIKATION, SPRACHLICHE KOMMUNIKATION – TÜRÖFFNER FÜR DIE GLOBALISIERTE ARBEITSWELT UND SPRUNGBRETT FÜR EIGENE KARRIERE

Irena ZAVRL, Vesna JURIŠIĆ

Abstract:

Interkulturalität ist heute schon lange kein Schlagwort mehr, sondern gelebte Realität.

Die Globalisierung geht unaufhaltsam vor sich, die Weltwirtschaft sieht sich mit einer rapiden Vernetzung von Märkten konfrontiert. In diesem Umfeld ist nichts so beständig wie die Veränderungen, wodurch enorme Herausforderungen an international und grenzüberschreitend agierende Fach- und Führungskräfte der Unternehmen gestellt werden. Ursprünglich für den heimischen und ausländischen Markt erworbene Fachkenntnisse reichen schon lange nicht mehr aus. Um sich auf einem globalen, globalisierten und internationalen Parkett behaupten zu können, sind neben dem vertieften Fachwissen vor allem die Sprachkenntnisse gefragt, wobei die Fremdsprache nur als ein Schlüssel zum Verständnis und Basis für Verständigung angesehen wird, nicht aber die Stufe des echten Verstehens. Als die Stufe des echten Verstehens fungieren die interkulturellen Sozialkenntnisse und -kompetenzen (die so genannten soft skills), da besonders auf zwischenkultureller und zwischenmenschlicher Ebene im Geschäft zu Fehlern, Missverständnissen, Fehlentscheidungen und verpassten Chancen kommen kann. Interkulturelle Kommunikation erlernt man nicht in drei Stunden oder mittels Taschenbuch. Die Basis für eine erfolgreiche interkulturelle Kommunikation sind die emotionale Kompetenz und interkulturelle Sensibilität. Interkulturelle Kompetenz bedeutet die Fähigkeit, in interkulturellen Situationen sensibel, reflektiert und produktiv zu handeln. Richard W. Brislin (1993) beschreibt einen erfolgreichen interkulturellen Kommunikator als einen

- der viele Kontakte mit fremdkulturellen Personen hat
- der mit diesen Personen gerne Kontakte pflegt
- der die Aufgaben mit diesen Personen effizient erfüllt und
- der die Kontakte mit diesen Personen nicht als Stress, sondern als Freude erlebt.

„Interkulturelle Arbeit heißt, Widersprüche in Einklang zu bringen“.
(Dr. Michael Bachmann)

Schlagworte:

Globalisierung, Interkulturelle Kompetenz, interkulturelle Sensibilität, Kultur, Konzernsprache und Marktsprachen, Geschäftsessen, Gesprächsthemen, Verhandlungen und Sitzungen

Abstract:

Interculturalism is no longer a buzzword it is a reality we experience everyday. As globalisation continues to move forward, the world economy finds itself confronted with a tightly woven market. Constant change is no longer the exception, but has become expected instead. This constant change presents many challenges for international business professionals and business leaders alike. Originally, both domestic and foreign markets sought specialized knowledge when hiring and developing their professionals and leaders, but specialized knowledge is not enough to meet international job requirements successfully any longer, and it has not been for a while. In order to claim and maintain a place in the global and international market, knowledge and proficiency in a foreign language is a must, in addition to possessing specialized skills and special knowledge. Knowledge and proficiency in a foreign language is only seen as a key to communicating with another culture and not as the foundation for the greater understanding and the first elemental stepping stone to really understanding another culture. The first step in understanding the functions of another culture are achieved through soft skills, that is with competencies in intercultural and social knowledge, with these skills, misunderstandings, wrong decisions and misjudgements can be avoided as well as lost opportunities. Intercultural communication cannot be learned in a three hour seminar our out of a textbook. The foundation for successful intercultural communication is found in emotional competencies and intercultural sensitivity. To be interculturally competent is to possess the ability to be sensitive thoughtful and productive in ones dealings and negotiations in Intercultural situations. Richard W. Brislin (1993) describes a successful intercultural communicator as a person who:

- * experiences high contact with people of foreign cultures
- * likes to foster and maintain this type contact with people from foreign cultures
- * can efficiently accomplish tasks with people of other cultures
- * takes pleasure in making contact with people from foreign and does not view it as a stressful experience.

"Working Interculturally means to successfully harmonise opposites."

(Dr. Michael Bachman)

Key words:

Globalisation, Intercultural competencies, intercultural sensibility, Culture, Business and Marketing language, business lunch, meeting topics, negotiations and meetings

1. Kultur als potenzieller Konfliktherd :

" Culture is more often a source of conflict than of synergy. Cultural differences are a nuisance at best and often a disaster."

(Geert Hofstede)

Es gibt ja keine multikulturelle Identität. Heutzutage wird immer mehr in interkulturellen Teams gearbeitet und so wird man immer mehr sowohl mit interkulturellen, transkulturellen als auch zwischenmenschlichen Differenzen konfrontiert: einzelne Teammitglieder stammen nicht nur aus verschiedenen Kulturentypen (abschluss- oder beziehungsorientierten oder formell –informellen, monochron-polychronen oder expressiv-reservierten) und sprechen nicht nur unterschiedliche Sprachen, aber haben oft auch

- unterschiedliche Erwartungen und Ziele
- unterschiedliche Interessen
- unterschiedliche Vorstellungen
- unterschiedliche Ansichten, Arbeitsweisen, Gewohnheiten und Gepflogenheiten
- unterschiedliche verbale und nonverbale Kommunikation
- unterschiedliche Wertorientierungenusw.

Die Grundvoraussetzung für teamkompatible interkulturelle Kompetenz, die sogar zur trans-kulturellen Handlungskompetenz (©Zavrl) mutieren sollte, sind sowohl Sensibilität und Selbstvertrauen als auch das Verständnis und Respektierung anderer Verhaltensweisen und Verhaltensmuster, Denkweisen und Denkmuster. Das Geheimnis der interkulturellen Kompetenz liegt in der Überwindung von Ethnozentrismus und genau dafür braucht man ein gesundes Selbstvertrauen. Menschen müssen lernen auf das Anderssein zu achten, es zu akzeptieren und sich dem anzupassen (4xA) und zugleich zu verstehen, dass andere Völker und Kulturen über Wissen, Fähigkeiten und Erfahrungen verfügen, die genauso wichtig sind wie unsere eigenen. Die Tatsache bleibt, dass erfolgreicher Manager auf Augenhöhe diskutiert und arbeitet und schaut niemals belehrend hinab.

2. Wem gehört die Zukunft?

Nicht oft genug kann betont werden: Ohne Sprachkompetenz, ohne soziale Kompetenz und ohne interkulturelle/transkulturelle Kompetenz lässt es sich keine Karriere machen. Interkulturelle Kompetenz ist und bleibt ein wichtiger Baustein, ein Karrierevorteil und wird als Laufbahn-Turbo im Recruiting-Prozess postuliert. Die Zukunft gehört deshalb jenen Unternehmen, die ihre Mitarbeiter verstärkt hinsichtlich Kommunikation und Zusammenarbeit mit anderen Nationalitäten und Kulturen qualifizieren und für die vielschichtigen Andersartigkeiten sensibilisieren. Besonders bei den ersten Schritten der Geschäftsanbahnung, den einführenden Gesprächen und Verhandlungen darf diese psychologisch-soziale Komponente nie aus den Augen verloren gehen. Und die Zukunft gehört demnach jenen Universitäten und aus- und weiterbildenden Institutionen, die ihre Studierenden sowohl in dem sprachlichen als auch in dem interkulturellen Sinne qualifizieren, sensibilisieren und somit auf den Einstieg in die globalisierte Arbeitswelt gut vorbereiten können.

3. Unterschiedliche Sprachen: Konzernsprache und Marktsprachen

Nämlich, im Rahmen der Globalisierung (McDonalds verkauft mehr Hamburger in Tokio und Moskau als in New York, Stardirigent Seiji Ozawa ist Japaner, in Österreich tätig, in China lernen mehr Menschen Englisch, als die gesamte Bevölkerung der USA ausmacht) und verstärkt noch jetzt nach der Wirtschaftskrise (einheitliche Berichtserstattung, Finanzwelt, Ein- und Verkaufsstrategie, Controlling) hat sich Englisch als Konzernsprache weltweit etabliert. Aber die Märkte in Europa bevorzugen ihre eigene Sprache als Marktsprache. Also müsste man mittel-, süd- und osteuropäische Sprachen als Marktsprachen einordnen und erwerben, da mittel- und osteuropäische Märkte und -geschäfte in Europa gefragter sind denn je und das Bedürfnis nach dem Erlernen einer (oder sogar gleich mehreren) slawischen Sprache ständig und unaufhaltsam wächst. Die Marktsprache, d.h. ein gewisser Sprach-Fundus an der Zielsprache fungiert für die Wirtschaftsakteure als Türöffner für die Geschäftsanbahnung und Einstieg in die geschäftliche Verhandlung.

Folglich gilt in der Wirtschaftskommunikation also eine Kombination aus dem Englischen und wenigstens noch einer Marktsprache als absolut notwendig.

Und seit gut zehn Jahren haben die Fachhochschulstudiengänge Burgenland Ges.m.b.H. in Eisenstadt, Österreich die Notwendigkeit erkannt und ein interessantes Netzwerk für die optimale Vorbereitung der Studierenden auf ihre Karriere in einem erweiterten Europa angeboten : der Schwerpunkt des Sprachunterrichts liegt an MOEL-Sprachen: so können Studierende neben Kroatisch die mittel-osteuropäischen Sprachen Polnisch, Russisch, Rumänisch, Tschechisch und Ungarisch wählen. Viel wichtiger als das Erlernen der Sprache ist das Kennenlernen des kulturellen Hintergrundes. Denn zwischen West-, Süd- und Osteuropa gibt es enorme Unterschiede!!! Und kulturelle Unterschiede mit Nachbarländern können zu viel größeren Konfliktsituationen führen als mit entfernteren Kulturen. Nicht die Religion, nicht die Entfernung, sondern die Kultur samt Mentalität mit den feinen Nuancen macht den größten kulturellen Unterschied aus!!!!

3.1. Zwischen West und Ost : Kroatien und Kroatisch?

Das wirtschaftliche und menschliche Potenzial liegt zweifellos im Süd- und Osteuropa: die Mitte Europas liegt also immer mehr ostwärts. Das Erlernen einer jeden slawischen Sprache ist äußerst nachgefragte berufliche Kompetenz und zählt zu den Schlüsselkompetenzen. Sprachenvielfalt (innerhalb Europa gibt es nun einen gemeinsamen Markt, aber 23 verschiedene Sprachen und unzählige unterschiedliche Kulturen) ist europaweit gefragt, Mittel- und osteuropäische Sprachen sind heute im Trend, werden mit großem Wohlwollen aufgenommen und gelten als Erfolgsfaktor für die Begegnung mit diesen zukunftssträchtigen Wirtschafts- und Kulturräumen.

Kroatien war vor und nach dem Zweiten Weltkrieg ein Teil Jugoslawiens. Jugoslawien, eine blockfreie Föderation und bunte Mischung der Länder, Völker, Sprachen und Kulturen gehörte weder zu West- noch zu Osteuropa und wurde charakterisiert durch

- 2 Schriften (lateinisch und kyrillisch)
- 3 Sprachen (serbo-kroatisch, slowenisch und mazedonisch)
- 4 Religionen (serbisch-orthodox, katholisch, islamisch und jüdisch)
- 5 Völker (Serben, Kroaten, Slowenen, Mazedonier und Montenegriner)
- 6 Republiken (Serbien, Kroatien, Slowenien, Bosnien-Herzegowina, Mazedonien und Montenegro).

Kroatien erklärte ihre Unabhängigkeit zur gleichen Zeit als sich Slowakei und Tschechien trennten, also im Jahre 1991, hat den offiziellen EU-Kandidatenstatus bereits zuerkannt bekommen, ist ein interessanter newcomer in Europa und liegt zwischen Ost und West. Kroatien ist ein Teil des mitteleuropäischen Kulturkreises, stark geprägt von italienisch-romanisch-mediterranen Einflüssen ebenso wie von seinen südslawischen Wurzeln; also nimmt eine Zwischenstellung innerhalb Europa ein. Eine gelungene Mischung macht die identitätsstiftende Andersartigkeit Kroatiens aus.

3.2. Der Kroat – der entfernte Fremde soll zu vertrautem Fremden werden

Die Kroaten sind personen- und beziehungsorientiert, also wird persönlichen Kontakten größte Bedeutung beigemessen. Sie machen Geschäfte mit „Freunden und Bekannten“, denen man Vertrauen schenken kann. Kroaten sind meistens locker und entspannt, kommunikativ, gastfreundlich und hilfsbereit, immer gesprächsbereit, offen, gefühlsbetont, selbstbewusst, freundlich, ausdauernd, leistungsfähig und arbeitswillig. Bei dem Wertesystem sind Kroaten sehr familienbezogen. Religion spielt eine große Rolle in der

kroatischen Gesellschaft, die Kirche hat einen enormen Einfluss sowohl im Privatleben als auch in der Politik. Kroaten sind stolz auf ihre Geschichte, Kultur und Nationalität. Sie legen Wert auf gute Ausbildung ihrer Kinder.

Soziales Leben ist äußerst wichtig, man versucht immer Kontakte zu pflegen und mit dem Geschäftspartner eine freundschaftliche Basis aufzubauen. Ohne die geht (fast) nichts in Kroatien. Wie allgemein bekannt, dient das erste Meeting in allen süd- und mittelosteuropäischen Ländern nicht dem Austausch von Sachinformationen, die in einem zweiten Meeting konkretisiert werden können, und auch nicht dem schnellen Zur-Sache-Kommen und das Geschäft-Abschließen, sondern eher dem persönlichen Kennenlernen, um zu prüfen, ob man menschlich auf der gleichen Wellenlänge ist !!!

3.3. Verhaltensregeln in der kroatischen Geschäftswelt

Einige der Verhaltensregeln sind ähnlich in ganz Mittel- und Osteuropa, nicht jedoch alle.

1. Begrüßung

Im allgemeinen geben sich die Kroaten bei der Begrüßung die Hand und es wird «Guten Tag – dobar dan» gesagt. Ein freundliches «Hallo», «Ćao» ist eher nicht angebracht. In vielen Fällen wird in Kroatien Wert auf Förmlichkeiten gelegt. Auch den Geschäftspartner begrüßt man mit einem festen Handschlag. Bei der Verabschiedung ist Händeschütteln üblich.

Unter Freunden begrüßt man sich mit einer Umarmung und Bussi an den Gesichtsböcken, auf jede ein Küßchen, aber man berührt nicht das Gesicht. Manchmal wird von den Männern auch ein Handkuss erwartet wenn die Frau ihnen die Hand ausstreckt. Aber es wird auch nicht die Hand berührt. Jüngere Personen sollten als erste grüßen.

2. Vorstellung – Anrede

Man stellt sich mit dem Vornamen und Familiennamen (oder nur mit Familiennamen) vor.

Man spricht die Geschäftspartner mit „Herr“, „Frau“ (für verheiratete Frauen) an. Junge und unverheiratete Damen (unabhängig von Altersjahren) redet man mit „Fräulein“ (gospođica) an. Bei der Anrede wird in den meisten Firmen die höfliche SIE-Form benutzt. Aber wenn sie sich schon lange kennen, sagen die Mitarbeiter in den meisten Firmen „DU“ zueinander. Bei der Vorstellung wird üblicherweise eine Visitenkarte überreicht.

3. Titel

Die Kroaten lieben akademische Titel (aber nicht so stark wie Österreicher- die sind wahre Titeljäger) und deshalb ist es wichtig, die akademischen Titel zu nennen oder bei der Anrede zu benutzen, Z.B. „Herr Doktor Novak“, „Frau Professorin Marić“, „Fräulein Ing. Baran“. Manchmal benutzt man bei der Anrede nur den Titel Doktor / Professor / Ingenieur mit Nachnahmen ohne «Herr» / «Frau» / «Fräulein».

4. Firmenbesuch -- Pünktlichkeit und Höflichkeit

Wenn man einen Geschäftspartner besuchen will, soll man vorher einen Termin vereinbaren und bestätigen. Pünktlich zu kommen, ist es üblich. Jedoch sind Kroaten keine Sklaven der Zeit!

Denen ist der lockere Umgang mit der Zeit wichtig und sie pflegen oft zu sagen: „Ihr Westeuropäer habt die Uhren, aber wir haben die Zeit.“

5. Arbeitsklima

Obwohl das Arbeitsklima in Kroatien locker und eher informell ist, gibt es trotzdem eine Hierarchie. Es herrscht Respekt vor Vorgesetzten.

6. Kleidung

Als Frau sollte man sich übrigens an eine bestimmte Kleiderordnung halten. Nicht sehr erwünscht sind zu kurze Röcke oder tief dekoltierte Kleider. Da Krawatte ein Symbol und ein fester Bestandteil der Geschichte und Kulturerbe Kroatiens ist, tragen Männer meistens Anzug mit Krawatten. Krawatte ist Kroatie!

7. Geschäftsessen - Trink- und Esskultur

Die Kroaten essen in der Regel mittags warm, abends kalt oder warm. Man trinkt Saft, Leitungs- oder Mineralwasser, Bier, oder Wein. Zu einem Geschäftsessen wird auch Alkohol möglich getrunken. In Dalmatien trinkt man gern Rotwein mit Wasser („bevanda“ genannt) oder Weißwein mit Mineralwasser. Rotwein passt zu Fleisch, Weißwein eher zu Fisch.

Im Büro bietet man Besuchern Kaffee, Saft, Mineralwasser und Alkohol an, z.B. Kräuterschnaps (travarica).

Es ist nicht üblich, Geschäftspartner oder Kunden zu sich nach Hause einzuladen.

Wenn nach Hause eingeladen, soll man nie die Schuhe ausziehen. Das ist nur in Bosnien üblich.

Meistens geht man in ein Restaurant, wo die einheimischen Spezialitäten angeboten werden, z.B. „pršuto“, Schafkäse (von den Inseln Brač, Pag, Kornati), dalmatinische „pašticada“ (mariniertes Fleisch), bakalar (Stockfisch) und Fisch. Es wird gerne und häufig Fisch gegessen, gewürzt mit Olivenöl.

8. Gesprächsthemen – Small Talk (Do's and Tabus)

Wenn man mit einem kroatischen Geschäftspartner Gespräche führt, soll man Politik-, Religions- und Kriegsfragen meiden.

Kroaten sind stolz auf ihr Vaterland, die Adria mit über 1000 Inseln, ihre Sehenswürdigkeiten und Denkmäler. Deshalb sind die Schönheiten der kroatischen Küste ein unerschöpfliches Thema und ein guter Ausgangspunkt für jedes Gespräch. Kroaten sind immer bereit, den Geschäftspartnern die Stadt und kulturelle Denkmäler zu zeigen. Auch Sport (Fußballspiel und Tennisspiel) ist ein Lieblingsthema der Kroaten.

Wenn man in Kroatien unterwegs ist, soll man auch nicht vergessen, dass in Kroatien keine serbokroatische Sprache existiert. Die Muttersprache von Kroaten ist Kroatisch. Also Serbisch und Kroatisch, das sind zwei unterschiedliche Sprachen (wie Slowakisch und Tschechisch). Deutsch, Englisch und in der Küstenregion Italienisch sind weit verbreitet als Geschäfts- und Korrespondenzsprache, aber es ist gut, Grundkenntnisse der kroatischen Sprache zu besitzen.

Besonders Vergleiche mit Serbien oder Bosnien werden als unangebracht empfunden. Der Ausdruck Balkan wird in Kroatien als beleidigend empfunden, Zuordnung zum Kreis „osteuropäischer Reformstaaten“ wird nur ungern zur Kenntnis genommen. (Winkler).

Privat- und Berufsleben werden von Kroaten auseinander gehalten-

9. Verhandlungen und Sitzungen

Jegliche Gespräche können sich in die Länge ziehen. Jedem Geschäftsabschluss geht eine längere Kennenlern- und Einführungsphase voraus. Das Gesicht zu wahren und die

vertrauensvollen zwischenmenschlichen Beziehungen aufrechtzuerhalten sind für die Kroaten von enormer Wichtigkeit. Vieles soll im Gespräch durch die Blume gesagt werden, Kritik ist nur unter vier Augen anzubringen.

Häufig werden in Geschäftsverhandlungen mögliche Probleme unterschätzt. Vor allem sollte man nicht auf «kein Problem («nema problema») – das werden wir schon erledigen» hereinfließen – gehen wir zum Kaffeetrinken ins Cafe und dort erledigen wir alles (in Kroatien wird mehrmals am Tag Kaffee getrunken) - sondern soll man auf präzise Antworten bzw. schriftliche Bestätigung bestehen. Wenn ein Geschäft oder Vertrag abgeschlossen wurde, ist es üblich, einen Trinkspruch auszubringen.

10. Geschenke

Die Kroaten sind auf ihr Olivenöl, in Salz eingelegte Sardellen, getrocknete Feigen, Schafkäse und gute Weinsorten (die auf kroatischen Inseln erzeugt werden) stolz und diese einheimischen Produkte werden von Kroaten gerne geschenkt.

Kleine Aufmerksamkeiten (Wein, Schokolade, Blumen) werden von Kroaten immer gerne entgegengenommen.

Literaturquellen:

1. BRISLIN, R. W. : The Art of Getting Things Done, 1993. ISBN 0-275-93761-5
rbrislin@hawaii.edu
2. HOFSTEDTE, G.-HOFSTEDTE, J. : Cultures and Organisations: Software of the Mind: Intercultural Cooperation and its importance for Survival, New York : McGraw- Hill (The Culture Indicators Table), 2004
3. JURISIĆ, V. (2009) „Deutsch 1 – Geschäftskommunikation“. Split: Ekonomski fakultet, 2009
4. OSREDEČKI, E. : Poslovno komuniciranje – Poslovni bonton, Samobor
Winkler E., Erfolg in aller Welt, Über den richtigen Umgang mit anderen Kulturen
In der Exportwirtschaft, Wien, WKÖ Service GmbH, 2002, (S.99-100 , 146-147), 2000.
5. ZAVRL, I. : European Studies. Intercultural Communication: Austria, Minerva
Project 19, CP-1-2004-1-DK, 2005
6. ZAVRL, I. : Different Cultures - Cultural Differences and Similarities within
Central and Eastern European Countries, Communication in International R&D
Projects, 2008
7. Barrister§Principal, ISBN 978-80-87029-28-2, Brno
8. ZAVRL, I. (2006) Intercultural and language preparation-good practice at the institutional
level, GenERAtion Project, Absorption Capacity of HEIs and Countries ISBN 963-86-699-
2- 6, Eisenstadt

Kontaktne údaje:

Univ.-Prof.ⁱⁿ Doz.ⁱⁿ Dr.ⁱⁿ Irena ZAVRL, PhD.

Fachhochschulstudiengänge Burgenland Ges.m.b.H.

Eisenstadt, Österreich

irena.zavrl@fh-burgenland.at

Prof.ⁱⁿ Vesna JURISIĆ,

Ekonomski fakultet Split

Split, Kroatien

vjurisic@efst.hr

K VÝZNAMU VÝUČBY DIPLOMATICKÉHO JAZYKA V PRÍPRAVE BUDÚCICH DIPLOMATOV

Jarmila Rusiňáková

Abstract:

The article deals with a problem of researching and teaching a diplomatic language within the educational process of future diplomatic representatives. The author points out the position of a diplomatic language as a specific and professional one being part of the general language curriculum for students of international economic relations. Its correlation to other disciplines significant for the diplomatic service is outlined as well.

Key words:

diplomatic language, diplomacy, international relations, communication, diplomatic representative

Abstrakt:

Článok je zameraný na problematiku výskumu a výučby diplomatického jazyka v príprave diplomatických zástupcov. Naznačuje sa miesto diplomatického jazyka ako špecifického profesného a odborného jazyka v štruktúre všeobecnej jazykovej prípravy študentov odboru medzinárodné vzťahy, resp. medzinárodné ekonomické vzťahy a jeho vzťah k iným disciplinám, významným pre diplomatickú prax.

Kľúčové slová:

diplomatický jazyk, diplomacia, medzinárodné vzťahy, komunikácia, diplomatický zástupca

Diplomatický jazyk ako nástroj realizácie diplomatických stykov

Jazyky plnia nielen úlohu sprostredkovateľa v medzinárodných kontaktoch, ale svojim spôsobom sú odrazom a prejavom sily a moci jednotlivých subjektov medzinárodných vzťahov, či už na úrovni národných štátov alebo medzinárodných organizácií. Za tzv. súčasné svetové jazyky (t.j. angličtinu, arabčinu, francúzštinu, čínštinu, ruštinu a španielčinu) považujeme také jazyky, ktorými hovorí najväčší počet ľudí na zemeguli a ktoré sú zároveň oficiálnymi jazykmi medzinárodného spoločenstva na úrovni najvýznamnejšej svetovej medzinárodnej organizácie – OSN. S využitím ďalších kritérií a aspektov (napr. historického, z pohľadu koloniálneho dedičstva, regionálneho – z pohľadu formovania ekonomickej veľmoci) možno za také považovať aj napr. portugalčinu, nemčinu, jazyk hindu a pod.

V snahe vyhnúť sa nedorozumeniam a disharmónii pri používaní viacerých jazykov v medzinárodnej komunikácii, osobitne v súvislosti s mocenským prerozdeľovaním vplyvu bolo medzinárodné spoločenstvo iniciátorom historických snáh o vytvorenie tzv. *lingua franca*¹ diplomacie.

Termín **diplomatický jazyk** je z obsahového hľadiska viacrozmerový. Viacerí autori [6, 16,13,3] sa zhodujú predovšetkým v jeho ponímaní ako jazyka, prostredníctvom ktorého sú vedené oficiálne diplomatické styky a vypracúvajú sa oficiálne medzinárodné zmluvy a zároveň ako súhrnu osobitných jazykových výrazov a fráz tvoriacich diplomatický slovník, využívaných najmä v diplomatickej (písomnej) korešpondencii. Nicolson [13] navyše pridáva

diplomatičkému jazyku črtu „*spoločného aktuálneho*“ jazyka, využívaného diplomatmi na ich vzájomnú komunikáciu v hovorovej či písanej forme. Takým jazykom boli v minulosti najmä latinčina a francúzština, v súčasnosti sa do popredia dostáva predovšetkým angličtina.²

CH. Jönsson a M. Hall [5] vo svojom historickom exkurze do tzv. lingua franca považujú za prvý spoločný diplomatický jazyk (v období 3. tisícročia pred n.l.) jazyk akkadský, ktorý využívali egyptskí aj byzantskí panovníci, Chetiti aj Huróni. Po jeho zániku túto úlohu prevzala koncom 10. storočia pred n.l. aramaičina s vytvorenou abecedou, používanou prakticky dodnes. Nasledoval súboj troch diplomatických jazykov – latinčiny, používanej v Európe, gréčtiny, dominujúcej predovšetkým v Byzantskej ríši a čínštiny s dominantným postavením v Ázii. Latinčina sa používala v ústnej i písomnej forme v diplomatickej praxi približne do roku 1600, kedy sa rokovania viedli pomocou tlmočníkov.

Francúzština sa stala diplomatickým jazykom v 18. storočí, dovtedy bola považovaná za jazyk „par préférence“. Klasik svetovej diplomacie, sir H. Nicolson, ju vyzdvihuje ako jazyk, ktorý spájal v sebe „črty zdvorilosti a precíznosti“ [14, s.57].

Angličtina sa začala používať ako diplomatický jazyk po 1. svetovej vojne, po niekoľkých neúspešných pokusoch využívať ju ako takto chápaný jazyk ako protipól francúzštine, osobitne v rámci tzv. samitovej diplomacie.

Na konferencii v San Franciscu v roku 1945 sa rozhodlo o nevyhnutnosti odlišiť v diplomacii pracovný jazyk a oficiálny jazyk. Status oficiálnych jazykov konferencií získali angličtina, francúzština, čínština, ruština, neskôr aj arabčina, pričom angličtina a francúzština boli akceptované ako jazyky pracovné.

Diplomatické kontakty, ako už bolo naznačené, sa v súčasnosti uskutočňujú spravidla v jednom z jazykov, používaných v OSN, na ktorom sa účastníci rozhovorov, negociácií, či písomnej komunikácie vopred dohodnú.³ V diplomatickej praxi však existujú výnimky, kedy jednotlivé štáty používajú v písomnej komunikácii s diplomatickými zástupcami striktnie svoj úradný (štátny) jazyk. Štát má ale právo odmietnuť oznámenie alebo nótu jednak písomne alebo ústne v inom, než používanom diplomatickom jazyku. Tendencia rozlíšenia oficiálnych a pracovných jazykov je prítomná aj v rámci Európskej únie. Táto skutočnosť by sa mala v dohľadnej budúcnosti prejavíť aj v korekcii potreby a zároveň aj ponuky a výberu cudzieho jazyka, ktorý by mohol, resp. mal ovládať budúci adept diplomacie. Presadzovanie záujmov štátov a medzinárodných organizácií v medzinárodnom prostredí koriguje tradičný prístup k potrebe ovládať aspoň niektorý z najviac preferovaných oficiálnych svetových jazykov v prospech skupiny netradičných jazykov. V popredí záujmu aplikačnej praxe sa ocitajú jazyky budúcich regionálnych ekonomických a politických mocností (napr. Číny, Indie, Brazílie), ale aj jazyky národov a regiónov, predstavujúcich napr. v prípade Slovenskej republiky, nové výzvy a priority slovenskej zahraničnej politiky (oblasť západného Balkánu, blízkeho a stredného východu a pod.). S vedomím kapacitných i finančných limitov možno tento trend vnímať aj ako výzvu pre niektoré z pracovísk Ekonomickej univerzity v Bratislave, osobitne novozriadenej Fakulty aplikovaných jazykov, resp. Fakulty medzinárodných vzťahov, či Obchodnej fakulty. Jazyková príprava študentov týchto pracovísk je vnímaná ako ich komparatívna výhoda, ktorú treba kultivovať a dynamizovať tak z hľadiska ponuky, ako aj dotácie.

Diplomatický jazyk ako predmet výskumu a výučby

Diplomatický jazyk je v konečnom dôsledku „*prostriedkom komunikácie štátu s vonkajším svetom*“ [6, s.187] a rovnako ako v prípade bežnej komunikácie medzi ľuďmi vytvára obraz štátu a dokumentuje jeho úroveň v medzinárodnom prostredí. Jeho kultivácii je preto potrebné venovať náležitú pozornosť.

Terminologická nejasnosť najmä v radoch širokej laickej (ale čiastočne aj odbornej a politickej) verejnosti sklzáva skôr do povrchného, ba až pejoratívneho vnímania diplomatického jazyka ako komunikačného prostriedku akejsi elitnej skupiny ľudí s cieľom „*hovorit' veľa a povedat' málo*“. Prezentuje sa skôr jeho chápanie ako spôsob úskočného vyjadrovania, tak povediac „od veci, medzi riadkami“. Na túto skutočnosť upozorňujú nepriamo, ale v inom význame, aj napr. CH. Jönsson a M. Hall, keď pripomínajú súvislosť vytvorenia spoločného diplomatického jazyka s ritualizáciou a inštitucionalizáciou diplomacie a vymedzujú jeho dve konotácie – lingvistickú a sociologickú, chápanú ako signalizačnú (konštruktívna dvojzmyselnosť, resp. schopnosť čítať medzi riadkami). Na rozdiel od laickej verejnosti je ale tzv. konštruktívna dvojzmyselnosť v diplomatickom jazyku vnímaná ako možnosť „nechať si otvorené zadné dvierka“, t.j. možnosť vyhnúť sa unáhleným záverom, dáva možnosť prehodnotiť situáciu pod vplyvom meniacich sa okolností. V diplomatickej praxi je dvojzmyselnosť považovaná za konštruktívnu a kreatívnu črtu. Využíva sa napr. pri potrebe zatajiť určitú informáciu, resp. nepovedať všetko a dosiahnuť stav istej informačnej flexibility [5].

Charakteristike diplomacie v jej širšom chápaní zodpovedá interpretácia pojmu diplomatický jazyk ako spôsob taktného, neagresívneho, zdvorilého a umierneného vyjadrovania, a to aj v prípade prezentácie neprijemných oznámení. Brazílsky lingvista Matos[9], napr. vychádza z premisy pozitivizmu v diplomacii, t.j. chápania podstaty diplomatického jazyka ako prostriedku (spôsobu) na dosahovanie konsenzu a spolupráce medzi národmi. V tejto súvislosti poukazuje najmä na význam aplikácie diplomatického jazyka vo verejných vystúpeniach politikov a z toho pohľadu hodnotí diplomatický jazyk ako „*mierotvorcu, ochrancu mieru a prostriedok riešenia sporov mierovou cestou.*“ [9, s.283]

Kým v prípade významu jazyka v diplomatickej komunikácii existuje nespochybniteľný konsenzus na úrovni teórie i aplikačnej praxe, pochybnosti nastávajú v špecifikácii a osobitosti jeho postavenia v lingvistickom prostredí.

V čom, teda, spočíva nutnosť cieleného výskumu problematiky diplomatického jazyka (v širšom kontexte diplomatickej komunikácie) a jeho kvalifikovanej výučby?

Smerovanie záujmu o výskum a výučbu reflektuje predovšetkým dlhodobú absenciu vzdelávania a cieleného komplexného výskumu v danej oblasti nielen v SR. Je motivované skutočnosťou, že žiadne zo slovenských relevantných pracovísk sa systematicky nevenuje komunikačnej príprave budúcich diplomatov, absentuje aj ucelená odborná jazyková príprava zameraná na potreby diplomatickej praxe tak z hľadiska lingvistického ako aj aplikačného.

V odbornej literatúre ani v aplikovanom výskume nie sú známe práce zacielené na problematiku verbálnej komunikácie v diplomatickej praxi. Dostupné informácie sa koncentrujú skôr na opis formálnych znakov verbálnej komunikácie v jej písomnej podobe, navonok prezentovanej vo forme diplomatickej korešpondencie. Málo frekventované (osobitne v spomienkovej literatúre) sú parciálne interpretované informácie o osobitostiach diplomatického jazyka a význame jeho ovládnutia pre prácu diplomatického zástupcu. Absentuje však prístup z hľadiska jazykovedného.

Jedinou pracovnou pomôckou, naznačujúcou osobitosti diplomatickej komunikácie (nie však z jazykového hľadiska), je v SR práca doc. Vršanského Základy diplomatickej komunikácie [29], vo finálnej fáze prípravy je učebný text, spracovaný na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave pre výučbu predmetu Negociácie v diplomatickej praxi. Absentuje výskum a publikačná činnosť v otázkach teórie komunikácie a teórie jazyka s orientáciou na diplomatický jazyk ako profesijný jazyk.

Pre pracoviská Ekonomickej univerzity v Bratislave (osobitne pre Fakultu aplikovaných jazykov a pre Fakultu medzinárodných vzťahov) sa v tejto súvislosti otvárajú veľmi perspektívne možnosti zaplniť výskumné, vzdelávacie a publikačné vákuum v problematike komunikácie v širšom kontexte ako aj jej aplikácie v diplomatickej praxi. Zdôvodnenie

potreby výskumu v tejto oblasti prezentovala autorka v prvých návrhoch formou niekoľkých článkov.⁴ Parciálne pokusy sú prítomné v prácach autorov pôsobiacich na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave [28,27,18,19,20], výzvou sú témy doktorandských prác viacerých zamestnancov Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave a jej Fakulty medzinárodných vzťahov, prostredníctvom ktorých bude možné posunúť vzdelávanie a výskum na podstatne vyššiu kvalitatívnu úroveň.

Cieľom výskumu a následne aj výučby diplomatického jazyka má byť preskúmanie a vyhodnotenie spôsobov, prostriedkov a foriem, prostredníctvom ktorých je realizovaná verbálna komunikácia v diplomatickej praxi. Výskum by sa mal zamerať na jazykové (písané i hovorové) prostriedky, pomocou ktorých sa realizuje prenos informácií v špecifickom prostredí diplomacie vo všetkých jej podobách a dimenziách, vrátane hospodárskej diplomacie, a to na príklade slovenského jazyka a ďalších svetových jazykov.

Dobрым základom pre ďalší postup je verifikovaná hypotéza o špecifikách diplomatického jazyka ako prostriedku komunikácie v relatívne obmedzenom profesijnom prostredí a jeho možnom využití v iných odvetviach spoločenskej činnosti. Oproti bežnej hovorovej reči diplomatický jazyk vykazuje celý rad osobitostí, predovšetkým z hľadiska:

- zastúpenia slohových postupov a jazykových štýlov
- slovnej zásoby (o.i. z pohľadu výskytu cudzích slov, okazionalizmov⁵ a neologizmov⁶)
- používania výrazov a tvarov, ktoré sa výrazne odlišujú od kodifikovanej národnej podoby
- štruktúry protokolárnej i vnútrorezortnej korešpondencie
- existencie subštandardných variet (napr. slangových výrazov⁷, používania eufemizmov⁸)
- vplyvu moderných informačných technológií v komunikačnej sieti relevantných orgánov štátnej správy v oblasti zahraničnej politiky a diplomacie.

Jazyk, ktorý využívajú diplomatickí zástupcovia, tvorí vo svojich jazykových mutáciách súčasť spisovného (t.j. kodifikovaného) jazyka ako významnej zložky národného (štátneho) jazyka pri dodržiavaní noriem jazykového prejavu a dosiahnutia čo najvyššieho stupňa jeho efektívnosti. Prísne kodifikované jadro spisovného jazyka je ale ovplyvňované profesionálnymi osobitosťami v rôznych dorozumievacích oblastiach, vrátane diplomacie. Z pohľadu rétorického sú pre diplomatickú prax dôležité najmä štylistika a argumentácia. Sémantické hľadisko skúmame v ďalšom texte najmä z pohľadu vzťahu medzi formou a významom jazykových prostriedkov. Správne používanie slov a chápanie ich významu ovplyvňuje rozmýšľanie a konanie diplomatického zástupcu, ovplyvňuje atmosféru pri rokovaníach a v konečnom dôsledku aj jeho výsledok.

Z lingvistického hľadiska je vhodné zamerať sa najmä na štylistické aspekty výstavby komunikátov (textov)⁹, ktoré sa v diplomatickej praxi najčastejšie vyskytujú, t.j. najmä na ich kompozíciu (usporiadanosť zložiek textu). V súvislosti s kompozíciou textu nás v komunikácii diplomatického zástupcu zaujíma najmä kohézia textu, t. j. jej obsahová a časová súvislosť časti podávanej informácie ako strategickej súčasti komunikačného cieľa a jej hierarchia, t.j. jej horizontálne a vertikálne členenie. Vymedzenie základnej línie pri výstavbe textu (z hľadiska usporiadania tematických a jazykových zložiek textu) vnímame ako slohový postup. Aj v diplomatickej praxi nás zaujíma pri využívaní jazyka predovšetkým jeho štýl¹⁰, t.j. „spôsob cieľavedomého výberu a usporiadania (organizovania) jazykových prostriedkov, ktoré sa uplatňujú pri genéze textu.“¹¹ Svojou výstavbou pritom diplomatický jazyk využíva prvky viacerých jazykových štýlov (osobitne odborného, administratívneho a publicistického)¹² a tým aj slohových postupov a následne aj viacerých žánrov, ktoré štylistika vymedzuje.

Zaradenie výskumu zameraného na aplikáciu teoretických poznatkov z oblasti verbálnej komunikácie v cudzojazyčnom prostredí – na príklade geneticky nepríbuzných jazykov – je ovplyvnené skutočnosťou, že podstatnú časť verbálnej komunikácie realizuje diplomatický zástupca mimo svojho materinského jazyka, v multikultúrnom a multijazykovom prostredí. Zámerom je prezentovať najfrekventovanejšie slová a slovné spojenia špecifické iba pre diplomatickú prax so skromnou ambíciou vytvoriť základ pre vypracovanie publikácií, napr. vo forme viacjazyčného diplomatického slovníka, resp. učebného textu, ktoré by sa stali predpokladom pre zaradenie uvedenej problematiky do výučby cudzích jazykov u študentov Fakulty medzinárodných vzťahov, príp. Fakulty aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Cieľom je vypracovať také texty, ktoré by sa zároveň stali vhodným literárnym zdrojom pre každého, kto sa chce zdokonaľiť v oblasti verbálnej komunikácie a poukázať na prednosti verbálnej diplomatickej komunikácie orientujúcej každého používateľa jazyka (nielen diplomatického zástupcu) smerom ku kultivácii jazykového prejavu vo všetkých jej charakteristikách.

Diplomatický jazyk, ako sme už naznačili, je špecifický profesijný jazyk. Je nevyhnutné, aby ho diplomatickí zástupcovia (a podľa možnosti nielen oni) ovládali a rozumeli mu. Slovo, v písanej či ústnej forme, je totiž hlavnou zbraňou diplomata.

Zoznam poznámok

¹ lingua franca = hlavný svetový jazyk

² Do 17. storočia sa považovala za spoločný diplomatický jazyk a teda aj jazyk medzinárodných zmlúv latinčina a neskôr francúzština. V súčasnosti sa diplomatické dokumenty a medzinárodné zmluvy prijímajú vo viacerých oficiálnych (konferenčných) jazykoch, ich príprava a posudzovanie prebieha vo viacerých pracovných jazykoch. Mnohé krajiny používajú tak v diplomatickej komunikácii ako aj pri príprave medzinárodnoprávných dokumentov svoj vlastný jazyk.

³ U diplomatických zástupcov sa predpokladá výborná znalosť aspoň dvoch svetových jazykov a vítaná je aspoň čiastočná znalosť miestneho jazyka, umožňujúceho jednak bezprostredný kontakt s miestnymi predstaviteľmi a jednak schopnosť získavať informácie z miestnych mediálnych zdrojov.

⁴ RUSIŇÁKOVÁ, J.: *K potrebe výskumu komunikácie v diplomatickej praxi*. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Diplomatická služba členského štátu EÚ v procese európskej integrácie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. s.231-236. ISBN 978-80-225-2630-2; RUSIŇÁKOVÁ, J.: *Diplomatický jazyk – jazyk diplomatov?* In: CD Zborník vedeckých prác Lingvistika a lingvodidaktika III. Bratislava: Vydavateľstvo Z-F Lingua, 2009. ISBN 978-80-89328-29-1; RUSIŇÁKOVÁ, J.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v diplomatickej praxi*. In: CD Zborník vystúpení doktorandov na II. vedeckom medzinárodnom sympóziu doktorandov v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku 2009 konaného 5.11.2009 (V tlači); RUSIŇÁK, P.-RUSIŇÁKOVÁ, J.: *Genderové aspekty diplomatickej služby*. In: Zborník z vedeckej konferencie Zahraničná politika a diplomacia Slovenskej republiky v kontexte európskej diplomacie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2007. s.85-100. ISBN 978-80-225-2467-4

⁵ Okazionalizmus - slovo vyskytujúce sa v reči náhodne, zriedkavo, príležitostne, mimovoľne

⁶ Neologizmus – novoutvorené slovo v národnom jazyku na označenie nového javu alebo pojmu

⁷ Sleng (slang) – reč určitej spoločenskej skupiny vydelenej obyčajne podľa zamestnania a charakteristickej svojším slovníkom

⁸ Eufemizmy – slová alebo slovné spojenia, zjemňujúce slovesný prejav hovoriaceho

⁹ Slančová hodnotí text (komunikát) ako základnú a viac-menej všeobecne prijímanú jednotku, ktorou, resp. prostredníctvom ktorej sa komunikácia uskutočňuje, pričom text sa člení na elementárne (základné) jednotky – výpovede (In: SLANČOVÁ, D.: *Praktická štylistika (Štylistická príručka)*. Prešov : Štefan Franko, Slovacontact,

1996. s. 27). J. Mistrík vníma text ako jazykovo-tematickú štruktúru so zámerným usporiadaním výpovedí, ktorým sa vyjadruje relatívne uzavretý myšlienkový komplex. (In: MISTRÍK, J.: *Štylistika*. 1. vydanie. Bratislava: SPN, 1985, s.273)

¹⁰ Pojem štýl vnímame všeobecne ako „charakteristickú zvláštnosť, svojráznosť ľudského výkonu, predovšetkým v jazyku a umení, v širšom zmysle tiež vo formách života, resp. súhrn individuálnych zvláštností prejavu v rétorike a básnictve. Analýzou základných črt štýlu ako javu spoločného pre najrôznejšie oblasti ľudskej činnosti sa zaoberá všeobecná štylistika. V lingvistike je to veda o štylistických jazykových, vyjadrovacích prostriedkoch, o systematike, hierarchizácii a využívaní týchto prostriedkov v objektívnom, funkčnom aj individuálnom štýle, o štylistických vrstvách, žánroch a pod. Obsahuje teóriu o štýle (definíciu štýlu), analýzu štýlu, výskum štýlu a návod na použitie štylistických prostriedkov.“ – cit. podľa WEIDLEROVÁ, A., WEIDLER, E.: *Sloh na dlani*. Druhé vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, s.r.o, 2005, s.13, 15.

¹¹ Slančová rozumie pod pojmom štýl špecifický a jednotný spôsob výberu a kombinácie čiastkových prvkov a postupov pri výstavbe zámerne vytváraných celkov. Na hotovom výtvore sa štýl javí ako integračný princíp výstavby celku (In: SLANČOVÁ, D.: *Praktická štylistika (Štylistická príručka)*. Prešov : Štefan Franko, Slovacontact, 1996. s. 39).

¹² V štylistike vymedzujeme všeobecne ešte aj štýl hovorový a umelecký.

Zoznam použitej literatúry

1. ČECHOVÁ, M et al.: *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV nakladatelství, 1997
2. HRIVÍKOVÁ, T.: *Identita a jazyk*. In Jazykovedné a literárnovedné kolokvium II.: zborník vedeckých prác Bratislava: Z-F Lingua, 2010. ISBN 978-80-89328-34-5
3. HUBINGER, V.: *Encyklopedie diplomacie*. Praha : Nakladatelství Libri, 2006
4. IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M., MANÍKOVÁ, Z.: *Slovník cudzích slov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2005. ISBN 80-89123-03-1
5. JÖNSSON, CH., HALL, M.: *Essence of Diplomacy*. Palgrave Macmilan, 2005. ISBN 10: 1-4039-9225-8
6. KOVALOV, A.: *Azbuka diplomatiji*. Moskva: Meždunarodnye otnošenja, 1977
7. LANGHORNE, R.: *The regulation of diplomatic practice: the beginnings to the Vienna Convention on Diplomatic Relations*, 1961. In *Review of International Studies*, vol. 18, No 1, 1992
8. MELISSEN, J.: *Innovation in Diplomatic Practice*. London: Macmilan and New York: St Martin's Press, 1999
9. MATOS, F.G.: *Applying the Pedagogy of Positiveness to Diplomatic Communication*. Paper presented at the Second International Conference on Intercultural Communication and Diplomacy, Malta, 13-15 February 2004.[cit 2009-11-12] Dostupné na internete <[www.humiliationstudies.org/documents/Matos Diplomatic Communication.pdf](http://www.humiliationstudies.org/documents/Matos%20Diplomatic%20Communication.pdf)>
10. MISTRÍK, J.: a kol. *Encyklopédia jazykovedy*. Bratislava: Obzor, 1993
11. MISTRÍK, J.: *Štylistika*. 1. vydanie. Bratislava: SPN, 1985
12. MISTRÍK, J., ŠKVARENINOVÁ, O.: *Štylistika a rétorika*. Skriptum. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1992
13. NICOLSON, H.: *Diplomacy*. Londýn: Oxford University Press, 1963, London: Constable, 1954, reprinted by the Greenwood Press in 1977, Westport, Connecticut. ISWBN 0-8371-9428-8
14. NICOLSON, H.: *The Evolution of Diplomatic Method*. Londýn: Constable, 1954; reprinted by the Greenwood Press in 1977, Westport, Connecticut
15. PASCUAL, E.: *La communication écrite en diplomatie*. Perpignan: Presses Universitaires de Perpignan, 2004, ISBN: 2-914518-58-7
16. POPOV, I., V. : *Sovremennaja diplomatija. Teorija i praktika*. Moskva: Meždunarodnye otnošenija. Jurajt, 2006. ISBN5-7133-1158-9

17. QUIRK,R, GREENBAUM,S., LEECH,G, SVARTVIK, J.: *A University Grammar of English*. Ed. by I. P. Verkhovskaya. Moskva: Vysšaja škola, 1982
18. RUSIŇÁK, P.: *O potrebe výskumu diplomacie*. In Zborník z vedeckej konferencie Zahraničná politika a diplomacia Slovenskej republiky v kontexte európskej diplomacie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2007. ISBN 978-80-225-2467-4, s. 5-17
19. RUSIŇÁK, P.: *O potrebe výskumu diplomacie – európske súvislosti*. In Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Diplomacia služba členského štátu EÚ v procese európskej integrácie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. ISBN 978-80-225-2630-2, s. 5-15
20. RUSIŇÁK, P.: *K niektorým aspektom budovania diplomatickej služby v SR*. In: Medzinárodné vzťahy, č.1, 2008, s.68-79. ISSN 1336-1562
21. RUSIŇÁKOVÁ, J.: *K potrebe výskumu komunikácie v diplomatickej praxi*. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Diplomacia služba členského štátu EÚ v procese európskej integrácie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2008. s.231-236. ISBN 978-80-225-2630-2
22. RUSIŇÁKOVÁ, J.: *Diplomatický jazyk – jazyk diplomatov?* In: CD Zborník vedeckých prác Lingvistika a lingvodidaktika III. Bratislava: Vydavateľstvo Z-F Lingua, 2009. ISBN 978-80-89328-29-1
23. RUSIŇÁKOVÁ, J.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v diplomatickej praxi*. In: CD Zborník vystúpení doktorandov na II.vedeckom medzinárodnom sympóziu doktorandov v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku 2009 konaného 5.11.2009 (V tlači)
24. RUSIŇÁK, P.- RUSIŇÁKOVÁ, J.: *Genderové aspekty diplomatickej služby*. In: Zborník z vedeckej konferencie Zahraničná politika a diplomacia Slovenskej republiky v kontexte európskej diplomacie. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2007. s.85-100. ISBN 978-80-225-2467-4
25. SLANČOVÁ, D.: *Praktická štylistika (Štylistická príručka)*. Prešov: Štefan Franko, Slovacontact, 1996. ISBN 80-901417-9-X
26. ŠKVARENINOVÁ, O.: *Rečová komunikácia*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2004. ISBN 80-08-00290-9
27. TÓTH, L. a kol.: *Úvod do diplomacie*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2009. ISBN: 978-80-225-2683-8
28. TÓTH, L., HORVÁTHOVÁ, K.: *Hospodárska diplomacia*. Bratislava: Sprint vfra, 2006. ISBN 80-89085-61-X
29. VRŠANSKÝ, P.: *Základy diplomatickej komunikácie*. Bratislava: IURA EDITION, 2004. ISBN 80-8078-015-3
30. WEIDLEROVÁ, A., WEIDLER, E.: *Sloh na dlani*. Druhé vydanie. Bratislava: Vydavateľstvo Príroda, s.r.o, 2005. ISBN 80-07-01332-6

Kontaktná adresa:

PhDr. Jarmila Rusiňáková

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra anglického a nemeckého jazyka

Dolnozemska cesta 1

85235 Bratislava

tel.: 02/67295220

rusinakova@euba.sk

VYBRANÁ TALIANSKA TERMINOLÓGIA V OBLASTI FORIEM PODNIKANIA Z HĽADISKA JEJ ODLIŠNOSTI VO VÝZNAMOVOM ROZSAHU OPROTI SLOVENSKÝM EKVIVALENTOM

Elena Smoleňová

Abstract:

The aim of the paper is to demonstrate the differences in the denotation potential of business concepts in two compared languages – Italian and Slovak. The starting point is the assumption concerning the scope of meaning of numerous Italian terms that are equivalent to several words in Slovak, while the same phenomenon may be observed vice versa: i.e. the scope of meaning of some Slovak terms coincides with the content of meaning of several Italian words. Definitions of selected business terms in Slovak and Italian are analysed and compared. The definitions are selected from acknowledged technical sources and codes of law (Civic Code, Commercial Code).

Keywords:

scope of meaning, term, concept, denotation potential, equivalency, hyperonymy, forms of business

Abstrakt:

Cieľom príspevku je poukázať na rozdiely v denotačnom potenciáli pojmov z oblasti druhov podnikania v porovnávaných jazykoch taliančina – slovenčina. Vychádzame zo skutočnosti, že rozsah významu mnohých talianskych termínov pokrývajú v slovenskom jazyku viaceré slová a podobný jav možno pozorovať aj opačne, t.j. extenzia významu niektorých slovenských termínov sa zhoduje s významovým rozsahom viacerých talianskych termínov. Rozbor uskutočnime na základe vybraných termínov z oblasti podnikania prostredníctvom komparácie ich definícií. Definície sú vybrané z uznávaných odborných prameňov a zákonníkov (Codice civile, Obchodný Zákonník).

Kľúčové slová:

rozsah významu, termín, pojem, denotačný potenciál, ekvivalentnosť, hyperonymia, formy podnikania

Úvod

Dôležitým predpokladom pre úspešné zvládnutie cudzojazyčnej komunikácie je dobrá znalosť príslušnej terminológie. V tomto článku sa zameriame na oblasť termínov z oblasti foriem podnikania v Taliansku a na Slovensku. Aj keď väčšina druhov podnikania je v rámci Európy v zásade podobná, stále nachádzame medzi nimi množstvo odlišností, čo je spôsobené tým, že jednotlivé krajiny sa pohybujú na spoločnom ekonomickom trhu za odlišných podmienok a so špecifickými problémami. Táto skutočnosť sa prirodzene odráža aj v terminologickej oblasti. V snahe predísť nedorozumeniam v odbornej komunikácii je potrebné skúmať, do akej miery sa cudzojazyčné pojmy významovo zhodujú s domácimi, prípadne vymedziť pojmy, ktoré sa v porovnávaných jazykoch nevyskytujú.

Systém foriem podnikania v Taliansku predstavuje zložitú problematiku. Výber vhodného typu podnikania sa uskutočňuje po uvážení viacerých faktorov, ako napr. možností získavania kapitálu, daňových podmienok, ručenia za záväzky. Zákon umožňuje veľké množstvo druhov podnikania, medzi ktorými existuje niekedy tenká hranica a začínajúci podnikatelia majú často problém rozhodnúť sa pre správnu voľbu. Vzhľadom na veľmi rozsiahlu problematiku sa sústredíme v tomto príspevku pozornosť na základné formy podnikania.

1. Všeobecné pojmy

Predtým, ako sa začneme zaoberať otázkou jednotlivých druhov podnikania, upriamime pozornosť na niektoré všeobecné pojmy.

V súvislosti s problematikou podnikateľských aktivít sa často stretáme s výrazom *mettersi in proprio, svolgere un'attività in proprio (imprenditoriale), lavorare in autonomo*, preto je potrebné hlbšie sa zamyslieť nad ich významom. Spojenie *mettersi in proprio* je významovo všeobecnejšie, nakoľko označuje všetky nezávislé pracovné aktivity, t.j. nielen podnikateľskú činnosť, ale aj akúkoľvek formu nezávislej činnosti. (osamostatniť sa). Výraz *svolgere un'attività imprenditoriale* sa vzťahuje vyslovene na podnikateľskú činnosť podmienenú založením podniku (*attività d'impresa*).

Podnikateľské aktivity označuje aj slovo *imprenditoria* (podnikanie), avšak oproti svojmu slovenskému pendantu má širší rozsah významu – okrem podnikania ako činnosti pomenúva aj jej aktérov (podnikatelia, podnikateľská obec).

V prípade výrazu *lavoro autonomo* máme na mysli samostatne zárobkovú činnosť, avšak typológia aktivít, ktoré zahŕňa tento pojem je odlišná ako na Slovensku.

V rámci problematiky podnikania si zasluhujú pozornosť základné pojmy ako *impresa, azienda, ditta*. Tieto termíny sa v bežnom jazyku používajú prevažne ako synonymá. V slovenčine k nim priradujeme koreláty podnik alebo firma. Odborná talianska literatúra však vymedzuje rozdiely vo význame týchto termínov. Pri hľadaní presnej definície termínu *impresa* v talianskej odbornej ekonomickej literatúre vzniká problém, nakoľko Občiansky zákonník (Codice civile) uvádza v tejto súvislosti len definíciu termínu *podnikateľ*:

E imprenditore colui che esercita un' attività organizzata al fine della produzione e dello scambio di beni e servizi./C.c.2082/

Podnikateľom sa rozumie osoba, ktorá vykonáva organizovanú činnosť za účelom výroby a výmeny tovarov a služieb.

Na základe tejto definície vznikla odvodením definícia termínu *impresa*, ktorá je považovaná za najuznávanejšiu a uvádzanú v mnohých odborných literárnych zdrojoch.

Impresa – attività economica organizzata diretta alla produzione e allo scambio di beni, di servizi, esercitata professionalmente dall'imprenditore.

Na základe tejto definície je podnik organizovaná hospodárska činnosť, zameraná na výrobu a výmenu tovarov alebo služieb, ktorú odborne vykonáva podnikateľ. Termín *impresa* však označuje podnik aj ako majetkovo a ekonomicky samostatný subjekt.

Termín *azienda* je považovaný v bežnej taliančine a často aj v odbornej praxi za synonymum slova *impresa*, avšak denotačný potenciál týchto výrazov je odlišný.

Najznámejšiu a najčastejšie používanú definíciu termínu azienda nájdeme v Codice civile (art. 2555).

Slovo **azienda** označuje organizačnú jednotku, súhrn majetkových hodnôt podnikateľa, určených na jeho podnikateľské aktivity, napr. priestory, nábytok.

Azienda – il complesso dei beni organizzati dall'imprenditore per l'esercizio d'impresa (p.es. locali, mobili)

Uvedená definícia však kladie dôraz na „súhrn organizovaných majetkových hodnôt, potrebných pre vykonávanie podnikateľskej činnosti“ (*beni organizzati per un'attività economica*). Na jej základe sa tento pojem chápe skôr ako fyzický úvar a jeho zariadenie, nie ako hospodárska činnosť.

Odborníci z oblasti podnikového hospodárstva uprednostňujú vyčerpávajúcejšiu definíciu, v ktorej sa prihliada hlavne na otázku dôležitosti funkcie ľudského faktora. (Barile, 2001)

Azienda – l'organismo economico stabile che, grazie alle specifiche qualità e competenze del lavoro umano, trasforma beni disponibili e produce nuovi beni e servizi più idonei a soddisfare bisogni umani.

Podnik predstavuje stabilnú jednotku hospodársky subjekt, ktorý vďaka špecifickým kvalitám a schopnostiam ľudského faktora transformuje dostupný majetok na nové majetkové hodnoty a služby, adekvátnejšie pre uspokojenie potrieb ľudí.

Podľa niektorých talianskych autorov literatúry zameranej na podnikové hospodárstvo rozdiel vo význame termínov **azienda a impresa** spočíva v tom, že termín impresa označuje subjekt zameraný výlučne na ziskovo orientovanú činnosť. (Impresa – azienda di produzione profit oriented)

Na Slovensku sa podľa Obchodného zákonníka „podnikom na účely tohto zákona rozumie súbor hmotných a osobných, ako aj nehmotných zložiek podnikania. K podniku paria veci, právo a iné majetkové hodnoty, ktoré patria podnikateľovi a slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu má tomuto účelu slúžiť.“ (Obchodný zákonník, 1991)

Popri termíne **podnik** sa často stretávame aj s termínom **firma**, ktorý sa v bežnej praxi používa ako synonymum slova podnik.

Firma podľa Obchodného zákonníka predstavuje obchodný názov podnikateľského právneho subjektu, pod ktorým vykonáva svoje právne úkony. Ide o **obchodné meno podniku**. Vzťah medzi spomínanými dvoma termínmi možno porovnať ku talianskej dvojici termínov **impresa – ditta**. Ditta podobne ako firma v slovenčine označuje obchodný názov podniku.

Termín **obchodný názov spoločnosti** sa v slovenčine vzťahuje na všetky druhy spoločností bez ohľadu na ich formu, avšak v taliančine mu zodpovedajú dva pendanty:

ragione sociale e la denominazione sociale sú definované nasledovne: „Hanno una ragione sociale le società di persone, ovvero le società in nome collettivo e le società in accomandita semplice.“

“Hanno una denominazione sociale le società di capitali ovvero le società per azioni, le società in accomandita per azioni e le società a responsabilità limitata.”(www.guide-supereva.it)

Termín **ragione sociale** sa vzťahuje na osobné spoločnosti ako *società in nome collettivo* a *società in accomandita semplice*.

Termín **denominazione sociale** sa týka kapitálových spoločností ako *società per azioni*, *società in accomandita per azioni* a *società a responsabilità limitata*.

2. Právne formy podnikania v Taliansku

Právne formy podnikania v Taliansku sú nasledovné:

Lavoratore autonomo, libero professionista, imprenditore individuale

Società di persone - *società semplice, società in nome collettivo, società in accomandita semplice*

Società di capitali - *società per azioni, società a responsabilità limitata, società a responsabilità con un unico socio, società in accomandita per azioni*

Società cooperative - *cooperative, società di mutua assicurazione*

2.1 Lavoro autonomo

Pod pojmom **Lavoro autonomo** v širšom slova zmysle sa rozumie akýkoľvek druh samostatnej činnosti, vrátane založenia podniku.

Taliansky občiansky zákonník C.c.– „contratto d’opera“ ho definuje nasledovne:

Ogni attività lavorativa che prevede l’esecuzione, contro corrispettivo, di un’opera o di un servizio – con lavoro prevalentemente proprio e senza vincolo di subordinazione.

Ide o každú činnosť, ktorá predpokladá výkon nejakého diela alebo služby za primeranú odmenu. Pracovník vykonáva túto činnosť vo väčšine prípadov samostatne a nezávisle.

Podľa talianskeho D.Lgs (Decreto legislativo) sa tento druh aktivít vzťahuje predovšetkým na nasledovné oblasti tri oblasti:

- **esercizio di arti o professioni** (výkon umeleckej a profesijnej činnosti)
- **lavoro a progetto** (starší názov *collaborazione coordinata e continuativa*) –(druhy práce so zmluvou na dielo)
- **lavoro autonomo occasionale** (príležitostná nezávislá činnosť)

Do kategórie **esercizio di arti o professioni** patria nasledovné profesie:

- *gli artisti (pittori, musicisti, ecc.) o i professionisti dello sport e dello spettacolo (calcatori, attori, ecc.)*
- *i professionisti intellettuali (avvocati, notai, medici, commercialisti ecc.)*

V niektorých prípadoch je pre vykonávanie intelektuálnej činnosti potrebná registrácia v tzv. **albi** alebo **registri professionali** t.j. profesijných registroch, v takýchto prípadoch

hovoríme o tzv. chránených povolaniach (*professioni protette*). Pokiaľ sa nevyžaduje spomínaná registrácia, ide o slobodné povolania (*professioni libere*).

Pojem *lavoro a progetto* upravuje legislatívny dekrét D.Lgs 276/03.

Osoba, ktorá vykonáva tento druh pracovnej činnosti je nezávislou osobou a jej aktivity spočívajú v zavŕšení pracovného projektu alebo programu, prípadne ich časti. Takéto úlohy vykonáva nezávisle a nepodlieha riadiacej moci ani disciplinárnemu poriadku zo strany zamestnávateľa.

Lavoro autonomo occasionale – L'art. 61 del D. Lgs. 276/2003 e l'art. 4 della legge n. 30 :

Pod týmto názvom rozumieme príležitostné pracovné aktivity, ktorých celkové trvanie nesmie presiahnuť 30 dní za rok u toho istého objednávateľa. Celková ročná odmena, ktorú pracovník poberá od toho istého objednávateľa nesmie prevýšiť 5 000 Euro. Ide o podobný typ činnosti ako v prípade *lavoro a progetto*, s tým rozdielom, že pri nezávislej samostatnej činnosti sa neuplatňuje požiadavka koordinovanosti a kontinuity práce.

2.2 Ditta individuale

Zložitejšou otázkou pri porovnávaní foriem podnikania u nás a v Taliansku je slovenský pojem *živnosť*, prípadne osoba prevádzkujúca živnosť – *živnostník*. Odborné slovníky ponúkajú viacero prekladateľských riešení pri hľadaní vhodného pendantu v taliančine. Môžeme sa stretnúť s termínmi ako *artigianato*, *mestiere*, *professione indipendente* a pod. Pojem, ktorý pokrýva termín *artigianato* (remeselníctvo), však vystupuje v podradenom vzťahu k pojmu pomenovanom ako živnosť, nakoľko živnostenské podnikanie zahŕňa aj iné druhy aktivít ako remeselnú výrobu. Naopak pri termíne *professione indipendente* ide o slovo s podstatne širším rozsahom významu, t.j. ide o akýkoľvek druh nezávislej činnosti, nielen o živnostenské podnikanie. Podobne pri označovaní vykonávateľa tohto druhu sa uvádzajú rôzne označenia – *esercente*, *artigiano*, *libero professionista*. Ako najvýstižnejšie riešenie by sme mohli považovať termín *esercente*. Pri hľadaní správneho talianskeho ekvivalentu vychádzame zo skutočnosti, že živnosť na Slovensku predstavuje *podnik jednotlivca*. Podobnú formu podnikania registrujeme aj v Taliansku pod názvom *ditta individuale*.

Podnik jednotlivca predstavuje jednoduchú právnu formu podnikania, nakoľko pre jej založenie nie sú potrebné zvláštne úkony. V podstate môže vzniknúť za predpokladu, že fyzická osoba vykonáva hospodársku činnosť zameranú na výrobu tovarov a služieb a za týmto účelom organizuje potrebné výrobné faktory a prijíma riziko spojené s takými aktivitami.

Ručenie: Majiteľ podniku jednotlivca (živnostník) predstavuje jedinú osobu, zodpovedajúcu za svoje aktivity a je vystavený riziku podnikania (*rischio d'impresa*) s ručením neobmedzeným. To znamená, že za svoju činnosť zodpovedá celým svojim osobným majetkom a za svoje záväzky ručí neobmedzene. Také isté podmienky platia aj v prípade živností na Slovensku.

Pre založenie živnosti v Taliansku sú potrebné nasledovné úkony:

- pridelenie daňového identifikačného čísla platcu DPH – partita IVA
- vypracovanie a vedenie účtovných kníh
- zápis do Podnikového registra príslušnej Ochodnej komory

- zápis do INPS (Istituto nazionale per la previdenza sociale) a do INAIL (Istituto nazionale assicurazioni contro infortuni sul lavoro) – platí pre remeselníkov (na Slovensku úrazové poistenie predstavuje osobitný systém sociálneho poistenia, v Taliansku existuje pre prípady úrazového poistenia samostatná poisťovacia spoločnosť – Istituto Nazionale per l'Assicurazione contro gli infortuni sul lavoro)

Druhy živností podľa predmetu podnikania:

- produzione dei beni e di servizi (výroba tovarov a poskytovanie služieb)
- intermediazione nella circolazione dei beni (sprostredkovacia činnosť v oblasti obehu tovarov)
- trasporto di cose e di persone per terra, per acqua e per aria (alternatívne možnosti dopravy osôb a tovarov)
- attività bancaria e assicurativa (sprostredkovacie služby v oblasti bankovníctva a poisťovníctva)
- attività ausiliaria delle precedenti (pomocné služby v oblasti uvedených aktivít)
- attività agricola a seguito delle disposizioni introdotte con legge n. 580 /1993 (poľnohospodárska činnosť v súlade s ustanoveniami zákona č. 580/1993)

Talianska legislatíva umožňuje dva druhy živnostenského podnikania v oblasti poľnohospodárstva:

- *coltivatore diretto* (drobný farmár – poľnohospodár) – *l'imprenditore che opera in prevalenza con il lavoro proprio e dei familiari* (živnostník využívajúci prevažne vlastnú prácu alebo prácu svojich rodinných príslušníkov)
- *imprenditore agricolo* (farmár, poľnohospodár) – *se l'imprenditore non rientri nella definizione sopra riportata.* (živnostník, ktorého charakteristiku nevystihuje predchádzajúca definícia)

Živnostenské podnikanie na Slovensku je upravované živnostenským zákonom č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov. Živnosti patria do kategórie samostatnej zárobkovej činnosti. Táto kategória činnosti zahŕňa nielen živnosti, ale i ďalšie samostatné zárobkové aktivity, napr. slobodné povolania lekárov, audítorov, atď. [6].

Podľa vzniku oprávnenia a splnenia podmienok na prevádzkovanie živnosti sa primárne delia na **ohlasovacie a koncesované**.

Podobné delenie talianska odborná literatúra neuvádza. Príbuzný systém nášho živnostenského podnikania možno nájsť v nemeckej literatúre. Nemecké lexikografické zdroje (Conte, Boss, 1995) uvádzajú pri termínoch ohlasovacie a koncesované živnosti nasledovné riešenia:

ohlasovacie činnosti – *professioni soggette all'obbligo della dichiarazione*

koncesované činnosti – *professioni il cui esercizio è soggetto a concessione*

U väčšiny živností sa v Taliansku vyžaduje odborná spôsobilosť (**abilitazione professionale**).

Záver

Záverom treba poznamenať, že v rámci zjednocovacích procesov v Európskej únii dochádza postupne aj k unifikácii foriem podnikania. Zatiaľ však existuje medzi nimi množstvo rozdielov súvisiacich so spomínanými odlišnosťami v podnikateľských prostrediach oboch krajín a v ich právnych systémoch. Tento príspevok sa zamerá na najjednoduchšie formy podnikania, vzhľadom na rozsiahlosť tejto problematiky.

Použitá literatúra:

1. BARILE, G. : *Tutto economia aziendale*. Novara : De Agostini, 2001, 254s. ISBN 88-418 35044
2. CONTE, G., BOSS.H.: *Dizionario giuridico ed economico*. 5.ed. München, Milano: A. Giuffré ed.1995, 625s. ISBN 3406391044
3. *Enciclopedia dell'economia*. Milano : Garzanti Editore, 1995, 1296s. ISBN 88-115-04429
4. Obchodný zákonník č.513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov
5. SEDLÁK, M. : *Podnikové hospodárstvo*. Bratislava : Iura edition, 2010. ISBN 978-808-8078-317-4
6. Strážovská, H., Strážovská, L.: *Obchodné podnikanie*. Bratislava: Sprint vfra 2000, 327 s. ISBN 80-88848-64-4
8. www.guide.supereva.it/economiaaziendale/2009/03/ragione-0-denominazione- sociale
9. www.euractiv.sk/podnikanie-v-eu/clanok/europske-rodinne-podnikanie

Kontaktné údaje:

Mgr. Elena Smoleňová

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/B

852 35 Bratislava

e-mail: elenasmolenova@gmail.com

ANALÝZA HUMORU VO VEREJNOM DISKURZE

Elena Melušová

Abstract:

Experts-linguists analyse humour of political speeches as a significant stylistic element in political discourse. Communication and utterances of politicians are analysed and their humorous features are examined. Humour is determined by existing situation and given circumstances. By changing of circumstances the humour utterance can be changed into sadness. Stylistic means and connotation form humorous expressions in the discourse. The analyses of humorous utterances are not only used and applied in political communicative compositions, but also in intercultural communication. Semantic and distinctive attributes support comprehension of humorous thoughts.

Keywords:

humour, discourse, analysis, interculture, perception

Abstrakt:

Príspevok analyzuje prejavy humoru vo verejnom diskurze na jazykovednom základe. Analyzuje konkrétne prejavy rečníkov v danej situácii, lexikálne a štylistické prostriedky s konotačnou funkciou. Analýza konotácie humoru sa aplikuje v kontexte politických prejavov a interkultúrnej komunikácie pri zohľadnení sémantických a dištinkívnych atribútov, ktoré napomáhajú porozumeniu humorných myšlienok.

Kľúčové slová:

humor, diskurz, štýl, analýza, interkultúra, percepcia

Úvod

Cieľom príspevku je analyzovať humor, ako fenomén, ktorý má svoje formy, svoje ciele aj vplyv. Používa sa prakticky na všetkých úrovniach prehovoru a kultúr. Jeho forma však nie je rovnaká a veľmi sa môže v rámci kultúr, národov a vzdelania účastníkov diskurzu líšiť. Jeho poznanie je rovnako dôležité pre interkultúrnú komunikáciu, ako aj pre pochopenie prehovoru. Teóriou humoru a jeho vplyvu na poslucháčov – či už voličov počas predvolebnej kampane, alebo na politikov opozičných strán počas diskusií sa zaoberá napríklad francúzsky politológ a analytik Philippe Queme. Humor je účinný element motivácie, udržiavania pozornosti, pôsobí ako uvoľňujúci prvok odbúravajúci napätie a bloky pri komunikácii, ale za istých situácií môže mať aj opačný efekt. Svoju úlohu zohráva tiež pri vyučovaní cudzích jazykov, čo je úzko spojené s poznávaním iných kultúr. Pre správne pochopenie humoru inej

kultúry nestačí mať len lingvistické kompetencie, ale aj sociokultúrne. Existujú viaceré typy humoru, ktoré buď majú, alebo nemajú všeobecnú platnosť, teda sú, alebo nie sú rovnako pochopiteľné /rozumej ako humor/ všetkým kultúram. Začiatkom roku 2000 sa touto otázkou zaoberali viacerí lingvisti, pedagógovia z Francúzska a Anglicka, ako napr. Jean-Michel Robert, Robert Galisson, Akjamian Adrian, Dermers Richard, alebo Harnish Robert., ktorí na základe výskumov so študentami cudzích jazykov, ako aj so zahraničnými študentmi na univerzitách potvrdili dôležitosť spojenia lingvistických kompetencií s kompetenciami sociolingvistickými, kultúrnymi, náboženskými a politickými. Príspevok demonštruje ako sa istý typ humoru za istých okolností môže zmeniť na agresiu, iróniu, môže raniť, uraziť, alebo jednoducho pre istú skupinu ľudí ostane nepochopený. Ide často o slovné hry, kalambúry, kde sa okrem jazykovej zdatnosti predpokladá aj znalosť kultúry, miestnych zvykov, histórie...

Definícia a funkcia humoru

Smiech a humor je podľa definície určitou formou vysmievačského ducha. Je to reč, ale tiež prostriedok vyjadrovania sa. Definície humoru sa zhodujú v tom, že humor slúži na prilákanie pozornosti, zameriavajúc sa na vtipné alebo nezvyčajné aspekty života, s cieľom vyvolať úsmev alebo smiech. Humor je nerozlučne spojený s komičnosťou, ktorá vychádza zo situácie, slov, gesta, charakterov, mravov, opakovania. Svojím spôsobom humor vždy využíva komický prejav, ale nie každý komický prejav je každým akceptovaný. Z pohľadu medicíny sa vyznačuje uvoľňujúcimi účinkami a má blahodarný vplyv na zdravie a psychiku človeka. Je tiež formou revolty, ale tiež dobrým liekom na zlosť, sklúčenosť alebo na prchkosť či popudlivosť, poľudšťuje vzťahy, uľahčuje prekrvenie mozgu a uvoľňuje nervy. Mnohí filozofi hľadali podstatu humoru a snažili sa ho definovať. Tak napríklad Jozef Klatzmann v knihe *Židovský humor* hovorí o humore ako o *útočisku toho, čo prežívame*: "...Treba sa smiať, aby sme neplakali". Ešte pesimistickejšie sa o humore vyjadruje Nietzsche: "*Človek trpí tak silno, že bol nútený vymyslieť humor*", čo sa približuje až k cynizmu, v dôsledku silného utrpenia. Definícia humoru je vždy rovnaká, ale typ a hlavne jeho formy sa môžu veľmi odlišovať v závislosti od národa, kultúrneho prostredia tej istej spoločnosti a situácie. To, čo niekto považuje za smiešne a vtipné, môže iný považovať za zlomyseľnosť, škodoradosť, vysmievanie, ohováranie, urážku, necitlivosť, rúhanie...

Etymologicky slovo *humor* pochádza z anglického slova *humor*, ktorý bol prebratý z francúzskeho *humeur* a sem sa slovo zas dostalo z latinského *humor* (= *tekutina*, keďže pôvodne označovalo telesné tekutiny o ktorých sa myslelo, že ovplyvňujú správanie sa človeka). V Anglicku v 18. storočí používali termín *humor* vo význame *temperament*, alebo tiež schopnosť poukázať na komickú stránku veci, s cieľom ukázať takú vlastnosť ducha, ktorá sa aj v súčasnosti označuje ako *anglický humor*. V tej istej dobe aj francúzsky vývin významu slova *humor* prechádzal podobným vývojom, a to aj vďaka kontaktom osvietencov s anglickými filozofmi. Zvykne sa hovoriť o *anglickom humore*, čo sa v niektorých spoločnostiach chápe ako synonymum humoru dobrej kvality.

Samozrejme, humor je všade prítomný: v divadle, v kine, na ulici a v každodennom živote, ale nie vždy vyvoláva smiech. Naproti tomu v komédii hlavným cieľom slova, vety, repliky, je vyvolať smiech, čo je signálom spokojnosti publika.

Cieľom humoru v diskurzoch aj politických nie je vždy vyvolávať smiech, ale skôr útočiť, účinným spôsobom a premyslenými výrokmami, či narážkami zosmiešňovať, prípadne

provokovať protivníka a dostávať ho do úzkych. Maximálna účinnosť sa dosahuje, ak sa humor prezentuje ľahostajne a s vážnou mimikou, čím nadobudne istý stupeň krutosti.

Typy humoru

Podľa zámeru možno rozlíšiť viacero typov humoru, ktorý sa prejavuje v týchto základných podobách:

Sarkastický - v literatúre sa hovorí o "duchu, vtipnosti", čím sa rozumie ironizujúci uštipačný tón, bez smiechu . „*Sarkazmus*“ (gréč. sarkadzein - sekať do mäsa) je uštipačný, bezohľadný výsmech, sprevádzaný cynickým autorským postojom. Predstavuje najvyšší stupeň irónie: napr. *Je lepšie stať sa paroháčom, než vdovcom, netreba potom toľko behať po úradoch.* Alebo : *Je pohodlné byť hluchý, keď je človek hluchý, povedia vám iba podstatu.*

Anglický humor, ktorý sa viac približuje k absurdite, je odtrhnutý od deja a nemusí nevyhnutne vyústiť do škodoradosti, ku ktorej často smeruje francúzsky duch.

Čierny humor – sa opiera o smutné nepríjemné skutočnosti, ktoré obracia na posmech : „*Na kúsky roztrhané noviny nezaujímajú nikoho, ale na kúsky roztrhaná žena zaujíma všetky noviny.*“ alebo: „*Keby nebolo vedy, koľkí z nás by si mohli užívať rakovinu viac ako 5 rokov?*“

Násilný smiech , fr."rire jaune"/ tzv. žltý smiech/ – je na zakrytie hnevu, alebo zlej nálady. Je zrejmé, že tento druh humoru sa používa v druhom význame a nie je viazaný na radosť.

Neúmyselný humor. V politickom diskurze sa často stretne aj s tzv. neúmyselným humorom, ktorý sa nepoužíva v divadle, ani vo filme. Je zriedkavý aj v bežnom živote a spočíva v tom, že rečník si neuvedomuje humornú stránku toho, čo povie. Napríklad ako neúmyselný humor možno považovať výpoveď Jean-Louis Debré, keď sa vyjadril o Korzike: *...Neviem si predstaviť tento ostrov oddelený od kontinentu...* , alebo keď Jean Pierre Raffarin povedal: *...Vdovy žijú dlhšie ako ich manželia...* Michel Barnier sa vyjadril: *Nech sme za, alebo proti Turecku, nebudeme môcť zmeniť miesto, kde sa nachádza....*

Je isté, že citovaní rečníci si neuvedomovali smiešnosť toho, čo povedali a v tej chvíli ani nechápali, prečo sa poslucháči smejú.

Úmyselný humor. V politike úmyselný humor je veľmi častý, rečník povie naschvál nejakú "hlúposť". Napr. keď Philippe Seguin povedal: „*RPR nemá čo povedať o kríze v Golfskom zálive, a preto sme vybrali ako rečníka Eduarda Balladura*“. /RPR- Rassemblement pour la République – francúzska pravicová politická strana, pokračovateľka politickej orientácie Ch, de Gaulla a Rezistencie počas 2. svetovej vojny/

Klady a zápory humorného prejavu v politickom diskurze

Klady humoru v politickom diskurze :

- môžu rozptýliť poslucháča a protivníka, ktorý je zaskočený a na krátky čas zabudne útočiť tak, ako mal v úmysle.

- je často medializovaný, po období napätia vnáša do diskurzu potrebné uvoľnenie, prekvapí protivníka, ktorý to väčšinou neočakáva a nemá dostatok času, aby rovnakým tónom hneď vtipne zareagoval.

- opozícia sa "humorného rečníka" môže obávať, napr. keď sa Clemenceau zúčastnil na procese Dreyfusovej aféry a povedal, že „vojenská spravodlivosť je pre justíciu to, čo je vojenská hudba pre hudbu“.

Negatíva humoru v politickom diskurze:

- použitie humoru ako systému na zastieranie problémov.

- nerešpektovanie a neváženie si protivníka, pretože hranica medzi humorom a agresívnou iróniou je krehká.

- používanie humoru ako odpoveď na skutočné otázky "vykrúcaním sa", čo neposúva veci dopredu.

- môže sa prekročiť rámec únosnosti, ktoré spoločnosť už netoleruje, t.j. humorom sa môžu presiahnuť určité medze a taktiež existujú prehovory, výrazy, ktoré verejná mienka odsudzuje.napr.: "M.Durafour-crematoire" t.j. "pán Durafour-krematórium" . (vysvetlenie: Francúzsky politik živovského pôvodu Michel Durafour, predstaviteľ ľavice, pôsobil na mnohých vládných postoch za vlády J. Chiraca, R. Barra a M. Rocardu. V roku 1988 počas svojho pôsobenia na poste ministra verejnej správy v Rocardovej vláde sa stal terčom osobného útoku Le Pena kvôli svojim reformám – vtedy sa prvýkrát vo Francúzsku uplatnila stratégia "otvorenia" t.j. možnosti realizovať program nevítaných menšinových strán, niekedy aj opozície, čo vyvolalo "búrku" kritiky. J. M. Le Pen označil Durafoura ako "Durafour-crématoire" - išlo o slovnú hru : "four", čo po francúzsky znamená "pec" a slovo "crématoire" bolo pochopené ako krematórium v nacistických táboroch smrti počas druhej svetovej vojny. Dialóg sa odohral v septembri 1988 pri obhajovaní novej stratégie "otvorenia", kedy Durafour podporoval spojenie sa aj s Komunistickou stranou v mestských voľbách, pretože, ako povedal: *KS stráca sily, zatiaľ čo extrémna pravica stále silnie*. Na to Le Pen odpovedal : *M. Durafour-crématoire, ďakujem za toto priznanie*. Neskôr bol predseda strany Národného frontu /J.M.Le Pen/ odsúdený na pokutu 10 000 Frs. Treba však objektívne dodať, že Durafour, ako minister verejnej správy, J.M.Le Pena provokoval vyhláseniami typu : « *Národný front treba zrušiť*»

Používanie humoru v politickom diskurze odhaľuje charakter doby. V režime, kde neexistuje sloboda prejavu – sa vo verejnom prejave neobjavujú stopy po humore: Nikdy sme nemohli objaviť najmenšiu črtu humoru u Hitlera, Stalina, Franca alebo Pinocheta, čo však nebráni, aby sa občania neoddávali humoru v inotajoch. Sem patrí humor o ich diktátovi. Napríklad na Slovenku sa počas autoritatívneho vládnutia Antonína Novotného hovoril vtip:

Jeden chlap v Bratislave na námestí vykrikoval: "Prezident je somár!" Hneď ho vzali policajti. Keď ho vypočúvali, on sa bránil: "Ja som myslel na amerického prezidenta." Policajti odpovedali: „Len sa vy nevyhovárajte, my vieme, ktorý prezident je somár!“ a dali ho do väzenia.

Počas násilných revolučných hnutí alebo počas epochálnych revolučných zmien, používanie humoru bolo veľmi problematické a väčšina rečníkov ho používala zriedkavo, alebo vôbec nie. Výnimkou bol generál Charles de Gaulle, známy svojou vtipnou odpoveďou. Keď raz okolo jeho sprievodu ľudia vykrikovali: *Smrt' k...m (vulg.)!* Odpovedal : *To je ale veľmi rozsiahly program.*

V tzv. normálnych časoch, má humor svoje miesto, súčasní politici ho však málo používajú, napriek jeho pozitívnym, až terapeutickým účinkom, ako to povedal André Santini: *Humor by z politiky nemal byť vylúčený, ale mal by sa používať s mierou.*

Humor a irónia ako fenomén interkultúrnych štúdií

Z pohľadu percipientov rôznych národností skúmal humor a iróniu profesor z univerzity v Amiens Jean Michel Robert, ktorý vo svojich prácach rozlišuje takzvaný «náš» humor a «váš» humor. Za predpokladu, že percipient má príslušné jazykové kompetencie, percepcia humoru sa uskutočňuje dvoma spôsobmi :

1. poslucháč rozumie, ale nevidí na príbehu nič smiešne,
2. pochopí humornú stránku, až po explicitnom vysvetlení. Domáci percipient viackrát vysvetľuje motív smiešnosti, keď cudzinec nereaguje adekvátne / t.j. nesmeje sa rovnako ako domáci poslucháč/. Tu dochádza často k nedorozumeniu, domáci majú podozrenie, že cudzinec nerozumie jazyk, pričom nepripustia, že je to jednoducho preto, že nie všetky národy vnímajú ako humor tú istú skutočnosť. V takomto prípade zohráva úlohu kompetencia sociolingvistická. Napríklad vtip, ktorý je veľmi smiešny Angličanovi, nemusí byť až tak smiešny Slovákov alebo Francúzovi. /porovnaj humornú stránku anglického vtipu: *Otec Paradajka a mama Paradajka práve prešli cez cestu. Otočia sa a volajú na svoje dieťa, ktoré je ešte uprostred cesty: Ponáhľaj sa, Kečup!* /vysvetlenie: v angličtine pri ústnom podaní tohto vtipu sa hrá so slovami « ponáhľaj sa » a « kečup »/ ketchup/ po anglicky: catch up / dobehni/.

Autor podľa percepcie humornej stránky rozlišuje humor univerzálny, pochopiteľný všetkými, humor zrozumiteľný, vyžadujúci bližšie vysvetlenie a humor špecifický, síce jazykovo zrozumiteľný, ale málo, alebo vôbec nie smiešny. Ako príklad univerzálneho humoru uvedieme taliansky vtip: *Berlusconi je na návšteve u kráľovnej Alžbety a pýta sa jej, ako si vyberá spolupracovníkov. Kráľovná nechá zavolať Tonyho Blaira a opýta sa ho: - Je to syn tvojich rodičov, ale nie je to tvoj brat. Kto je to?- Tony Blair odpovie: -To som ja. - Po návrate do Talianska Berlusconi pozve Bossiho a položí mu tú istú otázku. Bossi nevie, a potrebuje týždeň na rozmyslenie. O pár dní stretne Finiho a položí mu tú istú otázku. Fini odpovie: - To je ľahké, to som ja.- Bosso sa teda vráti k Berlusconi a povie mu: -Už viem odpoveď, je to Fini. -Ale, nie-, namieta Berlusconi,- to je Tony Blair.*

Príklad na vtip, ktorý potrebuje vysvetlenie: uvedieme slovenský : *Déžo a Pišta sú v krčme a Déžo sa pýta Pištu: - Koľko vás je v rodine? - Pišta odpovie: - Sme desiati. Moja žena je číslo jeden a ja som obyčajná nula.*

Príklad na špecifický vtip, ktorý nie je žiadnemu cudzincovi smiešny: uvedieme maďarský: *Na brehu jazera práve jeden muž je zlatú rybkou. Príde k nemu druhý muž a hovorí: Prestaň, nejedz! Tá rybka ti môže splniť tri želania! - Ja viem.*

Humor sa dáva s iróniou do protikladu. Rozdiel je v tom, že humor nezraní. S humorom sa spájajú pojmy ako ochrana, tolerancia, sebakritika, s iróniou sa spája opovrhnutie, agresivnosť, poníženie a výsmech. Humor vo všeobecnosti odzbrojuje, zatiaľ čo irónia zraňuje. Pomocou humoru možno povzbudiť, zahnať pesimizmus, strach, umožňuje riešiť nepríjemné situácie, pomáha získať nad vecami nadhľad. Mnohí autori považujú humor za umenie žiť. Philippe Hamon, bývalý profesor na univerzite v Rennes, chápe iróniu v sociálnej

rovine: pre niektorých ľudí je znakom nadradenosti, príslušnosti k istej kaste, alebo zbraňou slabších. Pre iných zas irónia môže byť prostriedkom ako sa líšiť od ostatných.

Podľa výskumov na univerzite v Amiens, ktoré si kládli za cieľ zistiť, čo si myslia cudzinci o Francúzoch a ich humore, veľa cudzincov sa vyjadrilo, že Francúzi lepšie a častejšie používajú iróniu ako humor. Francúzi si radi « uťahujú » aj zo seba aj z cudzincov, čo býva niekedy zle pochopené. Otázka znie, či je tzv. suchý, trochu agresívny a zraňujúci humor ešte humorom. Na podpichovanie a « doberanie sa » rôzne národy a kultúry reagujú rôzne. Napríklad Španieli považujú francúzsku iróniu za necitlivú a agresívnu. Španieli nepovažujú vtip, ktorý kritizuje akúkoľvek krajinu, alebo osobu za smiešny a vysmievačstvo, také typické pre Francúzov, môže vyvolať komplexy menejcennosti. Američania napríklad usudzujú, že Francúzi sa nikdy nevysmieávajú zo seba, ale len z druhých, a tak je niekedy ťažko rozlíšiť láskavý humor od výsmechu. Podľa Rumunov je « uťahovanie si » z niekoho vo Francúzsku častejšie ako v Rumunsku. Pre Slovákov je ťažké pochopiť vtipy postavené na slovných hrách, miestne vtipy a navyše nie sú zvyknutí na časté doberania. Nemci si myslia, že Francúzi radi žartujú a doberajú si druhých, keď chcú niekoho « zbaliť ». Gréci, keďže majú odlišnú mentalitu, niekedy nerozumejú irónii Francúzov, « doberanie sa » je nimi chápané ako výsmech, či sarkazmus.

Pre Francúzov však « doberanie sa » naopak, znamená vyjadrenie záujmu, sympatie a pomocou takéhoto humoru sa snažia zmenšovať národné, jazykové a náboženské rozdiely. V skutočnosti ale takéto ironizovanie môže spôsobiť a spôsobuje veľa nedorozumení.

Záver

Analýzou humoru sa zaoberajú analytici politických prejavov aj na jazykovednom základe, pretože humor sa stále viac vníma ako štýlotvorný prostriedok v komunikácii vo verejnom prejave a v politickom diskurze. Analýzou konkrétnych prejavov rečníkov súčasnosti je možné vygenerovať určitú vzorku takých prvkov, ktoré sa podieľajú na vnímaní prejavu ako humorného. Do úvahy sa berie situácia, za ktorej humor vzniká, okolnosti, priestor a národnosť komunikantov. Ak zmeníme okolnosti, humor môže zaniknúť, dokonca sa môže zmeniť v smútok a lebo v agresívny nástroj.

Z ďalších komponentov sú významné lexikálne a stylistické prostriedky s konotačnou funkciou. Výsledky analýzy humorných prejavov sa aplikujú v širšej relácii, nielen pri verejných prejavoch, ale aj v bežnej interkultúrnej komunikácii a pri vyučovaní cudzích jazykov. Humorom sa odborníci zaoberajú z pohľadu percepcie rôznych národov, kultúr a zistené rozdiely sa aplikujú na vysvetľovanie a odstraňovanie bariér a nedorozumení v diskurze a bežnej komunikácii.

Literatúra

1. BENČIČ, S.: *Interkultúrna komunikácia v politike a medzinárodných vzťahoch* Sládkovičovo: VSS, 2008

2. BENČIČ, S.: Výklad multikultúrneho pojmoslovia (Explication des termes liés aux notions multiculturelles), In: *Ianua an linguas hominesque reserata II*, Paris: L'Asiathèque. 2009. s.9-30
3. KLATZMANN, J. : *Židovský humor.*, PT, 2000
4. SANTINI, A.: *Le véritable dictionnaire du politiquement correct*, Michel Lafon, Paris, 1996
5. QUEME, PH.: *Vertus et perversions francaises du discours politique*, l'Harmattan, 2008

Le français dans le monde – Humour et enseignement des langues, CLE, 2002

Kontaktné údaje

PhDr.Elena Melušová,CSc.

Katedra románkych jazykov

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

853 25 Bratislava

e-mail: emelusova@gmail.com

Cudzíe jazyky v premenách času

K PRAGMATICKÝM ÚSKALIAM UČENIA SA CUDZIEHO JAZYKA

Zuzana Fráterová

Abstract:

Spontaneity, success and coherence of intercultural communication are nowadays researched from the point of view of different pragmatic theories. Although, not always is there enough attention paid to cultural characteristics of the communicating people. These characteristics, as well as the context and social specifics of communication, influence communication behaviour in a foreign language discourse.

In our paper, we focused on description of cultural characteristics that condition comprehension, interpretation and creation of speech acts in mother tongue as well as in foreign language and also designates the level of interlanguage at Slovak students of foreign languages.

Key words:

pragmatic errors, cultural transference of intercultural communication, differences between Slovak and Spanish communication model

Abstrakt:

Prirodzenosť, úspešnosť a súdržnosť interkultúrnej komunikácie sa dnes skúma z pohľadu rozličných teórií pragmatiky. Nie vždy sa však v dostatočnej miere venuje pozornosť kultúrnym špecifikám komunikácie, ktoré podstatne ovplyvňujú komunikačné správanie v cudzojazyčnom prejave.

V našom príspevku sme sa zamerali práve na popis kultúrnych charakteristík, ktoré významne podmieňujú porozumenie, interpretáciu a tvorbu rečových aktov v rodnom a v osvojovanom jazyku, a zároveň spoluurčujú úroveň „medzijazyka“ slovenských študentov cudzích jazykov.

Kľúčové slová:

pragmatické chyby, kultúrna transferencia v interkultúrnej komunikácii, rozdiely medzi slovenským a španielskym komunikačným modelom

0 Úvod

Vo všeobecnosti by sme mohli povedať, že porozumenie medzi ľuďmi závisí od toho, kto sú partneri v komunikácii, akí sú a v akej situácii práve komunikujú. Čiže, ak je napríklad jeden z komunikačných partnerov dospelý a druhý dieťa, komunikácia bude mať určitý charakter, ak pridáme ďalšie charakteristiky hovoriacich – napr. v prípade dospelého – extrovertnosť a bližšie určíme aj charakter komunikácie – prevláda nadšenie, veselosť alebo naopak nervozita hnev, vieme si hneď predstaviť niekoľko variantov takéhoto rozhovoru s dieťaťom. Naše predstavy o tejto situácii nevznikajú náhodne, objavujú sa v závislosti od toho, ako sme podobné rozhovory subjektívne sledovali počas nášho života, teda ako objektívne prebiehali v kontexte našej kultúry, a tiež od toho aké máme individuálne charakteristiky – vnímavosť, pamäť, temperament, a pod. V tomto prípade by sme si

predstavili typický rozhovor s dieťaťom určitého veku, ale aj typické prejavy veselosti, extroverzie, alebo rozdiely v komunikácii medzi mužmi a ženami v našej kultúre.

Ak by sme požiadali príslušníkov určitých kultúr, aby si spomenutú situáciu predstavovali ďalej, s najväčšou pravdepodobnosťou dôjde k predstavám rozličného typu a k výberu odlišných komunikačných aktov, teda toho, čo by hovoril dospelý a ako by mu odpovedalo dieťa. Tvorba predstáv je podmienená kultúrnou skúsenosťou, rovnako ako aj voľba komunikačných – presnejšie rečových aktov. Preto je zrejmé, že študent cudzieho jazyka, ktorý nepozná dané zvyčajné reakcie, predstavy a nemusí mať podobnú kultúrnu skúsenosť, môže mať problém s hľadaním vhodných rečových aktov, ak sa ocitne v uvedenej situácii. Preto sa v našom príspevku zameriavame práve na stručný prehľad charakteristík španielskej a slovenskej kultúry, a teda kultúrnej podmienenosti vzniku určitých komunikačných a rečových aktov, ktoré predstavujú pre našich učiacich sa isté úskalia, na ktorých môžu vo svojom prejave stroskotávať, najmä v začiatkoch učenia sa jazyka, a robiť pragmatické chyby.

1. Interkultúrna pragmatika v skúmaní rozdielov medzi kultúrami

Pri našich úvahách vychádzame z vybraných poznatkov kontrastívnej, resp. interkultúrnej pragmatiky, ktorá sa zaoberá skúmaním javov riadiacich ľudskú komunikáciu. Z jazykového hľadiska nejde o ďalšiu jazykovednú disciplínu, ktorá by bola rovnocenná napríklad lexikológii, syntaxi a pod., rovnako nejde ani o všeobecnú disciplínu, ktorá by zahŕňala poznatky iných jazykovedných disciplín alebo ich prekonávala. Ide skôr o inú perspektívu v skúmaní alebo uvažovaní o mimojazykových prvkoch, ktoré smerujú komunikáciu tak, aby bola účinná. Mimoslovnými prvkami sa tu rozumejú tieto javy v komunikácii: partneri v komunikácii – teda ten, kto komunikačný akt vysiela a ten, kto ho prijíma, komunikačný zámer, komunikát, komunikačný a najmä verbálny kontext, poznanie situácie jej časovo-priestorového určenia, sveta v ktorom sa odohráva. Pragmatika si všíma najmä nezvyčajný význam, syntaktické spojenia napr. v prípade kontrastu medzi mysleným a povedaným, ale aj nadväznosť prehovoru, odvolávanie sa na kontext, vhodnosť vybraných rečových aktov v určitom kontexte apod. Podľa autorky M. V. Escandell Vidal [2] pragmatika odpovedá na tieto otázky:

- Do akej miery závisí naše porozumenie od významu slov, ktoré používame?
- Do akej miery závisí naše porozumenie od iných javov?
- Ako vplýva komunikačný zámer, sociálna vzdialenosť hovoriacich alebo napríklad špecifickosť informácie na interpretovanie významu komunikátu?
- Ako je možné, že to, čo chceme povedať, a to čo napokon povieme sa nemusí vždy zhodovať?
- Ako je možné, že aj napriek tomuto zdanlivému nesúladu si rozumieme?

Uvedené otázky sa vzťahujú najmä na pragmatiku vymedzenú v kontexte monokultúrneho skúmania. Ak však nahliadame na komunikačné akty z hľadiska interkultúrneho, je možné položiť mnohé ďalšie otázky vzťahujúce sa najmä k vzájomnému porozumeniu alebo práve naopak nedorozumeniam, ktoré vznikajú v komunikácii medzi rodenými hovoriacimi a študentmi cudzieho jazyka. Všetci máme tendenciu používať v našich inojazyčných prejavoch pragmatické zákonitosti rodného jazyka, čím vzniká jav medzijazykovej transferencie, resp. interferencie. Intenzita transferencie závisí od dĺžky a intenzity kontaktu s jazykom, ktorý sa učíme, preto tí, ktorí zažili počas svojho učenia sa a najmä v prostredí cudzieho jazyka čo najviac rôznorodých situácií, pozorovali a naučili sa reakcie rodených hovoriacich, robia menej pragmatických chýb vo svojom prejave.

Pragmatické chyby sú zvláštne tým, že ich zvyčajne rodení hovoriaci neprpisujú tomu, že hovoriaci dostatočne neovláda jazyk, ale vlastnostiam hovoriaceho, čiže ho napríklad považujú za nezdvorilého, drzého, prípadne dotieravého a pod. [3]. Zákonite tak takáto chyba poškodzuje renomé hovoriaceho, pretože je ťažšie postrehnuteľná a ťažšie si rodení hovoriaci uvedomujú príčiny jej vzniku, keďže zvyčajne málo, alebo takmer vôbec nepoznajú rodný jazyk a kultúru „cudzinca“. Do interkultúrnej komunikácie teda vstupujú aj kultúrne prvky, ktoré ovplyvňujú nielen komunikáciu, ale aj vzťahy medzi hovoriacimi, najmä v situáciách prvého kontaktu.

Ktoré sú teda tie kultúrne prvky, ktoré vedú k rozdielom v komunikácii a sú príčinou vzniku pragmatických chýb v prejave slovenských študentov španielskeho jazyka?

Komunikačný akt je vždy výmenou informácií, a to výmenou vzťahujúcou sa na určitú skutočnosť – komunikácia sa vždy týka určitej témy, a rovnako je výmenou informácií vzťahujúcich sa k interpersonálnym charakteristikám hovoriacich: teda k tomu, v akom sú vzťahu, k akej sociálnej skupine patria, či ide o vzťah nadriadenosti alebo podriadenosti, empatie a spolupráce alebo naopak o sociálnu vzdialenosť hovoriacich. Navyše do tejto výmeny informácií vstupuje komunikačný zámer, teda cieľ účastníkov komunikácie.

Následne sa sústredíme najmä na komunikáciu ako interpersonálnu výmenu informácií v kontexte kultúrnych charakteristík oboch jazykov.

2. Symetrickosť a sociálna blízkosť, vs. asymetrickosť a sociálna vzdialenosť v jazyku kultúry

Španielska kultúra je charakteristická symetrickým komunikačným modelom, ktorý zohľadňuje rovnosť hovoriacich či už v zmysle rovnosti medzi pohlaviami, sociálnymi, vekovými skupinami a pod. Ide o komunikačný model blízkosti, ktorého príslušníci sa neobávajú konfliktných situácií – oproti komunikačnému modelu vzdialenosti (asymetrie), ktorým sa vyznačuje slovenská kultúra. **Symetrický komunikačný model blízkosti** možno interkultúrno-pragmatického pohľadu popísať nasledovne [4]:

- kategória kvantity (množstva informácií v prejave): + nadbytok informácií, + súkromné informácie (aj delikátne),
- kategória kvality (úprimnosť): – pozitívne vnímanie partnera v komunikácii (lichotenie), + vyjadrovanie súhlasu, – pripúšťanie viacerých perspektív,
- kategória spôsobu: prejav, správanie a rečové akty sa vyznačujú priamosťou, predpokladá sa rovnocennosť partnerov v komunikácii,
- mimojazykový prejav: + výrazný (tempo reči, intenzita hlasu, melódia prejavu a pod.),
- kategória času v striedaní partnerov v komunikácii: + kratšie, časovo vyrovnanjšie prehovory, – pauzy, + nadychovanie, + kontinuálnosť, + reťazenie a vyššia miera reaktivity na prehovor partnera smerom k rozširovaniu témy, + afirmatívnosť, + autoafirmatívnosť,
- kategória priestoru: + blízkosť, + kontakt, + priame pohľady, + expresivita neverbálnej komunikácie, + koordinácia, + využívanie mikropriestoru.

Model symetrickej blízkosti v komunikácii je teda charakteristický iným množstvom informácií v bežnom prejave, v ktorom sa vyskytuje viac súkromných, prípadne aj chúlостivých informácií v porovnaní so slovenskou komunikačnou kultúrou – najmä v závislosti od sociálneho postavenia hovoriacich. Čím je komunikačný partner sociálne vyššie postavený, tým sa v našej kultúre výraznejšie mení obsah komunikácie, pričom napríklad súkromné informácie sa vyskytujú nepomerne menej ako v španielskej kultúre.

Rovnako sú typické dlhotrvajúce priame pohľady (ktoré sú spojené s nízkou mierou vyhýbania sa konfliktom), spolu s expresivitou neverbálnej komunikácie, striedaním poradia hovoriacich takmer bez páuz, s častým nadychovaním. Striedanie prehovorov partnerov v komunikácii prebieha rýchlejšie, pričom hovoriaci zvyčajne nečakajú na to, kým partner dohovori. Vysoká miera afirmatívnej a reťazenia tém – teda rozširovania témy rozhovoru poukazovaním na vlastnú skúsenosť, je prejavom zdvorilosti, pričom slovenskému hovoriacemu by sa mohlo zdať, že komunikácia stráca zo zreteľa svoj cieľ. Španielska kultúra tiež výraznejšie uplatňuje neverbálnu komunikáciu, taktlnosť, intenzívnejšie využíva mikropriestor apod.

Slovenská kultúra sa v porovnaní so španielskou vyznačuje skôr asymetrickosťou v sociálnych vzťahoch, teda sociálne rozdiely dôraznejšie ovplyvňujú variabilitu vo výbere rečových aktov komunikujúcich. Ak by sme použili rovnaké kategórie na jej popis, mohli by sme uvažovať nasledovne:

- kategória množstva: množstvo informácií v rozhovore sa mení v závislosti od sociálneho postavenia hovoriacich, cieľ komunikácie sa sleduje dôraznejšie,
- kategória kvality (úprimnosť): + používanie sociálnych lží (lichôtky a pod.), + pripúšťanie viacerých perspektív,
- kategória spôsobu: kategorizované používanie komunikačného kódu, štýlu a správania sa voči partnerovi (napr. oslovenia, tykanie a pod.),
- mimojazykový prejav: máva rozličnú intenzitu, v závislosti od individuálnych a sociálnych charakteristík hovoriacich, kontextu situácie a pod.,
- kategória času: poradie hovoriacich a ich prehovory majú zvyčajne istú žiaducu formu, ktorú účastníci komunikácie rešpektujú, prehovory nie sú kvalitatívne ani kvantitatívne vyrovnané, ak ide o komunikáciu s vyšším podielom sociálnej vzdialenosti, + pauzy, uvoľnenejšie striedanie prehovorov medzi partnermi,
- kategória priestoru: blízkosť a telesný kontakt nie sú natoľko výrazné, rovnako ako prvky neverbálnej komunikácie, väčší priestor v mikropriestore.

Už na prvý pohľad je zrejme, že rozdiely medzi kultúrami sú v niektorých kategóriách viac ako výrazné. Práve výraznejšie rozdiely zvyčajne spôsobujú problémy v komunikácii s rodenými hovoriacimi, prípadne subjektívne pocity nepohody z uplatňovania nevhodných rečových aktov, v zmysle nadprodukcie, ale tiež subprodukcie očakávaných rečových aktov. V slovenskom prípade ide najmä o subprodukcii v množstve rečových aktov, ale i o rozdiely v charaktere rečových aktov, iné uplatňovanie afirmatívnej a reťazenia prejavu, princípu zdvorilosti, iná predstava o striedaní sa partnerov v dialógu a o pauzách, ktoré by sa mali z pohľadu našej kultúry uplatňovať výraznejšie, subprodukcii mimojazykových a neverbálnych prvkov.

Vplyvom interkultúrnej transferencie nemusí slovenský študent partnera v komunikácii považovať za sociálne rovného, hoci medzi rodenými hovoriaci by sa prirodzene prejavovala väčšia miera pružnosti v prejavoch sociálnej blízkosti. Zvyčajne teda uplatňuje zdvorilejšiu komunikáciu a pri výbere rečových aktov uvažuje v iných kategóriách. V našej kultúre tiež možno pozorovať vyššie napätie z výskytu konfliktu, a teda dôslednejšie hľadanie vhodných formulácií. V takejto komunikácii teda nemusí vzniknúť súhra, tak ako v komunikácii rodených hovoriacich.

Javy interkultúrnej transferencie nemusia pôsobiť len rušivo. Dostatočne známe sú príklady pozitívnej transferencie, v ktorých materinský jazyk uľahčuje učenie sa cudzieho jazyka, vďaka vyskytujúcim sa paralelám v jednotlivých rovinách jazyka. Ak sa ich študent naučí vnímať a mať na zreteli práve to, čo mu môže pomôcť a to, v čom sa môže pomýliť

(pozitívna aj negatívna transferencia), bude účinnejšie overovať vhodnosť rečových aktov, ktoré chce vo svojom prejave použiť.

3. Záver

Vybrané kultúrne prvky, ktoré sme v krátkosti popísali, sú základom tvorby a používania rečových aktov v jazyku. Na tomto mieste by bol potrebné pokračovať v popise a analýze príkladov jednotlivých zložiek prehovoru, teda venovať sa dôkladne konverzačným implikátúram, jednotlivým typom rečových aktov a princípov, ktoré ich riadia, ale tiež kontextu, koherencii prejavu pragmlingvistických javov v komunikácii medzi kultúrami. Určený priestor sme však vyčerpali, preto si na záver dovoľíme uviesť už len krátke konštatovanie o nutnosti dôsledného skúmania pragmlingvistických javov na základe empirických poznatkov o osvojovaní cudzieho jazyka slovenskými študentmi. Slovenský jazyk doposiaľ nemá vypracovanú pragmlingvistickú charakteristiku, ktorá by slúžila ako východisko novších najmä komparatívnych výskumov vo vzťahu k iným kultúram a ich jazykom a prinášala by poznatky využiteľné v didaktike cudzích jazykov a v translitológii. V slovenských podmienkach sleduje vývin a súčasnejšie trendy v pragmatike, textovej a diskurznej analýze – najmä najnovšia publikácia Juraja Dolníka – Všeobecná jazykoveda [1] a niekoľko sociolingvistických štúdií, aspekty interkultúrnej pragmatiky sa tu však zohľadňujú len v malej miere.

4. Zoznam bibliografických odkazov

1. DOLNÍK, J. : *Všeobecná jazykoveda*. Bratislava: Veda, 2009. ISBN 987-80-224-1078-6.
2. ESCANDELL VIDAL, M. V.: *Introducción a la Pragmática*. 2.^a edición actualizada. Barcelona: Ariel, 2006. ISBN 987-84-344-8267-8.
3. HERNÁNDEZ SACRISTÁN, C. : *Culturas y acción comunicativa. Introducción a la pragmática intercultural*. Barcelona: Octaedro, 1999. ISBN 978-84-8063-376-5.
4. RAGA GIMENO, F. y SÁNCHEZ LÓPEZ, E. : “La problemática de la toma de turnos en la comunicación intercultural”, en Jesús Fernández González et alii. (eds) *Lingüística para el siglo XXI*, vol. I, Salamanca: Universidad de Salamanca, 1999, pp. 1349-1357.
5. WIERZBICKA, A.: *Cross-cultural Pragmatics The Semantics of Human Interaction*. Berlín: Mouton and Gruyter, 2003. ISBN 3-11-017769-2.

Kontaktné údaje:

Mgr. Zuzana Fráterová, PhD.

Katedra románkych jazykov

Fakulta aplikovaných jazykov

Ekonomická univerzita v Bratislave

853 25 Bratislava

e-mail: zfraterova@gmail.com